אין ועידה, אין בחירות

אריק שרון, שמעון פרס, יצחק שמיר: לא יהיה מנוס מ„שוק סוסים"

ההתנגשות החזיתית היתה שאלה של זמן. המשבר, הפעם, משבר של אמת. שותף אחד מאיים לפטר את האחר, והאחר כבר פועל למען פירוק השותפות. על זה פוסקים פרשנים, שפרס במילכוד. אחרים אומרים שהממשלה במילכוד, וגם זה נכון

מאת ישעיהו בן־פורת

רוצים סיכום מצב על רגל אחת, בנוסחה שאין צינית ממנה? בבקשה: תהליך השלום — "OUT", קיפאון מדיני — "IN". או לחילופין, וזה עוד יותר גרוע: שמעון פרס — בחוץ, ש"ס ואהרון אבוחצירא — בפנים.

ומי שעדיין לא מבין, אולי זה יסבר את אוזנו: פרס ונסיונו הנואש להחיות את תהליך השלום — על הקרשים. סיעות יחיד ומפלגות קטנות בעלות כושר מיקוח גבוה — על הסוס. סוס שדוהר אל תוך מצב פוליטי אבסורדי ומקומם, שכמותו לא ידענו במשך 39 שנות קיום המדינה.

אין ועידה, ואין מו"מ בטווח נראה לעין; ואין בחירות, בוודאי לא בזמן הקרוב, בניגוד משווע לתחזיתו של שמעון פרס, אשר ערב דיוני הקבינט הביע את ביטחונו שהברירה היא בין ועידה לבחירות. ומיותר להוסיף, כי מן האחדות הלאומית לא נותר עוד שריד וזכר, ולאור המצב היא נראית כמו מארסה עלובה.

■■■

איך הגענו לזה, ולקראת מה אנו הולכים?

הגענו לזה, מפני שביסוד ממשלת האחדות הלאומית, שקמה לא מרצון מרכיביה אלא מפני שלאור תוצאות הבחירות לא היתה ברירה אחרת, מונחת כאן כן עתה — מחלוקת עמוקה שלאורך ימים אי־אפשר היה להימלט מפניה ולטאטאה אל מתחת לשטיח. נקרא לילד בשמו: עתיד יהודה ושומרון ורצועת עזה.

בעוד שמרכיב אחד, הליכוד, נשבע אמונים לארץ ישראל השלמה, — ולהלכה, ראה הסכמי קמפ־דייוויד, הוא מוכן, לכל היותר, להעניק אוטונומיה מוגבלת לתושבי השטחים — הרי המרכיב האחר, המערך, נכון, להלכה ולמעשה, לפיתרון של פשרה, בין טריטוריאלית, בין שלטונית. ולא צריך להיות חכם מופלג כדי להבין שזה דבר והיפוכו, וכי ההתנגשות החזיתית בין חזון השלמות של אלה לנכונות לוויתורים של האחרים, היתה שאלה של זמן בלבד.

הדגש, בקדנציה של פרס בראשות הממשלה הדו־ראשית, הושם על היציאה מלבנון ועל שיקום הכלכלה. אבל גם בפרק זמן זה כבר נרתם פרס, במעט כדרך, וסולל בקרב חבריו, לחפש דרכים להידברות עם חוסיין. רק בלשון המעטה אפשר לומר שדרכו לא היתה סוגה בשושנים.

הפרטנרים הערביים לא עשו הרבה כדי לסייע בידו ולבוא לקראתו. ואילו הפרטנרים בתוך ממשלתו, כולל — מי לא זוכר? — חברים בכירים במפלגתו, לעגו לו, זילזלו בו, והיו בטוחים כי יעלה בידם. אף התיקשורת, איך לא נודה, גיחכה לא פעם לשמע הלוליינות המילולית של ראש הממשלה דאז, שפעם דיבר על „ליווי" ופעם אחרת על „מטריה" בינלאומית שאמורים היו, לדברי פרס, לקדם אפשרות של מו"מ ישיר עם ירדן ועם פלשתינאים מתונים.

■■■

בין כה וכה לא היה זה סוד שפרס הגיע כבר אז למסקנה, כי בלי צורה זו או אחרת של ועידה בינלאומית, בן שיחו, המלך חוסיין, לא ייכנס איתנו למו"מ. ואם זה לא היה סוד בשביל התיקשורת; ואם, על דעת פרס, זה פורסם ברבים מאות פעמים; ואם בסופו של דבר, ערב הרוטציה, בתום שיחות פרס־מובארק, זה נקבע שחור על גבי לבן בהודעה רשמית שנמסרה באלכסנדריה; איך ייתכן לטעון עכשיו שהליכוד לא ידע, ופרס פעל כביכול מאחורי גבו של מישהו בממשלת האחדות?

אלא שהרצון להגיע לרוטציה ולקבל את שרביט השלטון, והאמונה האיתנה כי מכל ה„בירבור" של ראש הממשלה דאז דבר לא ייצא, מנעו מיצחק שמיר ומחבריו לבלום את פרס כבר אז. עוד חזון למועד, אמרו, ומועד, אם צריך, למשבר.

זה מה שקרה עכשיו. פרס, לתדהמת הליכוד ולהפתעת צמרת מפלגתו שלו גם יחד, קטף סוף־סוף את פרי מאמציו. השיג פיתרון שלום, כאן ועכשיו? רחוק מזה. מה כן השיג? פרוצדורה שבתנאים מסויימים, בהסכמת חוסיין לראשונה אחרי שנים רבות, בעידוד מובארק, ובתמיכת ארה"ב, עשויה להכשיר מו"מ ישיר עם ירדן ועם פלשתינאים שאינם שליחי אש"ף.

■■■

פרוצדורה, אמרנו, ליתר דיוק „פתיחה" בינלאומית. שתוביל למה? למו"מ ישיר, אמרנו. אבל מו"מ על מה? על עתיד יו"ש ועזה, אלא מה? וכי על מה אפשר לדבר עם חוסיין, בין בפורום בינלאומי, בין בשיחה פנים אל פנים?

חזרנו איפוא אל מה שנאמר בתחילה. בנקודה זו יצא המרצע, נופנף השטיח, נחשפה המחלוקת, פרץ המשבר. מפני שבנקודה זו אין ולא ייתכן מכנה משותף לשני מרכיבי האחדות המרומה. כי בנקודה זו מתמודדים שני מחנות, והם שני עולמות שאין גשר ביניהם.

המשבר, הפעם, משבר של אמת. זה משבר לאומי ממדרגה ראשונה, ואסור לטשטשו או לטאטא אותו אל מתחת לשטיח. לכל היותר, בטכסיסים פוליטיים מפוקפקים שהולמים שוק סוסים, אפשר אולי לדחות אותו פעם נוספת למועד יותר מאוחר.

וכאן נכנסות לתמונה סיעות יחיד ומפלגות קטנות בעלות כושר מיקוח גבוה, ששני הצדדים מסוגלים לרכוש את קולותיהן, ומתחיל ה„גועל נפש" הפוליטי, תוצאה בלתי נמנעת ממישטר הבחירות הקיים. מישטר שהחיים והמוות הפוליטיים נתונים בו בידי לשון המאזניים של אישים וסיעות, המייצגים בין אחד לארבעה אחוזים מכלל הבוחרים.

כל עוד קיים המישטר הזה, לא יהיה מנוס משוק הסוסים שאנו עדים לו עכשיו, כמאז ומתמיד, ואין בזה חידוש.

■■■

לקראת מה אנו הולכים?

נכון לעכשיו — פרס יאמר שמשהו זה עשוי להשתנות, אך לנו אין הוכחות — איננו הולכים לקראת

(המשך בעמוד 26)

הצהרות 77'

המודעה הופיעה שבוע וחצי אחרי האחד באפריל 77, אולי שיורים מאיזו מתיחה, אולי תעמולת בחירות. מה יש, אסור להיות בעד ועידת שלום? באותה תקופה הליכוד הבטיח גם להביא יציבות כלכלית, צמיחה, למנוע מפולת.

בכל אופן, באמצע אפריל 77, אמר הליכוד שצריך ללכת לוועידת שלום. נכון, לא בדיוק אותה ועידה בינ"ל שמציע עכשיו פרס, יש הבדלים פה ושם, אבל ועידת שלום, מאיפה שלא תסתכל עליה, היא ועידה בינ"ל.

איך שלא יהיה, אם תבואנה בחירות מוקדמות בעקבות משבר הוועידה הבינ"ל, המערך יוכל לקחת מז'ורביין את הגלופה של „צריך ללכת לוועידת שלום, אבל קודם כל צריך להחליף את השלטון". לחסוך כמה שקלים.

◻ יגאל סרנה

המוסף לתרבות, ספרות ואמנות - בעמוד 20

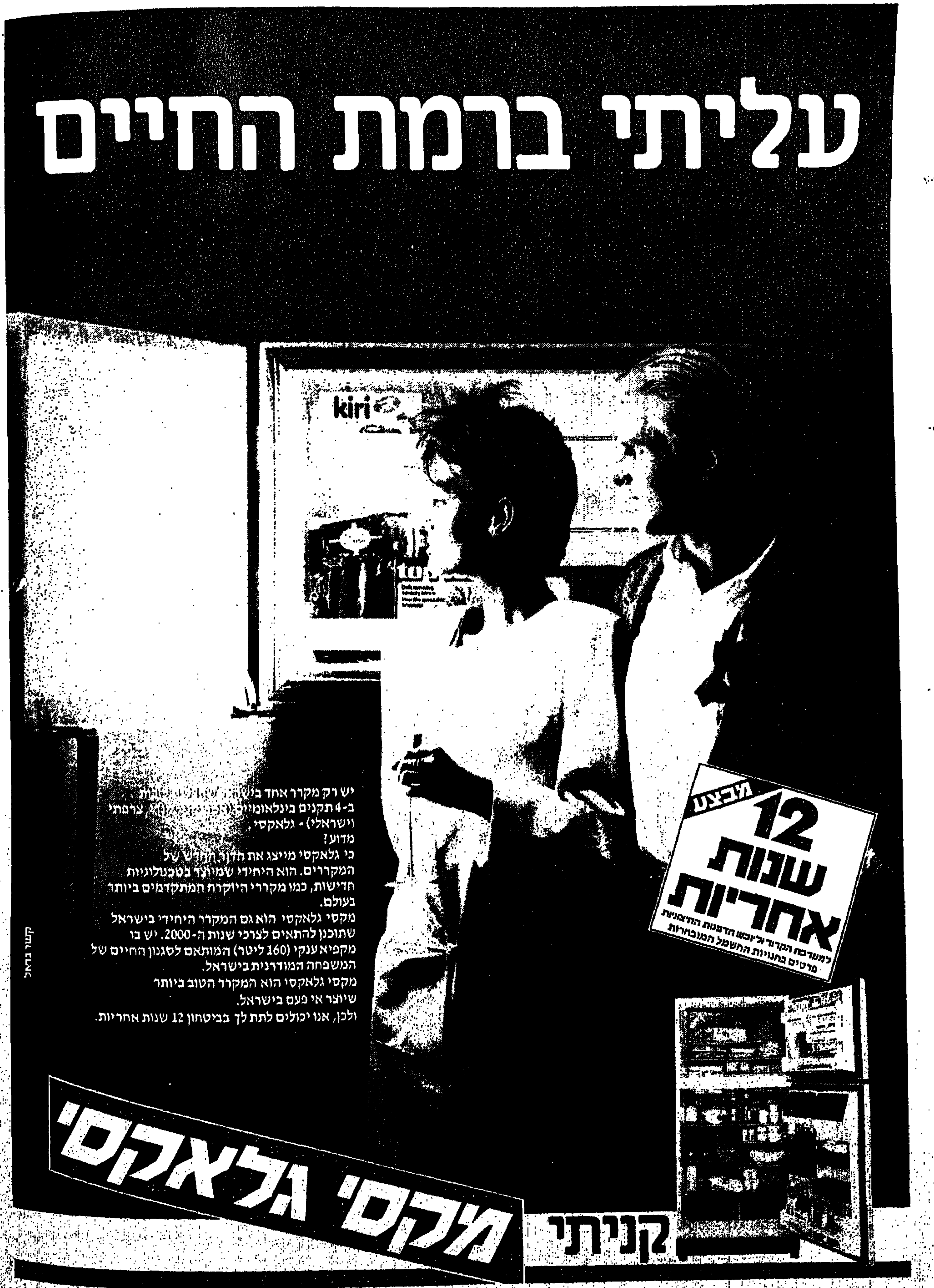

את המהלך הזה אי אפשר להפסיק

מאת אורלי אזולאי־כץ

„בטיסות ניווט מעל הים", אומר ויצמן, „יש נקודה ממנה אי אפשר לחזור. בנקודה כזו נמצא פרס. הוא חייב להגיע לבחירות"

בתחילת השבוע, הוזמנו השרים, משה שחל ומשה קצב להופעה משותפת ב„ערב חדש". מאחורי הקלעים כמעט ונמצאה הנוסחה שתאפשר לשני הצדדים להתגבר על המשבר. „בגין היה מברך אם היו מביאים לו הסכם כמו שפרס הביא", אמר שחל לקצב, „הרי גם אחרי קמפ־דייויד המשיך הליכוד לדגול בוועידה בינלאומית. ראיתי פרוטוקולים של הממשלה. דיין הציע לצ'אושסקו ועידה באפריל 78 ודיווח על כך לבגין".

קצב הבהיר לשחל, כי הוא לא נמנה עם הקיצונים בליכוד. „אני חושב שאפשר להקים ועדה של שני שרים, אחד מהמערך ואחד מהליכוד, ולמצוא נוסחת פשרה. אני מציע שתדבר עם שמיר". שחל סירב, רשם את פרטי ההצעה על פתק, והביאה לישיבת „שרינו".

באותה ישיבה, לפני ישיבת הקבינט הראשונה, עדיין האמינו שניתן יהיה להגיע לסיכום עם הליכוד והציעו הקמת ועידה מכינה, אותה ינהל ג'ורג' שולץ בסדרת דילוגים בין רבת־עמון לירושלים.

אלא שבאותה ישיבה לא נלקחה בחשבון „הצלחת הליכוד בהבטחת התנגדות ש"ס להקדמת הבחירות. עובדה שמילאה את הליכוד בתחושת כוח והקצינה עמדותיו.

למחרת בבוקר בישיבת סיעת הליכוד יצא שמיר במתקפה חסרת תקדים על פרס ועל תכניתו. כל הציפיות לפשרה כלשהי נתבדו.

„איך הוא מעז לדבר בצורה כזאת", אמר פרס בזעם כאשר עוזריו מסרו לו את תוכן נאומו של שמיר, „זה הסוף של הממשלה. הוא עבר את כל הגבולות".

זועם וכועס, התייצב פרס מול חברי סיעת המערך בכנסת והשיב לשמיר באותה מטבע. לשומעים היה ברור: הפעם המשבר הוא אמיתי. „בעולם הניווט יש מושג שנקרא פוינט אוף נו ריטרן", הבהיר אחר־כך ויצמן, „בעיקר בטיסות מעל הים, יש נקודה שממנה כבר אי אפשר לחזור וצריך להמשיך לתחנה הבאה. שמעון נמצא בדיוק בנקודה הזאת. עכשיו צריך לעשות הכל כדי להגיע לבחירות".

מנתונים שהובאו לידיעתו, היה לפרס ברור, כי מובטח לו רוב להקדמת הבחירות. כאשר נודע לו על ההסכם בין הליכוד לש"ס, הרגיש כמי שנכשל. „ההצעה שרון ואולמרט הציעו לש"ס הוגדרה על ידי היועצים המשפטיים של ש"ס כתרמית", אמר השר שחל בפורום מפלגתי סגור. „שרון הבטיח להם להקים ועדת שרים נוספת לבחינת נושא רישום הגרים כתמורה להתנגדותם להקדמת הבחירות. רק למחרת, כאשר הרב פרץ בדק מה בדיוק הוצע לו, הוא הבין שהוליכו אותו שולל ועכשיו שוב הכל פתוח".

הצעתו של ויצמן, כי הוא ושרי המערך יחבשו שטריימל וילבשו קפוטות כדי לקדם את תהליך השלום עוררה גלי צחוק, אבל לא הביאה את הפתרון.

אפילו השר גד יעקבי, שהתנגד בעבר להקדמת הבחירות, דיבר השבוע בעד מהלך כזה. „ממשלה שאיננה יכולה להכריע בנושא לאומי, בעצם מודיעה לציבור שהיא חדלה לתפקד", אמר, „הוויכוח חדל להיות נוהלי אלא מהותי וצריך לקבל את הכרעת העם. לא צריך לחפש תחבולות, ולא צריך לחפש הצעות אי אמון. אסור להשתעשע ברעיונות כאלה. צריך להביא את הדברים באופן ישיר לידיעת הציבור ולדעתי תוך זמן קצר ניתן יהיה להשיג רוב להקדמת הבחירות".

יעקבי העלה מחדש את הצעתו לקצר את משך תעמולת הבחירות וקיבל את תמיכת שרי המערך. כמי שרמז בעבר, שיתמודד על ראשות מפלגתו הודיע, כי לקראת הבחירות לא תהיה התמודדות במפלגה. „כדי להמשיך בברורים על בסיס ההסכמה בין ישראל, ירדן וארה"ב, יש הכרח במנדט. אם אין מנדט, לא ניתן להתקדם והחמצת ההזדמנות הזו היא עניין שאינני יכול להשלים איתו".

ויצמן: פרס מנווט

המערך קראו לפרס שלא לצאת לארה"ב. פרס דחה את הבקשה. „שנתיים וחצי אני עומד על המהלך הזה. שמיר לא יפסיק את פעולתי לקידום השלום. אם הוא רוצה לפטר, שיפטר, הכיסא לא חשוב, המשרה לא חשובה".

למרות שנקלע למצב של אין מוצא, שמר פרס השבוע על מצב רוח טוב. „תפסיקו לעמוד עם סטופר ביד", אמר, „ייקח עוד שבועיים עוד שלושה, ברור שהולכים לבחירות".

איך ילך פרס לבחירות אם לא הצליח עד כה להשיג לכך רוב? מה המחיר שיצטרך לשלם למפלגות הדתיות? מה יגידו המפלגות משמאל? מה הנזק האלקטורלי שייגרם בעקבות המהלך האחרון? על שאלות אלה תצטרך מפלגת העבודה להשיב עם שובו של פרס. בשלב זה מבינים שם, כי בסיבוב הנוכחי יצא הליכוד כשידו על העליונה.

איך קרה שלצמרת המפלגה הגיעו נתונים לא מדוייקים על האפשרות להקדים את הבחירות? על כך השיב השבוע אחד השרים: "לא היתה כאן הטעיה, פשוט היתה הערכה לא אינטליגנטית של המצב". ■

יש חור בדלי

מאת רוני שקד

כמעט כל הסודות המגעים המדיניים החשאיים הקשורים לוועידה דלפו החוצה. מי הדליף? „לא אנחנו", אומרים אצל שמיר ופרס

בלישכת שמיר ובלישכת פרס הכחישו השבוע כל קשר להדלפות. אלא שבפועל, כמעט כל סודות המגעים המדיניים החשאיים הקשורים בנושא הוועידה הבינלאומית דלפו החוצה. „הכל, חוץ מכמה פרטים לא משמעותיים", אומר מקור המקורב לנושא.

במערך טוענים, כי ההדלפות נעשו כדי לטרפד את מהלכו של פרס. הליכוד מצידו מאשים את משרד החוץ ביצירת לחץ ציבורי על שמיר. אצל פרס מסבירים, כי מקובל לחשוב שהליכוד הדליף את כל המגעים עם ירדן והמערך מואשם בהדלפת המגעים עם ארה"ב. שתי הלשכות מכחישות כמובן כל קשר לעניין.

מלישכת ראש הממשלה טוענים גם, כי ההדלפות היו מתוזמנות: „ביום ראשון לקראת ישיבת הקבינט קרה דבר מוזר. השגריר בסיוני מסר לשמיר איגרת ממובארק, מייד אח"כ הגיע השגריר פיקרינג ומסר איגרת משולץ ובטלקס הגיעה איגרת מנשיא רומניה".

הדימיון בניסוחים היה מדהים: שלוש האיגרות קראו לשמיר להסכים לוועידה. „אבל", אומרים בלישכת שמיר, „ראה זה פלא, רק שתי איגרות הודלפו". ההסבר, לדעתם, הוא שהאיגרת הרומנית לא תאמה את התקו של המערך. היא הביעה תיקווה לשיתוף אש"ף.

עוד כשהיה בפריז נודע לשמיר על הדלפת הידיעה בדבר פגישת פרס־חוסיין. שמיר רתח מזעם: „זוהי שערוריה ממלכתית", אמר, „מוכרים סודות לצרכים פוליטיים". כשחזר ארצה הסתבר לו שגם פרס מותח. „זה היה ממש פשע, אין מילה אחרת להגדיר את ההדלפה", אמרו בלישכת שר החוץ.

באותה לישכה טוענים, כי יש בידם הוכחות ברורות להדלפת מסמך ההבהרות האמריקני ע"י היריבים. אצל פרס מכחישים. לא קיבלנו את המסמך, הם אומרים. אלא שאצל שמיר מתעקשים: נכון, המסמך לא נמסר לפרס, אבל האמריקנים דיווחו עליו ליועציו ומשם הוא הודלף.

יוסי בן אהרון, מנכ"ל משרד ראש הממשלה, הואשם השבוע על ידי פרס בהדלפת מסמך ההסכמה ל„ניו יורק טיימס". אחרי בדיקה דווח לפרס, כי לא היו דברים מעולם.

הדלפה אחרת שהרגיזה את שמיר, הייתה איגרתו של רייגן שביקשה לשכנע אותו לקבל את רעיון הוועידה. בלישכת פרס אומרים: „לא אנחנו קיבלנו את האיגרת ומטבע הדברים מאשימים אותנו בהדלפה". לישכת שמיר: „ברור שההדלפה לא יצאה מאצלנו. הרי האיגרת היא נשק נגד שמיר".

טוענים, אצלם, כי הראשון לו נודע דבר האיגרת היה הרב פרץ. שר הפנים, אומרים, ביקש לקבל את תמיכתו ולכן עירבן אותו בסוד. אחר־כך שלחו אצבע מאשימה גם נגד השגרירות האמריקנית.

למרות הנזק הרב שנגרם מההדלפות, מסכימים בשתי הלשכות, כי הפירסומים לא השפיעו על עמדות שני הצדדים. סך־הכל, אומרים שם, ההדלפות האיצו את המשבר שעלול להקדים את הבחירות. ■

אל תרבה שיחה עם האשה. הרב פרץ במגעים עם הח"כית אורה נמיר. (תצלום: זום 77)

זה לא חשוב

מאת חיים שיבי

דכנסת, יום שלישי, תשע בערב. בבוקר טיפל שמיר בפרס. בצהריים טיפל פרס בשמיר. אחר־כך עשו כולם את כל החשבונות והצרופים של חוסיין, פרץ, עטשי, שחל, שולץ, הרב עובדיה יוסף. גמרו והלכו.

בכל זאת, במליאה עדיין דלקו אורות. חמישה חברי כנסת נותרו שם לדיון זנוח, לא מסוקר, בתיקון לפקודת המשטרה. בסך־הכל, השר בר־לב מציע בין היתר, כי שוטר אלים שפגע באזרח ישפט בפני בית דין משמעתי בהרכב שיהיו בו גם נציג ציבור וגם שוטר משפטן.

כשעה אחת של דמוקרטיה מייצרת הכנסת אלפי מילים. הן מתחלקות לחשובות יותר וחשובות פחות. חוץ וביטחון – חשוב. עתיד ש"ס – חשוב. ועידות בינלאומיות והשפעתן על מועד הבחירות – חשוב. זכויות האזרח – לא כל כך חשוב.

במזנון הריק יושב ח"כ מרדכי וירשובסקי (שינוי), אוכל כדורי פלאפל קטנים, לאחר שגמר לברך את בר־לב על יוזמתו ולא לפני שהעיר לשר, כי נציגי הציבור בבתי הדין המשמעתיים לא צריכים להיות מינויים שלו.

„מתוך 120 חברי הבית", מעריך וירשובסקי, „יש קבוצה של כ־20 חברי כנסת בלבד שמתעסקים בנושאים האלה". וירשובסקי הוא אחד המתעסקים. יצרן בלתי נלאה של מחאות ואזהרות מפני כירסום בשלטון החוק, הנוהג להתריע גם על רעות שעדיין לא נולדו.

• השבוע מחה בוועדת החוקה על מגמות מסתמנות של שינוי החוק לבקשת שרותי הביטחון, במטרה לאפשר חקירות קשוחות יותר של חשודים. בשבוע שבו פרס לא מפטר משמיר ומאבו־ג'יראל, את מי זה מעניין? ■

והמספר הזוכה

מאת בינה ברזל

שתי המפלגות שיחקו השבוע בטוטו בחירות. הליכוד – 61 קולות נגד, המערך – 59 בעד. עטשי, שינוי, הלך אצל הליכוד והעלה אותו ל־62. פלד, מתקדמת, התנגד להקדמתן והמערך ירד ל־58. אין בחירות

כשהנשיא הרצוג צעד, עבר מסדר הממשלה לדום, או, אולי, התכונן לבעיטת עונשין. אבל לא. זו הייתה הפגישה היחידה השבוע בין הנשיא לממשלה. איש מהם לא הלך אליו ויש, בוודאי, מי שמצטער על זה. צולם בעת קבלת הפנים לדוכס הגדול, ז'אן מלוקסמבורג והדוכסית שרלוטה. (תצלום: זום 77)

ביום חמישי היו העניינים על סף משבר. פרץ הצהיר במפתיע על תמיכה בוועידה בינלאומית ופרס הוביל להכרעה בקבינט: תמיכה בתוכנית או בחירות.

עוד ביום רביעי החליטו בליכוד שפרס חותר לפירוק הממשלה, והחליטו לבלום יוזמה זו ולגבש רוב נגד פיזור הכנסת. בליכוד נולדה האופציה לממשלה צרה ורוני מילוא הוחזר ארצה משטרסבורג. „נצטרך למנוע מהם אפשרות לפיזור הכנסת", אמר לו ראש הממשלה כשחזר.

ביום ראשון בבוקר הצטרף מילוא ל„משכנעי הליכוד" שהצליחו להביא את פרס לדרך ללא מוצא: הקבינט לא אישר את יוזמתו, ובכנסת לא הובטח לו רוב לבחירות.

כל מי ששיחק השבוע בטוטו בחירות, חייב היה לשנן שוב את „המספרים הזוכים": מחנה הליכוד בנה את כוחו על 58 חכים: 41 ליכוד, 5 תחיה, גוש דתי: שס, מפד"ל, אגודה ופא"י – 12. תמיכת הורביץ, גיוס אבו חצירא ועמדתו המדינית של כהנא, אמורים היו להבטיח 61 קולות.

קואליציה די צרה.

אלא שבליכוד דיברו על הפתעות נוספות. הכירו את צירוף יצחק פרץ ואמנון לין על־ידי המערך, בנסיון להפיל את ממשלת בגין ובכך רמזו על תמיכת חבר בגוש המערך בליכוד. „דיברתי איתו וכבר הובטחה הליכתו עם המחנה הלאומי", אמר חבר בכיר בחרות. בסוף השבוע נודעה זהותו של האיש: זיידן עטשי משינוי. הוזכר גם גם ח"כ יצחק ארצי, שאמר בשיחות פנימיות שאין לפזר את הכנסת לפני שרואים את תוכנית השלום על פרטיה.

גוש המערך צר עוד יותר. 59 ח"כים בסה"כ: 40 מערך, 6 מפ"ם, 4 רק"ח, 4 ר"ץ, 3 שינוי, 2 מתקדמת.

ללא גיוס תמיכה מהגוש הלאומי לא יכול המערך להשיג רוב ליוזמותיו. יגאל הורביץ, שר ללא תיק על מיכסת המערך, כבר הבהיר, כי יוזמת פרס מהווה סכנות למעמדה המדיני של ישראל ואסון לכלכלתה. אחר־כך, במפתיע, הצטרף מתי פלד, מתקדמת, למתנגדי הקדמת הבחירות. נותרו 58 ח"כים.

■■■

כרגיל, היה המפתח למהפך ביחסי כוחות, בידי ש"ס ופטרוניה במועצת חכמי תורה. מסע הגיורים אחריה חודש ועלה נושא הגיורים, אותו נושא שהעכיר את יחסי הליכוד־ש"ס והוביל לפרישתו של הרב פרץ מתפקידו כשר הפנים.

לשתי המפלגות היה ברור: מי שיחזיר את פרץ לממשלה יזכה בנקודות.

קורפו – ליכוד, שחל – מערך, גויסו למצוא פתרון לבעיית הגיורים וכך נולדה ההצעה על־פיה יפנו שתי המפלגות לנשיא בית הדין העליון בבקשה לדחות לחצי שנה הכרעות בעתירות לבג"ץ בענייני גיור. במהלך תקופה זו תמצא הממשלה פתרון לבעיה. ההצעה הוגשה לרב עובדיה יוסף. הרב הסכים. עכשיו מחכים לעמדתו של השופט, שמגר.

אגב, נוסחא אחרת לפתרון הבעייה דיברה על חילופי תיקים בין פרץ לשחל. פרץ דחה אותה כמי שאינו רוצה להיות אחראי למתן היתרי עבודה בשבת וקצב, משום שאינו מעוניין לעבור למשרד חדש בתקופה שער הבחירות הבאות.

את מגעי הליכוד עם ש"ס ניהלו שמיר, שרון, קורפו, קצב, אולמרט ומילוא. במשך מספר ימים קיימו סידרת פגישות עם הרב פרץ ועם הרב עובדיה יוסף. בחדר עבודתו, על עוגיות ותה, דנו עם הרב יוסף ביחסי שתי המפלגות. הרב הבהיר, כי ש"ס ומועצת גדולי תורה מתנגדים לוועידה הבינלאומית ולפיזור הכנסת. בכך, אמר, הוא מאמין שהליכוד מכבד ערכי דת ומסורת לשמם ולא כאמצעי לרווחים פוליטיים. בליכוד חגגו. אחר־כך קיבלו עוד חיזוק והפעם מסגן השר, פינחסי. גם הוא נגד הקדמת בחירות ונגד פיזור הכנסת.

■■■

בקשר עם אהרון אבו־חצירה טיפלו דוד לוי ורוני מילוא, מתוך הנחה שתמ"י חייבת להשתלב באחת המפלגות. הליכה עצמאית לבחירות לא באה בחשבון. למנהיג תמ"י הובהר באחרונה, כי המערך אינו יכול להבטיח לאיש מקום בשורותיו. השבוע בפגישה במזנון הכנסת ואח"כ במלון שרתון בתל אביב סוכם סופית על הצטרפותו למחנה הלאומי.

הדרך לש"ס עוברת דרך הגיורים. כל הפניות בנושא זה לבג"ץ יידחו בחצי שנה ובינתיים ימצא פתרון לבעיה. מחכים לשופט שמגר

נקודה מעניינת התעוררה עם התנגדותו הנמרצת של יגאל הורביץ לוועידה ולפיזור הכנסת. פרס מציג, כידוע, עמדה המדברת על פשרה פונקציונלית – שלטון עצמי לתושבי יו"ש ללא הכרעת הנושא הריבוני בינינו לבין ירדן. פשרה שיצאה מבית מדרשו של משה דיין. מדוע תלמידיו מתנגדים לה בתקופות כזו?

זלמן שובל: „דיין בנה את תוכניתו על כך שהריבונות תהיה בלתי פתורה. הוא עצמו אמר, כי תוכניתו באה לאפשר לנו ולפלשתינאים לחיות ביחד, לא כדי שיבעטו אותנו החוצה מיו"ש. פרס, לעומתו, מוכן להעביר את הריבונות על יו"ש לירדן".

האם תמשיך הממשלה להתקיים? קצב: „פרס אומר, כי הממשלה ככזו לא תמשיך להתקיים לאורך זמן רב. איני יודע על מה הוא סומך. אותם השיקולים שהביאו היום לדחיית הקדמת הבחירות יהיו טובים גם בעוד שבועיים או חודשיים".

כבר ביום שני בבוקר היתה עובדה זו נהירה לליכוד. מישהו בלישכת שמיר אמר: „נראה מאיין יקח עכשיו פרס רוב לתוכניתו. אין לו רוב כזה וזה מביא אותו לאיבוד עשתונות". ■

מניפים סדין אדום

מאת רפי רוזנפלד

הדור הצעיר במפ"ם מנסה לשנות את תדמית המפלגה הזקנה. חסל סדר דור הפלסטלינה. אפשר לדרוך על הדשא, אפשר ללכת מכות. „אף אחד לא נראה היום כמו גורדון, מסתובבים עם עגיל באוזן וואקמן ביד"

ביום שני שעבר בשעת ערב מאוחרת עצר אילן גילאון, מזכיר הדור הצעיר במפ"ם, בתחנת דלק בדרום. היה זה שעות אחדות לאחר עצרת ההזדהות של תומכי ארץ־ישראל השלימה, שנערכה בישוב אריאל. המתדלק המשועמם בתחנת הדלק זיהה את גילאון על־פי החולצה האדומה שלבש. שעה קלה קודם לכן צפה במהדורת „מבט" בטלוויזיה, שבה הוקרנו תמונות מהתקרית האלימה, שאירעה בעצרת, בין צעירי מפ"ם ובראשם גילאון לבין תומכי הליכוד.

„או מה, למדתם במפ"ם להרביץ", העיר המתדלק.

עבור גילאון היתה זו יותר מסתם הערה עוקצנית. הדור הצעיר במפ"ם החליט בחודשים האחרונים לשנות תדמית, להתנער מהדימוי של מפלגה זקנה, מנותקת מקהל בוחריה.

ראשיה החליטו „ללכת על קו תקיף", אולי אף מיליטנטי. „נמאס לנו להיות דור של 'יורמים', דור של פלסטלינה יפה נפש. אפשר לדרוך על הדשא, על העציצים", התבטאו השבוע במרכז מפ"ם. עם זאת, מרגישים שם, כי השינוי הוא שינוי סיגנוני, בהחלט לא תוכני.

ההחלטה התקבלה סמוך למועד הבחירות להנהגת הדור הצעיר של מפ"ם, לפני כ־10 חודשים. הרעיונות באים לידי ביטוי רק בחודשים האחרונים. אחת מתופעות הלוואי של החלטה זו היא, אולי, העובדה שבאחרונה מוצאים עצמם חלק ממפגיני הצעירים של מפ"ם מובלים לתחנת משטרה קרובה למעצר או לבית־חולים קרוב לטיפול בפצועים.

אחת ההפגנות הסוערות, שערכו צעירי מפ"ם באחרונה, היתה הפגנה בשגרירות ארה"ב נגד הירידה. שבועות מספר קודם לכן הפגינו בקונצרט מיוחד, שנערך במסגרת יחסי ישראל־דרום־אפריקה.

אולם השיא, כך חושבים במפ"ם, היה בעצרת באריאל. ההפגנה תוכננה כמו מבצע צבאי. ראשי הדור הצעיר אספו מודיעין, הגיעו לאריאל יום לפני העצרת, למדו את השטח, בדקו היכן מוקמה בימת הנואמים, היכן חניוני הרכב וכיצד יוכלו לסגת.

למחרת, בתחילת העצרת, סמוך לשעה ארבע אחר־הצהריים, הגיעה קבוצה של כ־100 צעירי מפ"ם ונטמעה בקרב אלפי תומכי הליכוד. כמו על־פי פקודה התקדמו המפגינים לעבר שרי הממשלה, דוד לוי, אריאל שרון ומשה ארנס, ולפתע שלפו כרזות, שקראו „כסף לשכונות ולא להתנחלויות" ולבשו במהירות את החולצות האדומות של מפ"ם.

האירוע התפתח במהירות לתקרית אלימה. כמה מהנוכחים במקום, ביניהם אנשי „כך", החלו בחילופי מהלומות עם צעירי מפ"ם. אנשי המשטרה נכנסו מייד לפעולה. צעירי מפ"ם הורחקו מהמקום. גילאון נעצר, ואחר כך שוחרר והצטרף לשלושת חבריו שאושפזו בבית החולים הקרוב.

מי שפחות מרוצה, הוא הדור הוותיק במפלגה. לא אהבו את ההפגנה באריאל. חששו מאלימות. בדיעבד, לאחר הכיסוי הרב שקיבל האירוע בתקשורת, נתנו הוותיקים לגיטמיציה להפגנה.

„אף לא אחד בדור הצעיר נראה היום כמו א. ד. גורדון", אומר מזכיר הדור הצעיר של מפ"ם. „היום הסגנון שונה – מסתובבים עם עגיל באוזן וואקמן ביד, מה לעשות, זוהי רוח התקופה. התכנים נותרו כשהיו, הסגנון שונה. אם הוותיקים במפלגה 'יתאקלמו' באווירה הנוכחית, זה רק יוכל לעזור למפלגה".

בדור הצעיר של מפ"ם מרגישים, כי הם לא מתכוונים לנקוט פעולות אלימות יזומות, לא מתכוונים לנהל מלחמות. „אם ירביצו לנו, נחזיר. נתנגד ונפריע לכל מיני פעולות לא חוקיות, הנוגדות את השקפותינו". ■

"חוסיין אינו יכול להציע מחוות בסיגנון סאדאת"

אומר אליאס פרייג', ראש עיריית בית-לחם, שנפגש לאחרונה עם מלך ירדן • רשאד א-שאווה, לשעבר ראש עיריית עזה: "חוסיין רוצה ועידה עם השפעה"

מאת סמדר פרי

מגדיל בכל, אומר אליאס פרייג', ראש עיריית בית-לחם, על הפוליטיקה בישראל. "אילו הייתי ישראלי והייתי צריך להחליט למי להאמין, הייתי מתבלבל. מדברים אצלכם ב-70 שפות, כל אחד בלשון אחרת, לפי האינטרסים".

פרייג', מקורב למלך חוסיין, עסוק עכשיו בלעשות נפשות למה שהוא מכנה "השינויים", קרי הנייר שסוכם בין המלך חוסיין ושמעון פרס. את המושג: "תוכנית השלום" לא תמצא אצלו. הוא אינו יוזם מהלכים, אבל שמח להתחלק ברעותיו. השבוע הוא מוכן להשליך יהבו על מרכז כובד אחד ויחיד: שר החוץ האמריקני, ג'ורג' שולץ. "הוא המפתח", קובע פרייג', "ורק הוא יוכל לשכנע את שמיר. לא פרס, לא מובארק ובוודאי שלא חוסיין".

למלך יש כאב ראש

למלך, אפשר להבין מפרייג', יש כאב ראש חזק, ממילא, בגלל "השינויים", וראש ממשלת ישראל לא נמצא כרגע על סדר יומו המלכותי.

מה דעתו של חוסיין על ישיבה, פנים אל פנים, מול משלחת ישראלית? האם יוכל פרייג' לצטט משפט אחד שאמר לו המלך, כדי לחזק את הבלתי משוכנעים אצלנו? לא. את זה פרייג' לא יעשה. בשום פנים ואופן לא. "זה לא מקובל, ואתם צריכים להבין, סוף סוף, את המנטאליות שלנו".

ובכל זאת מציג פרייג' את התנאים: "תופסק ההתנחלות בשטחים עוד לפני הוועידה וישראל תודיע, כי לא יוקמו התנחלויות חדשות. אין ברירה אלא לדון בעתידה של ירושלים. הגיעו אלינו שמועות על קיצוניים בישראל המתכננים להרוס את מסגד אל-אקצא ומסגד עמר. מוכרחים למצוא פתרון בינלאומי".

רבקותו והתלהבותו של פרס, מעוררים אותו. מ"מ ראש הממשלה מצטייר בעיניו כפוליטיקאי קר מזג, ענייני ומפוכח. "נראה לי", כך פרייג' על פרס, "שפרס מחזיק משהו בתוך השרוול. אם לא היה לפרס 'משהו', הליכוד לא היה מביע התנגדות חריפה כל כך". מה ה"משהו"? פרייג', שנפגש לאחרונה עם חוסיין, מתקפל. לא מדליף פרטים משיחותיו עם המלך.

המלך, יודע פרייג', רציני ונחוש בכוונותיו להצטרף לוועידה הבינלאומית. אבל מרחב התימרון שלו מוגבל. עובדה זו ידועה בישראל. "המלך חוסיין אינו יכול להציע מחוות בסגנון סאדאת. לחוסיין אין עניין לעזור לשמעון פרס לפני שהוועידה תתכנס". ומיד הוא מרגיש חובה מיוחדת לפרט כמה מתכונותיו הבולטות של המלך: רציני, שקול, זהיר, נבון ובעל ראש פתוח. "זה איננו מלך של טקסים. הוא אדם עובד. ואם אני חשוד, באופן טבעי, באהדת יתר למלך, אני מציע לכם להקשיב לכל הזרים המגיעים מרבת עמון. מה הם אומרים? כולם מרגישים שהמלך רוצה שלום".

לשאלת הייצוג הפלשתינאי: "כל פלשתינאי שיגיע לוועידה בלי אור ירוק מאש"ף", אומר פרייג', "יותקף על ידי מדינות ערב וייחשב למשתף פעולה. על זה יש קונצנזוס. אש"ף הוא הנציג היחיד. אין ולא יהיו אחרים".

אתם המנצחים הבלעדיים

רשאד א-שאווה, לשעבר ראש עיריית עזה, כיום איש ציבור ועסקים, 24 שעות אחרי השיחה עם פרייג', מוכיח שיש תיאום עמרות בין רבת-עמון, בית לחם ועזה. גם אם אין חיוג ישיר (פרייג': "יש אנשים המטלפנים דרך ידידים בז'נווה או פאריז"), מישהו כבר עידכן אותו. כמו פרייג', גם הוא, איש נשוא פנים, בן 79, מודע לחשיבות הפנייה אל דעת הקהל בישראל, וגם הוא לא ייזום אותה.

"והרי אנחנו נמצאים בעמדה של מנוצחים-מובסים כבר עשרים שנה. ואם במקרה שכחנו, אתם טורחים להזכיר לנו בכל יום, כי אתם המנצחים הבלעדיים". חוסר האיזון הזה, גם אם יוביל סוף סוף למשא ומתן, הוא המנחה את חוסיין, על-פי שאווה, לדרוש מטרייה בינלאומית וזכות וטו לנותנות החסות. שאווה מדבר על "מטרייה" בעלת השפעה של ממש.

"אתם מחפשים ערבויות, הוכחות, רוצים ביטחונות מן המלך חוסיין? אילו ערבויות הוא יכול לתת לכם? תהיו ישרים עם עצמכם. האם ביקשתם מסאדאת להוכיח את עצמו והרי ישראל היא שהתחייבה, לפני ביקור סאדאת בירושלים, להחזיר את כל סיני. וחוץ מזה, מה אנחנו יכולים להחזיר לכם...?"

אחר-כך הוא מציע את המקרה הפרטי שלו. "ב-1948 איבדה משפחתי מאה אלף דונם קרקעות. איש מעולם לא פיצה אותנו. הפסדנו רכוש גדול ויקר". הנמשל הוא, כמובן, חוסיין, ומה שאיבד בעקבות שתי מלחמות. "מה פתאום שייצא ויודיע על מחווה בנוסח סאדאת, לפני שהכל מתחיל? תוסיף: אתם צריכים להבין, רוצה ועידה עם השפעה. ואם יהיה צורך, גם פתרון כפוי שייכפה על ישראל באמצעות המטרייה הבינלאומית".

אבל ישראל כבר הודיעה שתרצה לראות את המדינות "הזרות" מסלקות את נציגיהן, בתום נאומי הפתיחה. שאווה: "ואם את מכירה שתי מדינות שלחמו זו בזו והגיעו לפיתרון מבלי שכפו עליהן? ברגע שיש מנצח ויש מנוצחים, המנצח, לעולם, יבקש לכפות את תנאיו".

תזרקו אותנו לים?

ומה יאמר על הצהרותיו של פרס, כי אם המו"מ לא יעלה יפה ישראל תעזוב יחד עם ארה"ב? שאווה: "יהיה לכם קשה לקום ולהסתלק. ברגע שתיפתח הוועידה תיווצר דעת קהל עולמית, וקשה יהיה לסגת".

הערבים, טוען שאווה, רוצים פיתרון כולל שיתקבל על דעת שני הצדדים. ישראל, לפי תחושותיו, מעוניינת, לכל היותר, בפורום להביע דעותיה. אם לא יהיה כך היא תקום תסתלק ותגרור את ארה"ב איתה.

"אנחנו בעייה בשבילכם", אומר שאווה. "שניים ורבע מיליון ערבים תחת שלטון ישראלי. מה תעשו? תזרקו אותנו לים? תקימו מדינה חילונית? ישראלים רבים פיתחו מצפון לא נקי והם חוששים מהעתיד".

מה הפיתרון? שאווה: "אני ממליץ למנהיגי ישראל ("פגשתי את בגין, פרס, רבין וויצמן. את שמיר לא פגשתי. אם יזמין אותי, אבוא") לקחת סיכון. להמר על 'פיפטי-פיפטי': או שהפיתרון הכולל ימצא חן בעיניכם, או רק מחציתו. בוועידה, ניתן יהיה למצוא את הפתרון לכל הבעיות ולהגיע לדו קיום בשלום".

"אם אתם מוכנים לסגת מכל השטחים", הוא ממשיך, "אפשר לכנס את הוועידה גם בלי אש"ף ולנהל מו"מ עם ירדן, מצרים". נסיגה מהכל, אפרופו שאווה, פירושו מ-18 אחוזים משטח מדינת ישראל הגדולה. ואם פרייג' קובע: "המדינה הזאת, אחרי הכל, שייכת לשני העמים. לא רק לישראל", שאווה נאבק על שמונים ושניים אחוזים שממילא כבר ויתרנו".

בקיעים בגוש

"אקט של התפרצות, כתוצאה מהצטברות של אירועים", אמרה דניאלה וייס על מעשי המחתרת • את המרד שהכריזו עליה השבוע מתנגדיה בגוש אמונים, ניתן להגדיר באותן מילים בדיוק • הבעיה איננה וייס, אומרים בגוש, היא רק שופרו הנאמן של הרב לווינגר, וזה יילך הביתה בהוראת הרב הראשי בלבד • הרב יואל בן-נון, מראשי המרד: "מי שאחראי לקו שהפך אותנו מתנועה המונית מגשימה לכת חשוכה – צריך לפרוש"

מאת אביבה שאבי

הסיפור הזה נגמר סופית, אמר הרב יואל בן-נון. זה היה ביום שני, בשעות הצהריים המוקדמות, יום לאחר שבן-נון, בגילוי של אומץ לב נדיר, הניף רשמית את נס המרד בדניאלה וייס, המזכ"ל של גוש אמונים, ושלוחתו של הרב משה לוינגר.

בן-נון התייחס לקו הלווינגרי המיליטנטי, שנקט הגוש בנושא הביטחון ביהודה ושומרון. הוא, הראשון שהעז לצאת במתקפה חזיתית על מנהיגותו של הרב לווינגר, דיבר במפורש על הרחה. אם להשתמש בטרמינולוגיה של דניאלה וייס עצמה, בדברה על אנשי המחתרת היהודית, המדובר באקט של התפרצות, שבא כתוצאה מהצטברות של אירועים. ליל הבקבוקים בקלקיליה היה הקש האחרון. בן-נון, מורה ומחנך מעופרה, שידע את טעם הנידוי בעקבות הביקורת שמתח על טיפולו של הגוש בנושא המחתרת, בא להוריד את הספינה מן השרטון. בן-נון הוא התקווה החדשה של גוש-אמונים.

"מטה המהפכה" התמקם במשרדי "אמנה", בקומה העליונה של בית-אבן קטן, ברחוב רמת-הגולן 23, ירושלים. לעובדה הזאת יש יותר מסתם משמעות טכנית: "אמנה", הזרוע המיישבת של הגוש, והמזכ"ל החדש שלה, אורי אריאל, המיועד להחליף את דניאלה וייס, הם המפתח לשינוי, אם יהיה. זו גם הסיבה לכך, שמחנה וייס סירב להיענות לדרישה, שהעלו "המורדים", בראשותם של הרב בן-נון, הרב מנחם פרומן וחנן פורת, לשלב את מזכירות "אמנה" בתוך המזכירות המורחבת של הגוש.

עונת הברברת הגיעה

"מחנה וייס" הסתגר בקומה התחתונה, במשרדי גוש-אמונים. חוד החנית של המחנה הזה הם דניאלה וייס, הרב לווינגר ובני קצובר. ברוב המקרים היו אלה אנשי הקומה שלמטה שטיפסו במעלה המדרגות לצורך הידברות בארבע עיניים: דניאלה וייס עם חנן פורת, קצובר עם בן-נון. זה סרט, צוחק אליקים העצני – שנמצא כאן במקרה, אצל דניאלה – אפסטרס-דאונסטרס. ליד הדלת, שם מתגודדים ה"חיילים", אפשר להבחין בקלות בברוך מרזל, מזכיר סיעת "כך" בכנסת. מרזל כבד-הגוף, הצמוד למכשיר קשר, היה בעבר עוזרו של חנן פורת.

בחוץ, ליד שער הכניסה לבית, הציב מאיר אינדור שולחן קטן, והניח עליו ג'ריקן מים ושפופרת שמן שיזוף, וגם תלה שלט: "גם אני רוצה להיות מנהיג". אינדור הוא אחיו של יוסי אינדור, ששמו הוזכר בקשר עם פרשת המחתרת. "בעונת הברברת", אומר מאיר אינדור, "כל אחד רוצה להיות מספר אחד. חמש שנים שאין מה שום דבר, אין עשייה. למה זה דומה? למחלוקת בסניף המורים ביוקנעם".

אינדור הוא הקוריוז של הדרמה. כל השאר, ובתוך זה היחס לתקשורת, הוא עניין לוויכוחים אינטנסיביים. המדובר, כזכור, בסכנת פילוג, המרחפת מעל ראשו של הגוש, במאבק עקרוני על קיומה של התנועה. הלחץ החברתי פועל מכוח האינסטינקט השבטי, השטיבעלי: לא מכבסים את הכביסה המלוכלכת בפומבי. העיתונות תסלף במילא.

כך יוצא, שההסכמה להתראיין, שהושגה טלפונית בשעות הבוקר, נמוגה כלא היתה במשרדי הגוש. המתח גבוה, בשל הפגיעה האישית בחברים, ובאוויר מרחפת איזו אי-נעימות בסיסית, שאולי בגללה מעדיף חנן פורת, להחליף את המונח "הדחה" במילים: החלפת ההנהגה. בן-נון זוכה לדברי תוכחה על הפתיחות שלו כלפי חוץ. הצד השני מתעטף, שלא כדרכו, בשתיקה מוחלטת. לא אגיב, אומר אשף התקשורת, לווינגר. וכשדניאלה ניאותה סוף סוף לומר כמה מילים לאומה, מיד מתערב יעקב כץ, הוא כצל'ה, חבר המזכירות, ומפסיק את הריאיון. דניאלה, כדי לא להרגיז את החברים, נסוגה ללישכתה.

המשבר הזה, אומרת אינה ויניארסקי, יו"ר ועדת ישובים ב"אמנה", היה צריך להתרחש לפני כמה שנים, ולא עכשיו, בשעה קשה למדינה. ויניארסקי, תושבת תקוע, היא עולה מרוסיה. כשאני הצטרפתי לגוש אמונים, היא אומרת, חשבתי שזאת תנועה רחבה מבחינה לאומית. אלא, שבמשך השנים, גוש אמונים הלך והסתגר והרחיק ממנו שורות רבות של הציבור. המחתרת גם היא תוצאה של משהו. על אירועי המחתרת אנחנו משלמים כל הזמן בצ'קים דחויים. צריך היה לעשות בדק בית.

גימיק תקשורתי

ביטוי לתסיסה נגד דרכי פעולתה של ההנהגה הנוכחית, שהפכה את הגוש לתנועה מיליטנטית, הנשענת על בסיס לאומי צר, אפשר למצוא ב"נקודה", בטאון הישובים, בעריכת ישראל הראל, יו"ר מועצת יש"ע.

הראל, תושב עופרה, המקורב ליואל בן-נון, פירסם, בחודשים האחרונים, שורה של מאמרים ומכתבים למערכת, התוקפים בחריפות את דניאלה וייס. הראל, למרבה האירוניה, נמנה עם חבורת האנשים שפעלו לבחירתה של וייס, הדינאמו של קדומים, לתפקיד המזכ"ל, מתוך הערכה לכישוריה האירגוניים. עובדת היותה אשה, שנבדקה מבחינה הלכתית, התבררה אחר-כך כגימיק תקשורתי מעולה. בשטח האירגוני, לעומת זאת, היא לא התגלתה כהצלחה גדולה. וייס הוכיחה עצמה, ראשית לכל, כתועמלנית מוצלחת, וכשופרו הנאמן של הרב לווינגר.

וייס נכנסה לתפקיד לפני שנתיים וחצי, בתקופה שלאחר חשיפת המחתרת. הגוש היה משותק, למעשה, כבר בראשית שנות ה-80, ואת מקומו תפסו "אמנה", שדאגה להתיישבות, ומועצת יש"ע, שדאגה לצד האדמיניסטרטיבי של החיים ביישובים. היו שטענו אז, כי הגוש חדל בעצם להתקיים כתנועה רעיונית.

לאחר השלב הראשוני של התגבשות פינו האידיאולוגים, שיצאו מישיבת "מרכז הרב", את מקומם לאנשי המעשה. תפקיד המזכ"ל לא היה מאוייש תקופה ארוכה. השבר שהחל במאבק הכושל על פינוי ימית, הגיע לשיאו בפרשת המחתרת. בחלוף ההלם, הוחלט על התארגנות מחודשת, ולוא רק כדי ליצור מסגרות של תמיכה חברית בעצורים מבין חברי הגוש.

חנן פורת הלך לפוליטיקה, ומשנתאכזב פרש ללמוד תורה. יואל בן-נון, שהיה הראשון לגנות את פעולות המחתרת, נשאר בעופרה, ואף שנותר חבר המזכירות המצומצמת של הגוש, המעיט להשתתף בישיבותיה. הצמידו לו דימוי של שמאלן. המנהיגות נסחפה ימינה, לכיוון הכהניסטי, ואילו אני נשארתי במקום שבו הייתי קודם, הוא אומר.

הזירה נותרה פנויה ללווינגר, שנתפש כסמכות הרוחנית שמאחורי אסירי המחתרת. לווינגר, שמעמדו נחלש בעקבות חשיפת מעשי הטרור, הפך לאב הרוחני של דניאלה וייס. לווינגר, על-פי הטענה, מסוגל לקבל עליו את מרות הרוב, אבל ברגע שמשאירים אותו לפעול לבדו, הוא פורק כל עול. באמצעות וייס, שאבא שלה כינה אותה חומייני, הפך לנותן הטון בפעולות הגוש. היתה לו זכות ראשונים כפורץ דרך בהתיישבות, מן התקופה של ההתנחלות במלון "פארק" בחברון (1968), וכאריזמה, שנשענה על המיתוס הלווינגרי.

מינויה של וייס אמור היה להיות מאושר בתוך שלושה חודשים, על-ידי מזכירות הגוש, שתיבחר על ידי אסיפה מכוננת. אבל זו לא כונסה מעולם. למעשה, גוש אמונים התקיים מאז ומעולם כגוף בלתי-דמוקרטי, והמינויים בו הוכרעו בכוח להט האמונה ומסירות הנפש.

על מה מתנהל המאבק הנוכחי? לפי יואל בן-נון, המאבק מתנהל, ראשית, על נושא הביטחון: על עיקרון הממלכתיות, ושמירת החוק. כדי לשמור על הביטחון ביו"ש, הוא אומר, קיימים צה"ל וכוחות הביטחון.

בן-נון נמצא בוויכוח קשה עם חבריו לתנועה, בכך שהוא שולל את הקו הגורס, כי אי-אפשר לחיות ביו"ש. הוא איננו בעד סיפוח השטחים במצב הקיים, "מכיוון שאי-אפשר להטיל על מדינת ישראל נטל כזה, מן הבחינה הדמוגרפית". היחס לערבים, לפי בן-נון, צריך להיות בנוי על העיקרון: "לערבים בארץ – כל הזכויות. לערבים, על הארץ – שום זכות". מכיוון שהמציאות היא אחרת, יש להתאים את האידיאולוגיה למציאות. יש לשמור בהקפדה על זכויות הערבי כאדם, ולהימנע מהשפלות מיותרות.

שנית, המאבק מתנהל גם על העיקרון של אחדות ישראל, של מניעת קרע בעם, של קירוב הלבבות, של חידוש הדיאלוג עם החילוניים ועם אנשי השמאל. ושלישית – על תהליך של דמוקרטיזציה במוסדות גוש אמונים.

בן-נון: "החשוב מכל הוא להחליף את הקו, שדניאלה וייס היא כלי הביטוי שלו, והרב לווינגר הוא שהוליד אותו. הקו הזה הפך אותנו מתנועה המונית, מגשימה, לכת חשוכה. מי שאחראי לקו כזה צריך לפרוש".

ה"קו הזה" מתחיל בפעולה למען חנינה לעצורי המחתרת – למרות החלטה מפורשת, שהגוש המחודש לא יעסוק בענייני המחתרת – עובר דרך ההתבטאות האומללה של וייס כלפי הקיבוצים ("התיישבות כושלת"), ומגיע להתפרעויות בקלקיליה ופריצת מחסומי צה"ל. במישור הכללי יותר, הוא נוגע בסכנת קיטוב בחברה הישראלית, או בשאלה האם ילך הגוש בכיוון של משיחיות שבתאית, או שיתקרב אל הציונות הקלאסית, כפי שכותבת ד"ר אייל כספי. או שאולי יחדל להתקיים.

הדברים האלה נאמרים מתוך ידיעה, שסבסטיה וחברון לא היו מצמיחות 48 יישובים יהודיים, אלמלא הוקמו על בסיס של הסכמה לאומית רחבה. השאלה היא, כמובן, האם המדובר בטקטיקה לצורכי הסוואה, או בשינוי מהותי, ואולי בהכאה על חטא.

בן-נון: "סיגנון הוא גם מהות".

הפריצה החוצה של יואל בן-נון, אומרים בגוש, יצרה מצב חדש. היא אילצה את שני אנשי המפתח, אורי אליצור ואורי אריאל, לנקוט עמדה חד-משמעית עכשיו ומיד. היא דחקה את חנן פורת לפינה, וחייבה אותו להכריע. פורת מלמד בישיבת הקיבוץ הדתי בעין-צורים, וגם פעיל במפד"ל. לפעילות בגוש לא שב גם בתקופת ההתארגנות מחדש. בחודשיים האחרונים חזר פורת ותבע לכנס את המזכירות המורחבת של הגוש, המונה 37 איש, שלא כונסה למעלה משנתיים. דניאלה וייס סירבה. במקום זאת, המשיכה לכנס את המזכירות המצומצמת, שבה יש רוב לאנשי לווינגר (בהם בני קצובר, נועם ארנון, יהודה חזני, יעקב כץ), ולקבל החלטות בפורום של 6–3 איש.

תרגיל מבריק

לפני כשלושה שבועות, בישיבת המזכירות המצומצמת, הועלה לראשונה שמו של אורי אריאל, כמועמד להחליף את דניאלה וייס. אריאל, הצעיר שבחבורה, הינו איש ביצוע, קיבוצניק מטירת-צבי, שלא למד ב"מרכז הרב". הרב לווינגר התנגד להצעה, בנימוק שאריאל איננו בן תורה.

עובדה זו מעוררת אפשרות, פשטנית אולי, שהמאבק המתנהל כאן הוא בין שתי השקפות עולם: מחד – קבוצת אנשים בעלי שורשים ומקורות יניקה גם בעולם החילוני, דוגמת יואל בן-נון והרב מנחם פרומן, ומאידך – כאלה, שתפיסת עולמם מצומצמת יותר, מורכבת פחות.

פרומן, חוזר בתשובה, המכהן כרב היישוב תקוע, ויואל בן-נון, מנגנים ניגון דומה: הידברות עם המחנה האחר, של השמאל, שפרומן מכנה אותו בשם "מחנה החופש". במאמר שכתב ב"נקודה" תחת הכותרת "אני פורש", מתח ביקורת קשה על הנהגתה של וייס, בנושא היחס לאסירי המחתרת. "ביקורת עיוורת בעם, אומר פרומן, זה שוביניזם. וביקורת עיוורת בארץ, היא לא אהבת הארץ. ארץ-ישראל הפכה לעול. אם אתה דבק רק בעולם שלך, בהלכה, בארץ, אתה מוכרח להיכשל. מה שמשך יהודי כמוני לגוש אמונים, זה שראיתי בו איזה יסוד חילוני, של חופש, של יצירה, של מרד".

ועדיין לא הגיעו הדברים לכלל הכרעה. בשבת, מספר בן-נון, בהיותו אצל הרב דרוקמן בשפיר, גמלה בליבו ההחלטה להתייצב במשרדי הגוש בשביתת שבת, עד שתוחלף ההנהגה. חנן פורת ביקש ארכה של 24 שעות כדי להגיע לפשרה, והשביתה נדחתה ליום ראשון. יומיים קודם לכן נפל פורת קורבן לתרגיל הטעייה של דניאלה וייס. ביום חמישי בבוקר עשה פורת ניסיון נוסף לכנס את המזכירות. הוא נדחה בזלזול על ידי המזכ"לית, שטענה לתמיכה מסיבית של חברי הגוש.

פורת החליט ללכת לתקשורת, אבל לפני כן ניהל שיחה ארוכה נוספת עם וייס. נקבע לו ראיון ב"מבט". סמוך לשידור הראיון, הפעיל לווינגר את כוח השכנוע שלו על פורת, כדי שיסגור את העניין בתוך המשפחה. פורת שוכנע. דקה לפני תשע הודיע על ביטול הופעתו. עורך המהדורה, רפיק חלבי, רתח מכעס. בהמשך צפה פורת, מושפל, מעל המסך הקטן, בדניאלה וייס, כשהיא משלחת אותו מעליה בשיחת הטלפון. הראיון איתה נערך בשעות הבוקר.

סייעתא דשמיא לחנן

ביום ראשון השבוע, ליל ה"פוטש", התכנסה בקומה העליונה "קבוצת השבעה", שכללה את הרבנים יואל בן-נון ומנחם פרומן, ואת חנן פורת, ישראל הראל, אורי אריאל, אורי אליצור (לשעבר מזכ"ל "אמנה" והיום ראש מחלקת ההסברה של המפד"ל) ופנחס ולרשטיין, יו"ר מועצת מטה בנימין.

בן-נון התכונן להתחיל למחרת בשביתת השבת, בערב הביאו לו את התפילין שלו. בשלוש לפנות בוקר התקבלה החלטה על כינוס המזכירות

(המשך בעמוד 26)

דניאלה וייס: ליל הבקבוקים היה הקש האחרון. הרב יואל בן-נון (למעלה – מימין): התקווה החדשה. הרב מנחם פרומן (באמצע): מאמר חריף. חנן פורת (משמאל): הפעם יצטרך להחליט

צילום: יחיעם גל

170 רוצחים מסתובבים חופשי

מאת
מרדכי גילת ודני שדה

בראשית פברואר 86', ביום חורף קר וגשום, רשמו חוקרי משטרת ישראל את אחד מהישגיהם המזהירים ביותר: בתוך פחות מרבע שעה עלה בידיהם לפענח לא פחות מארבעה מעשי רצח מחרידים, לגלות את הגופות, ואפילו – לא יאומן ממש – ללכוד את הרוצח. עבודה מושלמת.

ארבעת מעשי הקטל בוצעו בידי נער בן 14, תושב ירושלים, שלקה בהתקפת אמוק. בשעת לילה מאוחרת נכנס הנער לחדר השינה של הוריו, ירה תחילה באביו, אחר כך באמו ולבסוף גם בשתי אחיותיו. כשסיים מלאכתו, פתח את דלת הדירה, הסביר לשכנה מוראגת, כי „היו יריות בבית" והתיישב על כסא. הוא המתין בסבלנות עד לבוא המשטרה.

שמונה חודשים מאוחר יותר, במוצאי שבת, 27 לאוקטובר 86', הצליחו חוקרי משטרת ישראל לחזור על הישגם: בתוך שעות ספורות עלה בידם לפענח את סוד רציחתם של ארבעה אזרחים, כולם בני משפחה אחת. הרוצח, שלמה הראל־בולדו, תושב סביון, ירה תחילה באשתו ובבתו. את גופת הבת טמן בתא המטען של מכוניתו, נסע איתה לחיפה, לדירת אמו ורצח שם את האם. כשיצא מהדירה נתקל באחיו, ירה גם בו והרגו. אחר כך נעץ כדור בראשו והתאבד.

זהו, פחות או יותר, גם מה שקרה ביבנה, כאשר סוזן בואנוס נרצחה בידי בעלה; זה מה שקרה בעיירה שדרות כאשר ברוריה דדון נרצחה בידי בעלה במהלך מריבה ביניהם; וזהו גם מה שאירע ב־1986 ב־12 מקרים נוספים לפחות. המכנה המשותף של התיקים: הרוצחים היו בעלים, אחים, מאהב, או ידיד אחר של הקורבן. הם נשארו, לאחר מעשה, לשמור על הגופות. המתינו בסבלנות עד לבוא החוקרים.

מי שככל זאת לא סמך על המשטרה ולא האמין כי תצליח להגיע בכוחות עצמה לזירת הרצח – היה יעקב חסן ממגדל העמק. חסן נהג להתעלל באשתו ובילדיו, הפליא בהם מכותיו ומירר את חייהם. בפברואר 1986, כאשר אשתו, רווה, בת 37, חששה לחייה, שלחה מכתב לבית המשפט המחוזי בנצרת והעתק למערכת „ידיעות אחרונות"; „בעלי מאיים עלינו", כתבה, „ואני והילדים חיים בפחד. אני אובדת עצות. על סמך מה בית המשפט המחוזי החליט לתת לו (לבעל) להיכנס למגדל־העמק וזה בלי לשמוע את התלונה שלי ושל העובדת הסוציאלית. בעלי מנסה לרצוח אותי."

רווה חסן כתבה מכתב זה כאשר היתה בהליכי גרושין מבעלה ואחרי שהבעל, יעקב חסן, בן 43, ניסה בנובמבר 1985 לרצוח אותה. הוא חבט בה בפרצופה ועיוות אותו לחלוטין, הטיל אותה אל הרצפה והיה משוכנע כי הצליח לחסלה. שכנים ששמעו את זעקותיה, מיהרו להזעיק את המשטרה, אלא שזו לא מצאה לנכון להופיע.

חסן, כך התברר, המתין למשטרה ליד „הגופה" זמן מה, וכאשר זו בוששה להגיע – החליט להביאה בכוח אל ה„נרצחת". הוא נסע למשטרת מגדל העמק, הודיע ליומנאי תגינית כי „רצחתי את רווה" ונעצר. כשהתברר כי האשה לא מתה, כפי שתכנן, אלא רק נפצעה קשה – שוחרר הרוצח־בכוח בערבות...

שבועות אחדים מאוחר יותר, כאשר ביקרה רווה בלשכת הסעד בעיר, הגיע לשם גם הבעל, השתולל ושלף סכין מטבח. הוא פרץ לחדר, שבו ישבה אשתו עם העובדת הסוציאלית, אמילי לוין, קילל את אשתו רווה ודקר אותה. כאשר רווה ואמילי לוין נמלטו מחוץ לחדר, דלק אחרי השתיים בנסיון להשלים המלאכה. בדרך פצע שני עובדי מועצה שניסו לגונן על הנמלטות, פרץ דלת נוספת שמאחוריה הסתתרו הנשים, ודקר למוות את אמילי לוין ז"ל.

אחרי שהיה משוכנע כי גם אשתו נרצחה, עזב את המקום, התיישב תחת עץ בחורשה קטנה שבמבואות מגדל־העמק ושמר על הסכין המגואלת בדם. כשהגיעו אליו השוטרים, לא גילה כל התנגדות למעצר. הוא אפילו שמח לפגוש אותם. חסן הציע להם להרוג אותו, הסגיר את כלי הרצח ונעצר.

החקירה המסובכת הושלמה. עוד תיק רצח פוענח.

דו"ח משטרתי מטעה

כאן המקום לעצור רגע, לעשות אתנחתא ולערוך לציבור היכרות קצרה עם מידע משטרתי מטעה. כותרתו: „הדו"ח השנתי של המשטרה".

זוהי חוברת דקה יחסית, מייגעת ומשעממת, שקורא מהשורה יתקשה למצוא בה את ידיו ורגליו. יצירת מופת זו עמוסה לעייפה בטבלאות ובמספרים, טופחת למשטרה חוק על השכם ואינה מלמדת כמעט דבר.

היא אינה מלמדת את הציבור מה מתרחש באמת בתחום המשיעה הקשה, מה הם השגיה האמיתיים של המשטרה, מה הם כשלונותיה, מה הסיבות לכשלון; ולענייננו – מהו אחוז הגילויים האמיתי של המשטרה בחקירות רצח, כמה עשרות רוצחים מהלכים חופשי באותה שנה שבו עוסק הדו"ח; וכמה מאות רוצחים מהלכים עדיין חופשי בגלל מחדלי המשטרה בעבר.

הדו"ח, שהוצג בפני שר המשטרה, מגלה טפח ומכסה טפחיים: לכאורה, עולה ממנו, כי לרוצח הישראלי המצוי, אין סיכוי רב לחמוק מידיה של המשטרה. למעשה, אותו דו"ח שנתי – כאשר לומדים לפענח אותו – מוכיח בדיוק את ההיפך: הסיכויים שרוצח נבון יילכד, קלושים ביותר.

כיצד יוצרים המפכ"ל וראש אגף החקירות, ניצב יגאל מרכוס, רושם כאילו יש לנו משטרה יעילה?

הם אינם עורכים בדו"ח השנתי כל הבחנה בין פיענוח רצח ל„פיענוח" רצח; בין גילוי אמיתי לבין פיענוח מדומה. במקום זאת מציינים השניים באותו דו"ח, כי ב־1985 פוענחו 66 אחוז מעבירות הרצח וכי בשנת 1986 גדל המספר בעשרה אחוזים.

הם כותבים זאת במפורש: 74 אחוזים ממקרי הרצח, פוענחו...

בדיקה שערכנו מלמדת, כי המציאות קודרת ומפחידה:

א. רוב מקרי הרצח המפוענחים, מתייחסים לאותם רוצחים שהמתינו למשטרה ליד קורבנותיהם או שמיהרו להסגיר עצמם כעבור זמן.

ב. רוב מעשי הרצח, שבהם נמצאו הגופות בשדה, בחצר, בדירה – בלי שזהות הרוצחים ידועה – לא פוענחו עדיין.

להלן מיקבץ מיקרי מתוך עשרות מקרי רצח בשלוש השנים האחרונות שלא פוענחו:

● פנינה בוייר, ישישה עיוורת בת 70 מחיפה, נרצחה בדירתה באוגוסט 1985.

● יעקב פאפישווילי, נהג מונית מלוד, נורה למוות בינואר 1986. גופתו נמצאה ליד פרדס שבלוד. ● אמירה ג'ברס נרצחה בחניקה באחד מחדרי בית מלון בתל אביב. שוכר החדר, צעיר ערבי, לא אותר. ● ראש עיריית שכם, זאפר אל מצרי, נרצח במרס 1986 ליד ביתו. למשטרה ידוע כי שני אנשים הם שביצעו את הרצח. זהותם לא התגלתה עד היום.

● בשלהי אפריל 1986, בשעות הערב, נרצחו באחד מרחובות קרית אתא, שני עבריינים: מקסים עזרן ודוד שם טוב. השניים נורו למוות ממכונית נוסעת. הרקע למעשה, כפי שטוענת המשטרה: סיכסוך על שליטה בשוק הסמים.

● שבועיים מאוחר יותר, שוב באזור חיפה, נרצחו שני עבריינים נוספים: חיים עמר מנוה־שלום ודוד דהאן מעכו. גם הם נורו למוות ברחוב ממכונית נוסעת. הרוצחים לא התגלו.

● גם רצח הדס קדמי מכפר־מטריק – שויעזע את המדינה ב־1984 – לא פוענח.

לוסי איימוס, לא פוענח

אמירה ג'בריס, לא פוענח

הדס קדמי, לא פוענח

זעפר אל מצרי, לא פוענח

עציץ על הראש

בין שתי החקירות הללו, הקשות והמסובכות, פיענחה המשטרה רצח מחריד נוסף: משה ניניו, תושב חולון, ניפץ מספר עציצים על ראש גרושתו, שולה, בת 37, ורצח אותה. אחר כך ניסה להתאבד. כשלא הצליח, הסכים לפתוח את דלת הדירה, הכניס פנימה שוטר והציג בפניו את תמונת הזוועה.

החשוד ברצח „נתפס", הגופה זוהתה מיד וגם הרקע למעשה – קנאת הבעל לאשתו – התברר. החקירה הושלמה.

השנה גם אתה תוכל לצאת לחופשה בארץ ובחו"ל בראש שקט...

לסוכן הנסיעות שלי שילמתי בשיק אחד מחשבון דיסקונט EXTRA.
אני יוצא לחופשה בראש שקט והחשבון שלי בבנק יחויב ב־10 תשלומים ויותר.
שיטת דיסקונט EXTRA • רק בדיסקונט

חשבון שיקים
דיסקונט EXTRA
לקנות הכל, בכל מקום, בשיק אחד. והחשבון מחויב ב־10 תשלומים... ויותר

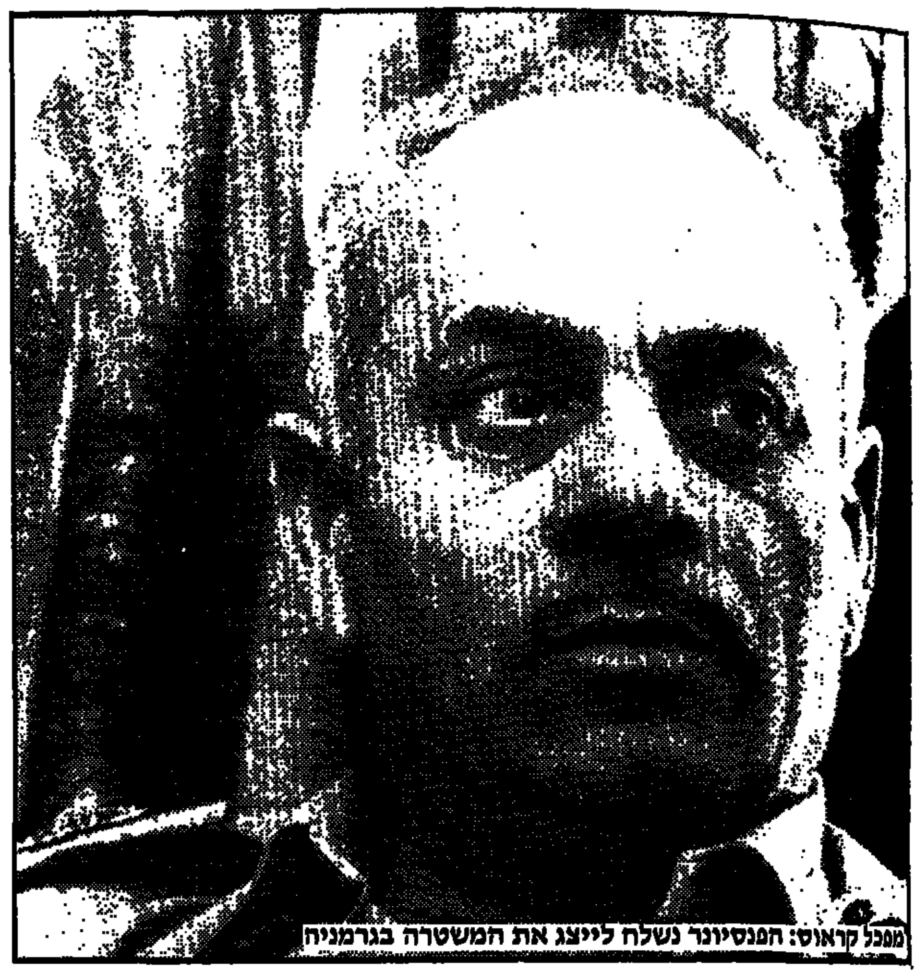
המפכ"ל קראוס: הפנסיונר נשלח לייצג את המשטרה בגרמניה

● חקירת רצח לוסי אימוס, המתנדבת האנגליה מקיבוץ רוחמה – תקועה.

● זהו גם המצב בחקירת רצח המתנדבת מרים שטיקר, מקיבוץ רביבים; בחקירת נסיון רצח החיילת ליד רמת חובב; בחקירת רצח חיים פלח ממגדל העמק; בחקירת רצח חלפן הכספים הישיש מתל־אביב, נתנאל ניטצקי; ובחקירות רבות אחרות.

הטלוויזיה מתגייסת לעזרה

חשבון פשוט מוכיח, כי בשלוש השנים האחרונות בלבד (לא כולל את שנת 1987) לא פוענחו 79 מקרי רצח. מתוך הכרת מערך החקירות של המשטרה – קשה להניח גם שהם יפוענחו. אם מביאים בחשבון שבחלק ממקרי הרצח מעורב למעלה רוצח נוסף, הרי שהחשבון הופך למפחיד עוד יותר: למעלה ממאה רוצחים „טריים" מהלכים היום חופשי בישראל.

למעשה, מספרם של הרוצחים גדול בהרבה. הסיבה: בשלוש השנים האחרונות לא הצליחה המשטרה לפענח גם למעלה מ־160 נסיונות רצח. אם נניח, שרק מחצית ממבצעי מעשים אלו מסוגלים לחזור ולנסות לרצוח – הרי, שמספר הרוצחים, אשר לא נתפסו מאז 1984, עולה על 170. בחשבון גס הוא מתקרב אפילו ל־200.

אוזלת ידה של המשטרה, חוסר האמון שהציבור חוש לה והישגיה הדלים בתחום המשיעה הקשה – לא נעלמו מעיניו של מנכ"ל משרד המשטרה, גד אבינר. אבינר, צעיר פתוח ואינטליגנטי, הובא למשטרה לפני יותר משנתיים על ידי השר, חיים בר־לב. מאז הוא מנסה להפיח רוח חדשה במשטרה.

לפני שנה, בתום חריש עמוק של הנושא, הגה אבינר רעיון: לגייס את הטלוויזיה לעזרת המשטרה. אבינר בדק ומצא כי תוכנית בנוסח „בשידור חוקר" שוקרנת בטלוויזיה הגרמנית, האנגלית ובמדינות אחרות באירופה, וכי הדבר נעשה שם בהצלחה רבה. על רקע עובדות אלה האמין המנכ"ל, כי מפכ"ל המשטרה, דוד קראוס וראש אגף החקירות, ניצב יגאל מרכוס, יחטפו את הרעיון בשתי ידיים. הוא לא יכול היה להעלות בדעתו – כפי שבאמת קרה – כי השניים יתנגדו.

מי שהכריע את הכף בעד שידור התוכנית ומי שהבין עד כמה היא חשובה – גם אם אינה נושאת מיד תוצאות – היה שר המשטרה עצמו. בר־לב סמך ידיו על עמדת גד אבינר, חיזק אותו ביוזמתו וגרם לכך שהתוכנית, למורת רוחו של המפכ"ל, תשודר.

לפני שבועות אחדים, אחרי שידור הפרק החמישי של התוכנית, חזרו והציעו המפכ"ל וראש אגף החקירות, להוריד אותה. אחד מנימוקיהם: אין מספיק תיקי רצח ופשע חמורים שאפשר להביאם אל המסך...

הצעת קראוס־מרכוס, שוב סוכלה על ידי משרד המשטרה, אלא שהפעם כבר לא התרגשו ממנה. הסיבה: מי שלא הבין עד לשידור התוכניות מדוע מהלכים חופשי כל כך הרבה רוצחים במדינת ישראל – יכול היה להבין זאת עכשיו. התוכנית חשפה למעשה את חוסר האונים של מערך החקירות במשטרה, את רמתם הירודה של חלק מהחוקרים ואת הסיבות האפשריות להתנהגות המפכ"ל.

המפכ"ל, כפי שיוברר בהמשך, הוא זה הקובע את פרצופו של אגף החקירות. על פיו ישק דבר.

מאות קצינים התפטרו

מה באמת מסתתר מאחורי התנהגות המפכ"ל? האם זה מקרה שבתקופת כהונתו, בשנת 86' לבדה, התפטרו יותר מ־1,700 אנשי משטרה – ביניהם מאות קצינים וחוקרים מעולים? האם קראוס מסוגל באמצעות אלה שלא התפטרו עדיין, לפעול ללכידת חלק ניכר מהרוצחים?

התשובה לשאלה האחרונה – חיובית. במשטרת ישראל יש עדיין כמה עשרות קציני משטרה מנוסים; כמה עשרות מפקדים חרוצים, מוכשרים ובעלי תושיה; כמה עשרות אנשי בילוש אמיצים ומשכילים. אלה מסוגלים, אם רק יאפשרו להם, לגרום לשינוי הדימוי של החיל. קראוס צריך לעשות רק דבר אחד: לשלוף אותם מהמקררים, להפקיד בידיהם תפקידי מפתח במערך החקירות והפיקוד, ולאפשר להם לעבוד. הם לא יאכזבו.

רב־ניצב שאול רוזוליו (לשעבר מפכ"ל המשטרה) קצר בראשית שנות ה־70 הצלחה גדולה והוא זכור לטוב בעיקר בגלל שתי החלטות שקיבל: האחת, להקים את היחידה הארצית לחקירות הונאה; השנייה – להוציא מהמקרר את בנימין זיגל, להפקיד בידיו את היחידה החדשה ולהעניק לו גיבוי מלא בחקירת ה„מיוחסים" למיניהם.

הפקרת המלחמה בעברייני הצווארון הלבן מהליגה הלאומית, בידי בנימין זיגל, הוכיחה כי שיבוץ קצין משטרה בתפקיד הולם, מסוגל לחולל זעזוע בכל המערכת המשטרתית. מינוי כזה מסוגל להמריץ קצינים צעירים וותיקים לחריצות בעבודה; להרתעת מאות נוכלים ועבריינים פוטנציאליים מפני מימוש תוכניותיהם, ולשינוי דימויו של החיל מהקצה אל הקצה. לא קשה לתאר מה יקרה למשטרה אם דוד קראוס יחליט ללכת בדרכו של רוזוליו. לא קשה לשער מה יקרה למשטרת אם תפקידי המפתח יופקדו גם בידי אלה המסוגלים למלא אותם.

אלא שקראוס, מתברר, אינו הולך עדיין בדרך זו. אין גם רמז שהוא מתכוון ללכת בדרך זו. כך, למשל, התפנה לפני קרוב לשנתיים תפקיד של שליח המשטרה במערב גרמניה. גרמניה הפכה בשנים האחרונות למקום מחסה לעבריינים ישראלים רבים, ביניהם רוצחים, ומרכז הברחות ושיתוף פעולה בינלאומי. לפיכך, מותר היה להניח, כי למדינה זו ישלח קצין חקירות מנוסה ורציני.

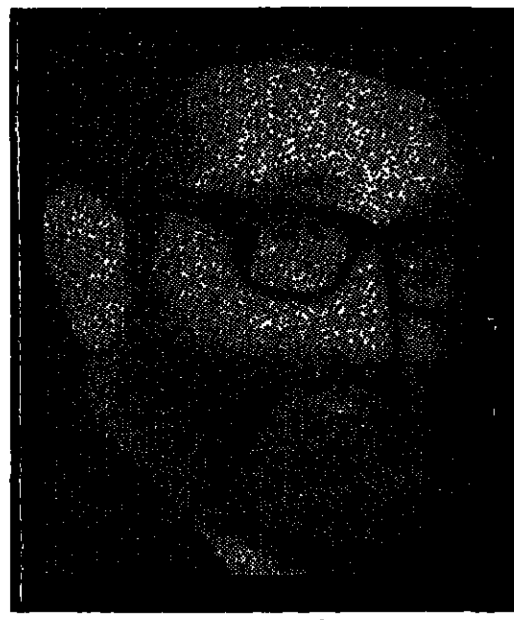

הדו"ח השנתי של המשטרה טופח לעצמו על הכתף – 74 אחוזים ממקרי הרצח מפוענחים • אבל במציאות הדברים שונים: הרוצח נתפס, בדרך כלל, רק כשהוא מסגיר עצמו • מערך החקירות במשטרה, רמתם הירודה של חלק מהחוקרים והתנהגות המפכ"ל כמעט אינם מאפשרים לפתור תעלומות רצח • החזרתם של קצינים משכילים ואמיצים לחיל יכולה לטלטל את המערכת • לא כך נעשו המינויים האחרונים

חיים פלח, לא פוענח

נתנאל ניצקי, לא פוענח

פנסיונר נשלח לגרמניה

לימים, כאשר התברר במי בחר המפכ"ל, „הוכו רבים במשטרה בתדהמה. רב־ניצב קראוס החליט לשלוח לגרמניה את רומן יגל, קצין משטרה שהיה כבר מספר שנים בגימלאות. זאת, למרות שידע כי יגל לא מילא בעבר כל תפקיד שמצדיק את המינוי. הוא גם ידע, כי לקצין זה לא היה במשטרה 'רקורד' טוב.

ניצב־מישנה יגל שירת בעבר הרחוק כסגן מפקד גדוד במשמר־הגבול ומאוחר יותר שימש כמפקד משטרת נמל התעופה בן־גוריון. כעבור זמן הושאל מהמשטרה למספר שנים לתפקיד קצין בטחון בחו"ל, יצא לגימלאות ולפני שנה וחצי, בגיל 63, נקרא פתאום אל הדגל. לצורך זה הוא הועלה אף, על־ידי קראוס, לדרגת תת־ניצב.

חודשים ספורים אחרי שהפנסיונר המשטרתי הגיע לגרמניה, בעיצומה של חקירת רצח יוסף איזראלוב – התעורר צורך דחוף לברר במשטרת צרפת כמה נושאים חשובים שהיתה להם נגיעה לפרשה. היה צורך דחוף לעיין גם בכמה מסמכים המצויים במשטרת צרפת. ראש צוות החקירה בארץ, סגן־ניצב אריה שגיא, ידע כי למשטרה יש נציג קבוע במערב אירופה (שמקום מושבו הקבוע הוא גרמניה) ולכן ביקש להסתייע בו. הוא דרש לשלוח אותו מיד לצרפת לצורך חקירת הרצח תוך מתן הדרכה מה עליו לעשות.

אף שמדובר היה במרוץ נגד הזמן, ולמרות שצמרת המשטרה ידעה היטב עד כמה חשוב הדבר – נדחתה הבקשה. למעשה, תת־ניצב יגל לא הצטווה כלל למלא אותה. הסיבה: באותה תקופה שהה המפכ"ל קראוס בגרמניה במשך מספר שבועות (במסגרת ביקור פרטי) ורומן יגל היה טרוד מאוד בליווי האורח. כל כך טרוד עד שלא היה לו פנאי לסייע לאריה שגיא בחקירת רצח יוסף איזראלוב.

אגב, אלמלא עקשנותו של סגן־ניצב שגיא, יתכן מאוד כי קצינים במשטרת מחוז תל־אביב היו מצליחים להפוך את הנרצח איזראלוב ל...מתאבד. קצינים אלו ניסו לשכנע את שגיא, כאשר שימש כקצין החקירות של מרחב דן, כי מדובר במעשה התאבדות ואף רמזו לו לסגור את התיק. החשש המלווה כל חקירת רצח אמיתית, שמא התיק לא יפוענח – משמע, הסטטיסטיקה תתקלקל – ריחף אז באוויר. שגיא היה מודע לו.

שגיא, לשעבר ראש מיפלג ביחידה הארצית לחקירות הונאות, לא ויתר. הוא אסף ראיות לכך שמדובר ברצח, התגבר על קשיים שהערימו בפניו גורמים בכירים במחוז תל אביב וביקש לצאת ללונדון לחקירת החשודה, גיתית איזראלוב. בקשתו נדחתה. גורם בכיר באגף החקירות הסביר לו, לדבריו, כי את החקירה הזו יכול לנהל במקומו בלונדון אחר מאנשי השגרירות.

רק כאשר נודע כי שגיא עומד לפרוש מהמשטרה, הזדרז אגף החקירות, באיחור ניכר, לאשר את הנסיעה. אריה שגיא נסע אף שידע היטב: מישהו מנסה להפריע לו בחקירה.

מדוע נבחרה הירש?

אריה שגיא פרש מהמשטרה עוד לפני שסיים את החקירה. ניצב יגאל מרכוס, לעומת זאת – ידידו ומקורבו של המפכ"ל – מוסיף לשרת בה, ובתפקיד החשוב ביותר: ראש אגף החקירות.

מרכוס מילא במשטרה שורה ארוכה של תפקידים, מרביתם תקופות קצרות; לא הצליח להתבלט באף אחד מהם; לא הטביע חותם בשום תחום משטרתי שבו עסק. רב־ניצב קראוס ידע זאת ויכול היה איפוא לשער כי ידידו ייכשל בתפקיד. למרות זאת התעקש למנותו.

עתה, כאשר מערך החקירות הולך מדחי אל דחי ויש כוונה להעביר את מרכוס לפקד על משטרת מחוז תל־אביב – האמינו הכל כי קראוס ילמד לפנות את הלקח. הרושם היה כי הוא ימנה לתפקיד את ראש אגף המודיעין במטה הארצי, תת־ניצב עוזי ברבר.

אלא שקראוס, מתברר, חושב אחרת. הוא מבקש עתה למנות לתפקיד רגיש זה חוקרת „והחיקה": היועצת המשפטית של המשטרה, תת־ניצב חנה הירש.

מה פתאום חנה הירש?

לא קשה לנחש: היא מקורבת אליו. חוץ מזה, הירש היא זו שלחמה בשלושת חושפי פרשת מוריס. אפשר לסמוך עליה.

„המפכ"ל בעד 'שידור חוקר'"

דובר המשטרה, עדי גונן, מסר לנו את התגובה הבאה:

על פרשת המינויים: „בנושא זה איננו מוכנים לעסוק בפומבי. כאשר תהיה החלטה, היא תפורסם. עד אז לא ניגרר לכל התייחסויות ותגובות".

על פרשת הקצין רומן יגל וחקירת רצח איזראלוב: „מר רומן יגל היה בחופשה שנתית בחודש מאי 1986. באותה עת היה גם המפכ"ל בחופשה פרטית בגרמניה, ומר יגל בחר לבלות את חופשתו עם המפכ"ל. למר יגל הזכות לבחור היכן ועם מי הוא יבלה את חופשתו".

הדובר הוסיף: „אין לכרוך את חופשתו השנתית של מר יגל עם חקירת רצח איזראלוב משום שבפרשה זו, כמו בפרשיות מסובכות ומורכבות אחרות שנחקרות על ידי המשטרה, מופקדת החקירה לא בידי הנציג הקבוע, אלא בידי הגורמים החוקרים את הפרשה בארץ בתיאום עם יחידת האינטרפול במטה הארצי. כך פעלנו כאמור גם בנושא איזראלוב. אגב, ברצוני להזכיר כי במהלך החקירה שלחנו לחו"ל שני קציני משטרה מצוות החקירה. זאת ללא קשר לחופשתו של מר יגל".

בנושא תוכנית הטלוויזיה „שידור חוקר": „כמי שמלווה את הנושא מתחילתו, אני יכול לומר כי לולא המפכ"ל ומעורבותו האישית בבחירת החומר לתוכנית וקביעת מידת שיתוף הפעולה עם הטלוויזיה – ספק אם היינו מקבלים תוכניות כפי שקיבלנו. כדאי גם לשאול בטלוויזיה על שיתוף הפעולה לו זכו מהמשטרה בכלל, ומהמפכ"ל בפרט".

„לפני מספר ימים", הוסיף הדובר, „קויימה ישיבה נוספת עם אנשי הטלוויזיה, וסוכם להמשיך בתוכניות. לכן תמוה בעיני שמפיצים שמועות על התנגדות המפכ"ל לנושא, כאשר ההיפך הוא הנכון".

ועדת אבן: 16 תשובות ל־16 שאלות

מאת שלמה נקדימון

אלה התשובות האפשריות ל־16 השאלות, שהגיש יו"ר ועדת המשנה של הכנסת לשירותים החוקרת את פרשת־פולארד, ח"כ אבא אבן, לשלושת חברי הוועדה. התשובות מבוססות על החומר שנצטבר בוועדה והעמדות, הנוגדות לעתים, של חבריה. התשובות למיסמך זה יאפשרו לאבן לבדוק את המאחד והמפריד בין חברי הוועדה, כבסיס לחיבור דו"ח מסכם.

1. מהי התייחסותך לכך, שההחלטה על מבצע פולארד נעשתה ללא בקשה לאישור מהדרג המדיני?

הלק"מ – לשכה לקשרי מדע – אשר במסגרתה פעל פולארד, נוסדה לפני 25 שנים במשרד הבטחון. המגמה היתה להעלות את רמת הטכנולוגיה בנושאי מחקר בטחוני. ואולם, רק ב־1975, כאשר הלק"מ הפך להיות לגוף רציני, הוגדרו יעדיו ותפקידיו בכתב.

הגדרות אלה, שנכתבו על ידי מי שהיה השני במניין ראשי הלק"מ, קיבלו את אישור מנכ"ל משרד הבטחון דאז, יצחק עירוני. עם זאת אי אפשר שלא להקשות, כיצד כאשר עלה נושא כמו הפעלת ריגול בארה"ב, לא התייעץ ראש הלק"מ בדרג המדיני.

2. מהי התייחסותך לכך, שהפעלת פולארד במשך כל המבצע נעשתה ללא אישור הדרג המדיני או יידועו?

כמה גורמים בתוך משרד הבטחון, הכפופים למנכ"ל המשרד, היו צריכים לפקח על הלק"מ. אולם אף אחד מגורמים אלה לא קיים מעקב פעיל ומדוקדק אחרי פעולותיה, גם לא הרגישות שבהן. שלושת ראשי הלק"מ – עד לחיסולה – היו למעשה עצמאיים בתפקידם. הם לא נדרשו להשיג אישורים לפעולותיהם, ודרגי הפיקוח עצמו עיניהם גם כאשר הלק"מ הגיעה להישגים אדירים ברמה רגישה

ראשי הלק"מ לא נדרשו להשיג אישורים לפעולותיהם, ודרגי הפיקוח עצמו עיניהם כאשר הלק"מ הגיעה להישגים אדירים ברמה רגישה ביותר.

ביותר. התעלמות זו היא עובדה לא מוסברת. נהנו מהצלחות הלק"מ אך בד בבד נוצר גם רושם, שחששו מפניה. אילמלא המחדל בבקרה ובפיקוח, יתכן שהיו מסייגים את הפעילות העצמאית של הלק"מ, וממילא – סביר להניח – היתה נמנעת או נעצרת בעוד מועד פרשת פולארד.

3. האם ברור בכל זאת, שהמבצע נעשה ע"י עובדי מדינה, שהפעילו משאבים ומנגנונים רשמיים, כך שחובת הממשלה לראות עצמה אחראית לתהליכים ולפעול לתיקון המצב?

עובדה: המבצע נעשה על ידי עובדי מדינה, תוך הפעלת משאבים ומנגנונים רשמיים. הוא היה צריך לגרור תשומת לב של החלונות הגבוהים, ולו מהסיבה שהכל היה כמימדים גדולים. מישהו חייב לראות עצמו אחראי מעבר לדרג הביצועי. בין הדרג הביצועי לבין הממשלה או הדרג המדיני, היה דרג מפקח, שעליו היה להפנות את תשומת לב הממשלה. הדבר לא נעשה. הדרג המפקח מונה על ידי מנכ"ל משרד הבטחון או בידיעתו. המנכ"ל כפוף לשר.

4. האם אתה מוכן לנסח דברי ביקורת על עצם מעורבותו, ועל דרך פעולתו והתנהגותו של אביאם סלע?

אביאם סלע, מהמוחות המבריקים של חיל האוויר, נקלע לפרשה באקראי. הוא יידע בכללית את מפקדיו וקיבל אישור בכתב. ואולם, הצלחת המבצע סחפה אותו לגלות יותר ויותר מעורבות, למעלה מהצורך המבצעי. אף שמניעיו היו נקיים בתחילתם משיקולים זרים, הרי מאוחר יותר גרם לכך שיוטל עליו צל. אבל זוהי פרשה משנית שאינה מעלה או מורידה מאחריותם של הדרגים הבכירים.

5. מהי עמדתך לקביעת אחריותו של רפי איתן כיוזם וממנהל המבצע?

מלכתחילה לא היה צריך להפעיל מרגל בארה"ב, ואולם, איתן, איש מודיעין בעל ותק של 40 שנה, אינו בורח מאחריות. להיפך. לאחר מעשה, נטל איתן על עצמו את מלוא האחריות. ואולם היתה זו טעות בשיקול מצידו, כאשר פעל כך ולא נועץ בשר הממונה עליו. היתה לו לפחות סיבה אחת להיוועץ בשר: גורם אחד בדרג הביצועי הצביע על הסיכון הטמון בהפעלת פולארד,

בסוגריים ייאמר: בשלב מסויים הציע איתן להעניק ללק"מ מעמד דומה לזה של השב"כ והמוסד. אומנם מנכ"ל משרד הבטחון, מנחם מרון, דחה את ההצעה, אולי מתוך חשד במניעיו של איתן, ואולי מתוך שסבר כי אין מקום להשוואה בין שני גופים אלה ללק"מ. אבל קבלת ההצעה היתה מכפיפה את הלק"מ במישרין, או לראש הממשלה או לשר הבטחון, דבר שהיה אולי גם יכול למנוע את פרשת פולארד.

6. האם תהליך מתן האישורים (מהרמטכ"ל, ממפקד חיל האוויר ומסגן הרמטכ"ל) למעורבותו של אביאם סלע במבצע פולארד היה סביר?

שלושה אישים אלה הסתפקו בכך שאביאם סלע פעל בהנחייתו של רפי איתן. הם הניחו שאיתן מדווח או מיידע את הדרג המוסמך. ואולם, מבחינתם היה שלב מסויים בפרשה שבו היו הדברים מתגלגלים אחרת, אילו דיווח הרמטכ"ל דאז, משה לוי, לשר הבטחון; או אילו מפקד חיל האוויר, עמוס לפידות, היה מביע הסתייגות בפני הרמטכ"ל. חלקו של סגן הרמטכ"ל דאז, דוד עברי, קטן מזה של לוי ולפידות. כל זה מותנה כמובן בכך שהשלושה ביחד או כל אחד בנפרד אכן ידעו באורח חד משמעי עם מי בדיוק סלע נפגש.

בשלב מסויים הציע רפי איתן להעניק ללק"מ מעמד דומה לזה של השב"כ והמוסד. מנכ"ל משרד הבטחון, דחה את ההצעה.

7. האם לדעתך צריך היה מנכ"ל משרד הבטחון לגלות יותר אחריות וערנות במעקב אחרי פעולת הלק"מ ופעולת העומד בראשה?

כן. ככל שהלק"מ הניבה פירות משובחים כן היתה צריכה להיות מוקדשת לה תשומת לב רחבה יותר. מנכ"ל משרד הבטחון הוא הדמות המרכזית במשרד הבטחון מתחת לשר, שעינו היתה חייבת להיות פקוחה על הלק"מ. עובדה, הוא היה זה שדיווח ראשון לראש הממשלה דאז, שמעון פרס, על חשיפתו של פולארד.

8. הדוקטרינה הקיימת בישראל לגבי האחריות המיניסטריאלית נוסחה על ידי השופט העליון אגרנט כדלקמן: „בישראל מקובל העקרון...שחבר ממשלה אחראי בפני בית הנבחרים לכל הפעולות המינהליות של המנגנון שבתחום משרדו, וזאת אפילו אם לא ידע עליהן מראש ולא היה צד להן". האם אתה מסכים לאותה דוקטרינה וזאת? והאם לדעתך יש להטיל כאן אחריות אישית של הדרג המדיני?

מבחינה עקרונית יש צדק בקביעה זו. שהרי צריך להיות גורם שישא באחריות על מה שקורה.

לפנינו מקרה שהדרג המדיני היה חייב לדעת עליו, ואי ידיעה כזו איננה פוטרת אותו מסוג מסויים של אחריות, אישית ומיניסטריאלית. גם דוד בן־גוריון, ראש הממשלה הראשון, סבר כך. כאשר הציג את ממשלתו בשנת 1950 הוא אמר, כי מינוי סגני שרים אינו משחרר את השרים מאחריות מלאה לכל פעולות משרדיהם, ולא מחלקם באחריות הקולקטיבית של הממשלה.

מן המשתמע מהחומר המצטבר בוועדה, לגבי הדרג המדיני – לפני חשיפת פרשת פולארד: ארנס ורבין לא פיקחו מספיק על הלק"מ. לאחר החשיפה: ביקורת על פרס, שמיר ורבין.

9. השר ארנס העיד, שלא קיים שום פיקוח או מעקב על פעילותו של רפי איתן. מהי התייחסותך לכך, במסגרת הפעלת העקרון של אחריות מיניסטריאלית או אישית?

ארנס הכיר את הלק"מ מתקופות שקדמו להיותו שר. לפי עדותו, כאשר כיהן כשר בטחון העריך

שותפי הסוד התקשו בחיזוי המהלכים של האמריקנים, שהפתיעו מדי פעם במידע מביך. היום, לאחר בדיקת הטיפול נמתחה בוועדה ביקורת על הדרג המדיני ועל „ועדת שלום".

שלא חל מאז שינוי במעמדה של הלק"מ. הוא הוסיף שגם עיסוקיו בתוצאות מלחמת של"ג לא איפשרו לו לעקוב אחרי הנעשה שם. ואולם, בתקופה זו גם הגורמים במשרד הבטחון האחראים למעשה ללק"מ גילו עניין רק בנושאי מינהל של גוף זה.

10. השר רבין העיד, כי לא ידע על מבצע הפעלתו של פולארד ולא פיקח על פעילותו של רפי איתן. האם אתה סבור כי עובדה זו, מהווה קיום בלתי מספיק של עקרון האחריות המיניסטריאלית, או האישית?

רבין, גלוי וחושפני לחלוטין בפני הוועדה, העיד כי ידע באופן כללי שהלק"מ מספקת מידע עשיר בעל תוכן מגוון ורגיש, אך לא היה בכך כדי להניעו להפעיל פיקוח ובקרה. גורמי הפיקוח הרגילים במשרד גילו עניין רק בנושאי מינהל.

11. אחרי חשיפת הפרשה נקבעו מהלכים במאמץ לצמצם את הנזקים בתחום היחסים עם

(המשך בעמוד 18)

ישרוטל מציגה שיטת נופש חדשה:
אתה משלם מחיר מציאה עבור נופש מושלם ואנו בוחרים עבורך את המלון. "המלך שלמה" או "הלגונה החדשה", או מלון "ספורט", או מלון "סט טרופז" חייג כבר עכשיו והבטח את מקומך.
ביג דיל באילת
4 ימים 3 לילות בין 25-28 במאי ב־129 ש"ח
3 ימים 2 לילות בין 19-21 במאי ב־99 ש"ח
כולל הסעות הלוך ושוב באוטובוס ממוזג!
באחד ממלונות ישרוטל באילת
במלון המלך שלמה – הגדול במלונות הנופש בישראל. שפע של פעילויות באווירה בינלאומית
או במלון הלגונה החדשה – הלגונה במתכונתה החדשה, הנעימה והאלגנטית, ברמה הגבוהה של ישרוטל.
או במלון ספורט – החדיש והתוסס. שפע פעילויות בריאות וספורט, אווירה צעירה והרבה ליטוף.
או במלון סט. טרופז – מלון החוף של ישרוטל עם גישה ישירה לים. אווירה נעימה ומטבח מעולה.
כיצד נרשמים? מחייגים בכל יום עד 19:00 וביום ו' עד 15:00 למחלקת ההזמנות של ישרוטל:
03-664252-5
או אצל סוכן הנסיעות שלך.
למי שאוהב לטוס: ניתן להזמין "ביג דיל" עם טיסה הלוך ושוב בארקיע בתוספת 100 ש"ח בלבד.
3 תשלומים או הלוואה נוחה.
לבעלי כרטיסי ויזה, ישראכרט ודיינרס - 3 תשלומים דולריים שווים: 1/3 בהזמנה, 1/3 30 יום אחריה, ו-1/3 60 יום לאחר ההזמנה. התשלומים צמודים לשער הדולר היציג ביום התשלום. לכל הנרשמים שאינם בעלי כרטיסי אשראי, ניתנה אפשרות להלוואה בתנאים מועדפים ע"י בנק הפועלים. פרטים בטלפון.
לידיעתך!
• במחיר לאדם בחדר זוגי על בסיס לינה וארוחת בוקר.
• תוספת לחדר ליחיד.
• ילד עד גיל 12 בחדר הורים - 50% הנחה.
ישרוטל ניהול מלונות בע"מ
בית התעשיינים, רח' המרד 29 ת"א 68125

למה דווקא גבעת סביון?

שאלה דומה שאלו את עצמם לפני כשלושים שנה הרבה אנשים שהם כיום תושביה הוותיקים של שכונת היוקרה סביון, הגובלת בגבעת סביון.

השכנות אינה מקרית. גבעת סביון תוכננה ונבנתה ע"י האנשים שבנו את סביון-אפריקה ישראל להשקעות בע"מ, חברת הבת המשגשגת של בל"ל, שתחומי פעילותה המגוונים כוללים פיתוח איזורי מגורים יוקרתיים ומצליחים לצד פעילות בביטוח,תיירות ותעשיה, המקנים לה חוסן כלכלי ואיתנות פיננסית.

קרבתה של גבעת סביון לאוניברסיטת בר אילן, למרכז הרפואי ע"ש שיבא, לתעשיה האוירית; ודרכי הגישה הנוחות והמהירות ללב העיר הגדולה היא רק אחת הסיבות שמשכו אל גבעת סביון רופאים, מהנדסים ובעלי מקצועות חפשיים כה רבים.

הוסיפו לכך את הרמה הגבוהה, לפי מיטב המסורת של אפריקה-ישראל להשקעות,של התכנון הסביבתי, הדירות המרווחות והשרותים הקהילתיים והרי לכם מתכון בטוח להצלחה.

ואכן, ערך הדירות בגבעת סביון עולה בהתמדה וזהו מקום טוב מאין כמוהו להשקיע טוב ולהשתקע טוב.

אם הינכם אנשים היודעים להעריך איכויות אמיתיות ולא מוכנים להתפשר, המעדיפים להתקשר לחברת בניה כמו אפריקה-ישראל להשקעות, ומעוניינים באווירה חברתית ההולמת את הציפיות שלכם עבור ילדכם ועבור עצמכם, אם חשובה לכם רווחה במובן הרחב של המילה - אז דווקא גבעת סביון
כי אין עוד מקום כזה באיזור המרכז!

לבחירתכם עכשיו בגבעת סביון דירות ודירות גג גדולות ומרווחות במיוחד.

לפרטים נוספים:
התקשרו אלינו עוד היום - נשמח להיפגש אתכם ולבחון ביחד אם גם הכתובת הבאה שלכם תהיה כתובת של הצלחה.
במשרד הראשי - אחד העם 13, ת"א טל. 03-650281 ימים א'-ה' 08:00-17:00
בסביון - מרכז מסחרי סביון טל. 03-357191 ימים א'-ה' 16:00-18:00 ביום ו' 08:00-12:30.

אפריקה ישראל להשקעות בע"מ מקבוצת בנק לאומי לישראל בע"מ.

יומן אמריקני

מאת אהרון בכר, ניו־יורק

נאמני הר הבית

ג'ימי סוואגרט: ישו הטוב מגיע לירושלים

הכומר ג'ימי סוואגרט נותן בשואו השבועי שלו קטע חזק, דרמטי, על ישראל.

בדיוק לפני 39 שנים, הוא אומר, נשלח ממרומים רמז ברור לקראת אחרית הימים. הרמז הוא הקמת מדינת ישראל.

על המרקע, טנקים של צה"ל דוהרים לעבר תעלת סואץ. משה דיין.

כל זה כתוב כאן, אומר סוואגרט ומנופף בכתבי הקודש, דברי הנבואה התגשמו לנגד עינינו מלה במלה. אלוהים החזיר את היהודים לארצם. הוא קיים את הבטחתו לקבצם משבע כנפות תבל ולהחזיר אותם אל ארצם המובטחת.

דגל ישראל מתנופף כעת לכל מלוא המרקע. צרור צילומי בזק מירושלים. כיפות סרוגות ברחבת הכותל. כנסית הקבר.

אבל תקומת עם ישראל בארצו, כמובטח במפורש, היא רק צעד ראשון בדרך לקראת הגאולה השלמה, ממשיך סוואגרט בקול דרמאטי, גבירותי ורבותי, עכשיו לא נותר לנו אלא לצפות להקמת בית המקדש בירושלים.

על המרקע, טנקים ישראלים ממשיכים להסתער לעבר תעלת סואץ. דגל ישראל מתנופף על הכותל לצלילי מארש הירואי. הכומר סוואגרט מתקרב לשיאו. הוא לא חדש בעסקים האלה.

מייד לאחר שיקום ויכון בית המקדש בירושלים, מבטיח הטלכומר בקול נמוך וחגיגי, ישוב ויופיע לנגד עינינו ישו הטוב והמיטיב ויכשר את אחרית הימים.

הכומר עושה הפסקה מתודית, מנגב את מיצחו ושואג אל המצלמה, לעיני 18 מיליון צופים: הוא יבוא! ישו יבוא! הוא מגיע! גבירותי ורבותי, הנה הוא בא! שימו נא לב, הקמת מדינת ישראל היא רק צעד ראשון בדרך אל אחרית הימים.

נו, כן. תמיד היו לנו, פה ושם, כמה ידידים מעניינים במיוחד.

□□□

תמונות בתערוכה

לפני ימים אחדים נכנסנו לגלריה "קיית" בפארק אוונין, על־יד "כריסטי", לראות תערוכת ציורים חדשה של שאול סמירה, צייר ישראלי המתגורר בניו־יורק ואנחנו מתנצלים על כך מראש בפני קהילת האמנים בארץ, על כל הקליקות שלה. אסור היה לנו לעשות זאת.

את הביקורת נשאיר למבקרים. אנחנו מסתפקים בציון עובדה: צייר ישראל מציג עכשיו בגלריה מכובדת, פארק אוונין, ניו־יורק, נקודה.

סמירה אינו יחיד.

זיגי בן־חיים, פסל ישראלי שחי בניו־יורק, הציב פסל חדש שלו ברחבת הג'ואיש מוזיאון.

זה עתה נמכרה עבודה של מנשה קדישמן ב"כריסטי". קדישמן חי בארץ, גר בחוץ. אורי ליפשיץ, שחי בארץ וגר בארץ, מציג בתערוכה גדולה בשיקאגו. לפני כחצי שנה היתה בפילדלפיה תערוכה של אמנות ישראלית בת זמננו. רוב המשתתפים חיים ועובדים מחוץ לישראל.

בני לוי עובד בניו־יורק הרבה שנים. אוסוולדו רומברג מציג באיסט וילג'. גיטלין וגלוסקא הציגו לפני כחודשיים בסוהו. תמונות של גוטמן, פטקין, שוורץ, נוישטיין וגיטלין מוצגות במקומות טובים. הרשימה הזאת ארוכה, ואלוהים יסלח לנו אם נשמטו ממנה בשגגה אחדים מטובי השמות. ניו־יורק, על כל פנים, רוחשת בתחום זה פעילות ישראלית ענפה ואינטנסיבית.

"בארץ לא יאהבו לשמוע את זה", לחש לנו באוזן אמן ישראל, שפגשנו בתערוכה של סמירה (הוא השביע אותנו לא לחשוף את זהותו), "הם לא מפרגנים שם לאף אחד. יש בארץ איזו צרות עין בלתי נסבלת. אנשים פשוט לא אוהבים לשמוע על אמן ישראל שמצליח בחוץ. כואב להם הלב".

אנחנו באמת מתנצלים אם גרמנו פה למישהו כאבי לב. אלף סליחות.

□□□

זכות הציבור לדעת

העיתונות הלוחמת ממקרת זה שבועיים את זכות הציבור לדעת בהיקף החזה של עלמה צעירה בשם דונה רייס, דוגמנית ושחקנית. הגברת הזאת הוציאה מן המירוץ לנשיאות את מר גארי הארט, המועמד הרציני ביותר שהיה עד לא מכבר בארסנל העני של הדמוקרטים. עיתון קטן במיאמי תפס את הארט מכלה סוף שבוע עליז עם החתיכה הזאת, הרחק ממשפחתו. גארט הכחיש, הסתבך עוד יותר, עד שפרש לבסוף בבושת פנים.

עכשיו מטפלת העיתונות בהיבטיה השונים של הפרשה. לפרשה הזאת (כמו לכל פרשה) יש הרבה היבטים, ולכל עיתון יש מבט משלו. לא כולם פה "ניו־יורק טיימס": יש, למשל, עיתונים שבוחנים את הפרשה הזאת אך ורק מן התגורה ומטה.

צהובון אחד מחטט במרץ ובאין מפריע ברשימת הגברים בחייה של הגברת. זכות הציבור לקבל לידיו רשימה מלאה ומעודכנת.

סמרטוטון אחר מצא שוער לילה, שמכיר שכנה, שראתה פעם זמר רוק מפורסם יוצא בבוקר מן הדירה של העלמה רייס. לידיעה הזאת אין לפי שעה אישור ממקורות אחרים.

ראיון מיוחד עם העלמה רייס:

"גבירתי, האם שכבת עם מר הארט?"

"לא."

"מעולם לא?"

"מעולם לא".

"מה, אם כן, עשיתם לבד בדירתו?"

"פטפטנו, אכלנו ארוחת ערב, בעצם שום דבר ראוי לציון. היחסים בינינו היו ונשארו טהורים".

"האם לא הרגשת שהוא נמשך אליך?"

"יכול להיות, אינני יודעת. צריך לשאול אותו. אני, מצידי, אינני נמשכת לגברים בגיל זה. אינני סבורה שהיתה בינינו משיכה מינית, על כל פנים לא מצידי".

"את מכירה את אשתו?"

"כן, ראיתי אותה פעם. נדמה לי שזה היה בסעודת ערב גדולה בוושינגטון".

"מה דעתך עליה?"

"אינני מכירה אותה מספיק כדי לחוות עליה דעה".

עם חופש הביטוי אפשר לעשות, כנראה, הרבה מאוד דברים.

עיתון אחד, למשל, שאל את הגברת הארט אם ידוע לה שהיו לבעלה נשים אחרות. העיתון רצה לשמוע את דעתה על כך.

גארי הארט, בקיצור, לא הצליח להוציא מלה על פירוק החימוש. לעומת זאת, גם לאחר שפרש סופית מן המירוץ, עדיין שומרת העיתונות החופשית על זכות הציבור לדעת מה בדיוק נעשה בחדר המיטות שלו.

שאול סמירה, צייר ישראלי בניו־יורק: הוא לא היחיד

חץ מסילבי קשת

הפלונטר

מכל זעקות הקרב ההדדיות, התיחמונים והחישובים המוטעים, נשארת, לפי שעה, ממשלת הפלונטר הגורדי. אנומליה של גוף דו־ראשי המושך לשני כיוונים נוגדים.

אין סיכוי, כרגע, להקדמת הבחירות. המערך אינו עוזב את הממשלה, כדי לא להפקיר אותה לליכוד. הוא יהיה בפנים ובחוץ, בעת ובעונה אחת. ויחד עם זאת יצביעו שריו, יחד עם שרי הליכוד, נגד הצבעת אי־האמון של האופוזיציה.

את המצב האבסורדי הזה, היטיב לבטא "קול ישראל" בתוכנית "עושים עניין". הם בישלו יחד את שני הקולות של שמיר ופרס, ויצאה קקופוניה.

●

יום התן

במצבים כאלה, מגיע תמיד יום התן, שניזון בתאווה מן הפגרים בשדה־הקרב. אהרון אבו־חצירא, האיש השכוח, שבפעם הקודמת הפיל, בקולו, את הליכוד, עומד עכשיו להצטרף אליו.

יגאל הורביץ, שבקדנציה הזו הוא עם המערך, יצביע נגד יוזמתו להקדמת הבחירות, ו"אומץ", אולי יעבור גם הוא, בקונסטלציה הבאה, חזרה לליכוד.

וש"ס, זוהי אופרה בפני עצמה.

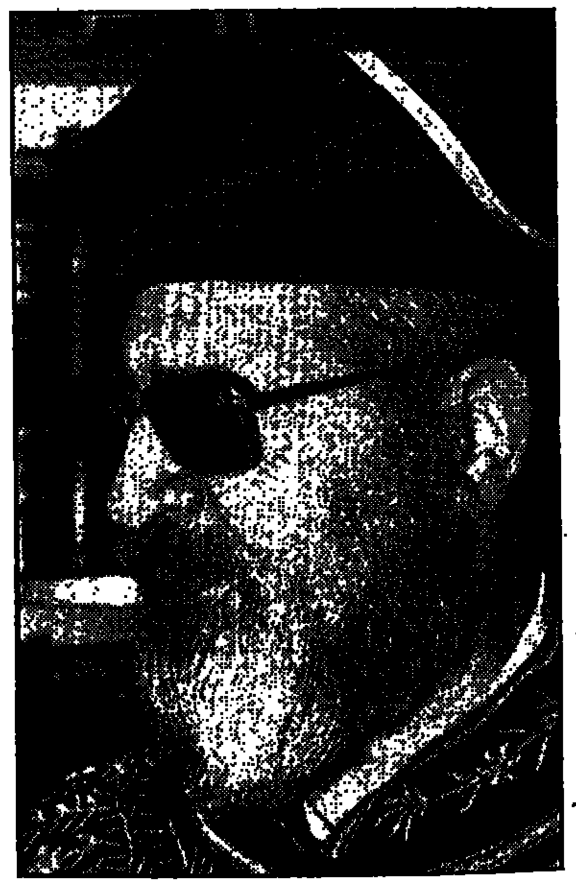
עובדיה יוסף: איש פוליטי

אהרון אבו־חצירא: איש שכוח

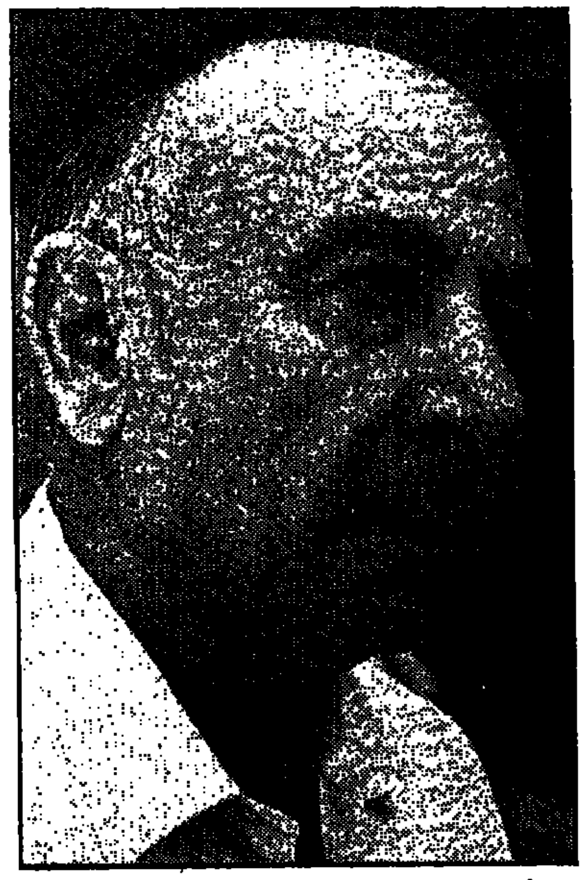
יגאל הורביץ: איש עם "אומץ"

●

קניית יוסף

זה שפטרון ש"ס, הרב עובדיה יוסף, מצפצף על החוק ומתעלם מקביעת בג"ץ שאסור לו לעסוק בפוליטיקה, בגלל היותו דיין – זה לא מפליא.

אך גם לא מפליא ששמיר, פרס, קורפו ועורך־הדין משה שחל, משחרים לפיתחו ומבזים בכך את החוק, בצורה הגלוייה והצינית ביותר.

וכל צד מרבה במחיר, שהוא חירויות הפרט שלנו. המערך אף הגדיל לעשות, ומציע לרב פרץ חברות בקבינט המדיני. רק שיחזור.

●

המהפך של רבין

האם אנו עדים למהפך אצל יצחק רבין, שר הבטחון, בעל היד החזקה בשטחים?

נדמה שנמאס לו, סוף־סוף, מהשתוללות המתנחלים. כיוון שהוא ידוע בדיבורו הבוטה, לא בחר במלים מתפתלות וכפל לשון, כאשר אמר להם, בעיצומה של ההיסטריה, אחרי רציחתה של עופרה מוזס – שמי שבא לגור במקומות האלה, לוקח על עצמו סיכונים, ואלפי־מנשה איננה בכלל קו־עימות.

שלא כפרס, איננו אומר לציבור, איך הוא רואה, במסגרת תוכנית השלום שלו את עתיד השטחים, קובע רבין כי ההתנחלויות עומדות למשא־ומתן במסגרת הסכם השלום.

הוא אסר על כניסת המתנחלים לקבר יוסף בשכם, ביום העצמאות, וחיילי צה"ל ששמרו על המקום שמעו מן המתפרצים, שיש להם פקודות נאציות.

נראה כי מי שהיה חביב הליכוד במערך, מתחיל לוותר על התואר המפוקפק הזה. בחוג "משוב" במפלגת העבודה, אמר במפורש כי "היהודים המבצעים פוגרומים בקלקיליה, דוחפים את הציבור הערבי הפאסיבי להצטרף לפעולות פיגוע, וכי הטרור האש"פי מזין את הקיצוניים אצלנו, ואלה מזינים חזרה את הטרור הפלשתיני".

ואם הוא כבר בשוונג, אולי יעמיד את סגן הרמטכ"ל, האלוף אהוד ברק במקומו, אחר שהתברר שהוא מתכתב עם איש "כך", בן ישי, מקריית־ארבע?

●

אלי, אלי

איפה אלי ויזל, בעל פרס נובל לשלום, וחברו הטוב של שמעון פרס, עכשיו כשהוא צריך אותו? מדוע לא נשמע קולו בעניין השלום, שפרס טוען, שהוא עומד בפתחו?

●

הכל תרגילים

לא מאמינה שייצא משהו מהדיבורים בגוש אמונים על הרחתם של משה לוינגר ודניאלה וייס. לי זה נראה כטקטיקה, להראות לציבור, שיש "מתלבטים" ו"מבקרים" את פעולותיהם. ואחר כך, אם אומנם יטפל בהם החוק או תתעורר דעת הקהל נגדם – יתלכדו כולם סביבם.

מה שאינני מבינה, זה איך הרבנים שותקים בעניין האשה הורתיה הזאת. ככה מתנהגת אשה צנועה והסורה? יוצאת בלילות עם גברים ומשתוללת ומשמיעה את קולה ברמה? כלום לא נאמר "קול באשה ערווה"?

●

תרופה למכה

בחיפה, כבר הקדימו תרופה למכה וריססו את המקומות המועדים לקיני יתושים, לפני שיתחילו במציצת הדם ההמונית.

אני מקווה, שצ'יץ' לא יסגר אחרי אריה גוראל. אולי הוא יכול, בהזדמנות חגיגית זו, לעשות משהו גם נגד הג'וקים המעופפים?

●

רק בריאים, שנהיה

"ידיעות אחרונות", ברצונו להיטיב עם עובדיו, שולח אותם לבדיקות כלליות מקיפות במכון "מור".

המקום הוא גן עדן להיפוכונדרים. כל מה שניתן להעלות על הדעת, נבדק. עלי לציין לטובה את המקום הנקי, המרווח והמשוכלל. פינה עם קפה, כמה שרוצים. אפילו פינת עישון. העובדות, כולן מיומנות, נעימות סבר, ומשתדלות לתת הרגשה טובה. חלוקים מעומלנים, עם ריח של כביסה טובה, לנבדקים.

ארגון מצויין של זימון, ועמידה מדוייקת בלוח זמנים. לא מחכים בתור. איפה שיש חדר פנוי, נכנסים.

כל זה, כאמור, נהדר להיפוכונדרים. אבל מה עם אנשים נורמליים, שמתהלכים שנים בהרגשה שהכל, פחות או יותר, בסדר אתם, רק כדי לגלות מייד, שגובהם הוא בארבעה סנטימטרים נמוך ממה שהיו בטוחים, כל השנים? וכי המשקל האלקטרוני שלהם מורה על שלושה ק"ג יותר מהמאזניים הביתיים? פתאום קם אדם בבוקר, ונוכח שהוא גם גמד, גם שמן.

כל זה שטויות, עד שבאים לדרישה מעצבן ומתסכל עם המחשב, האמור לאסוף נתונים רפואיים.

פרט לכל המחלות שלי ושל הורי, שחשוב לו לדעת, הוא פולש לצינעת הפרט שלי, ותובע תשובות כמה חדרים לי בדירתי. מה זה עסקו הרפואי, לעזאזל? אם אני מסרבת להשיב, אינני יכולה להתקדם בתישאול. למה הוא מוכרח לדעת אם אני רווקה או נשואה, ועם מי אני גרה בדירה, ומהי השכלתי, ומהי הרגשתי לגבי העבודה, ושעלי ללחוץ כן, או לא, לשאלה המעצבנת: "אני ביישן, לא הולך לי בחיים?"

ולשם מה, בסוף, השאלה: "האם היית הגון"? והתשובה האפשרית: "טוב, אז רימיתי קצת"?

המתסכל מכל, הוא שהנבדק יכול רק להשיב בתשובות שהמחשב קובע למענו. ואיננו יכול לתקתק משהו כמו: "לך לכל הרוחות!"

●

מותר לחלום

שהטלוויזיה החינוכית שהמפנקת אותנו בימי ששי בצהריים עם "משפחת פאר ליסר", תקרין שוב גם את "אדונים ומשרתים" ו"ידיד החבלים".

שהטלוויזיה הכללית תסיר מעינינו את התוכנית המגעילה "בני חיל" ואת הסידרה האידיוטית "גבול הדימדומים".

מאת אבינעם פורת

גולים לייצוא

ישראל מעוז, בן 36, למד פעם בבית־הספר למשחק „בית צבי" ברמת־גן. חלם להיות שחקן־תיאטרון. היום הוא „משחק אותה" כ...סוכן־כדורגלנים ישראליים בליגה הבלגית.

בתוך פחות משנה, היה מעוז היזום והמתווך בשתי העברות גדולות של כוכבי כדורגל מהארץ לגולת בלגיה: בתחילה רוני רוזנטל ממכבי חיפה, והשבוע – אלי אוחנה מבית"ר ירושלים.

מעוז לא אוהב לדבר על סכומים. השתיקה, כך הוא אומר, יפה יותר.

רוני רוזנטל, מי שהיה הכוח המניע של מכבי חיפה בשלוש העונות הקודמות, הועבר, על־פי הפירסומים, לקבוצת פ.צ. ברוז', מועדון בלגי מפואר, תמורת 270 אלף דולר. על־פי כותרות השבוע, אלי אוחנה, אלילם של אוהדי בית"ר ירושלים, הועבר לקבוצת מכלן (מאלין), תמורת 275 אלף דולר. אוחנה מסרב לאשר את הסכומים שהתפרסמו, אבל גם לא מכחיש.

סוכן בבית־קפה

בהתייחס למימדים הצנועים של הכדורגל הישראלי, מדובר ב„פיצוץ" אמיתי. לדברי מעוז, הבלגים, השונאים סנסציות, רגזו על מסירת סיפור העברתו של אוחנה ל„ידיעות אחרונות". הם חששו, כי הידיעה על המו"מ עם בית"ר ירושלים עלולה לפגוע בשחקניהם, אשר עלולים לחשוש, כי לא סומכים עליהם ומבקשים להביא מישהו אחר תחתם.

בהיסטוריה הלא־ארוכה של הכדורגל הישראלי – שהיה עד לפני 20 שנה כמעט חובבני, והפך בהמשך ל„חצי מקצועני" (זו ההגדרה הרשמית) – היו לפחות 20 שחקנים ישראליים, שניסו את מזלם בקבוצות זרות, לאחר שהתקבלה, כמובן. ברוב המקרים שולמו עבורם סכומים נאים, בקנה־מידה ישראלי, שאותם קיבלו מועדוניהם ו...סוכניהם.

באירופה זקוקים סוכני השחקנים לאישור מיוחד: „דיפלומה" של ההתאחדות האירופית לכדורגל. אבל ישנם גם פורצי־חוק, המצליחים להסתדר בלי רשיון: באנגליה פורסם לא מכבר סיפורם של שני שחקנים מבירמינגהאם, פול ריידהאוט וגורדון קאונס, שאגב ארוחה קלה בבית־קפה בבעלותו של מהגר איטלקי, השתכנעו למנות את בעל בית־הקפה לסוכנם. היום, תודות לכך, הם מופיעים בקבוצת בארי בליגה האיטלקית השניה.

בארץ אין צורך ברשיון וממילא אין עוברים על החוק. אם אתה בעל מעוף, הבנה בכדורגל וקשרים עם כדורגלנים ומועדונים באירופה, אתה יכול להיות סוכן. בין הסוכנים הידועים כמתווכים (או כמנסים לתווך) בין שחקני ישראל לקבוצות אירופיות, ניתן למצוא יבואן־תה אחד, לפחות שני עיתונאים בהווה, עיתונאי לשעבר, שני מאמני כדורגל בחופשה, בעל עסק לחלקי־חילוף בבלגיה, ו...ישראל מעוז, אשר הגיע לבריז' לאחר נשואיו עם צעירה בלגית.

כולם ישתדלו – אם הצליחו בעיסקה – להתחמק מלהצהיר לתקשורת על הכנסותיהם מהתיווך. חלקם של הסוכנים נחשב כסוד. עם־זאת, ידוע, כי תעריף רגיל של סוכן הוא בסביבות 10 אחוזים משווי העיסקה, לעתים יותר. אם נתרגם את האחוזים לכסף, הרי מעוז, לדוגמה, „עשה" יותר מ־50 אלף דולר בעיסקות רוזנטל ואוחנה, שהסתכמו ביותר מחצי מיליון דולר.

400 אלף דולר

מוטל'ה שפיגלר, מאמן כדורגל בחופשה, בשנתיים האחרונות, כעס מאוד כאשר העיתונים הישראליים ציטטו עיתון גרמני בעניין הסכום שהרוויח כדמי־תיווך ממכירתו של השחקן דוד פיזנטי, לקבוצת פ.צ. קלן: 200 אלף מארק. אז אמר מוטל'ה, כי אינו רואה צורך להגיב על מה שנכתב בעיתון גרמני.

מקורבים אחרים לעיסקה טענו, כי הסכום שפורסם היה באמת מוגזם. על־כל־פנים – ברור שפיזנטי נרכש ע"י המועדון הגרמני המפורסם הרבה בזכות כושר השיכנוע הידוע של מוטל'ה.

העיתונאי פנחס זהבי התפרסם בשעתו כמי שתיווך בשנת 1979 בעיסקה גדולה מאוד: מכירתו של אבי כהן, קפטן מכבי ת"א, לקבוצת הפאר הבריטית ליברפול. עבור כהן שולם הסכום הגבוה ביותר ששולם עד כה תמורת כדורגלן ישראלי: 200 אלף לירות שטרלינג, או, על־פי השער של אז – 400 אלף דולר. זהבי הרוויח „יפה".

זהבי, 44, מעולם לא ראה בעיסוקו ה„צדדי", העברת שחקנים לחו"ל, משום ניצול הקשרים שרכש תוך כדי עבודתו כעיתונאי. לטענתו, הדבר מקובל מאוד אצל עיתונאים באי הבריטי, למשל, ואין בכך שום פגם. „אף פעם לא ניצלתי את נייר הכתיבה שלי כדי לקדם אינטרסים פרטיים, אלא להיפך: העיתונים שבהם עבדתי נהנו מהקשרים האישיים שיצרתי", הוא אומר.

עיתונאים לא מעטים סבורים, לעומת־זאת, כי תיווכיו של זהבי הם פגיעה באתיקה המקצועית. אגב, ידועים גם עיתונאים אחרים, העוסקים בתיווך לא עבור כסף אלא כדי לזכות ב„פירסום הראשון".

יצוא הכדורגלנים מישראל החל בשנות ה־60. אז קיבלו השחקנים בארץ סכומים צנועים, יחסית לאלה שהם מקבלים היום. הסנוניות הראשונות היו רפי לוי, חלוץ מכבי ת"א, שהחל לשחק בדרום־אפריקה (ואחר־כך באוסטרליה), ג'רי חלדי מהפועל פ"ת (אוסטרליה); מוצי ליאון ממכבי יפו (דרום־אפריקה, ארה"ב), זאב זלצר ממכבי פ"ת (ארה"ב). אצל כולם המעבר לא היה קשור בכסף רב או בפירסום נרחב. פשוט, במדינות הללו הכדורגל לא מהווה להיט.

שיחק לצד פלה

רק בשנות ה־70 עלו השחקנים שלנו על מפת הקבוצות המקצועניות באירופה. הצלחת הנבחרת הלאומית במשחקי הגביע העולמי במכסיקו, ב־1970, פתחה כמה שערים. מוטל'ה שפיגלר, כוכב מכבי נתניה, יצא לחפש את מזלו באירופה, ושיחק בקבוצה הצרפתית „סן־ז'רמן". אחר־כך, כשנעשה בארה"ב נסיון להפוך את הכדורגל לספורט פופולרי יותר, הצטרף לקבוצת הכוכבים של ניו־יורק, „קוסמוס", ושיחק בה בצוותא עם פלה האגדי.

ה„שין" המפורסם השני, גיורא שפיגל, לא קיבל את ברכת הדרך ממועדונו מכבי ת"א. המכבים ראו בשיחרורו של שפיגל, בבחינת „ייהרג ובל יעבור". הם התייחסו אליו כנכס. מה עשה הכדורגלן האינטליגנטי והאלגנטי? הוא שלח להתאחדות הבינלאומית לכדורגל טופס בניסה לשנת „הסגר" (שביתה ממשחק). שפיגל לא שיחק כדורגל עד תום שנת ה„הסגר" – אז היה כרטיס השחקן שלו בידיו.

מכבי „אכלה אותה" מכל הכיוונים: שפיגל לא היה שייך לה יותר, והיא גם איבדה את הזכות לקבל תמורתו את דמי ההעברה, שהיו יכולים להגיע לכדי 100 אלף דולר לפחות. הוא זכה, תודות לכך, בחלק מהסכום, שאותו יכולה היתה מכבי להרוויח.

גיורא שפיגל לימד את קבוצתו לשעבר שיעור מאלף. אגב, השנה הוא חוזר למכבי כ...מאמן.

נעול על ירושלים

בין שחקני הצמרת, יש גם כאלה שהיו יכולים לשחק בחו"ל, אבל אינם רוצים. הבולט שבהם הוא מי שנחשב ל„כדורגלן מס' 1 של ישראל": אורי מלמיליאן.

מלמיליאן, שחקן בית"ר ירושלים, שהשתכר השנה כ־90 אלף דולר – סכום מכובד, אם־כי בינוני בקנה־מידה אירופי – „נעול" על הארץ ועל ירושלים. „לעבור לאירופה", הוא אומר, זה להחליף את אורח־החיים. אני, למשל, לא הייתי מוכן לוותר על הדת". מלמיליאן, להזכירכם, שומר מסורת.

הצעות היו לו למכביר: בעבר התעניינה ברכישתו קבוצת סן־ז'רמן מפריז, הנחשבת לקבוצת עילית בצרפת. מלמיליאן הבהיר מיד שאינו מעוניין. עם־זאת, את חברו לקבוצה, אלי אוחנה, אשר שיתף אותו בסוד רכישתו על־ידי הקבוצה הבלגית, דווקא עודד.

עבור אוחנה („אבידה גדולה לכדורגל הישראלי", לפי מלמיליאן), מדובר בפריצת־דרך משמעותית, לאו דווקא בגלל השכר: הוא יקבל, על־פי ההערכה, כ־80 אלף דולר לעונה. בבית"ר קיבל אוחנה „רק" 45 אלף דולר, אבל אילו נשאר, היו מציעים לו ודאי, כבונוס, סכום דומה לזה שיקבל בבלגיה.

יש להניח, כי אוחנה יחוש היטב בחסרונם של האוהדים החמים של בית"ר ושל היסטריית המעריצים – בעיקר המעריצות. אבל הדבר, מבחינתו, עשוי להשתלם. בעונה הבאה עתיד אוחנה להשתתף במשחקי גביע אירופה לקבוצות, כמו חלוץ השחקנים הישראלים שהועברו לבלגיה, רוני רוזנטל החיפני. אגב, בחורף האחרון הבקיע רוזנטל שני שערים, במשחקי גביע אירופה, עבור קבוצתו פ.צ. ברוז'.

הילולת שטיחים בל"ג בעומר

בחנות המפעל הבלעדית. שטיחי כרמל. קיסריה (אור עקיבא).

שעות הפתיחה: מוצ"ש 16.5.87 23.00 – 21.00
יום א' 17.5.87 20.00 – 9.00

חזות המפעל שטיחי כרמל אור עקיבא, קיסריה.

הנחות עד 50%

אפשרות עד 12 תשלומים
(בכרטיס אשראי) לפי בחירתך

אלי אוחנה וסוכנו, ישראל מעוז (בתצלומים מימין). היסטריית המעריצים תחסר לו בבלגיה. אבי כהן וקני דלגליש (בתצלום משמאל). למרות התהילה, חזר הביתה. למעלה – מוטל'ה שפיגלר, בעבר שיחק בחו"ל וכיום מאמן־סוכן

יבואן־תה, שלושה עיתונאים, שני מאמנים בחופשה, בעל עסק לחלקי־חילוף ושחקן חובב, עוסקים בתיווך בין שחקני כדורגל מישראל לקבוצות אירופאיות ● תעריף התיווך יכול להגיע ל־50 אלף דולר ● עיסקת השבוע: אלי אוחנה, כוכב בית"ר ירושלים, נמכר לקבוצה בלגית ב־275 אלף דולר ● אבי כהן, עיסקה לשעבר: „הרגשתי שם זר אבל חבל שחזרתי"

הכל נראה זוהר

אבי כהן, קפטן נבחרת ישראל ושחקן מכבי ת"א, התקבל יפה במועדון הפאר האנגלי ליברפול. שנתיים וחצי עשה שם, עד שחזר למכבי ת"א.

„למרות שהיה לי טוב מבחינה מקצועית", הוא אומר, „תמיד הרגשתי זר שם. אם השחקנים הסקוטים והאירים הסתכלו זה על זה כמו זרים, הרי שעלי הסתכלו כך כולם ביותר. אבל, הייתי מוכן לסבול גם את זה כדי להצליח ככדורגלן מקצועני".

„הכל נראה שם זוהר, גדול ומשגע", מוסיף כהן, „אבל להיות בפנים זה קצת אחרת. אף אחד לא מלטף אותך, כמו האוהדים שלך בארץ. אתה בא לעבודה שלך, וזהו".

אבי כהן מספר, כי בילדותו היה מצבה הכלכלי של משפחתו קשה. „נתנו לי הרבה חום ואהבה, אבל לא יכלו לתת כסף, כי לא היה". הוא התבסס היטב בחיים רק בזכות הצלחתו על כר הדשא. היום, בנוסף על מקצועו ככדורגלן במכבי ת"א, הוא שותף בחברה המייבאת נעליים יוקרתיות מחו"ל.

את השיעור הזה למדו מהר גם הקבוצות האחרות. מאז הן נזהרות מלהתייחס לשחקניהן בפטרוניות ומקפידות לבדוק את דרישותיהם לגופן. בקיץ שעבר, כיבדה מכבי תל־אביב חוזה שחתמה עם שחקנה המצטיין מוטי איווניר, ושיחררה אותו לקבוצה ההולנדית „רודה קרקרה", תמורת סכום מצחיק של 35 אלף דולר בלבד.

גיורא שפיגל זכה להצלחה בצרפת, בקבוצות שטרסבורג וליון. איווניר, לעומתו, לא כל־כך מצליח שם.

לא רק במילואים

במקביל, קיבלה הליגה הגרמנית לנסיון ראשון – ולא כל־כך מוצלח – את שחקן הפועל פ"ת, שמואל רוזנטל. זה הצטרף לקבוצת מינשנגלדבך ונטש אותה אחרי קצת יותר ממחצית עונה.

די במבט ברשימת השחקנים הישראליים בליגות אירופה, כדי לראות שמדובר בהצלחות בודדות.

אבי כהן, למשל, החזיק מעמד בליברפול שנתיים וחצי, בטרם חזר למכבי ת"א, שרכשה אותו בחזרה תמורת 190 אלף דולר. גיסו, ויקי פרץ, היה ב־1981 סגן מלך השערים של הליגה הצרפתית במדי שטרסבורג.

דוד פיזנטי, שנרכש ע"י קבוצת קלן ממכבי נתניה תמורת 80 אלף דולר, נידה שם שנה וחצי בין ההרכב הראשון לקבוצת המילואים, עד שחזר ארצה. רוני רוזנטל, בחור רציני, מצליח היטב בקבוצת ברוז' ותשעת שעריו בליגה עד כה, סללו חלק מדרכו של אוחנה לליגה הבלגית.

מה מושך את הכדורגלן הישראלי המצטיין לשחק באירופה? „קודם כל, להתקדם מבחינה מקצועית", אומר אבי כהן. „להרגיש את האווירה של מועדון גדול, לדעת שעשית משהו בקריירה. כשחזרתי לכדורגל הישראלי, והצטערתי על כך, הרגשתי ריקנות. היום הייתי נוהג אחרת, ממשיך לחכות להזדמנות שלי, ולא חוזר".

כהן, שהרוויח היטב – יש אומרים את משכורתו בליברפול בכ־80 אלף דולר לעונה – היה אפילו מועמד לעבור לקבוצה אנגלית אחרת, איפסוויץ'. העיסקה לא יצאה לפועל. בקיץ שעבר ביקשה קבוצת ריינג'רס מגלזגאו לקנותו, אך מכבי ת"א, הפעם, סירבה. אבי כהן טוען, כי מכבי ת"א שגתה בכך שהותירה אצלה שחקן „חסר מוראל", וגם הרבה חובות כספיים, שיכלו להמחק אילו נמכר.

מי שהיה קרוב שלוש פעמים לכדורגל האירופי, אך טורפד, הוא משה סיני, כוכב הפועל ת"א. לפני חמש שנים הגיע סיני – אז בן 21 ובעל תואר „כדורגלן השנה" – עם סוכנו אשר הרשקוביץ, יבואן־תה, לבירמינגהאם, אנגליה. הוא נבחן בקבוצת אסטון־וילה – והתקבל. האנגלים היו מוכנים לשלם 180 אלף לירות שטרלינג, אך הפועל ת"א, שלא רצתה לוותר על כוכבה, דרשה סכום כפול.

להגשים את החלום

לפני שנתיים נכשל מו"מ אחר להעברת סיני לקבוצה הבריטית מנצ'סטר יונייטד. הפעם היה מדובר בסכומים קטנים יותר. את המו"מ עבור סיני ניהלו שני סוכנים, שכל אחד מהם ביקש לקבל נתח נכבד. זו היתה, כנראה, אחת הסיבות לכשלון. אשתקד, מגלה סיני, היה קרוב לחתום עם הקבוצה האיטלקית אטלנטה – אך שוב עמדה הפועל ת"א בדרכו. סיני עדיין ממתין, מאמין שיזכה עוד להגשים את חלומו.

הכסף הגדול מצוי בקבוצות הכדורגל של איטליה, גרמניה המערבית, אנגליה וספרד. באיצטדיונים שם נמכרים בין 50 אלף ל־120 אלף כרטיסים למשחק. לא פלא, שנחתמות שם עסקות רכישת שחקנים בסכומים של מיליוני דולרים.

כדי לרכוש שחקנים ישראליים יש די גם לבלגים. סכומים כמו אלו ששולמו עבור רוזנטל ואוחנה – יותר מרבע מיליון דולר – נחשבים כ„בינוניים" בקנה־מידה אירופי. עבור מכבי חיפה – שרכשה, לאחר מכירת רוזנטל, את העולה החדש מארגנטינה, דניאל ברייליבסקי, תמורת 300 אלף דולר – ועבור בית"ר ירושלים, היו אלה סכומים נכבדים.

הכל, מסתבר, יחסי: גם הסכומים, גם גודלו של החלום.

הכי יקר בעולם

על־פי חוזה העברה היקר ביותר שנחתם מעולם, יועבר הכדורגלן רוד חוליט, שחקנה שחום־העור של קבוצת איינדהובן מהולנד, לקבוצה האיטלקית „מילאן", תמורת 8.5 מיליון דולר.

בכך נשבר השיא הקודם, גם הוא של קבוצה איטלקית, „נאפולי", שרכשה מקבוצת „ברצלונה" הספרדית את „הכדורגלן הטוב בתבל", הארגנטיני דייגו מראדונה, תמורת 7.5 מיליון דולר. עיסקת מראדונה כבר השתלמה ל„נאפולי", שחבה לו הרבה מזכייתה בכתר האליפות של ארצה. הקבוצה גם הצליחה למכור מראש, כנראה בזכותו, 70 אלף כרטיסי מנוי למשחקיה.

מראדונה מקבל ממועדונו שכר של כ־800 אלף דולר לעונה, וזוכה ל־700 אלף דולר נוספים כתמלוגים מפירסומת.

לקרוא לדברים בשמם

גאולה כהן

פרס, תפסיק להפחיד במלחמה

פרס, תפסיק להפחיד את העם הזה ולהלך עלינו אימים, לאמור: „אם ישראל לא תלך לוועידה הבינלאומית שלי – או אז תפרוץ מחר מלחמה".

מי גילה את אוזנך, מר פרס, ולחש לך את הסוד הבטחוני השמור הזה?

לא, לא האורים והתומים.

אבל גם לא האויבים: הם עשו בנו מלחמות־השמד גם כשוויתרנו, למרות שוויתרנו.

ומכחינתם – מה יותר טבעי מזה? כשהמטרה היא עקירת „הסרטן הציוני" מהאיזור, שום שוחד טריטוריאלי לא יעלה ולא יוריד.

אמת, לא ויתרנו על הכל; נכון גם, שהאויבים מבטיחים לנו, שאם נוותר להם על הכל – לא תהיה מלחמה... אבל האם לשלום כזה אתה מתכוון, מר פרס?

■ ■ ■

„אם לא יהיה הסכם שלום היום – תפרוץ מלחמה מחר", מאיים עלינו שמעון פרס.

האמנם?

מתי, בתולדות העמים, הפריע הסכם שלום חתום להכרזת מלחמה? ולא רק בהיסטוריה בכלל, אלא גם בתולדות מדינת ישראל בפרט: 20 שנה אין הסכם שלום חתום עם ירדן, גם לא עם סוריה – האם יש עימן מלחמה?

ואילו עם מצרים – שעימה יש לנו הסכם וחתום – האם קיים שלום, או שמא מה שקיים, הוא, לכל היותר, הסכם אי־לוחמה, המלווה באיומי אקדח צמוד אל רקתה של ישראל: אם לא תסכימי למדינה פלשתינאית ביש"ע – או אז נכריז עלייך מלחמה?

■ ■ ■

„זוהי הזדמנות בלתי חוזרת, הזדמנות אחרונה" – מכריז פרס על הוועידה הבינלאומית, כרוכל המכריז על מרכולתו.

למה „האחרונה"?

אולי אחת לפני האחרונה? אולי אחת, אכוי, כבר אחרי האחרונה?

כשמובארק אומר היום, שהוועידה הבינלאומית היא „הזדמנות אחרונה" – לא הזדמנות אחרונה לשלום, אלא לפתרון הבעייה הפלשתינאית, קרי מדינה פלשתינאית – זה מובן; אבל מדוע זו הזדמנות פז גם בשבילנו, מר פרס?

כשחוסיין וערפאת אומרים, שעשרים שנה של כיבוש ביהודה, שומרון ועזה זה מצב „בלתי נסבל" – זה יותר ממובן: בשבילם, כל יום שעובר פירושו עוד מתנחלים חדשים, כל ישוב שנוסף פירושו עוד מסמר בחלומם על מדינה פלשתינאית.

אבל לך, מר פרס, שמדינה פלשתינאית היא לאור דווקא החלום הלאומי שלך – מדוע עשרים שנה אין זמן בלתי נסבל גם בשבילך?

„אם יכפו עלי ויתורים שאינני מוכן להם – פשוט אקום ואגיד להם „לא" מבטיח פרס. פשוט יקום־ויגיד גיבור גדול ממך, מנחם בגין, משנכנס למלכודת קמפ־דייויד נכנע וויתר גם על ימית, עליה נשבע: לעולם לא!

■ ■ ■

או אולי מוטב, מר פרס, שתפסיק להטעות את העם המיוסר הזה, ופעם אחת תודה על האמת האומללה, שלא המציאות החיצונית השתנתה – אלא אתה.

ואז – במקום לשאול אותנו „מה הפתר הזה, שנפל עליכם מוועידת השלום שלי?" – נהית אנחנו אלה שנאמר לך:

אם אין לך כוח נפשי לחזק היום את רוחו של העם למאבק על ארץ־ישראל, למרות איומי המלחמה של אויבינו – לפחות תפסיק כל שני וחמישי להכניס מורך בלב העם הזה, לאיים ולהפחיד אותו במלחמה.

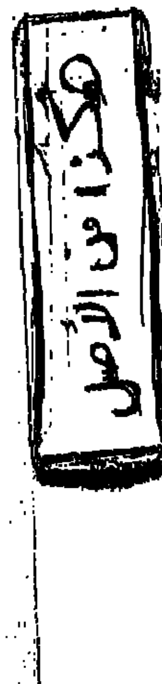

ישראל קיסר, מזכ"ל ההסתדרות:

„בריאות אינה מוצר כלכלי"

השנה האחרונה תבעה מקברניטי ההסתדרות הרבה ריסון. הרבה כח. המשבר הכלכלי לתוכו נקלעה קופת חולים של ההסתדרות, שלא ברצונה, שלא בטובתה, הביא לסערה. לפחות מעל כלי התקשורת. דו"ח גדיש הטיל את עיקר האחריות למצבה של קופת־חולים על הממשלה. הדו"ח הטיל לא רק על קופת־חולים, אלא גם על הממשלה, השתתפות בהשגת הפתרון. למרות כל זאת, החולים וחברי הקופה, שנתקלו בתוצאות הצמצומים ויחד עימם כלי התקשורת, שמו לא אחת את קופת חולים של ההסתדרות על ספסל הנאשמים.

בשעת חרום כמו בשעת חרום, ראשי קופת חולים היו עסוקים בבעיות הקיום, בנסיון לשמור על רמת שירות באילוצים תקציביים קשים. הגיבו מידי פעם בכלי התקשורת. ישראל קיסר, מזכ"ל ההסתדרות, עונה בכנות בפורום זה על מספר שאלות נוקבות.

ש: בראיון איתך הבעת התנגדות ל„אידיאולוגיות" חדשות, המצהירות „אני מאמין" בערך האדם, אבל מציעות שתי מערכות ברפואה: אחת לבעלי אמצעים ואחת לחסרי אמצעים. אתה יכול לתת דוגמאות?

ישראל קיסר: בוודאי. ארצות־הברית. שם מיסחרו את שרותי הבריאות, הורידו את רמתם וייקרו אותם. אני רואה את חולשת המערכת האמריקנית בכך, שאדם צריך להיות עשיר כדי להרשות לעצמו להיות חולה.

ש: למה בעצם, שלא תהיה מערכת רפואית פרטית. יוזמה חופשית או לא?

ישראל קיסר: בהחלט. זה שרוצה ללכת לשירות רפואי פרטי – עם בתי חולים ומרפאות פרטיות לחלוטין – שתבוא עליו הברכה. אנחנו מדינה חופשית. (מגביה קולו) אבל לא תוך ניצול המערכת הבריאותית הציבורית, למתן שרותים סלקטיביים. הגרוע מכל בעיני, הוא כשמדברים, כביכול, בשם היעילות, קיצוץ תורים ורוצים לזכות בשירותים סלקטיביים במערכת הציבורית – של קופת־חולים או של המדינה. זהו ניצול לרעה של המערכת.

ש: אז אולי צריך פתרון אחר. אולי לא רק קופת־חולים של ההסתדרות?

ישראל קיסר (בפלחנות): אם המדינה היתה רוצה להלאים את קופת־חולים, אפילו אם אנחנו מאמינים שזו טעות, הייתי מבין. הייתי אומר שזה לגיטימי. הנסיון במדינות אחרות לא מצביע על שיפור בשירות הרפואי. להיפך. אנגליה בימי הלייבור עשתה מהפך כזה – ולא פתרה דבר.

ש: איך אתה מסביר את זה?

ישראל קיסר (מרגיש): הרפואה אינה מוצר כלכלי מובהק. כשעגבניות יקרות – קונים אלטרנטיבה. לבריאות אין אלטרנטיבה. במצב שבו לחולה אין מושג לגבי המשמעות הכלכלית של השירות שהוא מקבל, המדינה חייבת לעודד מערכות של בריאות ציבורית, נוסח קופת־חולים, שיתחרו ביניהן, כדי שהאזרח יזכה לשירות טוב יותר.

ש: מדברים היום על מה שמכונה „רפואה שחורה". האם אתה רואה בזה תופעה רווחת? איך אתה מוצא לה פתרון?

ישראל קיסר: למזלנו רוב רובם של הרופאים רואים בעבודתם שליחות. רופא, שמשקיע בליכך

„הגרוע מכל בעיני, הוא כשמדברים כביכול בשם היעילות ורוצים לזכות בשרותים סלקטיביים תוך ניצול לרעה של המערכת"

הרבה שנים בלימודים ובהתמחות, יכול היה לבחור מקצוע אחר הדורש פחות שנות השקעה, לו עמדה בפניו מוטיבציה של התעשרות.

נכון, קיים גם חלק המנצל את התשתית הציבורית (כלומר: הציוד, התרומות, הידע המצטבר, הרמה הגבוהה של בית־החולים) להוצאות פרטיות של נותני ומקבלי השירות. וזוהי שחיתות מוסרית וציבורית.

מצד שני, צריך לחזק את רוב הרופאים, הרוצים לחזק את המערכת הציבורית. לתת מקום לאותם שהמניע הכלכלי אינו ראשון במעלה לגביהם, שיוכלו לפתח קריירה מקצועית, בתנאי אחווה שיוכלו לעבוד בכבוד.

ש: מהי מחוייבות הממשלה כלפי קופת־חולים היום? האם אתה שלם עם מצב זה?

ישראל קיסר: ממשלות ישראל השתתפו בתקציבי קופת־חולים בשיעורים של 29–30 אחוזים עד שנת 77'. מאז צומצמה השתתפות הממשלה עד לאפס אחוז בחודשים האחרונים ולכ־4 אחוזים בממוצע שנתי. עם זה קשה להשלים.

„צריך לחזק את רוב הרופאים, הרוצים לחזק את המערכת"

רק מעטים יודעים שקופת־חולים מחזיקה בעצמה ומגייסת מהמעסיקים 94 אחוז מתקציבה, כ־1.4 מיליארד דולר. במקום לזכות בעידוד ובסיוע, רואים בכך אמצעי להחלשת ההסתדרות ותנועת העבודה.

ש: לכאורה שהאזרח, באמת, לא ישתתף במימון השירותים?

ישראל קיסר (פסקני): קניית שרותים היא תפיסה חדשה שבאה לידי ביטוי בשבע השנים האחרונות. אני לא רואה שום מקריות בכך שגם בנושאי חינוך וגם בנושאי בריאות עלו הצעות שהאזרח ישלם, יקנה שירותים.

(מתרגש) באותו זמן עושים הקלות במס לבעלי ההון, שהם העשירון העליון. כ־17 אלף משפחות נהנות עכשיו מהקלות בשיעור של 200 מיליון שקל – מתקציב המדינה. למה לא ניסו להעביר מחצית מהסכום הזה לתוך מערכת החינוך והבריאות? זה מנוגד לאינטרסים הבסיסיים של חברה בריאה ומהווה תמריץ שלילי למשפחות ברוכות ילדים.

ש: דו"ח גדיש ממליץ על התייעלות וחסכון בקופת־חולים. האם זו נענתה לאתגר?

ישראל קיסר: כזכור, עמד השר מודעי, אולי בניגוד לצפוי להשתייכותו הפוליטית, מאחורי מסקנות דו"ח גדיש, שהטילו את עיקר האחריות למצב קופת־חולים – על הממשלה, אם במישרין ואם כתוצאה מהריבית על חוב הקופה, שהוכפלה תוך שנה.

המלצות הועדה לגבי התייעלות נוספת של קופת־חולים עצמה, כבר בוצעו בחלקן הגדול. לדוגמא: המבוטחים הגדילו את תשלומי המס שלהם בשנה אחת ב־65 מיליון דולר, וזה כאשר תקציב הממשלה היה 40 מיליון דולר בלבד. נעשו קיצוצים בהוצאות בפועל, למרות הגידול באוכלוסיה שהיא משרתת. (בהדגשה) אין לי ספק שהקופה עשתה מעבר לנדרש ממנה. יש, כמובן, מקום לשיפור, אנחנו יושבים על כך, אבל כל קיצוץ כמותי עלול לפגוע בסופו של דבר בהיבט האיכותי של רמת השירות. וכשמדובר בשירות בריאות – זו המהות.

ש: האם אתה יכול להצביע על הישגים של ממש לקופת־חולים דווקא בשנה קשה זו?

ישראל קיסר (ללא היסוס): קופת חולים הצליחה להתמודד עם קיומה – וזהו הישג משמעותי.

„רוב האנשים האלה מסורים ממש לעבודתם"

תי. כראשונה זה אמר – תשלום שכר לעובדיה. משעה שנתאונה במינימום, באה מחשבה על מתן שירות טוב יותר: רופא משפחה על־פי בחירה, קביעת תור באמצעות הטלפון, עבודת צוות, יום בריאות ארוך, נצול ציוד רפואי למשמרת שניה (ואולי שלישית), השקעה חיונית בתשתית לשירות, בניית מרפאות חדשות, קניית ציוד, תיקון ואחזקת הקיים.

אני גאה במיוחד בהפעלת עקרון הערבות ההדדית שלנו. זה אומר פתיחת מרפאות חדשות במקומות שקופות־חולים אחרות היו מגדירות כ„לא משתלם". המחוייבות הזו מייקרת את העניין – אבל הוא יקר לנו. גם מבחינה דמוגרפית אנחנו מטפלים בכל סוגי האוכלוסיה, ללא סלקציה. בהתאם להסכם עם הביטוח הלאומי כל מקרי הסעד, סיעוד גריאטרי, מחלות נפש ועוד מרוכזים במערכת שלנו, וזה כמובן קושי נוסף.

ש: בהסתדרות חברים היום כ־1.6 מיליון מבוגרים. הם ומשפחותיהם מהווים כ־3.5 מיליון צרכני קופת־חולים. מה הקשר שלכם עם האנשים האלה?

ישראל קיסר: השנה פתחנו במבצע להחזרת ההסתדרות לחבריה. העקרון הוא: איכפתיות. שיתוף חברי ההסתדרות בפעילות שתקבע את גורלה.

בקופת־חולים הקמנו ועדת היגוי להקמת מועצות של קופת־חולים בכל יישוב. הרעיון הוא שבצד כל מרפאה יפעל ועד מרפאה ומעין ועד הדיום של מקבלי השירות שיוכל להשפיע, לפקח, להתנדב ולעזור – ולא רק להתלונן.

ש: בסופו של דבר מאחורי המעטה של קופת־חולים ובתי החולים שלה עומדים אנשים. כמי שמכיר אותם מקרוב, אישית, בכל הרמות, איך אתה מאפיין אותם?

ישראל קיסר: רוב האנשים האלה מסורים ממש לעבודתם. אם לא כך – לא היו מצליחים להחזיק מעמד זמן רב בעבודה כזו, שיש בה אלמנט של שליחות. הם מאפשרים לנו להבטיח לאזרחי מדינת ישראל בריאות שוויונית, שמעטות המדינות, שיכולות להתפאר בשכמותה.

ראיתי קשישים מאושרים

במסגרת הערכות קופת חולים להרחבת השירות לאוכלוסיה הקשישה, הוקם מעון יום מיוחד לקשישים, בשכונת שבזי בתל־אביב. זוהי נקודת אור חדשה בתחום חשוב זה.

מעון היום ממוקם במבנה בן שלוש קומות, ששופץ וצוייד במיטב האביזרים. תיפעול המעון מוטל על צוות מקצועי וחביב שהוכשר במיוחד לטיפול באוכלוסיה זו על בעיותיה.

כיום נהנים מהשירות בשבזי 50 קשישים, המוסעים אל המעון עם בוקר ומוחזרים לבתיהם אחר־הצהריים. במשך היום, הם מקבלים טיפול פיזיותרפי, ריפוי בעיסוק ובדיקות רפואיות לפי הצורך, בנוסף לפעילות חברתית מגוונת. ארוחות עשר וצהרים ניתנות אף הן במקום.

עד היום מפעילה קופת חולים 4 יחידות מסוג זה. מעון יום חמישי יוקם, כמתוכנן, בתל־אביב.

מוגש כשירות לציבור על־ידי דובר קופ"ח

שיטת הזמן המתוכנן פועלת

ההמתנה מתקצרת

מרפאת שני ברמת־גן. רחוב אהוד. אוף־אוף שדרות ירושלים. 6 רופאי משפחה, מתוכם 3 עובדים עם אחות־צוות. גם אוניברסיטת תל־אביב שולחת לשם רופאים מתמחים ברפואת המשפחה, שיצו כאן. הרבה אוכלוסיה בוגרת. מתחילת נובמבר האחרון, מופעלת שם שיטת התור המתוכנן לרופאים הכלליים.

בן־ציון מן, מזכיר הסניף, מציין בסיפוק: „בעבר, כל בוקר עם פתיחת המרפאה, צבאו על הדלת לפחות 20 חברים. רבים בילו כאן משבע בבוקר, ולפעמים ישבו בתור ארבע שעות. היום, להערכתי, מבלים במרפאה חצי שעה לכל היותר".

בן־ציון מן, מזכיר המרפאה

שאלה: איך זה עובד?

„רופא משפחה מקבל, בדרך כלל, 24 חולים לפני הצהריים ו־12 עד 15 אחר־הצהריים", מסביר בן־ציון. „בשיטה זו הכל פשוט ומווסת היטב: אנחנו משריינים מספרים לפונים טלפונית, מספרים לביקורים חוזרים – הנקבעים על־ידי רופא המשפחה בעת הביקור – וכמובן תמיד משאירים כמות מספקת של מספרים למקרים דחופים הנקרים בו־ביום. אפילו במקרים של רופא משפחה מאוד עמוס – אפשר להשיג תור בתוך פחות משבוע".

אמר חנה, יושבת בשקט וממתינה לתורה ולצידה 2 ממתינים נוספים. יש לה נסיון וותק במרפאת שני. „אדם חולה, לא יכול לעמוד בתור שעות", היא אומרת. „היו עומדים פעם משש בבוקר ליד הכניסה וכשהגיעו לדלפק, התברר שאין מספר. היום אין להשוות ממש. אין ויכוחים וריב תמידי. אין ספק שהמצב הרבה יותר טוב".

יעקב אסתר היא אשה צעירה עם ילדים. „אני גרה כ־10 שנים כאן, אבל עד שהתחילו עם השיטה הזו, הייתי מזניחה את עצמי לפעמים ובלבד שלא אצטרך לעמוד בתור. עכשיו אני מצליחה לתמרן יותר. מזמינה טלפונית, עומדת בתור פחות מחמש דקות וזהו. לא רק שאיני מוצאת מגרעת בשיטה, אלא אדרבא, כך האדם מתפנה לכל עיסוקיו הפרטיים".

אשכנזי יוסף מעיד על עצמו שהוא עבר לאיזור מרוחק ממרפאת שני, לאחר 32 שנים, ולא היה מוכן להחליף רופאת־משפחה. „בשיטת התור המתוכנן אני מזמין תור בטלפון, מגיע בזמן ויכול להיכנס תוך חצי שעה. אני מרוצה. אתמול אחר־הצהריים הזמנתי תור וקיבלתי בלי בעיות".

חידושים בקופת־חולים

רופא משפחה, בחירה חופשית

היערכות לקראת שינוי מהפכני בקופת חולים, נמצאת בימים אלו בעיצומה. לראשונה מאז ייסוד הקופה, יתאפשר חופש נרחב לחבריה בבחירת רופא המשפחה. ארגון רופאי קופת חולים נתן אף הוא את ברכתו לרעיון. המהפכה מתבטאת בכך, שכל חבר יורשה להחליף רופא משפחה, אם רצונו בכך, פעמיים בשנה (אחת ל־6 חודשים). הבחירה ברופא המשפחה תהיה מותנית באיזור מגורי החבר, בהגשת טופס בקשה מתאים.

אגפי הארגון והרפואה בקופת־חולים פתחו בפעולות הארגוניות הנדרשות ליישום החידוש, שיכנס לשלב ביצוע בתוך זמן קצר ביותר.

תגובות

לכבוד
מנהל מחוז השרון
הנדון: תפקודו של סניף קרגורזין בכפר־סבא

אני, תושבת ת"א, עברתי ניתוח לב פתוח וכאשר השתחררתי מביה"ח ילדי, תושבי כפר־סבא, לקחו אותי להחלמה בביתם. השתחררתי מביה"ח במצב ירוד מאוד מבחינת מחלת הסכרת והייתי בלחץ נפשי קשה מחמת אופן התגברותי על בעיה זו.

בכפר־סבא, פגשתי ברופאה מקסימה בשם ד"ר פריבוזקין. היא, והאחיות שרה ומרים, דאגו לי וטיפלו בי במסירות רבה. הרופא קלעה בטיב טיפולה ובכל זאת העבירה אותי למומחה לסכרת ד"ר רויטמן. הוא עודד אותי רבות והטיפול שהוא הוסיף העמיד אותי על הרגליים.

לרגע חשבתי שאולי כך מטפלים באורחת, אולם לאחר ביקור רצוף ויומיומי במשך שבועיים התפלאתי מהעובדה שלא נשמע אף מרמור או טענה, כפי שלא פעם שמעתי.

בברכה,
ישראלי אילה

לכבוד
מנהל סניף קופ"ח גבעתיים

הייתי בטיפול במכון הפיזיקלי של סניף קופ"ח גבעתיים – המשורר, ואני מרגיש חובה נעימה לציין ולשבח את הטיפול היחס החם שלו וכיתר מצוות המכון.

במיוחד ברצוני לציין את גב' ציפי (ציפורה) לביא, על גישתה, על סבלנותה הרבה, למרות הלחץ הרב של החולים, ומעל לכל על מושרה המקצועי.

בברכה,
חיים בתת
רחוב מגרש 32, רמת־גן

אליהו עמיקם

עיטור פטרוזיליה

שלושים ספר כתב אלי ויזל. ששה־עשר מהם תורגמו ומיליוני עותקיהם מגיעים כיום לקוראים בכל רחבי העולם. מכל הספרים האלה – חמישה בלבד עוסקים בשואה במישרין.

אף על פי כן, מזוהה המחבר עם השואה, כאילו לא כתב מעודו ספר על נושא אחר. הדבר בולט במיוחד בשני עולמות: בעולם הגויים ובעולם המימסד ה„רוחני" של יהודי ישראל.

הגויים, המזהים את הסופר עם עדותו, מתייחסים אליו, ברובם הקובע, בהערצה ובהשתאות המהולה ברגשי אשם. הם הוכיחו זאת הלכה למעשה: הם רואים בו את המגיד הגדול של הגרות ממלכת הליל, אם להשתמש בביטוייו של יו"ר ועדת פרס נובל, מר אגיל ארוויק, ראש־ממשלת נורווגיה לשעבר.

אין להתעלם מן העובדה, שעדות ההיסטורית על השואה מעוררת גם איבה בקרב הגויים – הן בין אלה, שאינם רוצים להיזכר בפשעי העבר, הן בין אלה הזוממים חדשים לעתיד.

אשר ליהודים – יהודי היישוב, המאורגן במסגרת ח"ת („חינוך־ותרבות"), אינם מתייחסים כאינה לעדות. הם מבקשים את נפשו של העד: „שואה" – הם פוסקים.

נכון, יש שני עולמות, שבהם שמו של ויזל אינו קשור לשואה והם: א) אותם יהודי ברית־המועצות המעוניינים ביהדותם; ב) סתם יהודים בגולה המעוניינים ביהדות.

אצל הראשונים קשור השם ויזל לגאולה – זה בוודאי לא יערב לאוזניים רבות בארץ, אבל זוהי עובדה, שעליה מעיד עד ראייה ושמיעה, אשר ליווה את הסופר אישית במסעו לברית־המועצות – רבה של נורווגיה, הרב מיכאל מלכיאור.

אצל סתם קוראי־ספר יהודים, היושבים בגולה, מתקשר השם ויזל ליהדות. ומן הסתם גם עובדה זו לא תנעם לרבים כאן.

■■■

אך לא אלמן ישראל. יש מי שדואג לחסוך ממנו צער ועוגמת־נפש – הדברים, שסיפרתי לעיל על אלי ויזל, אינם מגיעים כלל לידיעת רובו של העם היושב בציון. ועוד מספר עובדות בוודאי אינן ידועות לו. למשל:

ויזל הוא חתן של כחמישים פרסים ספרותיים, מהם מן היוקרתיים בעולם. הוא בעל ארבעים דוקטוראטים.

זה שש־עשרה שנה הוא פרופסור בכיר באוניברסיטת בוסטון. עשרים שנה הוא מופיע באולם „Y", המרכז הרוחני של יהודי ניו־יורק, בסדרות של הרצאות על נושאים יהודיים. להרצאות אלו, המתקיימות בתחילת החורף, קשה להשיג כרטיסים בתחילת האביב.

ב־1984 העניק לו הנשיא רייגן, בשם הקונגרס האמריקני, מדליון, שהוטבע לכבודו – By Act of Congress – ושעליו מוטבע דיוקנו, מתחת לכתובת: „אלי ויזל – סופר, מורה, עד". מצידו השני של המדליון – שני דפים של ספר פתוח. על הימני – מראה הר־הבית.

בשנת 1986 נחרט שמו על פסל החרות המחודש, וזה כבוד, שרק מעטים זכו לו.

לא אמנה את יתר הכיבודים, שהרעיפו עליו ועדיין מרעיפים משני עברי האוקיאנוס. לא מהם מתפעל אני, כשמדובר בו. אם מספר אני עליהם, אין זה משום שהם חשובים בעיני, אלא מפני שהם חשובים בעיני המסתירים אותם מעיני הציבור הישראלי.

■■■

אותי אישית קל להסית נגד יהודי העושה חיל בגולה על חשבון ישראל. אבל אלה, המקדשים מסע־צלב על אלי ויזל – על מי ועל מה הם רוגזים? האם הם לוחמים בכל הסופרים היהודים היושבים בגולה וכותבים בלע"ז?

האם מישהו תקף פה את בשוויס־זינגר, היושב בארצות־הברית וכותב ביידיש, כאשר הוענק לו פרס נובל? האם מישהו בועט בקבר על הרמן ווק, שגם הוא כתב על השואה, בלי להתנסות בה בגופו? ומה בדבר חיים פוטוק או פיליפ רות?

על ההיסטוריונית חנה ארנדט, כעסו כאן, אך בזהירות. ממה שהיא כתבה עולה, כי השואה היתה איומה יותר מכפי שאנו חושבים ומכפי שהיא מתוארת ביד־ושם. ובכן, כעסו על ההיסטוריונית. אבל לינץ' לא עשו בה. ואיש לא בא בטענות מדוע עלתה לאמריקה ולא היגרה לפלסטין.

לינץ' לא עשו גם לג'ורג' שטיינר, בעל המחזה, שבו מופיע אדולף היטלר בנאום אל עם ישראל ולעולם, מעל בימת תיאטרון לונדוני. המחזה משך המוני צופים משועשעים, למראה יהודי המטהר את שמו של הפיהרר, תוך הכפשת שמה של מדינת היהודים הארורים.

לפי סיפורו של היהודי, היטלר לא מת. הוא נשאר חי־חי וקיים – ביערות־עד של אמריקה הדרומית. שם נחטף בידי קלגסי המוסד הישראלי (אלא מה). אולם הואיל ומדינת ישראל לא היתה מעוניינת במהדורה חדשה של משפט־אייכמן, ערכו החוטפים לחטוף משפט בלב־הג'ונגל.

לשיא מגיעה ההצגה, כאשר היטלר־שטיינר היהודי אומר לעמו, כי שטיינר־היטלר הגרמני הוא מייסדה של מדינת ישראל – בצלמו, בצלם דמות תבניתו...

■■■

בעקבות המחזה פורסם ב„ידיעות אחרונות" מאמר, שבו דובר על אהבת־זונונים בין הנרצח לרוצחו – בין החומר הגלמי לייצור סבון, שלבש ומנית צורת איש ריח יהודי, לבין יצרן הסבון.

תגובות אחרות למחזה, בעתונות הישראלית, היו חיוורות נרפות, בסך־הכל – אולי ארבעה או חמישה מאמרים. אחד מהם היה חריף. באחרים נמתחה ביקורת כמעט „אמנותית", בכפפות משי.

הח"ת (חינוך־ותרבות) היה הפעם במיטבו – לא שמץ של ניבול־פה הר־סג'ורתי, מן הסוג שהוטח באלי ויזל. לא גסות־רוח. לא כסאח. לא לינץ'. איש לא בדק את ספריו (ספרי־החשבונות) של המחזאי ההיטלראי. איש לא שקל את משמניו, כדי לדעת בכמה שמן בזכות הופעתו של הפיהרר, הבוס של מפעלי הסבון. אחרי הכל – שטיינר לא היה שואן. הוא לא כתב על הנרצחים. הוא כתב על הרוצחים: על היטלר ועל מדינת ישראל.

לפני שנה הוא הגיע ארצה, לביקור קצר. לא היטלר. הטרובאדור שלו – שטיינר. עליז וטוב לב. הופיע בסימפוזיון בחיפה ואפילו בטלוויזיה.

– שורשים? – הוא חייך בתשובה לשאלה – אני זקוק לשורשים? מה אני – עץ?

■■■

לפני כשבועיים ביקר את ארץ־הקודש בביקורו – סול בלו, חתן פרס נובל לספרות.

סול בלו הוא יהודי, תושב שיקאגו. הוא מעיד על עצמו, כי אין הוא סופר יהודי – הוא סופר אמריקני, ולעולם לא יכתוב אלא באנגלית. מה עוד אפשר לומר לזכותו? – כן. הוא לא היה באושוויץ.

אם כן, עכשיו ניתן להבין מדוע לא נעשה בו לינץ' בארץ החינוך־והתרבות: סופר, בעל־שם, חתן פרס־נובל, כותב אנגלית, חי בארצות־הברית, מבקר בארץ לעתים רחוקות (ביקורו האחרון לפני עשר שנים), והעיקר – הוא לא היה באושוויץ.

עתה אפשר גם להבין מדוע נעשה לינץ' באלי ויזל? הוא חתן פרס־נובל. הוא יהודי. הוא כותב בשפה זרה – אמנם לא אנגלית אלא צרפתית (וגם עברית ויידיש). הוא חי בארצות־הברית (אמנם לא בשיקאגו), הוא מבקר בארץ לפחות פעם אחת מדי שנה. והוא רואה בירושלים את ביתו. והיה באושוויץ וגם העיד, קבל העולם, על שהותו שם.

מובן? כדי להבין זאת טוב יותר, יש להוסיף, כי סול בלו נתקבל כאן דווקא באהבה ובהערצה. ליקקו אותו מכל צד ועבר. ריקדו סביבו וזמרו לו, והתלעלעו מכל הגה שיצא מפיו. ולשיא ההנאה הגיעו לשמע חידוש־תורה משלו:

„האדם אינו פטרוזיליה ולכן אין לו שורשים: הוא משתנה, רב־גוני רגע וגו'..."

והשורשים שלו, אלה שאינם, כמובן – מסתבר מתוך דבריו – תקועים עמוק־עמוק בשיקאגו ולא בירושלים.

אבל עיקר כל העיקרים מקופל במסר, אשר השמיע באוזניים להוטות „עכשיו אנו נמצאים בעידן של תרבות קוסמופוליטית, שהכל שייכים אליה, לרבות היהודים..."

מסר זה מסביר את הכל. חידוש אין בו, כי מתי לא היו יהודים שרויים בתרבות קוסמופוליטית? הלא הציונות באה לגאול אותם ממנה.

אם כן, בלו אינו מחדש דבר. הוא ממציא רק שם, שחוק ושדוף מרוב שימוש, לתהליך האובדן היהודי, הנמשך ללא הרף, מיום החורבן, והמגיע בימים אלה לתאוצה מטורפת.

פרץ ההערצה, שקידם בארץ את פניו של בלו, הוא טבעי – קהל כרותי שורשים מכיר טובה לדוברם, הדגול מרבבה, על שהוא נותן להם את הטלאי לעיטור.

אך מי שהרביץ לאותו תהליך את השם – „תהליך־השלום" או „ועידה בינלאומית" – ואולם שיקבל על כך את רבע פרס־נובל לשלום, עלול להקיץ משיכרונו ועל גבו – הטלאי הישן. אפילו לא עיטור פטרוזיליה.

(מאמר שלישי)

הערות בשוליים

הרב מנחם הכהן

לַעַג בָּאוֹמֶר

מצב לאומי: ל"ג בעומר תשמ"ז: במירון – חגיגות, בירושלים – הילולא ומדורה.

★

תוות דעת: „אם פרס יוסיף לפעול להשגת שלום בטרם עת, לא יהיה מנוס מבחירות בטרם עת".

– איך אומר אותו יהודי? – אם ילחצו עלי, עוד אצא מדעתי בטרם עת.

★

השדים ירקדו כאילים: „בליכוד מקוים כי גם אש"ף יפעיל לחצים על ירדן לסגת מתהליך השלום".

– מהו חג ה„חרות"? הירדן יסוב לאחור.

★

אימרת חז"ל: „בזמן שהרועה תועה, הצאן תועים אחריו" (פרקי דרבי אליעזר).

★

פשרה טריטוריאלית: יודעים זאת בעלי תודעה־יהודית וכל הבא בשערי בתי־כנסת: כאשר שליח־ציבור מגיע ל„עושה שלום", עליו לסגת כמה צעדים לאחור.

★

חיפוש הדוב: „הישג משמעותי במגעים עם ירדן, הבנה עם ארה"ב, אך קיימת עדיין אי־בהירות מסויימת בעמדת בריה"מ".

– מְשַׁל חֲזַ"ל: דּוּבָּה הָיְתָה עוֹמֶדֶת בַּשּׁוּק מְקוּשֶּׁטֶת בַּאֲבָנִים טוֹבוֹת וּמַרְגָּלִיּוֹת, אָמְרוּ: מִי שֶׁיִּקְפּוֹץ עָלֶיהָ יִטּוֹל מַה שֶּׁעָלֶיהָ. הָיָה שָׁם פִּיקֵּחַ אֶחָד, אָמַר לָהֶם: אַתֶּם מִסְתַּכְּלִים בַּמֶּה שֶּׁעָלֶיהָ וַאֲנִי מִסְתַּכֵּל בְּשִׁינֶּיהָ" (מדרש רבה).

★

פישפשוק: כדי להבטיח תמיכת המפלגות הקטנות, הקים הליכוד צוות שרים מיוחד".

– לצוות קוראים: משלחת הקניות.

★

עוז לתמורה: בבחירות הבאות תעמוד להכרעה השאלה: „עוז ושלום" או „עוז והדר".

★

רואי שחורות: „הרב יואל בן־נון וחברים אחרים ב„גוש אמונים", תובעים להדית את מזכירתם דניאלה".

– היא עושה להם וייס בעיניים.

★

פסוקו של טור: „הַנָּחָשׁ אָמַר וְזָנָבוֹ לְרֹאשׁוֹ: עַד מָתַי אַתָּה מְהַלֵּךְ תְּחִילָּה? אֲנִי אֵלֵךְ תְּחִילָּה. אָמַר לוֹ: לֵךְ, הָלַךְ וּמָצָא גּוּמָּא שֶׁל מַיִם – וְהִשְׁלִיכוֹ לְתוֹכָהּ, מָצָא אֵשׁ – וְהִשְׁלִיכוֹ לְתוֹכוֹ, מָצָא קוֹצִים – וְהִשְׁלִיכוֹ לְתוֹכָם. מִי גָּרַם לוֹ? עַל שֶׁהָלַךְ הָרֹאשׁ אַחַר הַזָּנָב" (מדרש רבה)

דידי מנוסי

תְּמוּנַת־מַצָּב, שֶׁמֵּרֹב רַתְחָה נְדַבֵּר עָלֶיהָ בְּרַחַל בִּתְּךָ...

שָׂרִיד מְכַנֶּה אֶת זֶה שׁוּק־שֶׁל־סוּסִים,
מֵר וַיִּצְמַן: תִּסְמֹנֶת־שֶׁל־גֶּטוֹ,
אָז בּוֹאוּ נָסִיר מַחְלְצוֹת שֶׁל נִמּוּס
וְנַגְדִּיר אֶת הָעֵסֶק נָטוֹ.

הַדֵּמוֹקְרַטְיָה הַיְחִידָה בַּמִּזְרָח הַתִּיכוֹן –
הוֹ אֵיזוֹ בְּדִיָּה מְבַדַּחַת
כְּשֶׁהַשֶּׁתֶן עוֹלֶה אֶל רֹאשׁ נִבְחָרֵי
וְהַדֵּמוֹקְרַטְיָה שֶׁלָּהֶם בַּתַּחַת.

הַגֹּעַל (בְּלִי נֶפֶשׁ) נִשְׁפָּךְ עַל גְּדוֹתָיו,
דּוֹפְקִים זֶה אֶת זֶה כְּחַד־גַּדְיָא
וְאַחַר כָּךְ רָצִים לְנַשֵּׁק מֵאָחוֹר
לְרַב שַׁי וְלָרַב עוֹבַדְיָה.

שְׁעָתָם הַגְּדוֹלָה שֶׁל נִפְלַת־סִיעוֹת
שֶׁעַד כֹּה הִתְחַלְּקוּ עַל בְּנָנָה,
וְכָל מִמְזָר מֶלֶךְ – מֵהוֹרְבִיץ הַשַּׂר
וְעַד מוֹרָשָׁה וְכַהֲנָא.

שָׁלוֹם? מִי שָׁלוֹם שֶׁיַּגִּיד לוֹ שָׁלוֹם?
מַה חָשׁוּב גּוֹרָלָהּ שֶׁל אַרְצֵנוּ?
כַּאֲשֶׁר יֵשׁ סִכּוּי לְהַחֲזִיר בִּתְשׁוּבָה
(לַמִּמְשָׁל) אֶת הַשַּׁ"סִים וּפֶרֶץ.

וְגַם הָרְשִׁימָה שֶׁקּוֹרְאִים לָהּ „שָׁלוֹם"
רְשִׁימָה מִתְקַדֶּמֶת כְּאִלּוּ
לָמְדָה לַעֲשׂוֹת חֶשְׁבּוֹנוֹת שֶׁל עַתּוֹנַי...
מַשְׁמַע: גַּם אֶת פֶּלֶד הִרְעִילוּ.

בְּחִירוֹת? מַה פִּתְאֹם? הַכִּסֵּא הֵן מָתוֹק
מִכָּל מַיִם גְּנוּבִים בַּסֵּתֶר,
לָעָם הַמְטֻמְטָם לֹא מַגִּיעַ יוֹתֵר
לְאַחַר שֶׁנָּתַן לָהֶם כֶּתֶר.

אֵי לָכָךְ אֵין דִּין וְדַיָּן בִּמְדִינָה,
אֵי־לָכָךְ מִתְעַלְּמִים מִכָּל צֶבַע
וְשׁוֹלְחִים אֶת מִלּוּא לִרְחוֹבוֹת חֲשׁוּכִים
לְהָבִיא אֶת אַבּוּ־חֲצֵירָא,

הַדּוֹרֵשׁ כַּמּוּבָן אֶתְנַנּוֹ בִּמְזֻמָּן
(כְּמִצְוַת הַמּוֹרֶה זַלְמָן שׁוֹשִׁי),
וְהֵם מְשַׁלְּמִים – כִּי הַיֵּצֶר גָּדוֹל
וְכֶסֶף־צִבּוּר זֶה לֹא קָשֶׁה,

הָעִקָּר לְהַחֲנִיק בְּקַרְנוֹת הַשִּׁלְטוֹן
וּלְהוֹלִיךְ אֶת כֻּלָּנוּ בַּחֹטֶם
עַד קֵץ – בְּצוּרָה שֶׁל קְרַב־אַחֲרוֹן
וְ/אוֹ שִׁבְרוֹן לֵב עַד אָטֶם.

נ.ב.

אֲנִי עוֹד שָׁנָה בֶּן 60 – וּמֵעַל
הַיֵּאוּשׁ מֻנָּחַ כְּאֶצְבּוֹעַ
שֶׁאִם אֵין סִכּוּי לְשָׁלוֹם בִּזְמַנִּי
(הָאוּלַי) אָז אָנָה אֲבוֹאָה?

עמוס קינן

מצב בלתי מוסרי

הכרעה על עתיד העם והמדינה מתרחשת בכל מישורי הגוף והנפש. גם במישור המוסר.

עם שאינו מסוגל להכריע הכרעה מוסרית לכאן או לכאן, מצוי, אובייקטיבית, במצב בלתי מוסרי.

וכך, כאשר עם נמצא במצב בלתי מוסרי, יכול להתרחש החיזיון הבא:

לשמיר אין רוב שלא לעשות שלום. לפרס אין רוב לעשות שלום.

לשמיר אין רוב למען ארץ ישראל השלמה. לפרס אין רוב לנסיגה מארץ ישראל השלמה.

ישראל היא דמוקרטיה שבה לאיש אין רוב.

בכל הארץ הזאת יש רק שניים־שלושה אנשים שיש להם רוב. האחד מהם הוא הרב פרץ, השני אהרן אבו־חצירא. חוץ מאלה, לאיש אין רוב בארץ הזאת.

אלה האנשים שהם לשון המאוזניים. אבל למאוזניים שכאלה קראו נביאינו מאוני מירמה. מפני שאם פרץ ואבו־חצירא יטו את הכף לעבר הליכוד, תהיה כאן מירמה. ואם יטו אותה לעבר המערך, גם זאת תהיה מירמה.

★

האם מצב, שהוא דבר אובייקטיבי, יכול להיות בלתי מוסרי?

גם על שאלה שכזאת, תהיה התשובה הישראלית: כן ולא.

ותשובה זו של כן ולא, היא התשובה האמיתית והיא האמת האבסורדית של ישראל.

★

שני עיוורים בעין אחת אינם מהווים ביחד איש אחד שעיניו פקוחות. שני גידמים לא יחרשו ביחד תלם ישר. ושני קיטעים לא ירוצו כאיש אחד במרתון.

שאלות היפותטיות מעניינות: אילו שמיר לא היה עיוור בעין אחת, האם היה לו רוב? ולהיפך: האם מפני ששמעון פרס עיוור בעין אחת, אין לו רוב?

אבל אלה שאלות היפותטיות. וכך או כך: עצם העובדה שגם פרץ וגם אבו־חצירא יכולים, בכל עת שירצו, להטות את הכף הנה או הנה – ובשל שיקול שאינו ממין העניין שבו אנו נתבעים להכריע – פוסלת לא רק אותם מלהוות לשון־מאוזניים. היא פוסלת גם את המאוזניים עצמן, בהיותן מאזני־מירמה.

★

לפי שעה, איש אינו טורח לומר לנו אמת.

שמיר אינו אומר אמת באומרו שוועידה בינלאומית היא מירשם לאסון, למלחמה. פרס אינו אומר לנו אמת באומרו שוועידה בינלאומית היא מסגרת בלתי מחייבת.

ועידה בינלאומית היא מירשם לא לאסון ולא למלחמה, אלא לשלום. אבל ועידה בינלאומית היא מסגרת מחייבת, ועוד איך מחייבת.

כל ערבי שנכנס לוועידה לא ייצא ממנה עד שלא עשה שלום עם ישראל. כל ישראלי שייכנס אליה לא ייצא ממנה מבלי שוויתר על ארץ ישראל השלמה.

זאת האמת האמיתית שאיש אינו רוצה לומר לנו אותה. שמיר אינו רוצה לומר לנו שאם נוותר על שטחים נזכה בשלום. פרס אינו רוצה לומר לנו שנזכה בשלום, אבל רק אם נוותר על שטחים.

ובתוך אי־האמת ששניהם שוטפים אותנו בה, יש אי־אמת נוספת: שמיר אינו אומר אמת באומרו שעם אש"ף לא ניתן לעשות שלום. פרס אינו אומר אמת באומרו שאפשר להגיע לשלום בלי אש"ף.

★

לי נדמה שגם פרס וגם שמיר נוהגים כפי שהם נוהגים, מפני שהם חשים, איש על פי דרכו, שהעם אינו מוכן לשמוע את האמת.

וכאן שאלה מוסרית: האם מותר למנהיג לא לומר אמת, רק אמת ואת כל האמת לעמו אם הוא סבור שהעם אינו רוצה לשמוע אותה?

והרי שמיר יודע היטב שלא נוכל לחיות במצב של לא־שלום־לא־מלחמה. ושאם לא שלום – רק עוד נהרי ונחלי דם. עוד בתי קברות. והרי פרס יודע היטב שללא ויתור על כל השטחים וללא מדינה פלסטינית בהנהגת אש"ף, לא ייכון שלום.

והרי שמיר יודע שאין לו מנדט לשלוח שוב אותנו ואת בנינו למוות.

והרי פרס יודע את מצבו האבסורדי: איש שאין לו מנדט מנהל משא ומתן עם מלך שאין לו מנדט על נושא שבו לשניהם אין מנדט מאף־לא־אחד משני העמים הנוגעים בדבר – אנחנו והפלסטינים.

שניהם פועלים בתוך מסגרת אילוצים נפלצתית ואבסורדית, שני עיוורים בעין אחת המנהיגים, כל אחד מהם, מחציתו של עם קיטע וגידם. וכל אחד מהם מאמין שהוא חייב וגם יכול, לעשות זאת.

ואיך נדע האם: העם קיטע וגידם מפני שמנהיגיו עיוורים בעין אחת, או האם המנהיגים עיוורים כי העם קיטע וגידם.

★

אני מניח שפרס יודע אך אינו רוצה לומר, שוועידה בינלאומית ללא אש"ף תסחוף בסופו של דבר גם את אש"ף, ביצירה דינמיקה קבוצתית שאין להימלט ממנה. סביר להניח שגם שמיר יודע זאת.

כשם שמותר להניח שגם פרס יודע שני דברים: שאי אפשר להכריע את גורל האיזור ללא ברית־המועצות, ושאין אסון בכך. וכשם שמותר להניח שגם שמיר יודע כל זאת היטב־היטב.

וכאן אנו מגיעים בכל זאת להבדל מהותי, תהומי – בין שמיר לפרס. שמיר יודע את האמת אך מורד בה.

מורד בה על חשבון דמנו שיישפך – ולשווא כרגיל – בשל נחישותו הנחרצת למרוד בה. מה שמקריב את מעמדו המוסרי למצב של רישעות, של רשע.

פרס יודע את האמת אך מעלים אותה, מטייח אותה. מה שאינו מקרב אותו למעלתו של צדיק.

★

כאן אנו עומדים.

עם שאינו רוצה לדעת ולשמוע את האמת, ברגע של אמת. עם מנהיגים שאיש מהם אינו מעז לבוא ולומר לו את האמת, רק את האמת ואת כל האמת.

ומה יאת לעם שכזה עם מנהיגים שכאלה אם לא המצב שבו הרוב המבטא אותם ונוהג בם ומהווה את לשון מאוזני המירמה הלאומיים, הוא הצמד פרץ־אבו־חצירא?

צחוק עשה לנו אלוהים, צחוק ללא־רחמים.

בועז עברון

תחבולתו של השטן

כל אחד משוחרי השלום בארץ, כדי להמחיש לעצמו על מה ניטש הקרב הפוליטי המתפתח עתה, חייב לקרוא את „הזמן הצהוב" – דיווחו המהמם של דוד גרוסמן על הגדה המערבית ועל מה שאנו עושים שם, ועל מה שמה שאנו עושים שם עושה לנו, דיווח לו הוקדש כל הגליון הקודם של „כותרת ראשית".

ומדוע? משום שבוויכוחים שלנו אנו שוקעים כל כך במלים ובנוסחאות ובתכסיסים פוליטיים, עד שאפילו אנו נעשים לעתים קהים לגבי הממשות האנושית, לגבי ריחה וטעמה של המציאות. משום היותו של גרוסמן גם סופר מעולה, אמנם, יש לרפורטז'ה הזאת (שהיא מעולה גם מהבחינה העתונאית הצרופה) עוצמה והלם של יצירה ספרותית, של התנסות בחוויה ראשונית ובלתי־אמצעית, הגורמים לנו שנחוש שאנו ממש נמצאים שם, בתוך האימה והנבזות והגועל. וזה קשה.

לא קל לקרוא את המסמך הזה. ויהיו כמובן מיד כאלה שיתגוננו מפני מה שכתוב שם ויטענו שאילו היה המצב הפוך, היו הם מתנהגים הרבה יותר גרוע; או שאחרי שמה שקרה ליהודים במשך הדורות אנו זכאים להתנהג כך „כדי להתגונן", או שאש"ף הם רוצחים ובשטחים „כולם אש"ף" – וכל יתר התירוצים העלובים והנבובים שבאמצעותם מסתתרים אנשים מאחריות מאחורי סינרה של ההיסטוריה.

★

זהו המסמך המתאים ביותר לפירסום עם התקרבותו של יום השנה ה־20 לפתיחת מלחמת ששת הימים, שיכלה להיות הפתח להשתלבותנו באיזור ולהקמת קונפדרציה איזורית גדולה, משגשגת, חזקה, עצמאית ונייטרלית, שבה היינו אולי מנגנים בכינור ראשון – אבל מתגלית יותר ויותר כתחבולתו של השטן להחרבת ארצנו. וכשאתה קורא במסמך אתה תופס שמכל הסגולות של הסופר, החשובה ביותר היתה כאן אומץ־הלב: האומץ לדבר עם הערבים ולשמוע מפיהם עובדות המכסות את פניך חרפה על היותך ישראלי ומעוררות רצון לקום ולברוח מכאן כדי שלא לשאת עוד באחריות העקיפה על הנעשה בשמך – והאומץ להסתכל בלי שנאה גם במתנחלים, לשוחח איתם ולהציגם בקרירות אובייקטיבית, כך שמהותם העלובה והרדודה מתגלית ביתר שאת, עם מליצותיהם הנבובות על „אהבת העם והארץ", שטחיותם, חוסר התרבות, צרות־המוחין והקרתנות שלהם. (דוגמא נאה לכך ראינו השבוע על מירקע הטלויזיה, בשמן הזית הנמלץ והריק שהפיק חנן פורת בראיון איתו.)

המסמך הזה מתעד איך מתבצעת תחבולתו של השטן. הוא חושף כפניך את השנאה התהומית, ללא חמלה וללא תוחלת, שמעורר הכיבוש בלב הכבושים – ואת שנאת־הגזע שמפתחים נגדם הכובשים, שתכליתה בלי ספק לדכא בלב הכובשים את הבושה, האשמה והמצפון הרע שלהם ולהצדיק את מעשיהם. הוא חושף את הרקבון הפושה בגוף שלנו, כבדמותו של אותו קיבוצניק צעיר המשמש כקצין שירותי הבטחון (אולי התיאור הספרותי הנוקב ביותר בכתבה), ואשר כפי שכל הנתונים לשלטונו נראים לו שקופים ומחוסרי אישיות, בהיותם נתונים לחסדו, מפסיד גם הוא את אישיותו והופך למסכה של „שליט". או בתיאור אותו עונש ללא הצדקה שהוטל על אחד מתושבי השטחים, וכשנתבררה הטעות המשפטית גזר עליו השופט עונש בדיוק באורך התקופה שכבר ישב בכלא על סמך סעיף אישום אחר שכלל לא נמצא בכתב האישום, סעיף ללא כל אחיזה בחוק, ובלבד שלא ייראה שמא הכובשים עלול לבוא לכלל טעות ולהתגלות חס־וחלילה כ„חסר בטחון עצמי" בעיני הנכבשים. הרושם של עוצמה חשוב יותר מהכל. כך משחיתים החוק והאנשים המפעילים אותו.

★

ואני קופץ מכאן לעניין שלכאורה אינו קשור במישרין במסמך זה, אבל הוא קשור בו מהותית. יהיו כמה, אולי בצדק, שיטילו ספק בכנותם של פרס והמערך בנסיונם להביא לידי ועידה בינלאומית. אבל הכנות הסובייקטיבית אינה חשובה כאן. מה שחשוב הוא שהמפלגה הגדולה ביותר בארץ יוצאת סוף סוף בגלוי נגד המשך המדיניות שהיא עצמה היא שפתחה בה. מפני שסוף סוף החלה לחדור למוחה הקולקטיבי ההכרה שהמציאות האיומה שנוצרה בשטחים והנשקפת ב„זמן הצהוב" אוכלת ומכלה אותה עצמה. הכיבוש וההשחתה שהוא יוצר מגייסים אנשים לליכוד ולימין, והם חותרים תחת המערך.

הכרה זו, יחד עם הצעדים המדיניים שכבר נעשו, מפעילים תהליכים בלתי־הפיכים. הציבור הרחב, חרף כל צעקות ההשמצה המתחילות להישמע, יתחיל להרהר שאם אנשים שניהלו את המדינה שנים כה רבות ונושאים בתפקידים כה אחראיים מוכנים להסתכן בהכרזה שיהיו מוכנים (בתנאים מסוימים) להיפגש אפילו עם ערפאת, כפי שהכריז וייצמן, ושאם פרס באמת קיים מגעים עם אש"ף – כפי שהאשימו חוגיו של שמיר – אולי אין השד נורא כל כך. אולי לא כצעקתה.

אותה השמצה עלולה אף להתגלות כבומרנג, כצעד חשוב לקראת לגיטימציה של אש"ף כפארטנר למשא־ומתן בתודעת הציבור. ולעובדה זו יש אולי חשיבות גדולה יותר לטווח ארוך מאשר להצלחתם או כשלונם של המהלכים הפוליטיים הנוכחיים.

כצפוי מראש

את „שיר הבטלנים" שמעתי לראשונה רק בשידור ה„אירוויזיון", מפני שאת הקדם־אירוויזיון האחרון, וכל אלה שלפניו, פרט לחלק מהראשון, לא שמעתי. אינני אוהב ואולין קולי. אבל כשנודע שהשר גדעון פת השמיץ את השיר החלטתי להאזין לו באירוע הגדול עצמו, שאף אותו הזנחתי מזה שנים, ומאותן סיבות. והחלטתי נבעה מהעובדה שלדעתי יש לשר פת טעם בול. הוא מזכיר לי גברת אחת ממיודעותינו, חובבת קלנוע גדולה: כל פעם שהיא מודיעה לנו שסרט מסויים הוא „חסר טעם טוב" או „גועלי" אנו יודעים שאסור להחמיץ אותו, ולהיפך. היא אף פעם לא איכזבה אותנו.

ואכן, לא התאכזבתי. השיר והביצוע מצחיקים להפליא, תענוג. מה קרה לקהל הישראלי שבחר פעם במשהו עם דם ובשר ועצמות? אולי העם מתחיל לקבל קצת שכל והמשיח באמת עומד לבוא? ואז, אחרי קושניר ורטנר, התחילו לבוא כל השירים האחרים וקיבלתי גועל־נפש וסגרתי את המקלט.

אבל באיזה מקום קיננה בי תקווה מסותרת: אולי לא רק לעמנו קרה משהו, אלא גם לעולם הרחב נמאס אולי הפלסטיק הנוזלי של שירי האירוויזיון, ואולי באמת ייצא פעם אור לגויים מציון, בדמותם של רטנר וקושניר המפוזים ומתהפכים על הבמה בפרודיה קטלנית על עיגנוני התפריט הרגיל שם?

אבל די היה בשניים־שלושה ויותר חים מהארצות המשתתפות כדי לדעת ששום דבר לא נשתנה, ואם כך אולי גם ההצלחה הזאת של השיר אצלנו אינה מבשרת מאומה לבאות אלא תהיה אירוע חריג ומביך, והעם יחזור במהרה לדרך הישר, כששמעתי שוב את הגעייה הממוחשבת־ממסחרת־קיטשית של השיר האירי הזוכה, „ידעתי שהעולם גולם בשחייה, וכך יישאר עד תחיית המתים, הבוחנת היא לאלה שבאופן טכני נמגניט על החיים."

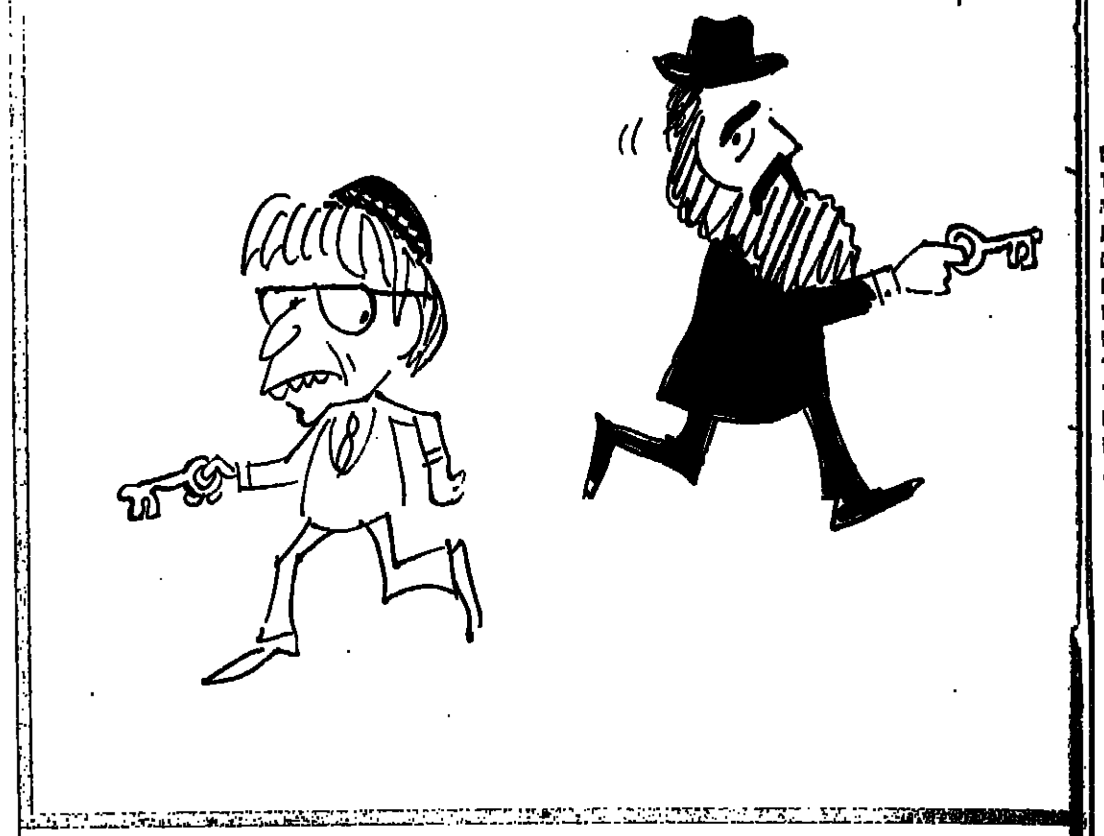

דוד שחם

כסף קטן

להיפך!

[cut off at the fold]אני לא מצליחה להשתחרר מן החשש שבעניין הקדמת הבחירות [cut off at the fold] פרס וגם שמיר מתכוונים להיפך ממה שהם אומרים.

אם פרס רוצה באמת ובתמים בחירות עכשיו – אסור לו, על פי חוקי השוק הפוליטי הישראלי, להכריז על כך. שהרי כך הוא מעלה את המחיר שיצטרך לשלם למפלגות הקטנות. ויותר מזה – הוא מאפשר להן לתמרן בינו ובין שמיר, ואחרי שיוציאו ממנו כל מה שהוא מוכן לתת – יפנו לשמיר ויוציאו ממנו כל מה שקיבלו ועוד קצת. והלכו הבחירות.

לעומתו שמיר. אם הוא מעוניין באמת בהמשך קיומה של ממשלת האחדות עד סוף הקדנציה – לא היה דוחה כך (והדגש על כך) את תוכנית השלום של פרס.

האם פסו תכסיסי־השהיית באמתחתו? הרי את עניין טאבה, שכבר היה סגור וחתום, וכל מה שהיה צריך להחליט היה אם יהיה אישור לפני הבחירות – משך על פני שנתיים תמימות. עניין מסובך ורב צדדי כוועידה בינלאומית אפשר להשהות הרבה יותר. הוא יכול לבקש מפרס להביא תשובה לרשימה של, נאמר, שלושים שאלות־הבהרה. שיילך ויבדוק עם הירדנים האמריקנים והסובייטים, שלא לדבר על הסורים והפלשתינים.

הסיכוי שכולם ישיבו אותן בתשובות הוא אפסי. וגם במקרה זה אפשר לבקש הבהרות נוספות. אפשר להעמיד תנאים שברור שלא יתקבלו. וכל אלה לפני שיתחילו לברר את צורת השולחן וסדר הישיבה לידו (דבר שגזל בווייטנאם כמעט שנתיים).

כך היה שמיר נוהג אילו באמת רצה בהמשך קיומה של ממשלת האחדות וביקש למנוע פיצוץ. הרחייה החותכת, הבלתי־מתפשרת הזו, מעוררת את החשד שהוא מעוניין, מטעמים שאינו אומר אותם, בהקדמת הבחירות.

או מה, בכל זאת, האמת?

★

עת־דודים

מחזור־חיים מעניין יש לפרפרים. כמעט כל השנה הם זחלים, הרומשים על פני האדמה, או גלמים, המונחים באפס־מעשה.

להרף־זמן קצר, לפעמים כדי יום אחד בלבד, הם נעשים פרפרים מרהיבים, פורשים את כנפיהם הצבעוניות למעוף־דודים קצר, מזדווגים, מטילים ביצים ומתים. מן הביצים בוקעים בבוא הזמן זחלים ומתחיל מחזור חדש.

יש חברי־כנסת שגם הם פרפרים. לזמן קצר בלבד. האם אני צריך להזכיר שמות? אהרון אבו־חצירה הוא משל בלבד. במחזור בן שלוש־ארבע שנים, שנות חיי כנסת אחת, הם פורשים כנפיים לעונת־חיזור קצרה ויוצאים למעוף־דודים בין־מפלגתי.

אחרי ההזדווגות יתחיל מחזור חיים חדש. ושוב יהיו זחלים וגלמים, עד לעונת החיזור הבאה, שאז ישובו לרגע קט להיות פרפרים יפי־כנפיים, מחוזרים במעוף הדודים הבין־מפלגתי.

להתראות בעונה הבאה.

★

שולט בכיפה

במאמציו לאגור קולות הלך שמיר אצל המפד"ל. מהלך לגיטימי וגם – כקרוי בעגה התקשורתית – הזדמנות צילום. ואכן, הלך עימו צלם, שהנציח את ראש ממשלתנו יושב וכיפה לראשו.

אני מניח שאת הכיפה חבש משום שהעריך כי הדבר ימצא חן בעיני מארחיו. מן המפד"ל. ובזה בדיוק העניין – האם מצא חן בעיניהם? איזה צורך יש להם שמי שאינו חובש כיפה דרך קבע, יקשט בה את פדחתו לצרכי צילום?

אני מבין – ומכבד – מי שחובש כיפה כדי להפגין את אורח־חייו הדתי. אני מבין שמי שמבקר במקום פולחן חובש כיפה, מתוך יחס של כבוד למקום ולבאיו. אבל איזה מין מקום פולחן הוא משרד המפד"ל? ומדוע לא יעירו ראשי המפד"ל לראש הממשלה שאינו חייב לחבוש כיפה במחיצתם, אם אינו חובשה תמיד?

או שהם מאמינים כי הכיפה – ולא הכוונה או הסמל – הכיפה עצמה היא העיקר. אם כך, הרי זו עבודת אלילים – אמונה בחומר, בכלי, בקליפה – ולא ברוח. ואם יש ביניהם אנשי־רוח אמיתיים, כדאי שיעמידו אותם על כך.

זיוה יריב

ועידה בינלאומית

גורבאצ'וב:
יש לנו בעיה. עובדיה יוסף מתנגד לוועידה בינלאומית.

רייגן:
מה אתה אומר? ואורי זוהר? ופופיק ארנון?

דנג־סיאו־פינג:
אצל אורי זוהר אי אפשר לדעת. אבל אם נתנגד לכדורגל בשבת בירושלים, אולי הוא ישתכנע.

גורבאצ'וב:
השתגעת?! אתה יודע מה יעשה לנו אותנה?!

תאצ'ר:
רגע אחד, אם נסגור בשבת את הקולנוע בפתח־תקווה, זה לא ירכך את עובדיה?

דנג־סיאו־פינג:
סין לא רוצה מלחמה עם דב תבורי.

רייגן:
אני מציע שהמעצמות תצאנה בהצהרה משותפת בזכות גיור כהלכה.

גורבאצ'וב:
חוששני שזה לא יספיק. אלי דונן רוצה מקום ריאלי לכנסת.

דנג־סיאו־פינג:
המסעדן? אחיו של ג'קי?

תאצ'ר:
כן, אני כבר אדבר אתו, ואתה, גורבאצ'וב, תרים טלפון לאבו־חצירא ותגיע איתו לסיכום בכתב.

גורבאצ'וב:
יהיה בסדר, אני קונה ממנו אוניה של בקבוקי באבא־סאלי.

רייגן:
לא יילך. רק אם נשכנע את אריק איינשטיין, שידבר עם אורי זוהר, שידבר עם הרב עובדיה, רק אז יש סיכוי לשלום במזרח התיכון.

מלתעות היונה

אומרים שהרבנים פרץ, עובדיה ואבו־חצירא הם יונים.

אבל רבנים יונים הם זן מיוחד של יונים. בניגוד לרבנים ניצים (מזן דרוקמן) שהם תמיד ניצים, רבנים יונים הם לפעמים שועלים.

בתנאים מאוד מיוחדים הם מוכנים גם להיות יונים. יונה זמנית, יונת דואר, יונה כהלכה, ויונת שלום.

מידת יוניותו של הרב היונה תלויה בגודל סיר הבשר שישימו לפניו, וכמובן בטיב הסטייק, ובזהות המלצר המגיש אותו.

כי רב יונה שייך למשפחת הטורפים. יצור שאינו יודע שובעה, המשנה את עורו לפי סוג המזון המוגש למלתעותיו.

יום אחד הוא בעד מלכות ישראל השלמה, ויום אחד הוא מוכן ליפול על צווארו של ערפאת.

אך מעל לכל החישובים הגסטרונומים והקולינאריים, רב יונה נשאר תמיד אדם מאמין, אדם שהאמונה היא נר לרגליו. וכמו שאמר הרב מורה הלכה, נצר לש"ס:

אני מאמין באמונה שלמה ביוניותי, אבל כל עוד לא אקבל תמורה עבורה, אאלץ לדבוק בניציותי הכפויה.

נתן ברון

מה קרה?

המטוס לניו־יורק זה עתה המריא, ושמעון פרס התרווח בכסאו, פשט את רגליו קדימה, והחל להרהר במה שעבר עליו בשבוע האחרון.

מה קרה? שאל את עצמו שוב ושוב. איך הסתבך כל־כך העניין הזה, של הוועידה הבינלאומית? מדוע התפשל כל העסק?

למרות עייפותו, תוצאה של ימים מייגעים ולילות ללא שינה, שיחזר פרס את מהלכיו בחודשים האחרונים. כמה פגישות, כמה שעות הקדיש לעניין, כמה טיסות ונסיעות ושיוטים ערך ברחבי העולם. והנה, תוך ימים ספורים ממש, ירד הכל לטמיון. והרי הכל היה בהישג־יד ממש.

הימהום מנועי המטוס, החמימות שבאוויר והעייפות המצטברת של מ"מ ראש־הממשלה ושר החוץ החלו לפעול את פעולתם, והוא שקע בתרדמה עזה.

■■■

– ובחלומו – הכל יכול היה להיות אחרת.

שמעון פרס, איש סבלני מאין כמוהו, עם עקשנות וכוח־התמדה, מתחיל במהלך לקראת שלום. הכל הוא עושה בחשאיות גמורה, אבל תוך שיתוף פעולה עם הצד השני בממשלה. הוא יכול היה ללמוד ממנחם בגין ומשה דיין כיצד לנהל מו"מ חשאי עם הערבים: הרי עד בואו של סאדאת בנובמבר 1977 (רק 4־5 חודשים אחרי הקמת הממשלה החדשה) היו עשרות פגישות חשאיות בין נציגים ישראליים, ערבים ואמריקאיים. מדוע לא דלף או מאומה? מדוע לא נוהל אז הכל לעיני המצלמות?

שמעון פרס, מבעד לקורי החלום, מהרהר באפשרויות שעמדו, להציגו כמבצע אישי על־מנת להתברך בהישג (אם יהיה); לא לבצע את כל המהלכים בסיגנון שמזכיר חבורות־ילדים בבית־ספר עממי („אל תגלו לו שום דבר, הכל יישאר סוד בינינו").

איך לא הבנתי, מהרהר פרס בחלומו, שיותר חשוב להגיע להסדר כלשהו עם יצחק שמיר מאשר עם חוסיין וג'ורג' שולץ?

כן, כן, הוא חולם, הכל יכול היה להיות הרבה יותר טוב, לולא שמעתי לעצתם של הילדים האלה, הסובבים אותי. נכון, שבגילם הייתי מעורב בעניינים לא־פחות חשובים, ובן־גוריון נתן לי לרוץ. אבל איכשהו נדמה לי, שהילדים האלה באמת משחקים בפוליטיקה עולמית, בלי רקע מספיק, בלי הבנה, והעיקר: בלי אמונה ונאמנות כמו שהיו לי לפני 30 שנה. איך הסתכלתי איתם, איך.

ואז מזדעזע המטוס לשניה בכיס־אוויר פתאומי, ושמעון פרס מתעורר מן השינה – ומן החלום.

■■■

המציאות, כידוע, שונה מן החלום. והמציאות הפוליטית היא, ששמעון פרס הוכה מכה קשה מאוד בשבוע האחרון. אם לא יתעשת במהרה, ויבין את המתרחש – ההידרדרות רק תימשך, ומעמדו ייפגע עוד יותר.

מעניין, כיצד זה לא הבין שמעון פרס לאיזו מלכודת הוא נכנס, כאשר הוא משלב את עניין הוועידה הבינלאומית עם הקדמת הבחירות. הרי כל ילד מבין, כי שני הדברים אינם מתחברים בהכרח.

וש"ס: לא את פרס – את הרב יצחק פרץ צריך לשלוח למו"מ עם חוסיין. הוא כבר היה מוציא לו את המיץ בחיוכים ובדברי־תורה ובסבר פנים יפות ובצחצחות־לשון. אבל, בשורה התחתונה, הזה ברור לכולם בחירות עכשיו? מה פתאום!

וכך הלאה, וכך הלאה. הילדים הסובבים את פרס, גם אינם יודעים חשבון, כנראה. מי אמר לפרס שיש סיכוי להקדמת הבחירות? מי היטעה אותו בצורה כה מבישה? מי גרם לו להיראות כפי שהוא נראה עכשיו?

שהרי ברור לכל, ששמעון פרס נשאר ללא גייסות וללא כלי־נשק. אין לו במה לאיים ואין לו עם מה לפעול. הוא ימשיך לפרפר קצת עם עניין הוועידה הבינלאומית, ובעוד שבוע־שבועיים הכל יירגע וישתתק. אבל את הנזק שנגרם – קשה מאוד לתקן.

■■■

בראש ובראשונה – יסבול עכשיו פרס מחבריו הטובים במפלגתו. אלה שהסיתו אותו, ואמרו לו „כמה אתה גדול", ועודדו אותו „להכניס להם", ונתנו לו כל מיני רעיונות – כל אלה עכשיו יפנו את גבם ויגידו שהוא „גמר את הסוס". במערך יבינו, כי שמעון פרס הפסיד במכה אחת מה שבנה במשך שנתיים, ומי יודע מי ינשוף עכשיו בעורפו כדי לקחת ממנו את כתר המנהיגות.

דבר אחר ברור: רעיון הוועידה הבינלאומית, שמתחילה לא היה ברור אם הוא רעיון מוצלח מבחינת דעת הקהל הישראלית, הוצג כרעיון־נפל. כל־כך הרבה בעיות, כל־כך הרבה דברים לא גמורים, כל־כך הרבה פרצות – עד שממש קשה להאמין, שאדם רציני כשמעון פרס מעורב בכך.

גם על כך, בוודאי, מהרהר לו מ"מ ראש הממשלה ושר החוץ במטוס לארצות־הברית.

לפניו: לא לנסות להרוויח רווח פוליטי פרטי מכל הנושא הזה לא

ועדת אבן: 16 תשובות ל־16 שאלות

(המשך מעמוד 9)

ארה"ב. איך אתה מתייחס לחלקם של ראש הממשלה, שר הבטחון ושר החוץ למהלכים אלה? האם אתה שלם עם פעולות הצוות שמונה לטפל בפרשה (שלום, כספי, בראון)?

ראש הממשלה דאז, שמעון פרס, שמע בראשונה, ב־22 בנובמבר 1985, מפי מנכ"ל משרד הבטחון דאז מנחם מרון, על חשיפתו של פולארד. פרס דיווח מיד לממלא מקומו, יצחק שמיר. שר הבטחון יצחק רבין חזר למחרת מחו"ל. כעבור יומיים החלה שרשרת של דיונים ב„צימצום הנזקים ביחסים עם ארה"ב". שותפי הסוד הם בעיקר פרס, רבין ושמיר, ראשי השב"כ, מנכ"לי משרדי החוץ והבטחון, הרמטכ"ל והמזכיר הצבאי של שר הבטחון.

מאחר וראש לק"מ, רפי איתן, הודיע באורח חד משמעי, כי הוא נוטל על עצמו את האחריות לפרשת פולארד, ראה בכך ראש השב"כ, אברהם שלום, מוצא מן הסבך ביחסים עם ארה"ב: האשם העיקרי מודה באשמה. עקב כך יינקטו צעדים ארגוניים ואישיים. ואולם הדרג המדיני חשב שזה אינו מספיק. על שלום, יחד עם סמנכ"ל משרד החוץ חנן בראון והפרקליט רם כספי, הוטל להכין את ההערכות הישראלית בהקשר עם התגובה האמריקנית הקשה. מברקים ששיגר אליהם שמיר, בידיעת פרס ורבין, לא הספיקו. פנייה טלפונית דרמטית ממזכיר המדינה, ג'ורג שולץ, לפרס, היא שנתנה את הטון. שולץ תבע שיתוף פעולה מלא ומהיר, זיהוי המעורבים במקרה ומסירת הממצאים.

מערכת הדיונים בישראל מצביעה על מבוכה פנימית קשה, תחושה של פאניקה והלם. בשלב מסויים של הוויכוח הפנימי הוכנסו לדיון גם הקבינט וגם ועדת אבן – (שלימים ייאמר בה, כי התיאור של פרס על גיוסו והפעלתו של פולארד לא היה מדוייק, ולהגנת פרס ייאמר, כי דיווח את מה ששמע מהדרג המבצע).

השאלה המרכזית היא: כיצד לאתר את הדליקה ולמנוע ככל האפשר פגיעה ביחסי ישראל־ארה"ב. מצד אחד קיים הכלל שאף מדינה אינה מודה לעולם בריגול אצל המדינה האחרת, ומצד שני אין יודעים כאן מה יודעת ארה"ב. צילו של עסק־ביש ריחף על הדיונים. הדרג המדיני ושותפי הסוד התקשו בחיזוי המהלכים. שכן מדי פעם הפתיעו האמריקנים במידע נוסף מביך, כשחשדותיהם גברו והלכו. הדרג המדיני תלה תקוות בצוות של אברהם שלום, שחתר להגיע, והגיע, להסכם עם האמריקנים.

היום, לאחר בדיקת הטיפול הן של הדרג המדיני והן של ועדת שלום, נמתחה בוועדה ביקורת קשה על שני הגורמים, וליקויים לא מעטים בדרך עבודתה של ועדת שלום.

12. מהי התייחסותך למהלך קידומו של אביאם סלע?

זהו מחדל שיש לקשור אליו את הדרגים, המדיני והצבאי, שהיו מעורבים במערכת קבלת ההחלטות שקדמה לכך. בוועדה מוסכם שהיה צריך להמתין עד לאחר משפטו של פולארד. אלה שהיו צריכים לחשוב על כך לא צפו, משום מה, את עוצמת התגובה האמריקנית.

13. האם אתה סבור, שהממשלה קיימה את התחייבותה „לקרוא לחשבון" את רפי איתן?

כן ולא. כן, משום שהוא הודח מכהונת ראש הלק"מ. לא, כי היה צריך להמתין פרק זמן עד למינויו לתפקיד ציבורי.

14. מה דעתך על אותן הגשמות [illegible] של הדרג המדיני לשיתוף הפעולה עם ארה"ב?

ההשגות האמריקניות היו צפויות בכל מקרה, ולכן ברור שלא ניתן היה לסיים את הפרשה כמו מושלם. עם זאת הושמעה דיעה, שאלמלא נישא הדרג המדיני בתחילת הטיפול, היה מודה ומתגונן, ניתן היה לרכך את עוצמת הלחץ האמריקני.

15. מה דעתך על התסבוכת של כל הגורמים הישראליים לאחר חשיפת המבצע ולאחר גזר הדין של פולארד?

לנוכח המבוכה ששררה בצמרת לא ניתן היה לגבש מערכת הסברה מושלמת.

16. האם אתה סבור, שוועדת המשנה צריכה להגיש המלצות לשיפור סידורי הפיקוח והביקורת של גורמים ממשלתיים בתחומי פעולת הגישה?

בעקבות פרשת השב"כ הוכנסו כבר שיפורים כאמור. גם מפרשה זו ניתן להפיק לקחים נוספים שמקומם ברוח"ח חסוי.

BOSTON UNIVERSITY
BEN-GURION UNIVERSITY
OF THE NEGEV

WHAT ARE YOU DOING TO ASSURE THE QUALITY OF YOUR FUTURE?

MASTER OF SCIENCE IN MANAGEMENT

AN AMERICAN GRADUATE DEGREE IN BUSINESS ADMINISTRATION/MANAGEMENT

Entire 12-course curriculum taught in the English language.
- M.S.M. degree may be completed in one Calendar year of intensive full time study, or two year's part time.
- Admission three times each year - January, May, September.
- Scholarships and tuition assistance available.
- Full campus facilities.
- All qualified undergraduate degrees accepted.
- Three program options:
  - — Fulltime: Four courses each week
  - — Part-time: Two courses each week
  - — Concentrated part-time: Two courses, one day each week.

NOW ACCEPTING APPLICATIONS FOR FALL TERM BEGINING SEPTEMBER, 1987.

For program information, admission requirements, and applications, write the Chairman:
Boston University Ben-Gurion University of the Negev
M.S.M. Program, P.O.B. 653, Beer Sheva
Telephone: (057)31144

מקורות חברת מים בע"מ
דרך הפלדה 1, אזור התעשיה חולון

היחידות באזור התעשיה בחולון:
★ ש.ח.מ.-שרותים חשמליים מכניים בע"מ
★ מינהל הפיתוח - ציוד מכני כבד
★ מינהל הפיתוח-מחוז הדרום
★ המחסן הראשי

מודיעות כי החל מיום ב' 18.5.87
יוחלף מספר הטלפון מ: 03-806111
03-5572626

מרפאת אקופונקטורה

כס"ד
ישיבת בני עקיבא כפר הרואה — ארגון הבוגרים
מתכבדים להזמין את ציבור הבוגרים, הידידים
לסעודת ערב חגיגית
שתתקיים אי"ה ביום ראשון, י' סיון (7.6.87)
ב„אולמי כרמל", חיפה בשעה 19.00
בהשתתפות:
ראשי הישיבה, הרב מ.צ. נריה, הרב א. צוקרמן והשר לענייני דתות זבולון המר.
בתכנית האמנותית:
תזמורת הישיבה בניצוחו של מר י. קינן, החזן מרדכי רונן – בוגר הישיבה.
לת.ד. 4198, חיפה

למוסד ממלכתי דרושות שכירות
בבתים בודדים
או דירות
בקומה ראשונה בגות 3 חדרים מרוהטים + טלפון
1. בשרון הדרומי – כפר־סבא, רעננה, מגדיאל.
2. בעפולה.
3. בקרית־שמונה.
4. בנהריה.
ללא דמי תיווך.

7% הנחה

15 הוילות האחרונות
ברמות ב־7% הנחה

לרגל סיום איכלוסו של פרוייקט היוקרה "רמות",
חברת יובל־גד - מקבוצת כור, מציעה את 15 הוילות האחרונות
ב־7% הנחה לתקופה מוגבלת.
כן, עכשיו אתה יכול לרכוש וילה מקסימה עם גינה ענקית,
נוף משגע, אוויר צלול ואיכות חיים אמיתית.

רמות - וילה עם כל היתרונות:
- וילה על שתי קומות בשטח של 160 מ"ר • 5 חדרים • 3 מערכות שירותים
- מקלט פרטי • גינה צמודה • הסקה דירתית • חימום מים סולארי
- תכנון גמיש.

משכנתא מיוחדת על־סך - 55,000 ש"ח.

בוא לעלות בכמה רמות.

יובל גד בע"מ
מקבוצת מפעלי כור
בנין כלל, רח' יפו 97 ירושלים, טל' 02-234494/5.

מחדלים כסיבות היסטוריות

מאת יגאל עילם

אליעזר וינריב, חשיבה היסטורית, האוניברסיטה הפתוחה, כרך א', 496 עמ', כרך ב' (מקראה), 372 עמ'.

העיסוק בפילוסופיה של ההיסטוריה היה פרובלמאטי מאז ומתמיד. היסטוריונים רציניים אוהבים אמנם להתפלסף בכל שעת כושר על משמעות העיסוק בהיסטוריה, אך הם נזהרים מלהיגרר יתר-על-המידה אחרי יצר לבם זה. היסטוריונים אינם מעיזים לחרוג הרבה מעבר לגדרות הברורות שמציבה בפניהם הדיסציפלינה ההיסטוריוגרפית. לעומת זאת, הם נוטים לצאת חוצץ, כאיש אחד, כנגד נסיונותיהם המגושמים של פילוסופים מודרניים, שנואלו להדור לתחומם ולהשמיע הכללות על טיבה של כתיבת ההיסטוריה.

יחודה של ההיסטוריה

הפילוסופיה של ההיסטוריה היא קודם כל ענף של הפילוסופיה ולא של ההיסטוריה. אך שלא כענפים אחרים השייכים לפילוסופיה של המדעים, היא מעוררת התנגדות מצד בעלי-המקצוע הנוגעים בדבר. ההיסטוריונים טוענים בדרך-כלל לייחודו היחיד והמיוחד של מקצועם. בכל ענפי-המדע האחרים – בוודאי במדעי-הטבע, אך גם במדעי-החברה (סוציולוגיה, כלכלה) – אין אנו

איור: דני קרמן

מוצאים התנגדות כזאת, והסיבה לכך היא כנראה פשוטה: בכל המדעים האלה מקובלת החקירה והדרישה אחר חוקים, דגמים כלליים, תיאוריה מקיפה. לא כן בהיסטוריוגרפיה. ההיסטוריונים, מאז הרודוטוס ותוקידידס, עוד לא נמנו וגמרו, אם תפקידם העיקרי הוא „רק" לספר את סיפור המעשים שהיו או גם להסביר אותם. מכל מקום, ההיסטוריונים רובם ככולם מסכימים, כי החומר ההיסטורי אינו סובל הכללות.

השאלה, אם ניתן בכלל לספר סיפור משמעותי, קל וחומר להסביר את השתלשלותו, ללא היזקקות להכללות כלשהן – היא שאלה נכבדה, שעליה חושבני אין ההיסטוריונים מסוגלים להשיב תשובה משכנעת. הנה זו השאלה, שבשלה, כנראה, מעדיפים ההיסטוריונים להתכחש לעצם השימוש בהכללות ובחוקים כלליים (והם מגחכים וכנליים למדי) ולדרוש מעמד מיוחד למקצוע שלהם. רוצה לומר: ההיסטוריונים יודעים, כי אין הם מסוגלים להגן על ההנחות הכלליות שמאחורי הסבריהם, על כן הם מוכנים לוותר מראש על דגמים היסטוריים. התוצאה הבלתי-נמנעת היא, שעד היום קשה להכריע בשאלה, אם ההיסטוריון המצוי הוא איש-מדע או סתם עיתונאי העוסק בעבר.

לא הבאתי את כל ההתחבטות הזאת אלא כדי לקרב את הקורא אל תחום העניינים, שבהם עוסק אליעזר וינריב בספרו „חשיבה היסטורית". ספר זה הוא בבחינת אירוע של ממש, ויש לברך עליו בכל לב. שכן זו פעם ראשונה שמוגשת לרשות הסטודנט והקורא המשכיל בשפה העברית עבודת-סיכום כה מקיפה ועשירה על-אודות הנושא. השאלות המוצגות בו, יש בהן עניין וגירוי מיוחד לכל מי שההיסטוריה מהווה גורם חשוב בראיית העולם שלו.

לספר שני כרכים. הכרך הראשון, „פרקים בפילוסופיה של ההיסטוריה" (ולמה לא „פילוסופיה של ההיסטוריה"?), הוא בבחינת נסיון אמיץ להקיף את הסוגיות העיקריות המעסיקות את הפילוסופים של ההיסטוריה – אם לא את ההיסטוריונים עצמם – ואת האסכולות השונות, שנתגבשו בשלושים השנים האחרונות. הכרך השני, „קובץ מאמרים בפילוסופיה של ההיסטוריה" הוא בבחינת מקראה, המלווה את הכרך הראשון ומביאה את דבריהם של ההוגים המובילים, שדעותיהם מסוקרות את השלד לחיבורו של וינריב. בדבריי שלהלן אתרכז בביקורת הכרך הראשון, אך לגבי הכרך השני יש לתמוה על השמטתם של כמה קלסיקונים בתחום זה, כמו מרק בלוך, ארתור קאר, פטריק גארדינר וכן קרל פופר. ויש ממש טעם לפגם בכך, שלא נכלל נתן רוטנשטרייך שלנו ברשימה זו, ואף מן הרשימה הביבליוגרפית העשירה נפקד שמו.

ואם „חשיבה היסטורית" הוא ספר לימוד מוכן – אם לשפוט את סגנונו של וינריב על-פי הגירויים האינטלקטואליים שהוא מספק – הריהו ממלא את יעודו. ואולם אם הדרישה מספר-לימוד טוב היא, שיספק לקורא יסודות איתנים בתחום – הרי „חשיבה היסטורית" אינו עומד במבחן, וזאת משום שהתחום כה פרובלמאטי הוא ומצב השורר היום בתחום הזה, ואולי בהשקפה הפילוסופית בת-זמננו בכלל.

וינריב אינו טורח להבהיר כהלכה את מושגי-היסוד בפילוסופיה של ההיסטוריה. קודם כל, אין המחבר מעמיד את הקורא על ההבחנה הידועה בין שני המובנים של המלה „היסטוריה": היסטוריה כעובדה, כדבר אמפירי, כסך כל האירועים שהיו; והיסטוריה כתיאור האירועים שהיו. ההיסטוריה, שבה אנו עוסקים באופן ישיר, היא לעולם תיאורית, ואין לנו כל גישה אל ההיסטוריה העובדתית. הפער, שאינו ניתן לגישור בין ההיסטוריה כעובדה לבין ההיסטוריוגרפיה, הוא שמוליד את רוב השאלות, שעימן מתמודדת הדיסציפלינה והפילוסופיה של ההיסטוריה. אבל פער זה אינו מוקשה יותר, באופן עקרוני, מן הפער, שאינו ניתן לגישור, בין המציאות האמפירית, לבין ההכרה השכלית שלנו. זו הרי בעיית ההכרה הקלאסית, המונחת ביסוד כל החשיבה הפילוסופית. בעיה זו מתחילה בהעלאת הספק, אם מה שאנו תופסים בהכרתנו, אכן תואם מצב הדברים כמות שהם „באמת".

כתוצאה מהעדר דיון שיטתי ובהיר בהבחנה שבין היסטוריה כ„עובדה" לבין היסטוריה כ„תיאור" נוטה וינריב להסתבך ללא מוצא בהצגת תיכות בין האסכולה הריאליסטית לבין האסכולה האנטי-ריאליסטית בקרב הפילוסופים של ההיסטוריה. ויכוח זה מספק עדות עגומה לתהליכי-ההתגוננות, השוררים היום בתחומי-הדיון הפילוסופיים. לכאורה, הרי זה המשך היכוח ההיסטורי בין ריאליסטים לאידיאליסטים ובין ריאליסטים לנומינליסטים בהגות הפילוסופית. אך לאמיתו של דבר זה ויכוח מדומה בין שתי אסכולות ריאליסטיות. ה„אנטי-ריאליסטים" אינם אלא ממשיכי האסכולה הספקנית, בלבוש מוכר של אינסטרומנטליזם או פראגמטיזם. וינריב, למרבה הצער, אינו עומד על ההבדל בין האסכולות הספקניות לבין האסכולות האידיאליסטיות. דבר אחד הוא לטעון, כי לדברים מחוצה לנו אין קיום כלל; ודבר אחר הוא לטעון, כי אין אנו מסוגלים לתפוס את הדברים שמחוצה לנו אלא כדרך שמכתיבים לנו דפוסי הכרתנו. הטענה הראשונה מכחישה את קיום המציאות מחוצה לנו. הטענה השניה אינה מכחישה קיומם של דברים מחוצה לנו. היא רק מעמידה אותנו בצדק על מיגבלותיה של תיאורית ה„התאמה" בין העובדות לבין תיאורן ההכרתיים.

והוא הדין בהיסטוריה. דבר אחד הוא להכחיש את עובדתיותם של אירועי-העבר; ודבר אחר הוא לטעון, כי אין לנו גישה אל העובדות אלא באמצעות העדויות והמקורות. ה„אנטי-ריאליסטים" שבקרב הפילוסופים הרי אינם מנסים לטעון, כי תיאוריו של ההיסטוריון הם פרי דמיונו (או הכרתו) בלבד. אפשר אמנם לערער תמיד על מידת ההתאמה בין העדויות לבין האירועים „עצמם", אך בסופו של דבר שום מדע אינו יכול לוותר על הנחת קיומם של הדברים, שאותם הוא מבקש לדעת. זו טאוטולוגיה, ועל כן אמת פשוטה. על מה, אם כן, מסתמך אותו „אנטי-ריאליזם"?

הגדרות חלשות

אי-בהירות מושגית מלווה את הדיון גם בנושאים חשובים אחרים, שהם מעניין הפילוסופיה של ההיסטוריה. בולטת ביניהם בעיית ההסבר בהיסטוריה. גם כאן אין וינריב טורח דיו להבהיר, מהו הסבר בכלל, והסבר בהיסטוריה בפרט. כתוצאה מכך, הוא תועה יחד עם הקורא ביער סבוך בו מרובים עצי-הסרק, שלא נוי בהם ולא פרי. קודם כל, יש להבחין בין השאלה: האם ייתכן בכלל הסבר (מדעי או רציונאלי), שאינו גוזר את הפרט מן הכלל; לבין השאלה: האם דגם הסבר כזה ניתן להחיל גם על הדיון ההיסטורי, לאור הנתונים המיוחדים של התחום (חד-פעמיותם של האירועים ההיסטוריים, הגורם האנושי הריכוזי ומשא הפעולה שלו). וינריב מסייע לטישטוש הבחנה זו על-ידי הצגה, שאינה מדוייקת דיה, של הדגם ההמפליאני, המשמש אבן-פינה בכל דיון פילוסופי על ההסבר במדעים (והיסטוריה בכלל זה). „להסביר אירוע (על-פי המפל) – קובע וינריב – פירושו, להראות שהיה צפוי". זהו פירוש מטעה, כיוון שהוא מוסר רק את הרובד הפסיכולוגי של ההסבר, ולא את מהות ההסבר. השאלה נשארת כיצד הופכת הכרתנו את האירוע הלא-צפוי לצפוי והתשובה ההמפליאנית הנכונה היא: על-ידי שיוכו של האירוע התמוה למיסגרת של תופעה כללית (חוק כללי). או כפי שמנסח זאת המפל – על-ידי „שיעבוד דדוקטיבי של הטעון-הסבר לעקרונות בעלי אופי של חוקים כלליים" (במאמרו „הסבר במדע ובהיסטוריה", המופיע בכרך השני של „חשיבה היסטורית", עמ' 43).

בשל עמדתו המעומעמת של וינריב בעניין ההסבר, הוא נוטה ללכת שולל חוקים כלליים, שאינם מסוג העניין. כאילו נדרש מן ההיסטוריונים שיספקו חוקים כלליים, כנהוג במדעי הטבע. לאו דווקא. ההיסטוריונים יכולים להמשיך בפראקטיקה הפרשנית שלהם כמקדמת דנא. אך עליהם לדעת, כי כשהם מספקים הסבר לאירועים פרטיים, הרי הם מתחייבים גם לחוקים כלליים (דדוקטיביים או הסתברותיים), בין אם הם מודעים לכך, ובין אם לאו. גם כשהם באים להסביר התנהגות של אדם באמצעות נורמות-התנהגות חברתיות מקובלות – שהן כשלעצמן מקומיות ופרטיות – הרי תמיד טובלעת בהסבר ההכללה הקובעת, כי בני-אדם, בדרך-כלל, נוטים לציית לנורמות החברתיות המקובלות. ואם, אחרי ככלות הכל, החוקים הכלליים המתקבלים מהסבריהם הם קלושים או מפוקפקים, הרי זה מעיד על טיב ההסברים, ולא על חולשת דגם-ההסבר הרציונאלי, שהוא אחד ואין בלתו.

ובכן, דומה שוינריב אינו ער דיו למשמעות הדגם הדדוקטיבי של ההסבר, שהוא תקף מבחינה אנליטית (בחינה הנקבעת על-ידי דפוסי-החשיבה הרציונאלית שלנו) ואינו תלוי כלל במיגבלות מדע ההיסטוריה. אי-הבנה או אי-ערנות זו היא הגורמת לוינריב לשרבט משפט כגון זה: „אם טבע האדם והחברה משתנים עם חלוף התקופות, מובן מאליו שמקומו של דגם החוק המכסה (הדגם הדדוקטיבי של המפל) לא יכירנו בהיסטוריה" (כרך א, עמ' 106). או משפט זה: „העובדה, שההסבר עושה שימוש בחוק כללי, מאפשרת למדען ולהיסטוריון להיחלץ מן מלכודת-האמת של ההסבר הסטציפי" (שם, עמ' 89). מהו „הסבר ספציפי" בהקשר זה? כלום ייתכן בכלל הסבר ספציפי שאינו עושה שימוש בחוק כללי?

עמימות מאפיינת גם את הצגתן של כמה מן הדוגמאות הקלאסיות, שמביא וינריב בחיבורו. רק בדוחק ניתן להבין, מה היה טיב העירעור של יום על דגם ההסבר הסיבתי, הקשר אירוע לאירוע. גם התיאוריה המפורסמת של ובר, בדבר הקשר בין עליית הפרוטסטאנטיות לעליית הקפיטאליזם, אינה מוצגת בצורה נהירה.

רפיפות עמדתו של וינריב ביחס לדגם ההסבר המדעי היא שמכשילה אותו מדי-פעם גם בפרקים הבאים של הספר. אמנם נכונה הטענה, כי בהיסטוריה תופסים מעשיהם של בני-אדם מקום מרכזי. אך כלום יש ממש בנסיון להסביר את מעשיהם של בני-האדם שלא באמצעות דגם ההסבר הסדקי? וינריב מצביע על ההבחנה בין „נימוק" לבין „סיבה". את מעשינו אנו מסבירים באמצעות נימוקים ולא סיבות. וינריב אינו מגדיר במדויק, מהו ההבדל בין נימוק לסיבה (כך גם לא הגדיר במדויק את ההבדל בין „מעשה" ל„אירוע", הגדרות בכלל אינן הצד החזק בחיבורו). ובכן נסכים, כי בחיפוש הסבר להתנהגות מסויימת אנו מבקשים אחרי נימוק או שיקול רציונאלי, שהניע את הגורם האנושי. האמנם אנו עשויים לקבל כל נימוק או שיקול, המיוחס לעושה-המעשה, כהסבר מניח את הדעת? הלא ברור לגמרי, כי מלת-המפתח כאן היא „רציונאלי". מדובר בנימוק או בשיקול-דעת, המתאים להתכוונות הרציונאליות המקובלות עלינו. כלומר, מדובר בהכללות, המספקות להסבר-המעשים אותו כיסוי, שמספקים החוקים הכלליים בדגם ההסבר המדעי. ומאחורי כל הסבר, הנשען על נימוק, מסתתר עיקרון כללי אחד, [illegible] להחריד, שאי אפשר בלעדיו – העיקרון האומר, כי בני-אדם [illegible] על-ידי נימוקים הנראים להם טובים, גם אם על-פי שיקול הדעת [illegible] המקובל, נימוקים אלה מוערכים מיסודם...

מהו „רציונאלי"?

תוך כדי התמודדות עם סוגיית ההסבר הרציונאלי של [illegible] המודל של ויליאם דריי, מגיע וינריב למסקנה, כי „אין רציונאליות [illegible] ויחידה המתאימה לכל בני-האדם" (כרך א, עמ' 207). גם כאן, [illegible] לרפיסות עמדתו כיחס לדגם ההסבר המדעי, מגלה וינריב [illegible] קודם כל יש לומר, כי אם נכונה קביעה זאת, כי אז משוללת [illegible] האפשרות לתת הסבר כלשהו. לכל מעשה אפשר יהיה להציע [illegible] הסברים, בלא שאפשר יהיה להכריע ביניהם. שכן כל הסבר יהיה [illegible] לרציונאליות אחרת. ואולם עיקרו של דבר הוא זה: האם יש [illegible] ברור על משמעות המלה „רציונאליות"? למה אנו מתכוונים כשאנו [illegible] על הרציונאליות שבה מחוננים בני-האדם? האם קיים דפוס [illegible] רציונאליות? אין ספק, כי כל השיטה המדעית מבוססת על תשובה [illegible] לשאלה זאת. ולא זו בלבד, גם הדיון הפילוסופי – בעצם כל [illegible] לו מובן ופשר – מבוסס על כללי-הזיהוי וההסק, שאנו מכנים „רציונאליים" [illegible] למרבה הצער, עד היום לא הציעו הפילוסופים הגדרה אמינה [illegible]

(המשך בעמוד 25)

בעריכת זיסי סתוי

ש. שפרה

משירי ילדה

פרדס

בנו של איצ'ה ראש המועצה
גדל פרדס בעצמו הרכיב
על החושחש חמר גמות יצק
תעלות השקאה והכל
במו ידיו סיד את
הגזעים וקוה לעשות
הדרים עד שיום אחד
כרמו מניקים את קלפות הגזעים לא
יכל היה להביט
באור הבוהק כמו עצמות אמר
אבא ונקבר אחר השחיל
עניבה בענף הדרים בוהק וכו
מפרדס –

גג

אבא קנה דונם אדמה ושלשה
חדרי קירות ערמים כמו ירחנו
רעפנו את הגג כל העובר
אמר גברת שיפמן הירוק
נסלם וגדלנו את
הילדים וגדלנו פרדס ותרנגלות
ואפלו שנים עשר עזים וגדיים
שבעה וגדלנו את הילדים
על אדמה וגג בראשם אחר כך אולי
מפני שרצה להיות נקי וחפשי ואולי מפני
שעדין האמין בכח חרב ותפר במו ידיו קורה
עבה לבנות שלחן לגג אולי מפני שכמו כל [illegible]
את בניו על אדמה וגג בקש להוריש לנושאי שמו אדמה
וגג בחייו – נכדיו [illegible]
גופם במערבלת מים, לא אנכי יכולה
לבשא את שמה ואולי [illegible]
זהב – ואנחנו גדלנו אותם על אדמה
וגג.

★

(מתוך ספר שירים „הכבים נרות נשמה", שיראה אור בהוצאת „עם עובד")

בגידה לצלילי בטהובן

מאת טל ניצן

אלחו קרפנטייר, הנרדף, מספרדית: ישעיהו אוסטרידן, הוצאת זמורה ביתן, תשמ"ז, 90 עמ'.

אלחו קרפנטייר

לעיתים דומה, שהפנטסטי, הנדיר כל כך בספרות הישראלית, חובר בדרך זו או אחרת לכל יצירה דרום אמריקאית. רומנים לא מעטים שהתחילו, למשל, כספרי מחאה הנטועים בהסטוריה, הסתיימו כמתוך כורח בדרך פנטסטית. כך, לדוגמה, „מלכות העולם הזה", מהחשובים בספרי אלחו קרפנטייר, אשר נושאו היה שלטון הרודנות בהאיטי. אמנם, „הנרדף" (במקור – „הנרדף") אין בו אירועים פנטסטיים, אך מבנהו כה מורכב, והוא כה גדוש אמצעים סיגנוניים, עד כי הוא ניתק מעולם המציאות ונשאר על מישור הבדיון [illegible].

הסיפור מתרחש על רקע מציאותי לחלוטין: הוואנה, בירת קובה, בראשית שנות ה-30, תקופה פוליטית סוערת, ששלטונו של הדיקטטור מצ'דו החל להתפורר בה, וכנופיות מחתרתיות רבות החלו לפעול בה. גיבור הסיפור הוא צעיר, המגיע מכפר קטן לאוניברסיטת הוואנה כדי ללמוד בה אדריכלות (כקרפנטייר בשעתו). עד מהרה הוא מצטרף לתנועה הקומוניסטית וממנה הוא עובר ל„מחנה חסרי-הסבלנות", קבוצה אנרכיסטית הפועלת נגד המשטר הדיקטטורי. האידיאליזם והאחווה, המאפיינים את הימים הראשונים, הופכים עד מהרה לפעולות מקצינות ואלימות. הצעיר מתחיל לבצע שורת פשעים ומנסה [illegible] כהתנגדות למשטר. בתקופה המכונה „ימי הטהרין" הוא משתתף בהוצאה להורג של חבר [illegible], שהלשין על תוכנית רצח. אחרי-כן מגיעים „ימי מהר-שלל-חש-בז" (תרגום מוסרן למה שהיה בעבר פשוט „ימי הביזה"), האירגון מתדרדר ומתפורר לכנופיות שכירי-חרב, שכל מטרתם שוד ושלל. תמורת כסף, הם מבצעים עבור אנשי-ציבור מעשי רצח של יריבים פוליטיים. בעקבות אחת המשימות נלכד [illegible]. תחת איומי עינויים הוא מלשין על חבריו, [illegible] טובות בהם. מעתה יתחילו לרדוף אחריו [illegible], שנשארו בחיים, ומרדף זה יגיע לסיומו [illegible] באולם-קונצרטים עם תום נגינת ה„הירואיקה" [illegible].

מבנה הסונאטה

אילו נכתב רומן ישראלי בנושא דומה, היה מתאר [illegible] עולם ריאליסטי ואמין, עד כדי זיהוי הדמויות [illegible] השתייכותן המפלגתית של המחבר. סיפור זה, על אף [illegible] המציאותי, נתפס כסמל ולא כאירוע שהיה. אחת [הסיבות] לכך היא, כאמור, המבנה המסוגנן והקפדני. [illegible] מחולק לשלושה: החלק הראשון והאחרון הם [illegible] אפילוג, סיום המרדף. הם מתאחדים ליחידה עלילתית וסמאנטית אחת, שאורכה, בזמן הסיפור, [illegible] 46 דקות: כאורך ביצוע ה„הירואיקה". החלק [האמצעי] מספר בפלאש-בקים על המאורעות הקודמים. [illegible] המדוייק והמורכב הזה מעלה על הדעת [illegible] אדריכלי, ואכן לקרפנטייר היה ידע רב בתחום [זה]. אולם היה לו גם ידע נרחב ביותר בתולדות [המוסיקה], והשוואת מבנהו של „הנרדף" למבנה של [סונאטה] תהיה מדוייקת יותר. קרפנטייר עצמו ציין [עובדה] זו. הפרק הראשון בסונאטה מציג שלושה [נושאים]: הקופאי באולם הקונצרטים, הנרדף והזונה [illegible]. הפרק השני מורכב משלוש-עשרה וריאציות על הנושאים הללו, והשלישי מסכם אותם בדינאמיות.

[illegible] לאופיו המוסיקלי של הרומן ניתן [illegible] מן ההקבלה המתמדת ל„הירואיקה". הספר [נפתח] בציטטה מתוך הקדמה לפרטיטורה של „הירואיקה" („מוקדשת לזכרו של אדם גדול", עמ' 7), [ה]מבשרת את מותו של הנרדף באירוניה מסויימת. יש [illegible] ברמה גבוהה ביותר בפרקים השונים של [illegible] כל קשת רגשותיו של הנרדף משתקפת [illegible] מרגע כניסתו לאולם ועד מותו, עד קץ [illegible], וביצוע הקונצרט נתפס כטקס פולחני, שהנרדף [illegible] קורבן.

[illegible] מהלך ההאזנה לסימפוניה, הנרדף חווה התעלות [illegible] וקתרזיס נפשי – המוסיקה [illegible] מתגלה [illegible] נוצרית. תהליך הגאולה הזה יגיע לשיאו עם [illegible] הסופית שבמוות. בכך לא תם תפקידה של [illegible] בספר: הוא שוזר ציטטות מתוך ספרו של [illegible] על חיי בטהובן, ציטטות המסמלות את חיי [illegible]. מתוך כוונה סמאנטית ברורה, קרפנטייר בוחר [illegible] בחיי המלחין: בדידות, מאבק במחלה [illegible], וניצחון באמצעות יצירת ה„הירואיקה". [illegible] מתקשרים לתקופת המרדף בחייו של הגיבור.

אגודת הנבגד

הסמלים בספר אינם מסתכמים רק במוסיקה. הוא [illegible] סמלים מתחומים שונים, ושום פרט לא נכלל בו [illegible], כקישוט סתם. יש בו סמלים דתיים [illegible] „ההודאות הנוצריות" מסמל את ההארה [illegible] – סמל של הדתו: שכן כפר מולדתו של [illegible] סנט-סידרוס – הוא שמו של כפר אמיתי [illegible], אך אין ספק, שנבחר מתוך כוונה סמלית, והוא [illegible] גם סמלים ספרותיים ותרבותיים, כגון ציטטות [illegible] „אלקטרה" של סופוקלס. משפטים אלה, [illegible] שומע בהצגת סטודנטים בעת מנוסתו, [illegible] סמלי על הרוצח, שבקרוב יירצח אף

תקצר היריעה מציון כל הסמלים שבסיפור. יאמר רק, שהגיבורים עצמם אף הם דמויות סמליות וחסרות שם, המכונות לפי תפקידיהן: הקופאי, הנרדף, האישיות הרמה, האומנת הזקנה, התובע הכללי, בעל המילגה, שר החוץ וכו'. הדמות היחידה הנזכרת בשמה הפרטי היא אסטרייה הזונה, אך משמעות השם („כוכב") אירונית: אין היא מביאה אור כי אם חושך הבגידה.

הרומן המתוחכם הזה לא נקי ממיגרעות. פה ושם הוא לוקה במפורשות יתר, במתן 'כותרת' למצב במקום החייאתו באמצעים אחרים: „ללא ספק היה נתון במשבר, עשה מהלכים שיש בהם מטעם הגיהנום" (עמ' 36), או „הרעיון הזה – שיתנבלו לזכרותו – היה בעיניו בלתי-נסבל, בלתי-חוקי ובלתי-קביל" (עמ' 71).

אף על פי שקרפנטייר היה פעיל בתנועת מחאה ואף נאסר בשל כך, קשה לדלות מהספר מסר חברתי חד-משמעי, או דעה נחרצת של המחבר. הנושא הוא מצב אנושי קיומי, המתואר על ידי מספר כל יודע שאינו מעניק הזדהות מוחלטת לאף אחד מגיבוריו. העניין ברומן זה אינו במידע הפוליטי וההיסטורי, שהוא מוסר, כי אם במלאכת-המחשבת, הכונה ומעצבת אותו עד הפיכתו ליצירה שלמה וסגורה, מעבר לכל מציאות. אלחו קרפנטייר אמר בשעתו: „לא החיים חשובים, כי אם היצירה".

תרבות ספרות אמנות

מין, אהבה וכסף

מאת לנה שילוני

אבה פרבו, מנון לסקו. מצרפתית: עידו בסוק, זמורה-ביתן, 1987.

סיפור אהבתו של האביר דה-גרייה לעלמה מנון לסקו הוא כל מה שקוראים כיום מתוך יצירתו הענפה של הכומר הצרפתי אנטואן פרבו. לשמו של פרבו צמוד התואר „אבה" – שאינו אלא גילגול של „אבא" הארמי – והוא מציין בצרפת איש-כנסיה, שאינו כומר ואינו משתכר ממישרתו. במאה השמונה-עשרה נמצאו ה„אבה" למיניהם בשטח ההפקר שבין הקדושה לחולין, וחייו של פרבו מדגימים יפה עירבוב תחומים זה. הם גם מהווים, כשלעצמם, רומאן פיקארסקי ברוח התקופה.

פרבו (1697–1763) למד בסמינר ישועי לכמרים, אך חשק בחיי-צבא ועזב את לימודיו על מנת להתגייס. משמאס בחיי חייל, שב לחיק-הכנסיה והצטרף למיסדר הבנדיקטיני. הוא הוסמך לכמורה, עשה לו שם כדרשן והחל לכתוב בסתר. בעקבות סיכסוך עם הממונים עליו, החליט לעבור לדת הפרוטסטנטית, שהיתה אסורה בצרפת. הוא נאלץ לברוח מפני צו-מעצר, שהוצא נגדו, ומצא מיקלט באנגליה ובהולנד. הוא התפרנס מכתיבה, אך הכנסתו לא הספיקה כדי לכלכל את אהובתו התובענית: אז הסתבך בחובות ונעצר על זיוף המחאה. כששוחרר מכלאו, זכה למחילת-הכנסיה וחזר למנזר בצרפת. אחרי שובו קיבל מישרה מכובדת ונהנה כאיש ספרות. הנזיר החוזר-בתשובה אף חשב בשנותיו האחרונות לכתוב ספר, בו יאדיר את הדת הקאתולית. תהפוכות חייו ודמיונו הפורה סיפקו לו חומר לעשרות ספרים וחיבורים. מתוך הספרים המרובים שכתב זכה לאלמוות רק אחד, הכרך השביעי בסידרה „זכרונותיו של בן-אצילים", בו שומע גיבור הסידרה את סיפורו הנוגע ללב של עובר-אורח, האביר דה-גרייה. זהו הספר שלפנינו. סיפורו של דה-גרייה, הנמסר כנתינתו, בגוף ראשון, אינו איפוא אלא אפיזודה מתוך הרצף הנראטיבי, אך זו אפיזודה עצמאית, ששבתה את ליבם של הקוראים, מאז פורסמה בראשונה בשנת 1731.

משובת-נעורים

אפשר לגלות ב„מנון לסקו" את מאפייני הרומאן הריאליסטי, המוסע את פסיעותיו הראשונות במאה השמונה-עשרה. בניגוד למחברי רומאנים קודמים, פרבו אינו מרחיק את עדותו למחוזות רחוקים ולימים עברו. הוא אינו מעניק שמות אקזוטיים לגיבוריו ואינו מוצא אותם בין נסיכים ורוזנים. דה-גרייה הצעיר ומנון אהובתו הם בני-תקופתם – ימי ההוללות, שבאו אחרי שלטונו הארוך של לואי הארבעה-עשר. עיקר העלילה מתרחשת בפאריס, על בתי-הפאר, מאורות-הפשע ובתי-הכלא שבה. דה-גרייה הוא אמנם אביר ובן למשפחת אצולה, אך מנון נעדרת כל ייחוס ואחיה חייל במשמר-המלך ונוכל לעת מצוא. די היה בכל אלה כדי לשייך את הרומאן לזרם הריאליסטי המתהווה, אך יש ב„מנון לסקו" מאפיין נוסף וחשוב: הכסף משחק בו תפקיד מכריע, והאהבה כרוכה בכסף, לטוב ולרע. השגתו ואובדנו של הכסף קובעים גורלות-אנוש, וכל מהלך העלילה מושפע ממצבם הפיננסי של הגיבורים.

דה-גרייה, עלם ביישן בן שבע-עשרה, עומד להתחיל בלימודי כמורה, כשהוא רואה בראשונה את מנון לסקו בת השש-עשרה בדרכה ללימודים במנזר. הוא מתאהב בה ממבט ראשון, ושני הצעירים שוכחים עולם ומלואו, וכורתים יחדיו לפאריס. ברגע בו אוזל כספם מתחילות צרותיהם. מנון המקסימה אוהבת את דה-גרייה, אך אינה מסוגלת לחיות חיי עוני למענו. רצונה בחיי שפע ומותרות מוביל אותה לזרועותיו של חוכר-מיסים עשיר ואחר-כך לגברים אחרים. ואילו דה-גרייה על מנת להבטיח לה רמת-חיים נאותה, הופך לנוכל, המתמחה בהונאה במשחקי-קלפים, ומאוחר יותר אף משמש כסרסור של חברתו היפה. אביו של דה-גרייה מתערב בשלב מסויים ומצליח להחזיר את בנו לדרך-הישר. האביר חוזר ללימודי התיאולוגיה לשמחת ליבו של ידידו הנאמן טיברז', המבקש אף הוא להשיבו למוטב. אך די בפגישה אחת עם מנון כדי שכל מאוויו הדתיים ועקרונותיו המוסריים של דה-גרייה יכלו באש אהבתו.

אלגנטי ואירוני

זה רומאן ציני וסנטימנטלי כאחד. בלתי-מוסרי ומטיף למידות טובות בעת ובעונה אחת. אריך אוארבך, בספרו הידוע „מימזיס", מנתח פרק מתוך „מנון לסקו" ועומד על עירבוב תחומים זה, האופייני לתקופתו של פרבו. לקורא המודרני נראים הטפותיו של טיברז' – נושא דברו של המחבר – ויסורי-מצפונו של דה-גרייה כהתחסדות גרידא. אך פרבו, איש הכנסיה, היה מן הסתם כן בהתלבטויותיו. תחושת-החטא הסמויה אף מוסיפה פיקאנטיות לאווירה האירוטית, השורדת בספר. הציניות שברומאן משקפת נאמנה את תקופת הרז'אנס, ימי שלטונו של העוצר פיליפ ד'אורליאן, אחיו של לואי הארבעה-עשר, שהותיר יורשים קטינים. היתה זו תקופה של פריקת-עול כללית, של פריצות מינית וספסרות כלכלית. העיסוק הקדחתני במין ובכסף מריץ את רוב הדמויות ב„מנון לסקו".

לא לשווא חש דה-גרייה קירבה רוחנית אל היאנסניסטים מן המאה הקודמת, שעם חסידיהם נמנו פאסקאל וראסין. היאנסניסטים הדגישו את אפסותו של האדם, שגורלו נקבע בשמים, ואין לאל-ידו להושיע את נשמתו. כך עונה דה-גרייה לטיברז', המוכיח אותו על התדרדרותו: „זו חובתי, נאה לדרוש ונאה לקיים, אך האם אדון אני לפעולותיי? לאיזה סיוע דשמיא לא אזדקק כדי לשכוח את קסמיה של מנון? יסלח אלהים, שב טיברז' לדבר, נדמה שלפני עוד אחד מהיאנסנים שלנו. אינני יודע מה אני, הגבתי, ואינני רואה כל כך בבהירות מה צריך להיות, אך אני חש באמת שבדבריהם" (עמ' 77).

מצד אחד, שורה על הספר רוח של משובה חסרת-מעצורים, העושה חוכא ואיטלולא מכל נציגי הסמכות והכוח; אך מצד שני, מרחפת על הרומאן גם עננה קודרת של גורל טראגי: המלה „פאטאלי" מופיעה שוב ושוב. מנון ודה-גרייה מתעתעים בקורבנותיהם, והמיקרה מתעתע בהם. המרמה היום – יהיה המרומה מחר, כפי שלומד על בשרו דה-גרייה, אביר מיסדר מלטה הדתי, שסופו להיות אביר במיסדר הנוכלים.

סיגנונו של האב פרבו אלגאנטי ואירוני, כיאה לבן המאה השמונה-עשרה.

אסתר ראב

שירים מן העיזבון

סיוטים

גוית-נער
מוכסת, צהובה
עלים גדולים
מרשרשים;
משחק אור וצל –
חליפות
על פני הקפואים
וכוכבים ירקים
יוצאים ונכנסים
כבחירים –

ילד שחום
עינו גדולה
בולטת
תפוח-בטן –
שפתו יבשה
שחורה
וגרגר-ארז
לבן
דבק בקצה;
פניו צמוקים
כצמרים
לעיני
ומעי מתכווצים –
באחת.

שני נשרים בשמים
וכנפיהם קצוצות
והם צוללים, צוללים
כעופרת
מטה מטה
וכדור-הארץ
ללא-אויר
ללא-אויר
סגור בחזיז

שירי מלחמה

1.

לא קלחי-כרוב תמימים
הם אלה,
הנחים בשלום
בתלמים –
פצצות הן,
לא גרעיני-עננים
הם אלה
כדורי-מות
הם;
ושמים גבוהים
וכוכבים אלה
אשר אתה מתפלל
אליהם –
יכולים
להיות חרושי-אש
בלילות
חריש עמק
שתי וערב
בשמי-הליל –
עד כי יחורו
פני כוכבים
ואבדו לאור אש
הצית אדם

2.

נשמות-הילדים
המתים ברעב
מרחפים מעלינו
כפרפרים שחורים,
תובעים עלבונם –
ואנו –
שרופים למחצה
עורים ומצועים
מיללים לעצמם –
ללא-עזר
ללא תושיה

3.

הפלג הזורם
בתוך גני –
אינו מים;
לא אדע
מי צבע אותו
אדם – – –

★

(שירים מן העיזבון מתוך הספר „כל שירי אסתר ראב", העומד להופיע בהוצאת זמורה-ביתן. המהדיר: אהוד בן עזר)

מקיף ותמציתי

עיון

האנציקלופדיה של התנ"ך (ארבעה כרכים) / עורך כללי הרב ד"ר רפאל פוזנר, עורך מקראי פרופ' שלום פאול, עורך ארכיאולוגי פרופ' [illegible] / בית ההוצאה הירושלמי / ידיעות אחרונות / 190 + 196 + 164 + 180 עמודים.

מצוייה על מדפנו ספרות ענפה מאוד של פרשנות על התנ"ך, מצד ההיסטוריה והארכיאולוגיה, מצד הפילולוגיה והריאליה, מהצד הספרותי ומצד השקפת-העולם וגם מכל צד אחר שיעלה על הדעת. אלא שספרות זו היא, במובן מסויים, עושר השמור לבעליו לרעתו, שכן אינה זמינה לעם ולנוער, ומי שמבקש מידע ספציפי על מושג ספציפי לא יגיע אליו בנקל בתוך הררי החומר. ריכוז מעמיק מצוי לדורשיו באנציקלופדיה המקראית של מוסד ביאליק, אך גם זאת ברמה אקדמאית ומעלה. האנציקלופדיה של התנ"ך שלפנינו נועדה לסגור את הפער, בהציעה ללומד ולמעיין ספר-שימוש מהיר ונוח, שבו קל ופשוט למצוא כל ערך ולהפיק ממנו את המידע הדרוש להם, בלי שייאלצו למיין אותו מתוך מאמרים ארוכים ומורכבים. האנציקלופדיה שלפנינו מביאה ערך לכל אחד ואחד מהאישים, האתרים, הצמחים, בעלי-החיים, המוסדות והמושגים, ובכל אחד מהם ימצא הקורא תיאור בהיר ותמציתי של העניין. בדרך-כלל, נמנעו עורכי-האנציקלופדיה מלהכניס את המעיין לפולמוסים שבין אנשי המדע בקשר לנושאים שונים, והסתפקו בייצוג הפירוש המקובל ביותר. רק בשאלות, שההכרעה בהן קשה ומסופקת ביותר, הציגו את הדעות השונות. ברכה לעצמו קובע החלק האיורי של האנציקלופדיה ובו צילומים צבעוניים, תרשימים ומפות, שהם פירוש חזותי לרבים מן הערכים. לבד מהערכים הספציפיים, תמצא כאן גם ערכים כלליים, כמו "אלוהים", "ביצורים", "חוק ומשפט", "חטא", "מלחמה", "מקדש" וכדומה, ובהם סיכומים מקיפים בנושאים אלה. חידוש נוסף, הראוי לציון, הוא הקונקורדנציה נוסא, הכלולה באנציקלופדיה: ליד כל אחד מהערכים הספציפיים מובאת רשימת המקומות, שבהם הוא נזכר במקרא, כדי שהמעיין יוכל למצאם ללא צורך בשימוש בספר נוסף. ולבסוף, ניכר העמל הרב שהושקע בהדורה של האנציקלופדיה מצד העיצוב, כדי להגביר בקורא – וביחוד בקורא הצעיר – את ה"חשק" לעיין בהן.

רש"י, נוסח מתוקן

יהושע שופטים עם פירוש רש"י / על פי כתבי-יד ודפוסים ראשונים עם מבוא, שינויי נוסחאות, ציוני מקורות, מקבילות, הערות וביאורים מאת הרב מרדכי ליב קצנלבוגן / מוסד הרב קוק / 10 + ע"ו + ע"ט עמודים.

רש"י זוכה בשנים האחרונות להתעניינות גוברת. מתפרסמים מחקרים עליו; יצא לאור ספר על מקורותיו; מוסד הרב קוק מהדיר מהדורה חדשה ומורחבת של "היכל רש"י" – מיפעלו המונומנטאלי של יצחק אבינרי – ועכשיו לפנינו עוד חידוש: תנ"ך עם רש"י מתוקן כראוי. יש לדעת, שנוסח רש"י – המצוי בכתבם ספרים – הוא עתיר תוספות ושיבושים, ממה שנכנס בו כימי העתקתו בכתבי-יד וממה שנוסף ושובש ושונה במהדורות-הדפוס. מחבר הספר שלפנינו בדק את כל כתבי-היד הידועים, ונטל כיסוד למהדורתו את המשובח שבהם, כתב-יד פרמא דה רוסי, תוך השוואתו לאחרים. קטעים שאינם בו – אבל "נתאורחו" בינתיים בפירוש – לא נמחקו כאן, אלא הובאו באות מיוחדת, ללמדך, שאינם מן המקור. לנוסח המוגה הוסיף הערות, מקורות, מקבילות ועוד, וכך לפנינו נוסח חדש ומתוקן, שקרוב, כנראה, למקור של רש"י, יותר ממה שידענו עד כה. ברכה לעצמו קובע הסידור באותיות פרנקו-רגילות ולא בכתב רש"י. הרבה יותר נוח לקורא לרוץ. נקווה, שיהיו להתחלה זו המשך והשלמה.

המחשב הקופץ מהספר

המחשב האישי – מבט תלת-ממדי / שרון גלאהר / עיצוב: ואן דר מר / עברית: עמי שמיר / ידיעות אחרונות.

המחשב האישי הוא – או עתיד להיות בקרוב – חלק בלתי נפרד מהבית הישראלי, והספר שלפנינו מיועד להציגו בפני משתמשיו העתידיים, ביחוד הצעירים שבהם. הספר בנוי בשיטה התלת-ממדית, ששימושיה מתרבים אצלנו באחרונה: עם כל פתיחה של דף, קופץ ומתייצב לעיני-הקורא דגם תלת-ממדי של המחשב עצמו, של המקלדת, של כונן-התקליטונים וכדומה, ובעזרת טכניקות מתוחכמות של משיכת ספחים או סיבובם – נוצרת סימולאציה של פעולות מסויימות. כך יכיר המעיין בקלות את יסודות המתמטיקה הבינארית, את השבבים והמחברים, את מכונה של התקליטון ואת קרביו של הכונן, את השפופרת הקאתודית ואת המדפסת ועוד כהנה וכהנה. ההסברים הם תמציתיים, אבל בהירים ומדוייקים, ומוגשת כאן באמת הכרת המחשב על רגל אחת.

לצוד חתן

איך לגרום לגבר להתאהב בך / טרייסי קאברט / תרגום: שושנה בנבנישתי / כנה / 204 עמודים.

ציניקנים אומרים, שגבר בוחר מכונית ביתר שיקול מאשר אשה. מכל מקום, האשה שכתבה ספר זה מציעה לקוראת לבחור גבר בשיקול מדוקדק, ולא-פחות מזה שמשקיעים בבחירת מכונית. קודם כל, מה לא: אסור להיסחף באהבה מטורפת, אסור לתת לו כסף בתקווה לקנות את לבו, אסור להילכד ב"מלכודת הבכל" המקסים והסקסי. מה כן צריך לתכנן את הדרישות שלך, את טיפוס הגבר שהיית רוצה לחיות איתו, לתכנן את החיפוש אחריו, ללמוד לקרוא אותו ואת תחושותיו, ללמד אותו לספק אותך במיטה, לספר על עצמך ועל עברך במידה הנכונה ובזמן הנכון וכיוצא באלה. הביטחון העצמי של המו"ל משתקף בעטיפה האחורית המכילה "מלה אחת של אזהרה: הטכניקות הנסקרות בספר זה הן כה יעילות שכדאי שתהיי בטוחה איזה גבר את בוחרת לפני שתתחילי לנסות".

ממכבש הדפוס
אורי סלע

שער "הג'ינג'רמן"
בובה: נונה מגד
עיצוב: נעמי ליס-מירברג

הגות

זן ויהדות

במעגלות זן – מסע אל האני / ז. בש / כתר / 179 עמודים.

הספר הוא דיווח – יותר הגותי-דתוני מאשר עובדתי-טכני – על שלושה מסעות, שערך המחבר – שניים מהם ליפאן ואחד לארצות-הברית. בראשון שבהם (1959–1960) שהה עת ארוכה ביפאן כדי ללמוד את תורת הזן ואת הלשון היפאנית, ובסיומו נוכח לדעת, כי הוא קשור ליהדות ולזן כאחד. ואם יש ביניהן סתירות עמוקות, הרי כבית-המדרש של הזן למד, כי יש רק דרך אחת להתגבר על סתירה, והיא – לחיות אותה. במסע השני (אוגוסט 1965 עד יולי 1966) העשיר והעמיק את ידיעותיו בתחום זה, וכך גם בחוות זן בארצות-הברית (אוקטובר 1969 עד יוני 1970). לבסוף, בא פרק הגותי מסכם על המסתורין שביהדות.

הראוי לברכה

שירה

אקסיון אסטי / אודיסיאוס אילטיס / תרגם מאנגלית: אלון מרגלית / ספרית פועלים / 79 עמודים.

אודיסיאוס אילטיס בן ה-75, בעל פרס נובל (1979), הוא החשוב במשוררי יוון של הדור האחרון. הוא נולד בכרתים למשפחה שמוצאה מלסבוס, למד משפטים באוניברסיטת אתונה, ומאז שנות-השלושים התבלט כמשורר חשוב ביוון, שבשירתו בלט כיוון סוריאליסטי. כשתקף צבאו של מוסוליני את יוון ב-1940, לחם כקצין באלבניה ולאחר מלחמת-העולם השנייה עמדה שירתו בעיקר בסימן חוויותיה של אותה מלחמה. הפואמה "אקסיון אסטי" (השם הוא מן התפילה הביזאנטית ופירושו מעין "ראוי לברכת אלוהים") נחשבת לשיא יצירתו וניתרגמה ללשונות רבות (חבל, שלעברית ניתרגמה לא מן המקור). היא פורסמה ב-1959, נאסרה בהפיכת הקולונלים ב-1967, והותרה שוב עם חידוש הדמוקרטיה ב-1974. מיקיס תיאודורקיס כתב לחנים לרבים משיריה. בפואמה שלושה חלקים. הראשון דן בצמיחתו של המשורר, שכולה כעין הכנה לייעוד המאבק בפאשיזם; השני, עיקרה של הפואמה, הוא מעין כרוניקה של המאבק במלחמת-העולם השנייה, המורכב – לא רק משירים אלא גם מפרקי-פרוזה והימנונות. החלק המסיים אף הוא מעין הימנון רחב-יריעה לאדם ולמולדתו.

משורר יהודי באמריקה

מבחר שירים / יהודה לייב טלר / תרגם מיידיש והוסיף מסת-מבוא דן מירון / ספריית פועלים / 178 עמ'.

יהודה לייב טלר (1912 עד 1972) נולד בטרנופול שבגליציה, והיה בן שמונה, כאשר אביו, שהיגר לאמריקה בעודו תינוק, אסף אליו את משפחתו. אז כבר ידע עברית וקרא בשירי ביאליק, טשרניחובסקי ושניאור. בניו-יורק למד בישיבת יצחק אלחנן, ובן י"ח החל להשתתף כפובליציסט ב"מארגען ז'ורנאל". במקביל כתב שירים והחל להתבלט בשירה היידית המודרנית, אך משנות הארבעים התמסר יותר ויותר לפעילות עסקנית, ציונית ויהודית, ולשירה חזר במקצת רק מסוף שנות-החמישים. דן מירון, המעריך את שירתו כאחד הגילויים החשובים של השירה היידית באמריקה, תירגם כאן מבחר מספריו "סמלים", "מיניאטורות", "שירי הזמן" ועוד, והוסיף מסה מקיפה, התופסת יותר משליש הספר. מובאת גם רשימה ביוגרפית, פרי עטו של אחיו בנימין טלר. בשיריו המוקדמים של טלר ניכר [illegible] ממצוקות היחיד אל שיברון-האומה, [illegible] גם הרים למקרא ולביקורין בארץ.

כתבי-עת

ספרות ואידיאולוגיה

עתון 77, גיליון מספר 87 / [illegible] לספרות ולתרבות בשיתוף [illegible] ברל / עורך: יעקב בסר / עורך: עמלה עינת / הוצאת [illegible] סופרים ואמנים לקידום ה[illegible] והתרבות בישראל.

כפתח הדיון, ליד השער הקבוע של [illegible] מצוי תצלום בירכתו של שמעון פרס [illegible] העשור של "עתון 77". לדבריו, אין [illegible] עוד כתב-עת לענייני ספרות והגות [illegible] ירחון לוחם שקיבל על עצמו, [illegible] טור אידיאי, טור חברתי – אלי [illegible] אלי בדיקה עצמית". ואכן, [illegible] מוכיחה זאת. הדיון המרכזי [illegible] על מהות הסוציאליזם – [illegible] בהשתתפות שלמה אבינרי, [illegible] מיכאל הרסגור, יגאל [illegible] הצד האידיאולוגי אינו [illegible] בירחון מצוי מדור ביקורת [illegible] במיוחד: תרגום מפולנית של [illegible] אלכסנדר ז'מני (ששהה בארץ [illegible]), זכרונות, שירים – הכל מקורי [illegible] ידועים יותר ופחות ומסתו של [illegible] על הפואמה "אחר במאי" של [illegible] מוסיפה נדבך נוסף לשילוב [illegible] לאידיאות.

הארץ אשר אראך

ארץ – כרך א' / 1 / עורך: [illegible] מגאזין ארץ הצבי / 78 עמודים.

רבעון חדש זה מתמסר ליופייה [illegible] ולידיעתה של הארץ, והוא יוצא לאור מטעם של מו"ל פרטי בשיתוף רשות שמורות הטבע. ניכרת בו – ואין בזה כל פסול – [illegible] ה"ג'יאוגרפיקל מגאזין" הידוע [illegible] כאן מצורפת לגליון מפת-סקר משוכללת של [illegible] הנגב המרכזי ומכתש-רמון בקנה מידה 1:100,000. תמצא פה תיאורים – [illegible] ובתמונות צבעוניות מקסימות – של [illegible] הטבע בחולה (עוזי פז), דרך הבשמים [illegible] בנגב (ידין רומן), מסלולי-הטיולים [illegible] הנגב (מנחם מרכוס) ועוד. [illegible] היפה של שמריהו גוטמן, שכתב [illegible] אבל אין זה עדיין הכל, כמובן.

דע את חומייני

עיון

רוח-אללה – חומייני והמהפכה האיסלאמית / אמיר טאהירי / תירגם מאנגלית עמי שמיר / ספריית אפקים, עם עובד / 343 עמודים + 12 עמודי תמונות.

האופי המנוור של המהפכה האיסלאמית באיראן מורגש על-ידי העובדה, שמציין המחבר, כי זהו שידור-מערכות ראשון בהיסטוריה, שהתרחש כמעט כולו מול מצלמות הטלוויזיה, ומה שראו המצלמות האלה היה להט דתי נטול כל ריסון רציונאלי. הספר שלפנינו הוא ביוגרפיה דתית-פוליטית של אבי-המהפכה הזאת רוח-אללה – האיאתוללה חומייני, גדושה במידע על משפחתו, ילדותו, לימודיו ב"מכתאב" ואחר-כך בעראק, השירים שכתב, התגבשות דעותיו הפוליטיות, גלותו לצרפת, אירגון המהפכה האיסלאמית וניצחונו הגדול – כל זה על רקע תיאור מקיף של איראן והמתרחש בה. גם ישראל נזכרת כאן, כמובן, כמי שסייעה לשלטון השאה ולאימון הסוואק – המשטרה החשאית שלה. להערכת המחבר, איראן היא במצב נזיל, ואחרי מותו של חומייני היא עשויה לנוע בכל כיוון שהוא.

קשה לחיות גרוש

שולחן הפוך / שמעון עוזר / זמורה ביתן / 174 עמודים.

המחבר הוא גרוש, ובמקרה זה אין כאן תיסוס רכילותי אלא מידע מהותי, שכן הספר הוא רפורטז'ה סובייקטיבית על מר גורלו של הגבר הגברי בגירושים. בעת הגירושים – מסתבר מהמובאות והתיעודיות הרבות בספר – הגבר הוא שנתבע לנטוש את דירתו, לוותר על ילדיו, למסור את מחצית-רכושו ואחר-כך לשלם מזונות, לפעמים בסכומים העולים על כלל הכנסתו החודשית, כשבתי-הדין הרבניים ובתי-המשפט האזרחיים, והתקשורת ודעת-הקהל חוברים כולם לגנות את הגבר ולהיטיב עם האשה, ויהיה אשר יהיה גורם הגירושים או "האשם" בהם. המעיין זוכה בספר לכמה וכמה מלים רעות על טיפוס המיליטאנטיות הנשית, בהקשר זה, והספר כולו הוא כמעט קריאה למרד גברי או להקמת "תנועה [illegible] גברית", שתתחיל ללחום על זכויות היסוד של הגבר הגרוש.

ב"ג ערב מלחמת העולם

זכרונות – מן העזבון – כרך ששי / יוני-אוגוסט 1939 / דוד בן-גוריון / עם עובד, המרכז למורשת בן-גוריון, אוניברסיטת בן-גוריון בנגב, [illegible] / [illegible] / 606 עמודים.

באחד מנאומיו המפורסמים אמר צ'רצ'יל: "ההיסטוריה תצדיק אותי, כי אני אכתוב אותה". גם בן-גוריון היה מודע מאוד לכתיבת הסיקור ההיסטורי הצפוי של חייו ופעלו והשקיע הרבה מאוד מזמנו כדי לתעד כל מעשה וכל פגישה. [illegible] חמשת כרכי זכרונותיו הראשונים, [illegible] משהיו הרצאת זכרונות, היו [illegible] ורישומים שב"ג הוסיף להם [illegible] עכשיו, שהלך לעולמו, ממשיכים [illegible] זו מאיר אביזוהר (שערך [illegible]) גרשון ריבלין (שעם אביזוהר [illegible]) וישעיהו אברך (שהביא לבית [illegible]) הראשון של הזכרונות [illegible] הראשונות של ב"ג, אך הכרך השני [illegible] רק שנתיים, והבאים אחריו כרך – [illegible] – לשנה. עכשיו סוקר הכרך הגדול [illegible] רק שמונה חודשים, מן הסתם [illegible] העניינים של תקופה סוערת זו – [illegible] מלחמת-העולם השנייה. נדונים [illegible] באמריקה; ועידת סנט-ג'יימס [illegible] המתרחב עם בריטניה; הספר הלבן, [illegible] העליות וההתיישבות, המאבקים [illegible] במפא"י, העליות על הקרקע [illegible] הקונגרס הציוני ערב מלחמת העולם [illegible] ועוד. עבודה רבה שוקעה בסידור [illegible] בהערות גדושות-המידע ובמפתחות [illegible] ללים. הספר מיועד למי שמבקש [illegible] ידיעותיו בתולדות המדינה-שבדרך [illegible] שלא ישכח, כי מקור זה הוא רק [illegible] ומעורב ישירות בפולמוסים.

איל איתי ז"ל

פרחים על חשיש / יעל איל / העמותה להנצחת זכרו של איתי איל.

איתי איל (1965 עד 1985) גדל במושב [illegible] השכים והתעתד ללמוד [illegible] הצבאי, אלא שלא זכה לכך. [illegible] ההנדסה ולאחר קורס קצינים [illegible] לסילוק מצבות ומצא את מותו [illegible] ליד אילת. הספר הוא סיפורה של האם [illegible] בכל רגע את חיי בנה ואת מותו – [illegible] עת-ביטוי, שעצם כתיבתו אולי [illegible] כלשהו. מובאים כאן גם תמונות, [illegible] פתקים – כל מה שהחיים מותירים [illegible] כסימן שהיו ואינם.

בריחה מן הגטו

שאגתי מנהמת לבי / [illegible] / תירגם מכתב-היד יוסף [illegible] / רשפים / 187 עמודים.

רבים מאוד מניצולי השואה לא הביאו [illegible] לעצמם לפרוק את מטען הזכרונות [illegible] ולספר לדור ודור מה שאירע להם [illegible] מחברת הספר שלפנינו, ילידת גליציה, [illegible] בנעוריה בעיר ריישא (ועל כך יש [illegible]) ציוריים המציירים את חיי היהודים [illegible] ומנהגיהם, הצליחה להימלט [illegible] שמשפחתה נספתה, ולהגיע [illegible] כביכול לאוסטריה. בה היתה עד תום [illegible] אחר-כך חזרה עם המשפחה [illegible] ובסופו של דבר עלתה לארץ ב-1949 [illegible] של הישרדות, אחד נוסף למקרה [illegible]

מהודו ומפקיסטאן

סיפורת

שני ספרים של סלמאן רושדי בתרגומו של אהרן אמיר ובהוצאת זמורה-ביתן: ילדי חצות / 479 עמודים • בושה / 283 עמודים.

סלמאן רושדי בן ה-40 נחשב היום באנגליה לאחד הסופרים הבולטים והמרתקים ביותר. הוא נולד בבומביי שבהודו, חודשיים לפני שהודו זכתה בעצמאותה, להורים מוסלמים אמידים, המתגוררים כיום בפאקיסטאן. בן 14 נשלח ללמוד באנגליה, וכשסיים את קיימברידג' היה שחקן בתיאטרון-שוליים ותמלילן בסוכנות פרסום, עד שיצא לאור ספרו הראשון, ומאז הוא חי על עטו. גיבור ספרו "ילדי חצות", סלים סינאי, נולד (כמעט כמו הסופר) בליל-העצמאות של הודו, לקול המיצהלות ולאור הזיקוקין. במפעל לירקות כבושים הוא יושב ומוכה למותו ותוך כך כותב בקדחתנות את קורות משפחתו העניפה וקורותיו שלו, בנוסח שיזכיר קצת לקורא את "מאה שנים של בדידות", שכן כל המתרחש הוא מציאותי ופנטאסטי בעת ובעונה אחת. העיר בומביי, והודו כולה, תולסים לעיני הקורא במסע גרוטסקי שופע, שכל נסיון לתמצת אותו כאן – אבוד מראש. כדאי להזכיר, שראש-ממשלת-הודו הגבירת אינדירה גאנדי מאוד לא אהבה את הספר, מפני שדמותה מצויירת בו באופן בלתי-מחמיא ביותר, אך זה לא מנע את הצלחתו העצומה של הספר בהודו. מה שעשה רושדי להודו ב"ילדי חצות", עשה ב"בושה" לפאקיסטאן. הגיבור כאן שמו עומר כיאם (לא המשורר הנודע), שנולד לשלוש האחיות צינג, מני ובוני – ואל תשאל איך ילד אחד יכול להיוולד לשלוש אימהות – והוא בעל כישורים שלא מן העולם הזה. בבגרותו משתלבים בחייו שתי דמויות-מפתח: איסכנדר הראפה, הגבר הזולל, שותה, סמים ונשים, המגיע לראשות "החזית העממית" ולראשות הממשלה (הוא בן-דמותו של זולפיקאר עלי בהוטו), [illegible] קודם שהגיע לראשות ממשלת פאקיסטאן) ודיבר הגנראל רזא הדירון. עומר כיאם נושא לאשה את בתו של הגנראל, צופיה, [illegible] רפת-השכל, הנושאת על עצמה את כלימת האומה כולה. גם ספר זה, כקודמו, נע בעליצות שטופה בין מחוזות הריאליזם והפנטאסטיה המשלמת את הקורא בגוונו.

דיטה חוזרת

דיטה בת-אדם / מארטין אנדרסן נקסה / תרגם מנשה לוין / ספרית פועלים / 492 עמודים.

מארטין אנדרסן נקסה (1869 עד 1954) נולד בפרבר-עוני של קופנהאגן ומילדותו היה רועה באי בורנהולם, פועל חקלאי ושוליה של סנדלר. בעזרת מנצאט למד בבית-ספר והיה למורה, עד שהיה ביכולתו להתפרנס מכתיבתו. מנעוריו נטה לסוציאליזם והתקרב לתנועת הפועלים בדנמארק, אך שני אירועים הקצינו את השקפותיו מסוציאל-דמוקרטיה לקומוניזם. האחד היה שהותו בספרד כדי להתרפא שם משחפת, והשני – ביקורו בברית-המועצות ב-1922, שממנו חזר כשהוא דבק בקו המפלגה. בעת הכיבוש הגרמני במלחמת-העולם השנייה נאסר, אך הצליח לברוח דרך שוודיה למוסקווה. שתי יצירותיו המונומנטליות, שניתרגמו ללשונות רבות, הן "פלה הכובש" והטרילוגיה "דיטה בת-אדם", המספרת באופן כובש ונוגע-ללב על חייה של בת-עמלים מלידתה ועד מותה, על כל התמודדויותיה עם קשיי-החיים ומשבריהם. טרילוגיה זו שנכתבה ב-1917 עד 1921 תורגמה ויצאה בספריית-פועלים ב-1947 ועכשיו ראתה אור במהדורה חדשה, רביעית, ובעטיפה חדשה.

אנשים קטנים ומשק הכנפיים

היום השביעי של החיים / רמון קנו / תירגם מצרפתית אביטל ענבר / הוסיפה אחרית דבר אילנה המרמן / עם עובד, ספריה לעם / 206 עמודים.

רמון קנו זכור לקורא העברי משני התרגומים של "זאזי במטרו", ספר עליז ביותר. מנה של שעשוע מזומנת גם לקורא בספרו "היום השביעי של החיים", הוא סיפורם של החייל המשוחרר ואלנטן ברו ואשתו המזוקנת ג'וליה. אף כי ברקע הסיפור מתרחשים מאורעות היסטוריים גדולים – מלחמת העולם השנייה – הנה מאורעות אלה אינם נוגעים בדרכה לחיי הזוג ולאנשים הסובבים אותו. הבעל מעביר את המלחמה בתחנה נידחת, ומנותק מכל חוויות ומכל פעולה של ממש. החיים, כביכול, נתונים כאילו במסגרת קטנה, כאותן מסגרות שבנו, בהיותו אותו, עושה בחנות הקטנה שלו – [illegible] ובתוך המסגרת הזאת [illegible] בעיקר מתוארים מאמציהם של הגיבורים להשתרר איכשהו, לחמוק מתלאות ומסיבוכים ובלית-ברירה להשלים איתם. באחרית-הדבר שלה, מציעה אילנה המרמן פרשנות לעניין זה: קנו ביקש לנגוע כאן בזיקה וגם בפער שבין המהלכים ההיסטוריים הגדולים לבין חייהם הפרטיים של האנשים הקטנים.

המשורר הנוכל

הג'ינג'רמן / ג'.פ. דונליווי / תרגם מאנגלית והוסיף פתח-דבר והערות: איל מגד / זמורה ביתן / 271 עמ'.

ג'יימס פאטריק דונליווי בן ה-61 הוא יליד ברוקלין, שנתחנך באירלאנד ומ-1967, גם התאזרח וחי בה. את "ג'ינג'רמן", ספרו הראשון והחשוב ביותר, כתב ב-1955 ולא מצא שום הוצאת ספרים מכובדת, שהיתה מוכנה להוציאו לאור. לפיכך, ראה הספר אור בהוצאה היחידה שהתאימה לו אז – "אולימפיה" הפאריסאית, אותה הוצאה שבה ראו אור (באנגלית, בפאריס) ספרים פורנוגרפיים מובהקים, ועימם ספרי הנרי מילר, סמואל בקט, ז'אן ז'נה ואחרים, והם היו מוברחים לאמריקה ולאנגליה על-ידי תיירים. בינתיים זכה לא רק ללגיטימציה אלא גם למכובדות, וספריו, לרבות זה, ראו אור הן באנגליה והן בארצות-הברית וזכו להערכה רבה. ג'ינג'רמן הוא סיפורו של סבסטיאן דנג'רפילד, תלמיד משפטים בטריניטי קולג' בדאבלין (כמו שהיה דונליווי עצמו), חייל משוחרר, משורר תמהוני, מתעלל באשתו, תרמן נימפומני, שתיין, זולל, שקרן, טפיל, נוכל, גנב – ובעל קסם אישי רב והומור פרוע, המניע אותו שוב ושוב לזעזע את הבורגנים בדאבלין ובלונדון. סיגנונו של דונליווי הוא מיזוג ייחודי של תרבות-הכתיבה האנגלית האינטלקטואלית עם ההומור האמריקאי הפרוע ועם הסוריאליזם האירופי וכל אלה יוצרים [illegible] של פארסה סוערת, [illegible]

העריקה המבריקה

המרדף אחר אוקטובר האדום / טום קלנסי / מאנגלית: יוסף אשכול / מעריב קריאה / מעריב / 407 עמודים.

"אוקטובר האדום" הוא שמה של צוללת טילים גרעינית סובייטית, שמפקדה גמר אומר לערוק עם הצוללת במסע-הבכורה שלה. הוא מתכנן את העריקה לפרטי פרטים, משתף בתכניות את הקצינים הקרובים אליו ושותפים לדעותיו, ומודיע עליה אפילו למפקד הצי הסובייטי. זה היקף לסיפור-מתח מורכב מאין כמוהו, שכן מנהלים שני הציים – הסובייטי והאמריקאי – מישחק שחמט מסובך ומסוכן, שכל מהלך מוטעה בו עלול לשמש עילה למלחמה גרעינית, שסופה מי ישורנו. סיפור-המתח הזה בנוי על תחקיר יסודי, שאיפשר למחבר לגדוש אותו בפרטים, המקנים לו אמינות רבה.

על הרומאן "חיי נישואים" (ב)

בין פוגל לגנסין

מאת חמוטל בר-יוסף

זהו חלקו השני והאחרון של המאמר על הספר "חיי נישואים" לדוד פוגל. חלק הראשון פורסם ביום ו' שעבר, 8.5.87.

ז. חולשות והישגים

"חיי נישואים" אינו רומאן נקי מחולשות. במבט ראשון, הבולטת ביותר היא חוסר ההתמקדות בעיצוב פעולותיו המרכזיות של הגיבור הראשי: הוא מחליט לשאת את תיאה לאשה למחרת הפגישה הראשונה, המיקרית, בבית-הקפה, הוא עיוור בצורה בלתי מתקבלת על הדעת לאיתותי האהבה העקשניים והנואשים של לוטי, התנהגותו הסמרטוטית-מאזוכיסטית עם תיאה עוברת את כל גבולות הסבירות: תיאה מחליטה זמן קצר לאחר הנישואין על ניתוח פלאסטי בשדיה, היא מסתובבת בלילות בלי לומר לו היכן ועם מי, היא מצהירה שהתינוק אינו שלו, היא מזניחה את הטיפול בתינוק בצורה פושעת, היא מתעללת בו ולבסוף מגרשת אותו מביתו שלו. והוא סובל הכל, מטפל בתינוק במסירות היסטרית, ועד שהתינוק אינו נפטר הוא ממשיך לחשוב ולפעול כבת-יענה. גם הרצח של תיאה בסיום מופיע ללא הכנה פסיכולוגית מספקת. החלקים החזקים של הספר הם אלה המתארים כיצד הוא מאבד קשר עם המציאות, נעשה יותר ויותר חסר-אונים, ודעתו הולכת ונטרפת עליו (כולל החלומות).

אפשר, כמובן, לטעון שאין לדרוש מהימנות פסיכולוגית מרומאן לא-ריאליסטי, ושהמוזרות בארועים מכוונת ליצירת מימד סימבולי. אבל אם נשווה את "חיי נישואים" ל"האורנית והרוכל" של עגנון, למשל, נראה מייד, שפוגל לא עבר כאן (ובאף אחת מיצירות הפרוזה האחרות שלו) מכתיבה ריאליסטית לכתיבה סימבולית, היוצרת אווירת חלום ונותנת בדרך זו הצדקה לארועים המוזרים. להיפך, המימד הריאליסטי בתיאורי העיר ודמויות-המישנה, וגם בתיאורי ההווי של הדמויות הראשיות הוא מאוד מודגש. וינה 1925 של פוגל, כמו שטרסבורג בראשית המאה של ביילי וכמו ירושלים בשנות החמישים של עוז ב"מיכאל שלי", מגלה לקורא מצד אחד את פניה התיעודיים, ומצד שני הופכת להשלכה סמלית של הוויה רוחנית היסטורית-תרבותית-פסיכולוגית, הוויה דמונית המייצגת את תהליך ההשתלטות של כוחות אי-רציונליים על החברה ועל הפרט. כשפוגל נותן למימד התיעודי להשתלט על תמונת המציאות (וזה קורה בעיקר בחלק הראשון של הספר), נוצר חוסר התאמה בין התיאורים המאוד ריאליסטיים של ההווי ודמויות-המישנה לבין ההתנהגות הבלתי-סבירה של גורדוויל ושל תיאה.

התמונות החזקות של וינה – שהוויתה עומדת, כאמור, במרכז התמאטי של הרומאן – הן תמונות אקספרסיוניסטיות המעוררות בעיקר תיעוב וחרדה. לשם דיוק יש לומר, שדיוקנה של וינה מתפתח בהדרגה לאורך הרומאן, בהתאם לשינויים העוברים על חייו של גורדוויל. בפרק הראשון מתואר יום אביב עליז, ובפרק הסיום יום שלג עכור. ואולם פניו המכוערות והמאיימות של הכרך המודרני נחשפות בשלב מוקדם מאוד של הרומאן ובנקודות משמעותיות בעלילה. כבר בפרק השני, עם סיום הטיול של גורדוויל, לוטי וד"ר אסטל אל בית-קפה שבקצה השדרה הראשית, נשמע קולה של הרכבת, שתמונתו לליטמוטיב סמלי ברומאן: "על הגשר מעל-גבי השדרה, אשר לא ניתן לראותו מפה, עברה רכבת בלתי-נראית, קישקשה ונשמה בכבדות במקהלה של חולי-אסתמה. אחריה השאירה דומיה, שהיה (כך) מורגשת כדבר של ממש" (18). הדומיה האקספרסיוניסטית הזאת מוכרת היטב משירי פוגל. ואיך נראית העיר לאחר מעשה האהבה הראשון עם תיאה? "בחמש וחצי בבוקר, לאחר שליווה את תיאה לביתה, נשתרך גורדוויל ברחובות המתים" (39). לעיניו ניגלים עגלונים ישנים על דוכנם, מכורבלים בשקים כצרורות גמולי חיים, וגרים כאילו הם נוסעים ונוסעים בלי הפוגות, מדליקי פנסים כבירונים, יצאניות בפנים כמושות עושות "במעפורות הכד המטונפות", מדליקים את הפנסים במקלות הנראים כ[illegible]. אך כל זה הוא כאין וכאפס לעומת הדיוקן המיפלצתי ההולך ונחשף בהמשך.

אורי ניסן גנסין

וינה ב"חיי נישואים" של פוגל אינה עיר עליזה ותוססת. היא אינה עיר אירופית במובן הטוב של המלה, אלא עיר מודרנית במובן הרע של המלה. בתי-הקפה, שבהם מתנהל חלק ניכר מחיי החברה, הם [illegible] לאנשים מכל שכבות החברה, ובעיקר לאנשים שאינם חיים מיגיע כפיהם. וזוהי עיר חולה ומשוחתת, שבה אנשים מתאבדים ומשתגעים, נשים מעשנות ללא-הרף, עיר ההופכת את באיה לנוטשים. לא אולמות קונצרטים ולא טיול על שפת הדנובה מייצגים אותה, אלא, כפי שכותב גרשון שקד, בתי-תמחוי ובתי-משוגעים המוחקים את צלם האדם. הסיפור ששומע גורדוויל משכנו בבית-התמחוי מעורר גם תהיות לגבי קיומה של אריסטוקרטיה וינאית, שהרי זיוף תוארי אצולה הוא עניין לא קשה. תואר האצולה (האותנטי) של משפחת פון-[illegible] עומד בסתירה גרוטסקית לאישיותם של תיאה ושל פריירי אחיה.

ו. לא גנסין

אין מקום, לדעתי, לראות את הרומאן הזה כממשיך את דרכו האמנותית של גנסין. הטונים של גנסין הרבה יותר עדינים, הלשון שלו לאין ערוך יותר מתוחכמת, ובתפיסת המציאות שלו יש פחות סכמטיות ויותר הומור. בשיחזור [illegible] של תהליכים נפשיים ושל קליטת המציאות פוגל קרוב לברנר יותר מאשר לגנסין. נטייתו של פוגל ב"חיי נישואים" לניטרול הלשון מכל פרוזאיות, מסתירה גם את הדימיון הבולט בין רומאן זה לבין יצירות של עגנון המתארות אותה ריאליה ואותם נושאים.

פוגל לא הלך כאן בדרכו של גנסין, המטשטש את המעברים ממציאות לחלום ולהתנסויות נוכחות לזיכרונות, ובדרך זו ממחיש את המצב הנפשי המעורפל של גיבוריו. פוגל מנסה, אבל לא תמיד מצליח, להשתחרר מהמוסכמות הכל-יודעת של המספר, ובמובן זה – למרות כל התכונות המודרניסטיות של הרומאן – יש בו, בעיקר בחלק הראשון, משהו מיושן [illegible]. זה בולט בעיקר במונולוגים הפנימיים של גורדוויל, תיאורי מצבי הנפש שלו ובעיצוב אופן הקליטה שלו את המציאות. הבעיה המרכזית של גורדוויל היא הבריחה מהאמת. והנה פוגל חוזר ומסביר את הבריחה הזו כשירתה, שכמוה אין למצוא אצל סופרים אחרים שעסקו בתיאור אותה תופעה – ברדיצ'בסקי, גנסין, ברנר, עגנון (אם להסתפק בסופרים עבריים). לדוגמה, כאשר תיאה נעדרת מהבית לשבועיים לשם ניתוח פלאסטי בשדיה, גורדוויל מרגיש איזה שיחרור. על כך אומר המספר: "שיחרור פנימי זה אומנם עמד עליו גורדוויל, אלא שתלאו בסיבות אחרות, נטולות מכל הכא ליה, משום שנפשו היתה סולדת מפני האמת הבהירה ומשום שהיה בו דבר-מה, תקיף מן האמת, שעיכב בעדה לפלס לה דרך להכרתו. הוא השלה עצמו להאמין" וכו' (108). או במקום אחר: "מחשבה אחרונה זו פיעפעה בגורדוויל עמוק-עמוק, באצבעות רגליו כביכול [כאן צריך היה לחתוך], כי לא נתן לה להתרומם למעלה, אל הכרתו, כדי שלא לנסות את המזל, שאינו אוהב להתאים את המאורעות לרצון האדם ולכדי שלו" (129). ואפשר להביא עוד כחצי תריסר דוגמאות כאלה לפחות. גנסין, כשהוא מגיע לשיא הישירות שלו, כותב בעניין זה: "והיתה מחיצת אד רפה מתחילה חרדה בלבבו הכבוש ומטשטשת את מוחו ואוריו ולא היתה נותנת בתחילה לגשת אליו את כל אותה מהומה האווילית והזוהמה המרגיזה, אשר היתה רוחשת מסביבו בכל ימי נודו בערים ובעיירות, אשר במדינה ואשר מחוצה לה. והיו מרפרפים לו ונכחרים וחוזרים שוב ושוב גנוזים צללים מטושטשים, ואנשים מרוסקים" וכו' (בינתיים, עמ' 179 במהדורת 1982). ברנר משתמש לשם כך בדיאלוגים או במונולוגים פנימיים אירוניים. עגנון – בעיקר בסמלים. פוגל משתמש בכל הטכניקות הללו (וכמובן בדיבור הסמוי, ההולם כל-כך את ההויה של הבריחה מהמגע עם האמת ועם הזולת), אך השימוש שלו בהן הוא אקלקטי, חסר אחדות, ולכן מפסיד את האינטנסיביות, מה עוד שהפרשנות המלווה (במקום שהיא מופיעה) מנטרלת את האפקט של אי-המודעות ומונעת את המימוש המשכנע של תת-התודעה.

המונולוגים הפנימיים של גורדוויל גם הם שונים מאוד מאלה של גיבורי גנסין, משום שהם שופעים הכללות הגותיות, כמין מסות קטנות. בניגוד למונולוגים של גיבורי ברנר, אין בהם גם הדראמטיות של ההתפרצות הפנימית. קשה לומר שיש בהם, מבחינה לשונית-סיגנונית, אפיון ייחודי של הגיבור או של מצב רוחו. לעומת זאת, הם מספקים בקלות רבה מדי מידע ישיר על דעותיו של הסופר. גורדוויל מהרהר, לדוגמה: "בני-האדם מוזרים אל מקומות התענוגים וההמחולות וההפקרות, לא תמיד מתוך בולמוס-תענוגים אמיתי, אלא לרוב מחמת הכרח המנוסה...רובם של אלו האנשים אומללים הם, למעמסה על נפשם, בלתי עשויים לסבול את עצמם – והנה...דאגות יום-יום, שיעמום או סתם פחד, פחד בלתי ברור, שאינו עולה כלל בתחום ההכרה – והוא-הוא השולל בלי דעת את מנוחתם, רודפם בלי הפסק, אינו מניח להם להציץ ישר ובאומץ לב אל זו המהומה שבנפשם הם ומסביבותיהם...חוסר האחווה נתגבר עוד יותר אחרי המלחמה...אפשר יש צורך בדת חדשה – הוסיף להרהר – בדת שיש בה כדי לעצור בעד ההמונים הבורחים, להחזירם אל עצמם, לקרבם אל הטבע ואל הפשטות הבריאה..." (54). עם כל הדמיון התמאטי לקטע שהובא למעלה מגנסין, בולט ההבדל בין ההכללות של פוגל להמחשה הפסיכולוגית של האימפרסיה אצל גנסין. ברור שהסופר שם בפי מחשבתו של גורדוויל אפיון של עצמו וגם הסבר למה שהוא מייצג. הכוונה האמנותית היא ליצור אירוניה בכך שהגיבור מהרהר על אחרים, ובעצם הכותב מוער על ראשו: אך קשה לקבל, שאדם המהרהר כך אינו שואל את עצמו: ואני? ואפילו כדי לדחות את המחשבה הזאת, אלא אם כן הוא עיוור לעצמו בצורה פאתולוגית, ואם כך, קשה מאוד להזדהות איתו.

פוגל משתמש גם בטכניקה של דיאלוג פנימי עם קול המקבל ממשות חיה, וממחיש מצב נפש קיצוני של פיצול האני. וזוהי טכניקה רווחת בספרות הרוסית והגרמנית של סוף המאה. בשיחה כזו, הקול השני מאלץ את האני לשמוע את האמת שממנה הוא מתחמק ומביא את הגיבור אל סף השיגעון. השוואה בין דיאלוג כזה בספר של פוגל (עמ' 154–158) וב"בטרם" של גנסין (עמ' 297–302) תגלה הבדלים גדולים ביכולת לעצב לשון דיבור, בתיחכום האינטלקטואלי, בעומק החווייתי ובמישחק שבין נוכנסים לאמת מוחלטת בריפליקות של "האחר". נוסף לכך, גנסין ממקם את הדיאלוג הזה לקראת סוף הסיפור, כביטוי להתעצמות מקסימלית של המשבר הפנימי וכהכנה לייאוש המוחלט שתוקף את אוריאל עם הידיעה על התאבדותה של מילי, ואילו בספר של פוגל אין למיקום חשיבות מיוחדת ולכן טכניקה זו נראית כניסוי לשם גיוון. חיסרון נוסף הוא, לדעתי, נטייתו של פוגל לספק לקורא רמזים מטרימים עבים מדי. למשל, מבטו הראשון של גורדוויל בתיאה מעורר בו "מין מצוקה בלתי ברורה, כדרך שחשים לפני אסון קרב" (22). באותה פגישה מבוכתו של גורדוויל מעוררת בתיאה "עונג אכזרי משונה" (23). כשהוא מלווה אותה הביתה הוא מהרהר: "עשויה היא להכאיב הרבה לקרוב לה" (24). גורדוויל מזמין את לוטי לראות את התינוק, ולפתע נדמה לו שהיא מסתכלת בו כדי לראות אם הוא חי עדיין (239). וכן הלאה.

ח. תיקבולות, חלומות, שיגעון

באופן פחות בוטה פוגל מכין את הקורא לבאות בעזרת סיפורי אגב, או ארועים שוליים. תגובתו של הגיבור לסיפור או לארוע מוסיפה לו מימד אירוני. גורדוויל מעניק סיגריה לזקן, ומהרהר: "מי יודע אם לא אהיה גם אני יושב פעם כמותו". הזקן אומר לו, שהעישון הוא סם מוות (15). הערה המתקשרת עם אופן מותו של התינוק. היידלברגר מזהיר את גורדוויל: "אל תישא אשה, ארון צעיר" (27). בעלת הבית מספרת על אופיצר שהרג בפריז את אהובתו הבוגדת ועל כך שבסין נשארו אלפי אנשים בחוסר גג לראשם (31), מה שיקרה שגורדוויל עצמו. ד"ר אסטל מספר לו על פלוני, בחור יהודי בשם בלוך, שהיו נזרים בגלל עניין טעוט שקרה לו עם נערה. גורדוויל מגיב: "אדם חולה – ניברסטני גמור" (53). השיגעון של פרנצי, שגורדוויל מספל בה, מטרים את השיגעון שלו עצמו. אני משערת שפוגל כלל את תמונת הנערה המתאבדת בפרק הראשון (תמונה שהוזהרה על-ידי פרי) בגירסה שבה הגיבור מתאבד בסוף הרומאן, ועל כן השמיט אותה בגירסה שמסר לדפוס. האפשרות שתמונה זו מטרימה את התאבדותה של לוטי אינה סבירה, כי כל הפרטים האנאלוגיים ברומאן קשורים ישירות לגורדוויל עצמו.

לעתים משתמש פוגל בתיקבולות לא כהטרמה, אלא יותר כמין הסבר. כך נראית לי הסצינה שבה, לאחר הנישואין לתיאה, גורדוויל מבקר בביתו של היידלברגר, ושם הוא נקלע כמעט ללא רצונו למגע מיני עם גוסטל אשתו, וזאת לאחר שסירב לבקר בביתו של ידיד אמיתי, הסנדלר ורוביצ'ק. גורדוויל שואל את עצמו "איזה שד השיאו לעלות לבית נכרי זה" (45), כשלמעשה כל הסצינה היא השתקפות של נישואיו לתיאה במקום ללוטי. השימוש הרב שפוגל עושה בסיפורים וארועים מקבילים היא אחת התכונות המשותפות לרומאן זה ולרומנים של עגנון.

ההישג הגדול ביותר של הספר, וכמדומני גם הישג יחודי לפוגל, הוא תיאור תהליך השיגעון של גורדוויל. פוגל מצליח לתאר מצב של הידרדרות נפשית שאינו ממש שיגעון, באופן ששום מספר עברי אחר לא תיאר. זרעי השיגעון נזרעים, בצורה מאוד טבעית, עוד כשצץ במוחו הרעיון לשאת את תיאה לאשה: "הברונית תיאה פון טיקו, רחוב שריל 12. לא אחת-עשר ולא שלושה-עשר, אלא שנים-עשר בדיוק... שישה ושישה, חמישה ושבעה...

(המשך בעמוד 25)

האוזן השלישית
מאת תמי שבק

הרומאן המקורי: שפע

פריחה חסרת תקדים של רומאנים מקוריים מורגשת בתקופה האחרונה. זמורה-ביתן החלה בסדרה חדשה: "עמודים לספרות העברית", בעריכת חיים פסח. בסדרה זו יצאו כבר השבוע ספרה של הדרה לזר "נראה לאחרונה", "היורש" של שמעון בלס, "התוכי שתק פעמיים" מאת ראובן מירן, ובעוד כשבועיים יופיע ספרו החדש של דוד שיץ "עד עולם אתכה". הוצאת עם-עובד פירסמה השנה את ספריהם של עמוס עוז ("קופסה שחורה"), יהושע קנז ("התגנבות יחידים") וסמי מיכאל ("חצוצרה בוואדי"). עוד שלושה ספרים, של נתן שחם ("רביעיית רוזנדורף"), אהרן מגד ("פוגלמן") וחיים באר ("עת הזמיר"), ישלימו את המיספר לכדי מחצית סדרת המנויים של הספריה לעם. נתן יונתן, העורך את הספרות העברית בספריית פועלים, מספר על "אחותי" של יוש רורמן, המתאר את נדודיו כפליט בימי מלחמת העולם השניה: על ספר ביכורים של טלי גבע בשם "יתרון האור", המוגדר על-ידו כרומאן משפחתי; וכן על ספרו של יעקב קורן "איש כלבבי". יונתן סבור שכמות הרומאנים המקוריים המתפרסמת עכשיו אינה גדולה יותר מבעבר. "נהגנו להוציא שמונה-תשעה ספרי פרוזה מקורית, וזו הנורמה הנשמרת בהוצאה. לעומת זאת, אני רואה שינוי דראסטי בכמות כתבי היד המוגשים לי לעיון. לפני 18 שנה קראתי ששה כתבי יד בשנה. עכשיו אני מקבל כעשרה כתבי יד בכל חודש! כתבי היד מגיעים ממקומות מרוחקים יותר מאשר פעם: לא רק תל-אביב וירושלים אלא גם באר-שבע וקרית-גת. מכאן יש להניח שגם מעגל הקוראים התרחב". גם חיים פסח מזמורה-ביתן מאמין שהקהל התרחב. "המו"לות הרחיבה את קהל הקוראים, ואני מאמין שזה הדור הצעיר שעבר את המשבר של לימודי הספרות בבית-הספר. הם מגלים עניין בספרות שנכתבת ועוסקת בשנות ה-80, כמו למשל ספרו החדש של שיץ, או ספרים על מלחמת לבנון. אפשר להזדהות יותר עם הספרות הזאת". אברהם יבין, עורך הספריה לעם של עם עובד, חושב שהספרות העברית המקורית התקבלה יפה מאז ומתמיד. "אף פעם לא הרגשתי שספר נדחה מפני שהוא מקור עברי. להיפך, אנשים אוהבים יותר לקרוא על מה שקרוב להם ולא על שלבי אירופה. ככה זה גם בעולם, ואני מקווה שהגענו לנורמאליות ושהמצב יימשך כך גם בעתיד".

מחזה של גרוסמן בספר

מי הציע מה לשבועון "כותרת ראשית" עבור "הזמן הצהוב" של דויד גרוסמן, ומדוע זכתה בו הוצאת "סימן קריאה"? "אני לא יודע כמה הציעו הוצאות אחרות, אנחנו שילמנו בדיוק אותו סכום כמו בעד ספריו הראשונים של גרוסמן", אומר מנחם פרי, עורך הוצאת "סימן קריאה", שזכה בתחרות על הספר-כתבה מול הוצאות "עם עובד", "כתר" ו"דומינו". גרוסמן שוקד כעת על כתיבת ארבעה פרקים נוספים לספר, והוא ייצא לאור לקראת שבוע הספר. נחום ברנע, עורך "כותרת ראשית": "היינו במגעים עם כמה מהוצאות הספרים הטובות בארץ. היה לי רק עונג לדון עימן. בסופו של דבר, גרוסמן ואנחנו הגענו להסכמה עם אותה הוצאת ספרים שהוא היה קשור בה בעבר. לנו יש עניין ציבורי שהספר ייצא לאור ואנחנו לא רצים 'לספר לחבר'ה' למה ואיך החלטנו". ואגב גרוסמן מחזהו "גן ריקי", שאמור היה לעלות העונה בתיאטרון "הבימה" ונדחה, ייצא לאור כספר בהוצאת "סימן קריאה" לקראת שבוע הספר. גם ספרה של יהודית הנדל "מסע לפולין" יתפרסם בהוצאה זו עד תאריך זה. ועוד בעניין מו"לות עדכנית: "טבלה מחזורית" של הסופר היהודי-איטלקי המנוח פרימו לוי יפורסם עוד השנה במסגרת "הספריה" של כתר, סימן קריאה והקיבוץ המאוחד, במקום בשנה הבאה.

ביקור המשורר הפולני

המשורר והמתרגם הפולני אלכסנדר ז'מני עושה כעת בארץ בביקור בן שבועיים. ז'מני ערך ותירגם לפולנית בשנת 1986 מיבחר מהשירה העברית החדשה, שבו בין היתר, נתן אלתרמן, אבות ישורון, יהודה עמיחי, חיים גורי, דליה רביקוביץ' ומאיה בז'רינו. ז'מני נמצא כאן כדי להתקין מהדורה שניה ומורחבת של הקובץ, ולדברי הסופרת מרים עקביא הוא כבר בחר כמה משיריהם של דוד אבידן ופנחס שדה. הוא נפגש עם הסופרים דוברי פולנית בקיבוץ תומר והגבריאל מוקד. בשבוע הבא יבקר ז'מני בירושלים, ומתוכננות לו פגישות עם חיים גורי ויהודה עמיחי.

רוסים באים

משלחת של שבעה אמנים סובייטים, ביניהם מזכיר אגודת הסופרים בבריה"מ סרגיי ברוזין, עיתונאי מסוכנות הידיעות "נובוסטי", במאי סרטים ושני זמרים הגיעה לביקור בארץ. המישלחת הוזמנה על-ידי "אגודת הידידות ישראל-בריה"מ", ולדברי ירון בקר, המארח אותם, מישלחות כזו מגיעה ארצה כל שנה. הם יבקרו בקיבוץ, בכפר ערבי וביום א' מזומנת להם פגישה רשמית עם נציגי אגודת הסופרים בבית הסופר בתל-אביב.

[illegible]

- קובץ סיפוריו של ישראל ברמה ייצא בקרוב לאור בהוצאת "עכשיו", המתכננת גם את הוצאת מאמריו.
- יום עיון וסיור בירושלים בנושא "ירושלים של עגנון" יתקיים ביום שלישי, 19 במאי, בשעות הבוקר והצהריים. ההרצאות יחלו בשעה 13:00 וישתתפו פרופ' הלל וייס, רפאל וייזר ובתו של הסופר, אמונה ירון.
- ב-20 במאי תקיים האוניברסיטה הפתוחה ימי עיון בנושא אמנות יוון הקלאסית בבית ציוני אמריקה בת"א ובשאלת הזהות בספרות העברית בבית התפוצות, בהשתתפות: פרופ' הלל וייס, ד"ר אוריציון ברתנא, פרופ' מנחם בריינקר, ד"ר גבריאל מוקד וד"ר משה רון, שירצה על "יעקב שבתאי – תרבות ישראלית נוסח תל-אביב". בדיון נוסף על שאלת הזהות ישתתפו אהרן אמיר, חנוך ברטוב ויורם קניוק.
- ערב ספרותי עם אגרד אלון, לרגל צאת ספרו החדש "וזרם הזהר כור", יתקיים ביום א' בשעה 20:30 במועדון "עקר", רחוב בר-כוכבא 29, ת"א. מנחה איתמר יעוז-קסט ומשתתפים אביב מקרוני, חנה יעוז, שלום ריצבי והמחבר.

הילד ומורתו

סיפורת

הגבעות השחורות של דאקוטה / מאיר אהסי / זמורה, ביתן / 291 עמודים.

גיבור הסיפור הוא ילד, בן קיבוץ גבעת־הלוחם, בנם של רבקה ושמעון דיאמנט, המתאבלים תמיד על בנם הבכור שמת מטולה. זלי, הילד, הוא הברווזון המכוער של חברת הילדים בקיבוץ. אין משתפים אותו בתחרויות הספורט המלהיבות והוא קורבן להתעללותו האכזרית של יוחנן רבינא, ילד גדול וחזק ממנו. מסגרת הסיפור היא יממה אחת בחייו ובחיי הקיבוץ, ובאותה יממה מתרחש הרבה. אחד מחברי הקיבוץ טורף את נפשו בכפו. בחייה של המורה נחמה חל משבר והיא מחליטה להיפרד מאלימלך, שעימו קיימה יחסי משיכה־דחייה, וגם לעזוב את הקיבוץ, וזלי יורה ממסתורו אבן אל עינו של יוחנן רבינא ופוצע אותו. על הספר רובצת אווירה עכורה ולוחצת. איש מבין אנשי הקיבוץ וילדיו אינו מאושר או אפילו שלם עם עצמו. ורק זלי ומורתו מוצאים, אולי, איזה שמץ של מיפלט או ניחומים במיפגשם העגום בבוקר שאחרי לילה ללא שינה.

ראובני חוזר

עיר־ירושלים / אהרן ראובני / עריכת המהדורה והערות: יגאל שוורץ / הספרייה, הקיבוץ המאוחד, סימן קריאה, כתר / 423 עמודים.

יחודו של אהרן ראובני הוא גם בדידותו. כאחיו של נשיא המדינה יצחק בן־צבי, שהיה גם לפני כן מראשי המנהיגים של היישוב ותנועת העבודה, נתבקש היה לראותו בשורות ה„מסור", אלא שמנעוריו היתה דרכו אחרת. עודו נער, נסע לבדו מרוסיה לאמריקה, חזר משנשמעו פעמי המהפכה ברוסיה, הוגלה לסיביר, ברח משם למזרח הרחוק, התגלגל להוואי ולסין, נדר שנה בדרכו לארץ וב־1910 הגיע לארץ. כאיש „פועלי ציון" עבר במערכת „האחדות" ובמנגנון ההסתדרות בירושלים, אך בסוף שנות העשרים יצר קרע רעיוני בינו לבין תנועת הפועלים והתקרב בדעותיו לציונות הכללית, אף הירבה לכתוב בכאאוניה. גם בעולם הספרות כמו יצר לעצמו בדידות מכוונת, בתוקפו את חוג ביאליק ואת חוג שלונסקי וגם את עצם קיומן של ה„קליקות" הספרותיות. כך היה לסופר „נידח" ומצא את פרנסתו בעיקר בתרגום. בשנות השישים „גילו" אותו נתן זך, דן מירון וגרשון שקד (דברי ההלל שלהם מופיעים כאן בתמציתם על העטיפה האחורית) ועכשיו לפנינו מהדורה חדשה של יצירתו המרכזית, הטרילוגיה „עיר־ירושלים", שהריקע לה הוא חיי העיר בימי מלחמת העולם הראשונה. לכל אחד משלושת החלקים – „בראשית המבוכה", „האניות האחרונות" ו„שמות" – גיבור משלו ובכל אחד מהגיבורים יש איזה שהם יסודות של אוטופורטרט. בראשון, זהו אהרן ציפרוביץ, ה„בוכהאלטר" של כתב־העת „הדרך", העובר לציורם של אנשים, שהם שרטוט רמוז לדמויותיהם של בן־צבי, בן־גוריון ויעקב זרובבל ומי שהיה או מנהיג „פועלי ציון". בשני זהו הסופר גריליה ברנצוק, הכותב רומאן שיש בו כדי להזכיר את הרומאן שלפנינו. בשלישי זהו מאיר פונק, אדם שאינו מסתגל לסביבתו וגם מודע לכך וסופו שהוא טורף את נפשו בכפו. בתוך ספרות תקופתו, יחודו של הספר בנקודת־המבט הלא־אידיאולוגית וגם לא־רומאנטית, המרחיקה את סיגנונו מן „המריחה" שרווחה בתקופה ההיא ומוליכה אותו אל הראייה המפוכחת והחסכונית.

מנון לסקו חוזרת

מנון לסקו / אבה פרבו / מצרפתית: עירו בסוק / זמורה, ביתן / 186 עמודים.

האב אנטואן־פרנסואז פרבו, הנודע גם בכינוי „הגולה פרבו" (1697 עד 1763) הוא מן הדמויות הססגוניות בספרות הצרפתית. הוא נולד כבנו של פקיד בעיר־שדה, נתחנך במוסד ישועי, התגייס לצבא, חזר למסדר הישועי, חזר והתגייס לצבא, הצטרף למנזר בנדיקטיני, ברח ממנו להולנד ולבריטניה, הסתבך בחובות, נדון למאסר באשמת זיוף, חזר לצרפת ולמנזר הבנדיקטיני, נאשם בכתיבת כרוז־פלסתר וברח שוב, הסתבך בעינייני כספים ונשים ומצא עבודה כמתרגם של ספרי היסטוריה שאיפשרה לו לפרוע חובות. בתוך כל אלה, היה כותבן שקדן ויצירתו הגדולה היתה שבעת הכרכים של „זכרונותיו ועלילותיו של אדם בעל חשיבות". „מנון לסקו" הוא הכרך האחרון בסידרה זו והוא שזכה לחיי נצח. כשנדפס ב־1733 עורר הספר שערוריה גדולה ואף הוחרם, מה שתרם להצלחתו הגדולה ממש כמו איסור צנזורלי על הצגה בישראל כיום. „קורות האביר דה־גרייה ומנון לסקו". זה סיפורו של גבר צעיר הפוגש באקראי נערה מקסימה שאולצה להיות לנזירה. הוא מתאהב בה ללא תקנה, אינה ראוייה לאהבתו, ומידרדר במאמציו לפרנס את גחמותיה. סופו שהוא מת במידבר באמריקה, שלשם גורשה הנערה בהשפעת אביו. הסיפור שימש יסוד לאופרה „מנון" של ז'יל מאסנה ולקורא העברי מוצע עכשיו תרגום חדש מלווה באיורי מהדורת 1753, שנדפסה לאחר הסרת החרם מעל היצירה.

שירה

החיים הם הגבול

רומנטיקה שימושית / נאוה בלוך / פלע הוצאה לאור.

השער הוא נייר כתיבה צהוב משורטט בשורות, כמו מתוך בלוק כתיבה, והשירים אינם מנוקדים, כדי לנתק אותם מה„שירה" ולחבר אותם לחיים. כך גם כתוב בכריכה האחורית. בשירים עצמם בולטת ארוטיקה חריפה, עם חוסר מנוחה פנימי הדוחף „ללכת למדינות שבהן החיים הם הגבול / והשמים הם מקום להביט בו / אל על / ולשאוף".

משוט באיים נידחים

המסע לאיי הגלאפאגוס / נעמי מר־עמי (ויחתן) / והתצלומים: ישראל מר־עמי / עקד / 48 עמודים.

המחברת גלוותה אל בעלה לתפקידו הדיפלומטי באקוואדור וכך הגיעה גם לאיי הגלפאגוס השוכנים באוקיינוס השקט ויש להם עולם חי מיוחד להם, הכולל צבי־יבשה ענקיים, לטאות ענקיות, כלביים ועופות מיוחדים. עולם זה של האיים היה מקור ההשראה לשירי הספר, המלווים בתצלומי חיות והערות לאימעשות המפרשות את השמות והעניינים הזרים שבשירים.

הומור

חידודים חידודים

לשון ברוטב / יעקב פרוינר / איורים: יורם נאמן / מורן / 112 עמודים.

אורי סלע

ממכבש הדפוס

שער „לשון ברוטב"
צילום: נלי שמר

יעקב פרוינד הוא האיש הנמצא מעבר לזכוכית הכטולה של אולפן הרדיו, ליד דלפק הטכני, אבל לפעמים ההבריקות נמצאות מעברו הלא־נכון של קיר הזכוכית. במשך שנים רשם חידודי לשון־נופל־על־לשון וגם פירסמם ב„עלונצ'יק" שהיה קרוי „רשם־כלי" ורק בהרגה שעה לתפצרת חבריו ומכריו לפרסם מהם להנאת הרבים. עכשיו ליקט לספר כל מה שעומד במיבחן הזמן כמו – „סוטר סח"ם שנכשל: הלך לו קלף..." פלייכוי: „יצוען מצטיין"; „פיצה קטנה: פיצה'לה"; „מיקסר: התנועה לסיחרור העיסה"; „סטונג'ה: פעילות שוטפת". ואפשר להמשיך ולצטט כך, עד שיבואו ויאמרו לנו שהגיע זמן קריאת שמע של שחרית.

אמנות

אוצר בספר

ארכיאולוגיה, מאוצרות מוזיאון ישראל, ירושלים / אוצרי מוזיאון ש. ברונפמן למקרא ולעתיקות והיכל הספר / מוזיאון ישראל / 160 עמ'.

אלבום קטן־מידות ורך־כריכה, אך מהודר ומוקפד, מציג למעיין את מיבחר המימצאים הארכיאולוגיים של מוזיאון ישראל. מימצאים אלה הם מעין תחך של תולדות ארץ־ישראל מימי קדם עד לתקופה הביזאנטית והמוסלמית וכוללים פסלים, כלים, תכשיטים, מטבעות וכרומה. מדורים נוספים מציגים מימצאים שמקורם בארצות שכנות וכתבי־יד מהיכל הספר. כל אחד מהמוצגים המצולמים מלווה בהסבר תמציתי, כשהאלבום יכול גם ללוות את המבקר במוזיאון כקטלוג לפריטים נבחרים.

איש איש ועלייתו

עיון

מאה סיפורי עלייה / העורך: אלי וולצקי / משרד הבטחון – ההוצאה לאור / 211 עמודים.

הספר הוא כעין קובץ של גאוה רפורטז'ות קצרות, מלוות בתצלומים, ובהן מאה סיפורי עלייה לארץ. רבים מהמספרים הם אנשים ידועים כמו יצחק נבון, בן־חור ימיני, יוהר סמילנסקי, גיל אלדמע, ברוך בן־יהודה, מאיר רובננקו (מהקיוסק), שמעון פינקל, יוסף אחימאיר, נתן אקסלרוד, יגאל תומרקין, ישראל קיסר, ברכה פלאי, מרסל ינקו, ז'אן דור, יצחק ארצי, אפרים קישון, משה קצב, אגריקה בארנבוים (אמו של דניאל), רומן פריסטר, יוסל בירשטיין, מאיר שיטרית, אנט דולציו, יורם בוקר, שמואל ושרונה יהאן־מרוז (הוריה של ריטה) ועוד. ראשיתו של הספר בסידרת פינות בגלי צה"ל, שמתוכן נבחרו סיפורים לספר ונוספו עליהם גם חדשים.

אחים יקרים מדי

„אחים יקרים" – קורות „המחתרת היהודית" / חגי סגל / כתר / 302 עמודים.

שם הספר לא נועד, כמובן, לרמוז, למחיר הכבד ששילמה מדינת ישראל, והמחיר הכבד הרבה יותר שהיתה עלולה לשלם, על התארגנות הטרור היהודי הצידקני, שימרותיו לא פחתו כלל אחרי חשיפתו ומאסר חלק מיוזמיו ומפעיליו. הספר נועד לתעד את המחתרת בדרך שתאושש את הטיעון כי הקמת המחתרת התחייבה ממחדל של צה"ל, שהוא למעשה קטע של טיעון רחב יותר שלפיו „גוש אמונים" מייצג נכון יותר את האינטרסים והאידיאלים הלגיטימיים של עם ישראל מאשר הממשלה הנבחרת. מסופר כאן על מניעיה של המחתרת, על התארגנותה ופעולותיה ועל לכידתה ומשפטה. מכיוון שהמספר נזהר „שלא להוסיף שמן למדורה", הספר מאכזב מצד היעדרם של גילויים עובדתיים חדשים שטרם נודעו במשפט ובתקשורת. יש, מן הסתם, חומר כזה והוא עשוי להיות מעניין מאוד. את מקומו תופסים כאן טיעונים ודיונים אידיאולוגיים.

חבר בכינרת

מוטקה – בשליחות לבו / עריכה: חנן סבר / עיצוב והוצאה לאור: רות בית־אור / 242 עמודים.

מרדכי (מוטקה) תרש (1902 עד 1983) נולד בוילנה ונתפס מנעוריו לציונות. בן י"ח עלה לארץ, הצטרף לגדוד העבודה ועם קבוצתו נענה לבן־ציון ישראלי והצטרף לקבוצת כינרת. משנותיו הראשונות בארץ היה קרוב לעינייני הבטחון וחצי־שנה עשה בשבט בדואי ליד בית־שאן כדי להשיב ולהכיר את השכנים. הוא שיזם גיוס חברי קיבוצים למשטרת הנוטרים בשנות השלושים והוא שנשלח לארגן הכשרה צבאית לצעירי החלוץ בפולין. בשנת 1944, והוא אז בן 42 שנה, התגייס לחטיבה היהודית הלוחמת ופעל רבות להצלת שארית הפליטה ולאירגון הבריחה ולאחר קום המדינה התמסר הרבה לעינייני קליטת העלייה ושיוך ליישובים צעירים בהדרכה. את כל מעשיו אלה ליווה בכתיבה, לעתים במיכתבים לבני ביתו ולעתים ברשימות שנועדו לפירסום לרוב בעלון כינרת או בעיתונות התנועתית. מתוך כתבים אלה ערכו בני מישפחתו מעין אוטוביוגרפיה המשקפת את מעשיו ואת הגותו ונוספו לה גם תמונות רבות.

מחקרים

הנביאים וסיפוריהם

סיפורי הנביאים / אלכסנדר רופא / הוצאת י"ל מאגנס / 200 עמודים.

זו מהדורה חדשה של המחקר המקיף בסיפורי הנביאים במקרא, בתולדותיהם ובסוגיהם הספרותיים, ונוספו לה פרקי־הרחבה אחדים, תיקונים רבים וכן מפתח לעינייני מדע־המקרא.

הגיאוגרפיה של המקרא

Historical Geography of the Bible / Zecaria Kallai / The Magness Press & E.J. Brill / XII + 543 pages.

הקורא העברי המעוניין במחקרי המקרא מכיר היטב את ספרו של זכריה קלאי „נחלות שבטי ישראל", אולם הספר שלפנינו אינו זהה. הוא הורחב ועודכן ונכללו בו מימצאים רבים חדשים, הן של מחקרי המחבר והן של מחקרי אחרים. החלק הראשון של הספר עוסק בסקירה גיאוגרפית־היסטורית של תקופת ההתנחלות, מלכות שאול, מלכות דוד, מלכות שלמה וממלכות יהודה וישראל עד תום תקופת בית־ראשון. החלק השני דן בנחלות השבטים ובגבולות כל אחד מהם במפורט. בחלק השלישי מובא ניתוח היסטורי של מערכת הגבולות שבין השבטים. בחלק הרביעי נדונות רשימות הערים שבספר יהושע ובחלק החמישי – ערי הלוויים. מובא גם נספח של ארבע מפות. וכן לעכשיו, זהו הסיכום המלא והמוסמך ביותר של הידע שיש בידינו על הגיאוגרפיה המקראית וראוי הוא שיראה אור גם בעברית, ואפילו בתוספת תמונות ותומר איורי, שהיה יכול להעשיר מאוד את המידע הנמסר בספר.

מאכלים לאורחים

בישול

ארוחות 2000 – מנותנים חמים, מנותנים קרים / כריסטיאן מובנר, אנט וולטר / בעריכת צוות מטעמי 2000 / דביר / בצמן / 168 עמודים.

ייחודו של ספר בישול זה – שהוא מיועד להכנת מאכלים המוגשים בהזדמנויות חגיגיות ומירוש הדבר שמאכלים אלה צריכים להיות שונים ו„מעניינים" ועליהם להצטיין לא רק בטעם אלא גם בצורה. ואכן תמצא כאן סלטים לא רגילים (בין השאר, שוקים עם ונגוויל, קיוי עם ליקר תפוזים, סלט כפרי מכשר ואטריות ועורו), חטיפים, גבינות, ממרחים ומטבלים, כריכים, מרקים, ממולאים, דגים, בשרים ומנות אחרונות. כיוון שהצורה קובעת כאן לא פחות מהטעם, מובאים תצלומים צבעוניים של כמעט כל המתכונים. מקורו של הספר הוא לועזי, אבל המערכת מעידה על עצמה שהמתכונים נוסו והותאמו לתנאי הארץ.

פשוט ומהיר

על קצה המזלג / אביבה גולדמן / סדרת נבון לעכשיו, זמורה, ביתן / 187 עמודים.

זה ספר בישול שהוא כמעט האנטי־תיזה של ספרי הבישול האופייניים לשוק שלנו כיום. לא אלבום, אלא ספר, ואפילו בכריכה רכה. לא תמונות צבעוניות, אלא העדר כמעט מוחלט של איורים. לא נושא יחודי ומוגדר, אלא מיגוון של כל סוגי המאכלים והמנות ולא תבשילים יחודיים, מורכבים ובעלי שמות פיוטיים, אלא מאכלים פשוטים, יומיומיים, קלי הכנה וחסכוני־זמן. תמצאו פה מרתחים ומאכלי ביצים, סלטים וחטיפים, מרקים ודגים, עופות מכל הסוגים, בקר, עגל וכבש, טחונים וממולאים, אורז ותפודים, ירקות ורטבים, פסטות ופשטידות, מנות אחרונות וגלידות, עוגות ומשקאות ועוד – קצת מכל דבר והעיקר שיהיה פשוט, מהיר ולעניין.

מה נאכל בקיץ

מאכלי קיץ / מזי דור / צילומים: דאן דור / כתר / 381 עמודים.

התחלנו בספרי בישול כלליים. המשכנו בספרי בישול לפי מנהג לאומי (סיני, צרפתי, איטלקי, הונגרי). נדשנו את המרק בספרי בישול יחודיים לעניינים (דגים, בשר, פשטידות, מרקים). ועכשיו, כשהמדרך כבר צפוף, מה אפשר לחדש בזה הזה אמנם, ספרי בישול עונתיים. מזי דור מציעה כאן מאכלי קיץ, שהמכנה המשותף והרופף שלהם הוא „אוכל קל יותר, מתאים לימים חמים". תמצא כאן שפע רב של מרקים חמים וקרים, סלטים, תבשילי ירקות, מאכלי ביצים, מעשי בצקים ואורז, דגים, בשר, עוף וחלקי פנים, מנות קינוח ומבחר רטבים. יש מדורים מיוחדים והם תיאור של התבלינים ושל עשבי־התיבול ובסוף מובא גם מדור של עצות שימושיות קטנות. אין בספר תצלומים ולכן הוא מכיל חומר רב בתבנית לא־גדולה. האיורים של ז'אן דוד בראשי הפרקים יפים, אבל איכשהו אינם נראים שייכים לספר־בישול.

ילדים

רב־תכליתי

ספר החופש הגדול / נורית יובל / זמורה, ביתן / 80 עמודים.

הספר האלבומי הוא צירוף משעשע של סיפור מתורו על בילויי החופש של ילדי שיכון הוורדים, ובתוכו משולבים (בפרוזה) שפע הצעות למשחקים בבית ובחצר, על הגוף והבעה הנסיעה, וכן מתכונים לבישול ולהכנת מטעמים כפי יכולתם השפנתם של ילדים. כך יכול הספר לשמש גם חומר קריאה וגם מדריך לבילויים ולשעשועים.

מי אוכל מה

סיפור על טיול של ארנב וחתול / מיריק שנור / ציורים: אבנר כץ / הקיבוץ המאוחד / 28 עמודים.

הארנב והחתול נפגשו וטיילו יחדיו ברעות, ואולם כשניסו להתיישב לארוחה משותפת התגלעו קשיים: הגזר, מאכל התאווה של הארנב, אינו לטעמו של החתול והשמנת של החתול מאוסה על הארנב: מילא, אפשר לטייל ביחד ולאכול לבד. הסיפור מסופר בחרוזים פשוטים וקלים והאיורים הצבעוניים המשכלליים הם בחזקת ערך מוסף.

הורים

מכתבים של אמא

אמא של אסף כותבת מכתבים / נירה הראל / איורים: דני קרמן / שבא, מהדורת עם עובד / 71 עמ'.

אמא של אסף כותבת מכתבים לא רק לאנשים, ואפילו לא בעיקר לאנשים. רוב המכתבים מופנים לדאר, לרמזור, למפתח, לנקוקים, לחולצה, למשקפיים, לשטיח, ובאמצעות המכתבים האלה היא מקיימת את לבו של מה שבינה לבין בנה אסף, מסגרת הדברים, שקיו והעבודה וחושים ורגשות עדינים, והשעשועים מתוך המעשים. עיצובו של הספר ושילוב האיורים הצבעוניים המתוחכמים אינו מוקפד במיוחד.

אנציקלופדיה חדשה

עיון

האנציקלופדיה הישראלית הכללית (1) אאגינדהתשפה ● ידיעון (שני כרכים) / ריבוי מידע העיוניבה פרוער ובניו (יועצים) בע"מ, עורך אחראי: יון סורי / כתר / 580 + 642 עמודים.

אנציקלופדיה מקיפה חדשה היא מאורע, ויהיה צורך בעיון מעמיק יותר כדי להעריך את איכותה ושימושיה. כאן, בדיפוף ראשון, נציין שאנציקלופדיה זו מושתתת על הנחות הפוכות מאלו של האנציקלופדיה העברית, כלומר נוטה על הצד הפופולארי ולא אל הצד המונוגרפי־סיכומי. מיספר הערכים בה, לפי המובא, יגיע ל־23 אלף ואפשר שמספר זה עולה על מספר ערכיה של האנציקלופדיה העברית על 35 כרכיה. אולם ערך רגיל מקבל כאן שלוש עד 15 שורות ואין לו ביבליוגרפיה, כך שמי שנזקק למידע שמעבר למינימום יתקשה להסתפק בה. מצד שני, היא בולטת בעידכונה וב„שתיתותה": מצויים כאן גם ערכים „לא קאנוניים", מעולם הבידור למשל, שמקומם לא יכירם באנציקלופדיה „מכובדת". אך הם בוודאי חלק בלתי־נפרד מהחיים. על נושא העידכון ניסתה המערכת להתגבר על־ידי הפרדת של כרך ה„ידיעון", שיחודש לעתים קרובות יחסית. כרך זה מכיל שפע עובדות ונתונים מספריים על ישראל, היהדות, ההיסטוריה, הגיאוגרפיה, המדעים, הכלכלה ועוד, הכל בצורה תמציתית ושיטתית. תמצא כאן, אם תרצה, את הסכם השלום שבין ישראל למצרים, אך גם את רשימת החגים הבינלאומיים והיהודיים, העקרים, פרטים על כל ארצות התבל, טבלת היסטוריה אקלימים, מיון האוגוציוניים, רשימת הוויטמינים, מקורותיהם והמקדיפתם, טבלה להשוואת מידות של ביגוד והנעלה בארץ ובעולם – כל אלה רק דוגמאות לשפע המידע המרוכז בכרך הזה, שיש בו גם מפתח מפורט וגם אטלס־זוטא. באנציקלופדיה נכלל גם שפע של תמונות, אולם נרמה שלגבי אנציקלופדיה היוצאת כיום יש כאן קמצנות יתירה בתמונות צבע.

מכניקה לסטודנטים

מכניקה לסטודנטים / שלמה ניר, בהשתתפות יהושע סופר / מסורית מסלול, הוצאת י"ל מאגנס / 446 עמודים.

זה ספר לימוד הכולל פרקים במכניקה ובמכניקה של נוזלים, כגון דינמיקה של חלקיק, עבודה ואנרגיה, סיבובים ותנע זוויתי, הידרודינמיקה, מתח פנים ועוד. הוא נועד לתלמידי החקלאות ומדעי החיים במוסדות להשכלה גבוהה ויכול לשרת גם מורים ותלמידים בחטיבה העליונה, במקום שלימודי הפיסיקה הם ברמה גבוהה.

למשתמשי בייסיק

מילון בייסיק / אורי שפריר / רומטור, זמורה ביתן / 159 עמודים.

שפת התיכנות „בייסיק" היא הבסיסית והנפוצה ביותר, בייחוד אצל מתחילים, והספר שלפנינו נועד להקל את ההשתלטות עליה. הפרק הראשון בספר מתאר את ערכי שפה זו בארבעה סעיפים: פקודות, פונקציות, אופרטורים ופקודות ישיסה. הפרק השני עוסק בהירשמות־מערכה ומתאר את חלקיו השונים ואת השתלבותם בשתרשותם, אוסגם, לאוצרתה פותחת גירסה עברית של בייסיק. ובכל זאת כדאי למי שמבקש להיכנס לתחום זה לשלוט על השפה בשימושה הבינלאומי ובכך יכול הספר שלפנינו לסייע מאוד, כשקצונו הדרכי (מעשה) יהיה של קריאה שעריה ובוריה לנוחות המישוש ולמהירות.

לנבחנים בלשון עברית

התחביר והשיחבור לבגרות / גרי שין / אור־עם / 142 עמודים.

הספר נועד להכין את לומדו לפרק התחביר והשיחבור בבחינת הבגרות בלשון. הפרקים הראשונים מסבירים ומדגימים את מבנה המשפט וסוגי המשפטים, דיבור ישיר ודיבור עקיף, ביטוי מכליל, משפט דו־משמעי וכדומה. בהמשכו של הספר מובאים 13 שאלונים המדגימים שאלות אפשריות של הבחינה ובצידם התשובות. לבסוף מובאים שני מאמרים שמהם נבחרו מיקטעים לצורך תרגילי שיחבור ואחריהם תרגיל מסכם, המצביע בין השאר על שגיאות נפוצות.

הגות

לזכר רב

ספר זכרון לכבוד ולזכרו של הגאון הגדול והיין רבי משה סוויסא ראש בית דין וקיק לגורנו והמרינה / העורך הרב יוסף בוקסבוים / מוריה / ר"ט עמודים.

רבי משה סוויסא (תרס"ז עד תשמ"ז) נולד בליבורנו ומשם יצא ללמוד תורה בישיבת פוניבז' בליטא. לימים חזר לאנגליה וממנה יצא לכהן ברבנות בהמבורג ובלוס־אנג'לס, עד שחזר ונתמנה כחבר בית־הדין בלונדון ואח"כ כאב־בית־דין. בספר הזיכרון שיצא לשמו מובאים דברי הערכה עליו, קונטרס חידושי תורה מעיזבונו, איגרות ותשובות שכתבו אליו גדולי דור התורה וכן חידושי תורה והלכה ודרשות ישנים. בין האחרונים תשובות של ר' מרדכי יפה בעל ה„לבושים" וקונטרס חידושים מה„שאגת אריה", הוא ר' אריה לייב ממץ.

חיים ללא גוף

באמנות

מאת עודד ברושי

ג'ון בייל, גלריה פאר, רחוב הסורג פינת בן שטח, ירושלים.

ג'ון בייל שייך לזן ציירים, ההולך ונעלם מנוף האמנות. אלה הם ציירי המופשט הטהור, זה המושתת על יחסים בין קו לקו ובין צבע לצבע. ציור ללא מניפסט, שמבטא את האידיאל של הציור המודרני ליצור משמעות ללא הוראה לעצמים בעולם. לעוור תהיה מורכבת על־ידי צבע, אור וקו בתו מימד.

בייל התחייב כזמנו לעיקרון מחמיר של מופשט טהור, אולם הצליח, למרות האילוצים, להגיע לסיגנון אישי מורכב ואינטימי. עם ציירי המופשט הטהור בארץ נימנים מאירוביץ, אפרים ליפשיץ ולאה ניקל. כולם ציירים שהצליחו להגשים, איש איש בדרכו, את הבלתי אפשרי וליצור חיים ללא גוף ומשמעות ללא הוראה. זהו סיגנון ציור שהוא אולי הקשה ביותר ודורש, נוסף לכישרון, גם התעצלות איטית ומרובות על פני שנים של יצירה.

מישפחת הקווים ומישפחת הצבע מובנות היטב בציוריו של בייל. ברקע נמצאים כתמי הצבע השקופים. הם חופפים זה את זה ויוצרים גוני ביניים. את המרכב הצלול והרך הזה של צבע פולחים קווים שחורים דקים ומחריים אליו פירור ומתח. הקו השחור הרך של בייל זוויתי ונוקשה כמו קו ספסות באבן. עוביו אינו אחיד, וקצב התפנית הזוויתית שלו משתנה ויוצר הרגשה של אילתור מוסיקאלי על רקע של ליווי תיזמורתי עשיר.

ג'ון בייל לא הציג זה זמן רב, אולם הוא אינו חושש מניסיונות חדשים בצבע, כמו למשל הצירוף המוזר בין ורוד לחום, שנטמע כאן על רקע המיחבר הכללי בטבעיות מעורה.

זכר למצע

עידו בראל, בילו בליך, ביתן בילי רוז, מוזיאון ישראל, ירושלים.

הציור של עידו בראל – זוכה פרס קולינר לאמן הצעיר לשנה זו – מוצג בביתן בילי רוז בצד תערוכת פיסול של בילו בליך. המאפיין הבולט ביותר, שנראה כמניע את מכלולו של בראל (28) הוא שלילת ערכים ציוריים מסורתיים, תוך כדי העיסוק במלאכת הציור. המצע של בראל – עני ומצוי. הוא משתמש בלוחות־עץ ועץ לבוד לא מהוקצעים לחלוטין. הפעולה האמנותית הראשונה היא הגבה על חפץ קיים, כגון: לוח־עץ, שהיה חסר ערך, ושרד משימוש קודם. הוא אינו מכסה את העץ כולו, אלא משאיר זכר לחייו הקודמים של מצע הציור.

בראל מצייר בטכניקה מעורבת ומרבה להשתמש בגוונים בהירים ולא „ציוריים" של צהוב, חום ולבן־מלוכלך. הוא יוצר שיכבה דקה עד שקופה, המזכירה פרסקו דהוי. טכניקה המנוגדת לחומריות המעובה, לגודל ולציבעוניות ולאקספרסיביות של הציור הפוסט־מודרני. הציור של בראל מופנם מאוד, ויש בו התכונה האוטיסטית של התעלמות מתבנית (הגשטאלט) המציאות תוך התמקדות בפרטים אקראיים, כמו: תקע חשמלי, לוח שש־בש או שורה של מיקטרות. בראל מתעלם מסביבתו של החפץ, וממקם אותו בחלל חסר פרספקטיבה. הצופה המביט בציור של בראל, מחפש בו את היסוד המאחד והמרכזי, אולם אינו מוצא כזה. הצייר נמנע באופן שיטתי מלמסור תוכן מרכזי שכזה. הימנעותו מתגרה בצופה וסותרת את ציפיותיו לתוכן מובנה וסגור.

לפיסול של בילו בליך אפשר היה להתוודע בתערוכה, שקיים בגלריה „קלישר חמש" לפני כשנה. בליך הוא משורר של חומרים זולים. פסליו מורכבים מלוחות פורמייקה, עץ ואלומיניום, מן הסוג המשמש באדריכלות־פנים. פיסלי הקיר שלו מזכירים פאזלים יפניים, אולם הוא שוזר בהם בובות־פלאסטיק מיניאטוריות של חיילים וצילומים, המשווים לעבודה נופך סנטימנטלי.

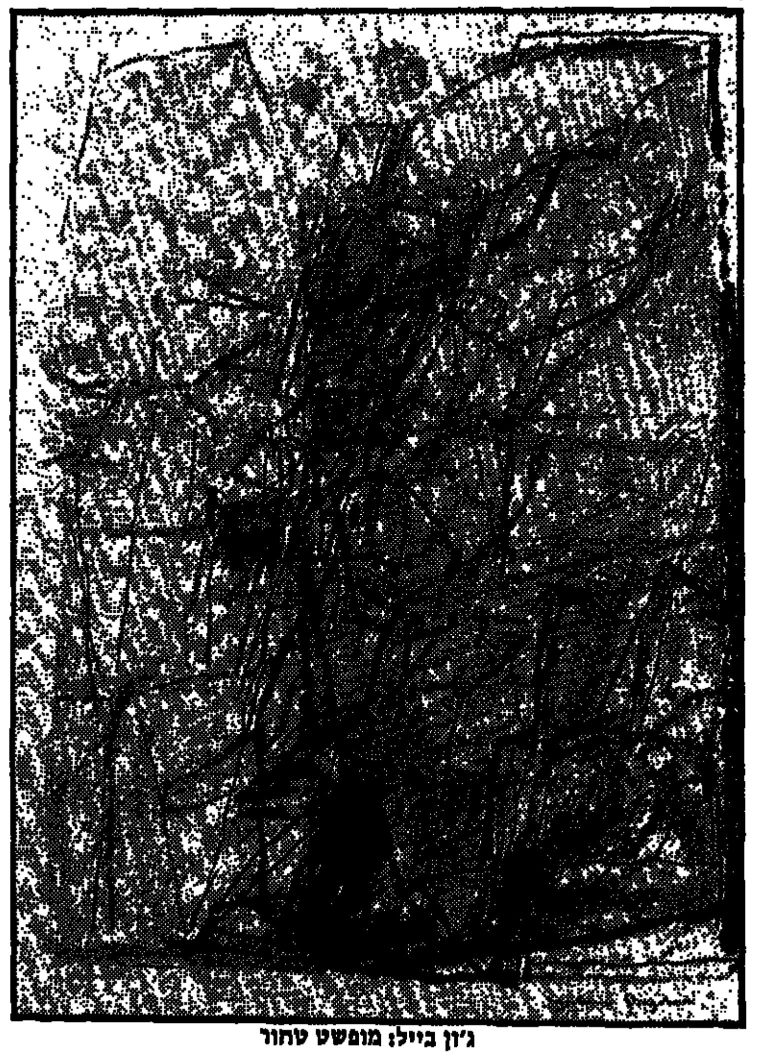

ג'ון בייל: מופשט טהור

מעל ומעבר

מאת דליה אמוץ

צילום בטבע, בית ציוני אמריקה, רחוב אבן גבירול תל־אביב, תערוכה לזכרה של גייל רובין.

הרשימה הזו לא שייכת במאת האחוזים לביקורת הצילום הצרוף. הצילום שבו היא עוסקת אינו בתחום שבו מפגינים ביטוי אמנותי. זהו צילום טבע. הוא חסר אולי משמעות מבחינה אמנותית. זו הנצחת יפי־הטבע, למען הגנתו. אבל מאחר שהוא נוגע בצלמת כל־כך טובה, שראייתה כל־כך אסתטית, ויכולתה הטכנית כל־כך גבוהה, ומותה הוא אסון, איני יכולה שלא לדבר בה. ב־11.3.78 היא נרצחה על־ידי מחבלים שבאו מן הים, ביושבה בתצפית לצילום עופות בברכות הדגים של מעגן־מיכאל. גייל רובין.

גייל רובין נולדה ב־1938 בניו־יורק. למדה צילום ועבדה בארץ עם החברה להגנת הטבע, ועבודותיה התפרסמו במיטב הבמות שעוסקות בהגנה על הטבע. לזכרה קיימה החברה להגנת הטבע תחרות תובבים. הצילומים שזכו בפרסים, וגם כל האחרים, רמתם אינה גבוהה. שני צילומיו של גדעון פלס בתערוכה, שאחד מהם גם מופיע על עטיפת ספר שירים שלו שיצא בהוצאת הקבוץ המאוחד, אולי יפים מאחרים, אך איני מבינה מדוע הוא קישט בו את הספר ולמה צריך לערבב תחביב בשירים. אך צילומים שלה, של גייל רובין, טובים מכל אלה עשרת מונים. פריחת הצלף, פריחת שקדיה, עדינה מכל שראיתי, אנפה אפורה מוארת באור בוהק על רקע אפור של שמים ושל מים, נוף של מים בתולה, בעצם מיותר להשתמש בסופרלטיבים, כי הצילומים הם מעולים בסוגם.

מעוף וחופשיות

מאת דליה מנור

מנדלסון בארץ ישראל – בנין הפקולטה לארכיטקטורה, קרית הטכניון, חיפה.

התערוכה יפה, והכל שכל־כך נחבאת אל הכלים. עד כדי כך התאמצו מארגני התערוכה להסתיר אותה מידיעת הציבור, שגם הסטודנטים לאדריכלות – העוברים באולם הכניסה, או יושבים בקפטריה ליד התערוכה – אינם טורחים כלל להציץ בה. סימפטום ה„מה איכפת לי, מה שהיה בעבר", מתגלה כאן בבירור, והבל. היצירות האדריכליות של אריך מנדלסון (1887–1953) הן פרק חשוב באדריכלות המודרנית, והעובדה, שחלק מהן מצוי כאן אצלנו, ראויה להתייחסות נרחבת. אמנם אין מתעלמים כאן ממנדלסון, לפני שמונה שנים התקיימה תערוכת רישומים שלו במוזיאון תל־אביב, ולפני שבועות ספורים צויינו במכון שוקן בירושלים מאה שנים להולדתו. אך שמו של האדריכל ידוע רק למעטים, אף שרבים חולפים ליד בניניו מדי יום. תערוכה זו, שהכין הטכניון, היא תערוכה דידאקטית, מעניינת ועשויה במידה מן הראוי, שתנדוד במקומות שונים בארץ, כדי שיותר אנשים יכירו את פועלו של האיש. אולי יימצא גם מישהו שיוציא לאור ספר על בניינים אלו.

התערוכה מחולקת לפרקים, והם כוללים צילומים, העתקי רישומים ומיסמכים. הפרקים הראשונים הם היסטוריים וסוקרים את הקשרים של מנדלסון עם ארץ־ישראל על רקע אירועים שונים. תחילה – מנדלסון בגרמניה ובפלשתינה בשנים 1918–1923. לצד המיבנים והמיתווים מגרמניה (מגדל איינשטיין המפורסם), מתועד הקשר הראשון עם רוטנברג, שהזמין את מנדלסון לתכנן את תחנת־הכוח. אמנם הפרוייקט של מנדלסון לא נבנה, אך באופן „מפתיע" למרי תחנות־הכוח, שנבנו על־ידי קאופמן והרוואלד (בחיפה ובטבריה) דומות להפליא לתוכנית של מנדלסון.

הפרק השני בין השנים 1924–33. מנדלסון בגרמניה אך שומר על קשרים – עיקר הקליינטים שלו הם יהודים, וביניהם משפחת שוקן. הוא ציוני נלהב ומביע את רצונו לעלות לארץ־ישראל. עם עליית הנאצים לשלטון, הוא מסולק מאגודת האדריכלים הגרמנים, ונוסע לאנגליה – לא לארץ־ישראל. פלשתינה לא קראה לו, לדבריו. מנדלסון היה אידיאליסט אך גם מעשי, ובעיקר ידע את ערך עצמו. הוא לא רצה לבוא כך סתם, מבלי שיובטחו לו פרוייקטים לבניה. ואכן הוא מגיע, כשהוא מוזמן לבנות, ובין השנים 1934–41 בנה כאן מיבנים רבים ביניהם את בית־החולים הדסה, הר הצופים; את בית־החולים הממשלתי רמב"ם, חיפה; את בית־וייצמן ומכון וייצמן ברחובות; את בית שוקן וספריית שוקן; בנק אנגלו־פלסטינה בירושלים ועוד. תקופה זו מוצגת בתערוכה בהרחבה בצילומים ובתוכניות, ברישומים, מכתבים, ובפרטי־דיהוט מצולמים.

מחדלים כסיבות

(המשך מעמוד 20)

של מושג הרציונאליות. על־כן יש אולי מקום להגדרה קלוקלת, כמו זו שמציע וינריב ל„מעשה רציונאלי": „מעשה רציונאלי הוא מעשה שנעשה על פי החלטה רציונאלית; החלטה רציונאלית היא החלטה שנתקבלה כמסקנה משיקול־דעת, שנערך על־פי כללי הסק רציונאליים ומהקדמות הכוללות רצויות (מטרות) רציונאליות וסברות רציונאליות" (כרך א, עמ' 220). עכשיו, יש לטעון, אנחנו יודעים מהו מעשה רציונאלי, גם אם אין לנו מושג מהו „רציונאלי".

מחדלים בהיסטוריה

אפשר להביא דוגמאות נוספות לטעיות ולתעיות ביער עבות זה, שאליו נכנסנו בהדרכתו של וינריב. לא הייתי רוצה ליצור רושם, כאילו ניזקו של הספר מרובה מתועלתו. אדרבא, יש להחזיק טובה מרובה לוינריב, המכניס אותנו אל המבוך הזה ומעניק לנו גירויים אינטלקטואליים מרובים, ומאלץ אותנו להודות על המוצא. ועם זאת איני יכול להתאפק מלהעיר הערה אחרונה בעניין חשוב אחר, שבו דן וינריב ארוכות, וכמדומה, אף מביא תרומה מקורית משל עצמו. בדיון על מחדל ואחריות בהיסטוריה, טוען וינריב, כי אין להטיל אחריות סיבתית על אלה שלהם אנו מייחסים מחדל בקשר לאירוע מסוים כלשהו. שהרי המחדל אינו יכול להיות סיבה לאירוע, משום שמחדל אינו בגדר אירוע המתרחש בפועל; – – – ומה שאינו מתרחש כלל אינו יכול לגרום את המתרחש; מה שקיים אינו יכול להיווצר על־ידי מה שאינו קיים; וגם אינו יכול להיווצר מן האין (כמאמר האמרה הרומית, Ex nihilo nihil). קשה מאוד לערער על עמדת יסוד ברורה זו", מסיים וינריב את טיעונו. כל זה מעניין עד מאוד, אך עומד על כרעי־תרנגולת. וינריב היה צריך להתעמק יותר במשמעות האימרה הרומית. מאחורי האשמת מחדל בהיסטוריה אינה עומדת הטענה, כי המחדל גרם לאירוע מסויים, כי אם הטענה, שהמחדל אי־עשייה „גרם" (כלומר, ממנו השתלשלה התוצאה) אי־עשייה אחרת (מחדל אחר), אכן, Ex nihilo nihil. האשמים במחדל יום־הכיפורים לא האשמו בפריצת המלחמה, כי אם באחריות לאי־כוננות למלחמה. אצלנו המהלכה בתקופת השואה. איש אינו טוען, כי ההנהלה הציונית אשמה בשואת יהודי אירופה. ההאשמה המנומקת היא, כי ההנהלה לא פעלה די כדי להציל את יהודים בשואה. כלומר, המחדל הציוני היה בין הגורמים לאי־הצלחתם של הצלה, כי בשאלות של מחדל אנו מייחסים אחריות ותובעים עונש לא בשל תוצאות או אי־תוצאות, כי אם בשל המחדל עצמו, הציפייה מאנשים נושאי־תפקיד היא שימלאו את תפקידם. הציפיה מבני־אדם סתם היא שימלאו אחר מצוות אנושיותם, ללא תלות בשאלה, אם יש או אין סיכוי להצלחה. הסיכוי עשוי הרי הוא תלוי בסופו של דבר במאמץ האנושי.

בין פוגל לגנסין

(המשך מעמוד 28)

שמונה וארבעה – תמיד שנים־עשרה..." (26) הנונסנס הולם את פרץ השמחה, ועם זאת יש משהו מטורף באריתמטיקה המשתלטת עליו. סימני השיגעון – מעבר למתירנות הפתולוגית שלו כלפי תיאה – מתחילים לצוץ בבירור לקראת לידת התינוק, ושוב: בצורה מאוד סובטילית, כאילו לא שייכת. פרצ'יק מספר שקרא בעיתון מודעה של אשה שאיבדה את אוזנה, והיא מוכנה לשלם חמשת אלפים דולר למי שימכור לה אוזן ימנית באורך של חמישה סנטימטרים וחצי בדיוק. מתפתחת שיחה על העניין, תיאה מציעה לגורדוייל למכור את אוזניו (שם החיבה שלו בפיה הוא „שפן"), ואז גורדוייל רואת בדמיונו אוזן כרותה, שנצררה במוך ונשלחה לאמריקה ברואר. הוא נתקף תיעוב פיזי, חדל לשתות את הקפה ואינו מצליח להיפטר מהתמונה ומהירהורים על סדרי המישלוח של האוזן לאמריקה, עד שהוא מתחיל לחוש מעין דגדוג באוזניים „כמו מחמת רמישת נמלים. טפח – אמר לעצמו הרהורי הבאי כאלה" (191). משמעות הדבר מתבהרת על רקע חלום של גורדוייל, כי רגלו השמאלית נקטעה משום שהוא חייב לשלוח אותה לאשתו שבאמריקה (43). שני המקרים קשורים לתחושת זהותו שנפגמת (כמו ידיו), ולהרגשה שחלק ממנו (החלק שאינו שייך לוינה) חייב להגיע לאמריקה, כדי שיוכל ליצור קשר משפחתי או להתעשר. בחורתו הביתה הוא חולם שפרצ'יק רוצה לבלוע את כבדו של אולריך, שהיה דומה בצבעו ובצורתו לסיגרים של ד"ר קרינדל, ואולריך מתחנן ובוכה עד שבאה תיאה ועוסקת, כי פרצ'יק ישלם לאולריך שני אלפים דולר וגם יתחייב להמציא לו כבד אחר מבית־חרושת אמריקאי (193).

השיגעון של גורדוייל נעשה יותר ויותר חזק עם לידת התינוק, והוא מתרכז בתודעה מפרידי, שעלול לחנוק את התינוק כפי שחנק חתול. לעוצמת ההשפעה הברורה של ארגר אלן פו (שסימניה ניכרים בכל ספרות הדקאדנס האירופי) על פרשה זו, מתוארת פרשה משונה אחרת, זו של קניית העגלה. במקוריות רבה, בכוח עיצוב פסיכולוגי מרשים ובבימה הומוריסטית שופעת תוכחות הד"ר אסטל, מעבידה של תיאה, קונה עגלת תינוק מפוארת מתנה לתיאה. גורדוייל, שעד כה הרחיק את כל הרמזים של תיאה, לפיהם הד"ר אסטל הוא גם אבי התינוק, אינו מסוגל להשלים עם קיומה של העגלה, והוא מחליט להחזיר את העגלה לחנות ולקנות במקומה עגלה אחרת. וכך הוא עושה, במאמצים גדולים, אם כי העגלה שקנה אינה שונה מקודמתה. „גורדוייל עזב את החנות במצב־נפש מאושר. רומה היה, כאילו נסתלק ממנו כמתי־אחד כל הספקות בנוגע לאבהותו, כאילו נתאמתה ונתאשרה זו על ידי מועתים חותכים, שאין להרהר אחריהם... עכשיו היה הכל שלנו התינוק, העגלה, תיאה – בלי כל ערעורים..." (224).

תהליך ההידרדרות מלווה גם בתיאורי קליטת מציאות מעוותים, כגון כשגורדוייל שוכב ורואה פתאום את החלון כאילו הוא קבוע בקיר באלכסון, וככל שהוא מנסה לסובב את ראשו החלון ממשיך להיות מלוכסן. לבסוף הוא מהרהר „זה בלי ספק סיגנון־בניה מודרני... אבל אני כשלעצמי מבכר את הישן" (246). הוא נרדם וחולם חלום המתואר בפירוט ומזכיר סיפור של קפקא. במרכז החלום עומד הרצח של פרידי בידי השוער (השלכה של מה שגורדוייל עצמו היה רוצה לעשות). כשגורדוייל פותח את פיו לספר על הרצח, מתחילים לצאת מפיו כבלי ברזל כבדים, והם נערמים לרגליו בגל גבוה, ועימם מזנק מפיו סילון של דם (265).

ט. אקספרסיוניזם הומניסטי

יחודו של הרומאן „חיי נישואים" בסיפורת העברית הוא בשייכותו המובהקת לאקספרסיוניזם האירופי. המודרניזם בסיפורת העברית נעצר ונסוג עם המעבר של המרכז מאירופה לארץ־ישראל. הפרוזה של פוגל היא המשך טבעי לפרוזה של גנסין במובן זה, שאצל גנסין צעקת החרדה והתיעוב עטופה בשכבות עבות של אימפרסיוניזם. המודרניזם של פוגל שונה מזה של גנסין גם בכך, שפוגל מוכן לשים בפי גיבורו הצהרות ישירות של דעתו לגבי מה שחסר בעולם ומה שצריך להיות בעולם. גורדוייל מהרהר באוזני תיאה: „– עלובים האנשים מאוד, לאמיתו של דבר. רואה אתה אדם, שהוא בריא לכאורה, וצעיר, ואפילו עליז – הכול על צד היותר טוב. והנה מסתיעים אותך עם מבט אחד, תנועה אחת, שלא מדעת הבעלים, הם מתנים לך על מצוקי הסמויים יותר מגידיים ארוכים. חסרה המלה בעולם. לא זו הגסה, המודרנית, כי אם הצנועה, האילמת, זו שמפכה ישר מנפש לנפש, ללא דיבור פה ואף בלי תנועה, רשכה בלבד ניחומים ועידוד... אולי ייגאל העולם במלה זו..." תיאה לועגת לדבריו ואומרת, בין השאר: „הגבורה בלבד היא המכריעה. כאן הרפי־האון אין להם תקנה אלא למות ולעבור מן העולם..." (192).

המסר של פוגל ברומן הוא מסר אנטי־ניטשאני, בתקופה שבה סכנתה של הרוח הניטשאנית, שסחפה את כל המודרנה מסוף המאה ה־19 ותחילת ה־20, היתה עדיין בבחינת צל עבר. אין זה מיקרה, שדווקא סופר יהודי, שחי ארבע־עשרה שנים בוינה וברח ממנה כשקיבל זכות ישיבה בה, מנסה לבטא את חרדתו ולהצביע על המחסור במלה בעולמנו. ועובדה היא, שגם כאן ועכשיו יש מי שקורא את הספר ורואה רק את הגיהוך שבדמות הגיבור.

פרשת השבוע

אמור

מאת מנחם בקר

"אמור אל הכוהנים, בני אהרן, ואמרת אליהם..." (כ"א, א')

על פסוק זה שבפתח הפרשה מעירים חז"ל במסכת יבמות (קי"ד, ע"א): "אמור... ואמרת" – להזהיר גדולים על הקטנים. לפי הפשט, מורה כאן התורה לבני אהרן הכוהנים, שלא די בקיום המצוות והאיסורים המוטלים עליהם; אלא הם חייבים להדריך כראוי את בניהם אחריהם בכל מצוות הכהונה, שלא תצא חלילה תקלה על־ידם.

הגאון רבי משה סופר, בעל "חת"ם סופר" (רבה הדגול של פרשבורג, בירת סלובקיה: 1762–1839), מוצא בהוראה זו משמעות אקטואלית נוספת: בנוהג שבעולם, כשהולך אדם לבית־עולמו, דואגים אנשי חברה קדישא ושאר עסקני הציבור ל"גדולים": הם מספקים כל מה שדרוש לכבודו של "הנפטר הגדול": הלוויה מכובדת, הספדים נאותים; וגם דואגים להנציח את שם הנפטר, כראוי למעמדו הרם. אולם מרוב עיסוקיהם ב"גדולים", שוכחים הם את ה"קטנים": היתומים האומללים והאלמנה המסכנה, שהנפטר עזבם לאנחות בעולם הזה, ללא דאגה מספקת לקיומם החומרי. באה איפוא התורה בפרשה זו, הפותחת בכוהן שמת לו מת, ומדגישה: "אמור... ואמרת" – להזהיר גדולים אל הקטנים. בכך מורה לנו התורה הקדושה, שבשעה שהמוות פוגע בראש המשפחה, צריכה עיקר דאגתנו להיות נתונה ל"קטנים" – היתומים הקטנים והאלמנה הבודדה – הזקוקים לסעד חמרי ולעידוד נפשי באסונם הכבד. וכאשר נתייחס כראוי אל ה"קטנים" והחלשים, נמלא בכך את מלוא חובתנו גם כלפי ה"גדולים"...

ממידרשי חז"ל

"כי תבואו אל הארץ... והבאתם את עומר ראשית קצירכם אל הכוהן" (כ"ג, י')

רבי יוחנן אומר: לעולם (= תמיד) לא תהא מצוות העומר קלה בעיניך. שעל־ידי (= בזכות) מצוות העומר זכה אברהם אבינו (וזרעו) לירש את ארץ כנען. הדא הוא דכתיב (= זהו שכתוב): "ונתתי לך ולזרעך אחריך את ארץ... כנען" (בראשית י"ז, ח') – על מנת "ואתה את בריתי תשמר" (שם, ט'); ואיזו (= מהי "ברית" זו?) זו מצוות העומר.

רבי שמעון בן לקיש אומר: לעולם לא תהא מצוות העומר קלה בעיניך. שעל־ידי מצוות העומר עשה הקדוש־ברוך־הוא שלום בין איש לאשתו. דכתיב (= שכתוב בפרשת אישה סוטה): "והביא האיש את אשתו (הסוטה) אל הכוהן, והביא את קרבנה עליה עשירית האיפה קמח שעורים" (במדבר, ה', ט"ו) – בזכות שעורים (יבוא השלום בין איש לאשתו); ואיזו (= לאילו "שעורים" הכוונה כאן?) זו מצוות העומר (הקרבה מן השעורים).

חסידים מספרים

שואל כעניין ומשיב כהלכה

הגאון רבי יוסף דוב סולובייצ'יק, ראש ישיבת וולוז'ין ורבה של בריסק דליטא (1820–1892), היה לא רק גדול בתורה אלא גם איש־ציבור פעיל (בין השאר, תמך בתנועת חובבי־ציון ואף ייסד אגודה ליישוב ארץ ישראל). להמוני העם נודע כבעל מוח שנון, היודע לעמוד בכבוד מול נציגי השלטונות ברוסיה ועושי דברם היהודים.

★

פעם נזדמן לביתו של הגאון מבריסק יוסף רוזנטל, תלמיד־חכם ויודע ספר, שנטה אחר תנועת ה"השכלה" ונקלע פעם בפעם לוויכוחים עם רבני הדור.

שאל האורח ה"משכיל" את רבי יוסף ה... במחילה מכבודכם, אתה וחבריך הרבנים מוגז... בחומרות ובהטלת סייגים ואיסורים חדשים לנקש... והלא נאמר במפורש בתורה: "לא תוסיפו על הדב... אשר אנוכי מצווה אתכם" (דברים ד', ב')?

השיב רבי יוסף דוב לאורח המקשן: יש לנו אסמכתא מפורשת בכתוב לכל הגזירות והסייג... שמטילים חכמי ישראל בכל דור ודור. בסוף פרשת "אחרי מות" נאמר: "ושמרתם את משמרתי" (ויקרא י"ח, ל'), ודרשו על כך חז"ל במסכת יבמות (כ"א ע"א): "עשו משמרת למשמרתי" (= עשו סייגים וגדרות כדי להישמר מכל עבירה). והנה חוזרת התו... על הוראה זו בפרשת "אמור", ככתוב: "ושמרו את משמרתי, ולא ישאו עליו חטא" (כ"ב, ט'). בחזרה זו באה איפוא התורה להנחות את חכמי ישראל שעליהם להטיל גדרות וסייגים לחיזוק שמירת המצוות, ואינם צריכים לחשוש שעוברים בכך על הלאו של "לא תוסיפו".

ועוד הוסיף ואמר רבי יוסף דוב: משל למה הדבר דומה. לשיקוי רפואי שרושם הרופא לחולה. אם שתיית תה חם. שיעורו של השיקוי הוא: כך וכך טיפות בכל פעם, לא פחות ולא יותר. אבל התה ששותה אחרי־כן החולה אין לו שיעור, ורשאים בלי ספק להוסיף ולגרוע בכך. והוא הדין לגבי החומרות והסייגים של רבני ישראל בכל דור ודור. שהם בבחינת התה שלאחר טיפות הרפואה...

בקיעים בגוש

(המשך מעמוד 5)

המורחבת ביום חמישי. דובר על הקמת מועצה או פורום רחב, בן 300־200 איש, על בחירת מועצה מצומצמת (פעילה), על התפקדות ועל כינוס ועידה. אחר־כך פרשו בן־נון ופרומן מזרנים על הריצפה והלכו לישון.

למחרת, יום שני, מתחילה התרוצצות קדחתנית בין שתי הקונות. וייס מודיעה על כינוס המזכירות ביום שני בשבוע הבא. לפנות ערב מחליטים אנשי בן־נון לוותר: הם לא יפלגו את גוש אמונים על עניינים טכניים.

נחום האס, מפעילי הגוש, מוזמן לחקירה במשטרה. דניאלה חוקה, אומר האס, והיא תישאר מזכ"ל הגוש. כל הערעורים על מעמדה נובעים מצרות עין.'חיפשו' אותה.

אחרי הצהריים מופיע חנן פורת. הוא מוזקן, בשל ספירת העומר (ולמה מגדלים זקן? תלמידיו של ר' עקיבא מתו בין פסח לעצרת, כי לא נהגו כבוד זה בזה), ומסתגר לשיחה עם דניאלה וייס. פורת (זה המלט הנצחי שלנו, כתב עליו אליקים העצני ב"נקודה") מתקשה להכריע. חנניה'יק, אומר לו הרב פרומן, באחת האתנחתות שבין ישיבה לישיבה, אתה תצטרך להכריע. שתהיה לך סיעתא דשמייא שתכריע.

בלילה מגיעה משלחת מקדומים. לא מדובר במאבק אישי, אומר להם פורת. מדובר בהחלפת ההנהגה. דניאלה תוכל למלא תפקידים אחרים. למשל, אחראית על נושא העליה. הקו הנוכחי הכניס אותנו לפינה, הפך אותנו לכת. מן החדר הסגור נשמע פתאום קולו הרועם של הרב לווינגר: אני מכיר מקרוב את הקלקולים שלה, אבל שאנשים שלא עברו בשטח, יבואו פתאום להגיד מה לעשות? תתבייש לך (לעבר פורת), תתבייש לך, להדיח אנשים בטלוויזיה!

למחרת יעמוד בן־נון בשלווה מול התקפות שלוחות־רסן מצד המחנה היריב. בכתבה שפורסמה באחד מעיתוני הערב נאמר, כי הוא מוכן להידבר עם אש"ף. בן־נון מכחיש שאמר הדברים, אבל צילומים מוגדלים של הכתבה, מסומנים בקווים צהובים, כבר הופצו בכל היישובים. ובן־נון, שעיקר המלחמה שלו היא על הבית, קרי על תמיכת היישובים, לא יודע עדיין איך בולעים את הצפרדע הזאת.

על המדרגות תופס אותו אמנון וייס, הבעל של דניאלה, וצועק בקול גדול: אין לך מקום בתנועה, לך לשלום עכשיו. אתה צריך לבקש סליחה מדניאלה על ההכפשה. אתה במשבר, צועק וייס, תחזור הביתה ותלמד תורה! אם אתה זורק אותי החוצה, עונה לו בן־נון בשקט, אתה זורק גם את ישיבות ההסדר, ואת בני עקיבא. בן־נון יודע על מה הוא מדבר: הוא מקובל על רוב ראשי ותלמידי ישיבות ההסדר וגם חבר בהנהלה הארצית של בני עקיבא. ביום חמישי קיימו חברי ההנהגה הארצית של התנועה, בפעם הראשונה בתולדותיה, שביתת מחאה מול משרדי הגוש.

בני עקיבא נחשבה תמיד לעתודה של הגוש, למאגר האנושי ממנו נשאבים כוחות החדשים של התנועה. המזכ"ל, אמנון שפירא ("אנחנו לא עתודה של אף אחד"), מקפיד להדגיש, שהזיקה בין התנועות איננה פורמלית, אבל העמדה הרשמית של בני עקיבא מזדהה עם הקו האידיאולוגי של גוש אמונים. ואף על פי כן, נדרשו ראשי התנועה למחלוקת. הם ביקשו גם לבוא ולהשמיע את דבריהם בישיבת המזכירות ביום שני.

שפירא אומר מפורשות: אם יואל בן־נון והקו שהוא מייצג יהיו בחוץ, לגוש אמונים תהיה בעייה קשה מאוד עם בני עקיבא.

מי שיפסיד – ילך

כאן משחקים על כל הקופה, אומר לי אחד מראשי הגוש. הבעייה איננה דניאלה וייס. הבעייה היא לווינגר. אם הוא ישאר בשטח, עם קבוצת ההנהגה של היום, זה לא ילך. מי שיפסיד, יצטרך ללכת הביתה. איך מוציאים את לווינגר החוצה? לא בהצבעה של גוף כלשהו. רק אוטוריטה תורנית יכולה להוציא אותו. הרב הראשי, אברהם שפירא (לווינגר היה תלמידו של שפירא – א.ש.), אחרי המחתרת היה הרב הראשי קרוב מאוד להורות ללווינגר ללכת הביתה, והוא היחיד שיכול להביא אותו לקחת פסק־זמן. בשעתו היה זה הרב צבי יהודה קוק זצ"ל, שיכול היה לעשות זאת.

בערב, לפני שמכריזים על "הפסקת תקשורת" כללית, אני שואלת את יואל בן־נון, אם יהיה פילוג, ומה יקרה אם יפסיד במערכה. אני עובד כמורה וכמחנך, וגם כותב, אומר בן־נון. מעולם לא קיבלתי משכורת כאיש ציבור. כל מה שעשיתי בגוש אמונים היה על חשבון הזמן והרכוש הפרטי. אין לו שום בעייה להפסיד ולומר: עשיתי כדי למנוע את ההידרדרות, אבל לא הצלחתי, עכשיו הכל בידי שמיים.

אני לא חושב, אומר בן־נון, להקים תנועה אחרת. אני לא איש אירגון. אני אלך הביתה. לפי עניות דעתי, כל האנשים שחושבים כמוני, יפרשו גם הם. פירוש הדבר, שגוש אמונים יהיה קטן יותר ומיליטנטי יותר, וימשיך למלכד את עצמו עד מאורעות כמו בנוקר יוסף, הלוואי שלא יהיה יותר גרוע.

אני חושש, הוא אומר, שזה יהיה יותר גרוע.

אין ועידה אין בחירות

(המשך מעמוד 1)

מה שמדינה דמוקרטית נאורה היתה עושה בתנאים אלה. לאמור, שואלת את העם מה הוא רוצה: להשיב לא, כמו שמיר, ארנס, שרון, לסיכוי רופף ככל שי־היה להרחיב את תהליך השלום; או לומר כן, כמו פרס ורבין, להזדמנות אולי בלתי חוזרת לשבת למו"מ עם חוסיין ועם פלשתינאים.

אבל אנו במצב־ביש עם ממשלה שאין בה רוב לא בשביל לבלוע, ולא בשביל להקיא; לא בשביל ועידה, ולא בשביל בחירות. מצב שבו ראש ממשלה שולל משר חוץ הזכות לפעול למען קידום השלום, ותולה בו אשמה של מזימה הנובעת מתאוות השל־טון; בעוד ששר חוץ מאשים ראש ממשלה בטירפוד מכוון של השלום, אך ממשיך לשבת יחד אתו ליד שולחן הממשלה, ובניגוד לדעתו יוצא לארה"ב לעי־שות נפשות לוועידה המתוארת כאסון לאומי על ידי מחצית הממשלה.

ואם זה לא מספיק, הרי על הסף גם עומד האיום של ראש הממשלה לפטר את שר החוץ.

במצב מחפיר כזה, שאיננו רחוק מתוהו ובוהו שלטוני: כששותף אחד מאיים לפטר את האחר, והאחר כבר פועל למען פירוק השותפות; מה זה חשוב לשאול איך ומדוע פרס ועמיתיו לא עשו שיעורי־בית, ולא היו מודעים לעובדה כי האיום בהקדמת הבחירות היה איום־סרק, מאחר שהתברר שאינו נישען על גיבוי של רוב בכנסת?

על זה פוסקים פרשנים, בצדק, שפרס במילכוד. אחרים אומרים שהממשלה במילכוד, וגם זה נכון. אך מעבר לזה, כלום עם ישראל כולו לא נלכד במילכוד, שתוצאותיו, בטווח ארוך, עלולות להיות הרות אסון?

משרד החינוך והתרבות

פרסי ישראל תשמ"ח שנת ה־40 למדינה

פרסי ישראל תשמ"ח יוענקו בשנת ה־40 למדינה לאישי מופת על יצירות והישגים מקוריים וחשובים ביותר בחמישה תחומים ואלה הם:

★ מדעי היהדות (להוציא היסטוריה וחקר הספרות)
★ מדעי החיים
★ סיפורת ושירה
★ הזמר העברי — הלחנה וביצוע
★ שירות חיים למדינה ולחברה בכללה

מועמד ומציע רשאים להיות כל אזרח, תושב קבוע ומלא בישראל, שלא קיבל את פרס ישראל.

את ההצעות יש לשלוח בחמישה עותקים ולציין את תולדות החיים של המועמדים לפרס, הנימוקים, רשימת היצירות והמחקרים וזאת על נייר לבן, בלי שמות הממליצים. יש לצרף שתי תמונות של המועמדים, הכתובת, מספר תעודת־זהות וטלפון. את שם המציע וכתובתו – שלא יימסרו לשופטים – יש לכתוב על דף נפרד. החומר לא יוחזר.

יש להמציא את ההצעות עד יום שישי, כ"ז בתמוז תשמ"ז 24.7.87, לממונה על פרסי ישראל, משרד החינוך והתרבות, ת"ד 292, ירושלים, 91911.

SOTHEBY'S
FOUNDED 1744

סותבים ישראל מודיע על קיום
שתי מכירות פומביות
בהילטון ירושלים ביום א' 24 למאי 1987

יודאיקה
ספרים, כתבי יד ותשמישי קודש
בשעה 11.00 בבוקר - מכירה א',
בשעה 4.00 אחה"צ - מכירה ב'

אמנות המאה העשרים
ציור רישום פיסול
בשעה 8 בערב.

תצוגה מוקדמת
תערך במלון הילטון ירושלים
טל. 02-536151
ימים ג'־ה' 19־21 במאי
בשעות 10 בבוקר עד 8 בערב.
יום ו' 22 במאי בשעות 10 בבוקר עד 3 אחה"צ.

לפרטים נוספים וקטלוגים,
נא לפנות להילטון ירושלים או למשרדנו.
סותבים ישראל־דב הוז 19, תל־אביב
טל: 03-246897, 03-223822

משרד החינוך והתרבות | עיריית תל־אביב־יפו

ספרית שער־ציון בית־אריאלה

כנס מספרים וסיפורים

באלאות ממו שנה לספרית שער ציון ו־30 שנים לבית אריאלה
יתקיים בספריה בימים שני עד חמישי, י"א–י"ד בסיוון תשמ"ז
(8–11 ביוני 1987)

הכנס יעסוק בנושא בחירת הסיפור והבחנות בין הסיפור העממי והסיפור הכתוב לילדים. במסגרת הכנס יוכלו מספרים ללמוד אחד מחשני, לשמוע סיפורים ולהתעדכן במחקר בתחום זה ויתקיים מפגש של מספרים עם ילדים.

הפתיחה: ביום שני בשעה 18.00 באודיטוריום
במעמד סגן ראש הממשלה ושר החינוך והתרבות
מר יצחק נבון
ובהשתתפות ראש מינהל החינוך בעיריית תל־אביב־יפו
ד"ר חיים בסוק

פרטים נוספים אפשר לקבל בספרית שער־ציון, בית אריאלה, שדרות שאול המלך 25, תל־אביב – 64367, טלפון 03/210141־4.

בראזיל בישראל
1.6.1987 — ברמת־גן
כרטיסים במשרדים

למכירה
אמבולנס פרטי
מודל 86
שברולט – חדש
נא לפנות לקיבוץ כפר הנשיא
בעבודה – 06-932975
ובבית – 06-932572
לבקש את נחמן

להשכרה
בשכ"ח
236 מ"ר
באבן גבירול
ליד שאול המלך
...

אוניברסיטת תל־אביב

המרכז לפיתוח ע"ש פנחס ספיר ליד אוניברסיטת ת"א | הקתדרה המיוחדת למדיניות כלכלית אוניברסיטת ת"א

ערב עיון
ייצוב כלכלי: לקחים וסיכויים

הרצאה: מר **משה ניסים** – שר האוצר

דיון בהשתתפות:
פרופ' **חיים בן־שחר** – החוג לכלכלה, אוניברסיטת תל־אביב, מופקד הקתדרה המיוחדת למדיניות כלכלית.
פרופ' **אלחנן הלפמן** – החוג לכלכלה, אוניברסיטת תל־אביב, מנהל המרכז לפיתוח ע"ש פנחס ספיר.
מנחה: פרופ' **אפרים צדקה** – החוג לכלכלה, אוניברסיטת תל־אביב.

ערב העיון יערך ביום שלישי, כ' באייר תשמ"ז, 19.5.87, בשעה 18.00, באולם 144 בנין גילמן, אוניברסיטת תל־אביב, רמת־אביב, תל־אביב.

הסתדרות מדיצינית הדסה
מודיעה

החל מה־17.5.87 יחול שינוי בימי הקבלה של המרפאה האורולוגית
החולים שהוזמנו ליום שלישי
מתבקשים להגיע למרפאה ביום חמישי
יום שישי מתבטל
נא לפנות לטל' 02-446878

הסתדרות מדיצינית הדסה
מודיעה

בל"ג בעומר (יום א' 17.5.87)
שני בתי החולים של הדסה בירושלים
יעבדו במתכונת של שבת
הציבור מתבקש לפנות למרפאות
במקרים דחופים בלבד

זבל בקר
למושב עין יהב בערבה
דרושים
2500 קוב זבל בקר טרי
בהצעות נא לפנות למרכז־המשק,
טלפון 057-81131.

דרוש מחסן
בגודל של כ־300 מ"ר
עם גישה וחניה נוחה
לפריקה והעמסה
באיזור הצ'ק־פוסט חיפה
04-534311

מכרז
מתבקשות הצעות לרכישת מגרש
ברח' סורצקין בירושלים הידוע כחלקה 12 בגוש 30299.
1. את ההצעות יש להגיש עד 25.6.87 במשרדי החתום.
2. להצעה תצורף ערבות בנקאית בגובה 5% מהמחיר המוצע.
3. על המציע שיזכה, לשלם את התמורה תוך 7 ימים מיום שהודע לו על זכייתו במכרז.
4. קונה שיזכה במכרז ויחזור בו מהצעתו או לא יעמוד בתנאי ההצעה תחולט ערבותו.
5. שווי המגרש הוערך ע"י שמאי ב־9.82.4 ב־2,340,000 שקלים.
6. המכירה כפופה לאישור בית המשפט.
לבירור פרטים ניתן לפנות לעו"ד, טל. 02-631326.
מ. קידוש, עו"ד
מפרק עזבון ...
חלקה 12 גוש 30299
... ירושלים.

בית הספר לחינוך של התנועה הקיבוצית
אורנים
המכללה

המכון לאמנות
הוראה ע"י אמנים ידועים
נמשכת ההרשמה

מורים לאמנות
מורים לעיצוב ומלאכה

★ המכון מכשיר מורים לכיתות יסוד חטיבת ביניים וחטיבה עליונה.
★★ מגמת המסלול להכשיר מחנכים שיסייעו לילדים בעשייה יוצרת בתחומים שונים במיגוון רחב ככל האפשר של חומרים ועיבודם, לפתח חשיבה יוצרת ומתכננת של הסביבה וליטול חלק בעיצובה.
★★ משך הלימודים לקבלת תואר "מורה בכיר" — שלוש שנים.

תוכנית הלימוד
א. לימודים פרגוגיים כלליים ולימודים ספציפיים לחינוך האמנותי.
ב. מקצועות רקע לאמנות וליצירה כגון: תורת הצבע והצורה, אמנות ופולקלור יהודיים, עיצוב תלת מימדי, אמנות הקולנוע והטלוויזיה.
ג. סדנאות מעשיות: רישום, צבע, פיסול, צילום, קולנוע, קרמיקה, טכסטיל, עיצוב וגרפיקה ועוד...
ד. הסתכלות מודרכת בבתי ספר במשך שנה ב' התנסות מודרכת בהוראה בבתי ספר במשך שנה ג'.

נמשכת ההרשמה לחוגים אקסטרניים באמנות
ניתן להשתלב בסדנאות בודדות (כלומדים שלא מן המנין), ולהשתלב בקורסים הבאים:
ציור ורישום; פיסול; תחריט; צילום; קרמיקה; אריגה, צבע מים (אקורל); שפת קולנוע; הדפס רשת;

לקבלת מידע: מזכירות המכון לאמנות
04-930750

פרס רוטשילד לחינוך לזכר מקס רואו ז"ל
(מנכ"ל יד הנדיב לשעבר)

קרן רוטשילד תעניק עבור שנת תשמ"ז/1987
פרס רוטשילד לזכר מקס רואו ז"ל
בגובה של 16,500 שקלים.

הפרס יוענק למורה, מנהל/ת או מפקח/ת שהצטיינו בעבודתם ותרמו תרומה מקורית בתחום החינוך בארץ משנת תש"ח (1948).

בהתאם לתקנון הפרס, הצעות מועמדים תתקבלנה מאת:
א) מנהלי מחוזות של משרד החינוך והתרבות
ב) מנהלי מחלקות חינוך עירוניות
ג) מפקחים כוללים, משרד החינוך והתרבות
ד) ראשי יחידות, משרד החינוך והתרבות
ה) נציגים של בתי ספר לחינוך שליד האוניברסיטאות

ועדת הפרס: הגוף שיחליט בענין הענקת הפרס הינו ועדה בת שבעה חברים שמונתה ע"י יד הנדיב שחבריה הם:
• מר אליעזר שמואלי – יו"ר
• מר שמואל בנדור • ד"ר יונה פלס
• ד"ר אבימה לומברד • ד"ר יצחק פרידמן
• מר דוד פור • ח"כ מאיר שטרית

לוח זמנים:
את הצעת המועמדים יש לשלוח בדואר רשום לא יאוחר מכ"ט באלול תשמ"ז (23 בספטמבר 1987) לפי הכתובת:

פרס רוטשילד לחינוך לזכר מקס רואו ז"ל,
יד הנדיב, רח' אבן גבירול 16, ירושלים 92430

הפרס יוענק לקראת חודש טבת תשמ"ח (ינואר 1988)

האוניברסיטה הפתוחה

בעין המצלמה
קורס צילום והפקה בווידאו

הקורס ילמד את היסודות והעקרונות של הצילום, העריכה וההפקה של סרטי וידאו, ויכלול חומר כתוב, הרצאות ועבודה מעשית.

הקורס מיועד לכל מי שמעוניין להכיר את התחום הן כמקצוע והן כתחביב ובעיקר לאנשי הדרכה, חינוך, פרסום, קידום מכירות וכו'.

יפתחו:
קבוצות בוקר בשעות 9.00–12.00
קבוצות אחה"צ בשעות 17.30–20.30

לקבלת מידע נוסף והרשמה: פנה/י לאוניברסיטה הפתוחה, מינהל הלימודים – לומדה, רחוב קלאוזנר 16, רמת אביב, חדר 455, טלפון: 03-422604, בין השעות 10.00–17.00.
ניתן לשלם את שכר הלימוד בתשלומים באמצעות כרטיס אשראי.

המכללה לחינוך ע"ש דוד ילין
בית הכרם, ירושלים

מודיעה כי
ההכרה המוענקת לה כמוסד להשכלה גבוהה לחטיבת הביניים, חלה מעתה גם על מסלולי

ההכשרה לחינוך היסודי, לחינוך היסודי המיוחד ולגיל הרך.

המכללה תעניק לבוגרי המסלולים האלה תואר אקדמי ראשון, "בוגר בהוראה" (B.Ed.).

העמותה למען המכללה ע"ש דוד ילין
בית־הכרם, ירושלים

מברכת את הנהלת המכללה, תלמידיה, מוריה ועובדיה

לרגל הרחבת האקדמיזציה על פני מסלולים נוספים במכללה

אנו מאחלים למוסד המשך פיתוח ושגשוג כמוסד להשכלה גבוהה

השופט **אלעזר הלוי**
יו"ר העמותה

האוניברסיטה הפתוחה

בית הספר לשפות – המחלקה לאנגלית

פעילות נוער בקיץ
קורסי קיץ באנגלית לתלמידי תיכון בתל־אביב, ירושלים וחיפה

הקורסים מיועדים **למסיימי כיתות ט', י', י"א**, על־פי תכנית לימוד מיוחדת שפותחה למטרה זו.
מטרת הקורסים: שיפור מיומנות תקשורתית (האזנה ודיבור) ושיפור הבנת הנקרא.
הקורסים יפתחו ב־28 ביוני 1987 ויסתיימו ב־30 ביולי 1987 (סה"כ 5 שבועות).
תהליך ההרשמה כולל מבחן מיון ויעוץ עם הסגל.
התהליך כולו נמשך כשעתיים.
הנרשמים ישובצו לקבוצות לימוד ברמה המתאימה.

לצורך ההרשמה יש להצטייד:
1. מכתב הסכמה של החורים להרשמה ללימודים.
2. כרטיס אשראי (של ההורים) או שני צ'קים חתומים על ידי ההורים.

מועדי ההרשמה:
תל־אביב – (רחוב קלאוזנר 16 רמת אביב) –
יום א', 17 במאי 87, בין השעות 9.00–13.00.
ימים ב'–ה', 18 עד 21 במאי 87, בין השעות 13.00–16.00.
ירושלים – (בית־ספר מיטשל, רחוב סוקולוב 15) –
יום א', 17 במאי 87, בין השעות 9.00–12.00.
ימים ב'–ה', 18 עד 21 במאי 87, בין השעות 16.00–18.00.
חיפה – (בית־ספר למלונאות "כרמל", רחוב אלחנן 17) –
יום א', 17 במאי 87, בין השעות 9.00–12.00 ו־16.00–18.00.
ימים ב'–ה', 18 עד 21 במאי 87, בין השעות 16.00–18.00.

פרטים נוספים כולל פרטים על גובה שכר הלימוד, ניתן לקבל גם בטלפונים הבאים: תל־אביב: 03-423857, 03-422626. ירושלים: 02-667536. חיפה: 04-36...

מודעות לימודים והכשרה מקצועית
ראה במוסף 7 ימים שער אחורי פנימי

למוכרים
למכירה מישמש
במושב אדרת
02-911256
02-912002

משרד החינוך והתרבות

האגף לפיתוח, רווחה ותיקום · השלוחות המחלקה להשתלמות עובדי הוראה · האוניברסיטה העברית בי"ם · המחלקה להשתלמות מורים · המרכז להוראה משקמת

קורס למורים בנושא:
„הוראה משקמת"
משך הקורס – שנתיים

בשנת הלימודים הבאה ייפתח מחזור לימודים בנושא:
„שיקום החשיבה ודידקטיקה דיפרנציאלית".

הקורס מיועד למורים בעלי נסיון בהוראת תלמידים טעוני־טיפוח (לפחות 3 שנות נסיון). עדיפות תינתן למורים בעלי תואר אקדמאי ולמורים בכירים.

הקורס יפעל במשך שנתיים, אחת לשבוע, בשעות הבוקר (שש שעות־שבועיות).
הקורס מתאים למורים וליועצים בבתי־ספר יסודיים בחטיבות הביניים, ובבתי ספר על־יסודיים (כולל החינוך הטכנולוגי והחקלאי).

בוגרי הקורס, שיימצאו מתאימים, ישובצו בתפקיד הדרכה במחוזות במוסדות הכלולים בתכנית הרווחה החינוכית.

הקורס מוכר לצורך גמול השתלמות, מתאים למורים בשנת שבתון.

מרכזי הלימוד יהיו ב:
תל־אביב – למחוזות מרכז ות"א
חיפה – למחוזות חיפה והצפון
באר־שבע – למחוז הדרום
ירושלים – למחוז ירושלים

המעוניינים יפנו אל: גב' אילה קמון, בי"ס לחינוך, המרכז להוראה משקמת האוניברסיטה העברית בירושלים, הר־הצופים ויציינו את הפרטים הבאים: שם משפחה, שם פרטי, מס' תעודת זהות, מקום עבודה קבוע וכתובת פרטית.

ההרשמה תסתיים ב־א' תמוז תשמ"ז (28.6.1987).
תשובה אישית תישלח לכל אחד מהנרשמים

שיזף
מושב צעיר בערבה
קולט
רווקים ורווקות וזוגות נשואים (ללא ילדים) עד גיל 26

לפרטים נוספים ניתן לפנות:
1. ו. קליטה צוקים ד.נ. ערבה טל. 057-81390, 81366.
2. אריה פלג – הסוכנות היהודית חבל הנגב טל. 057-671572-3
3. תנועת המושבים המח' להתיישבות

◆◆◆◆◆◆◆◆
בי"ס בית־חשיטה
ממשיך לקלוט
תלמידים לכיתות ח–יא
לשנה"ל תשמ"ח

פרטים בשעות העבודה
טל. 06-536516/7
◆◆◆◆◆◆◆◆

עירית ראשון לציון

מציעה למכירה מרכזת טדקס־124 קבול, 108 שלוחות, 20 קוים

המרכזת בת חמש שנים, במצב פעולה תקין.
ניתן להתאימה לעבודה בחיוג ישיר פנימה.
מועד פנוי בעור כ־4 חודשים.
את ההצעות יש להגיש למנכ"ל העיריה, עד תאריך 31.5.1987. פרטים נוספים בטל. 994111/326.

למכירה
מפעל לאנודייז
(ציפוי אלומיניום)
☎ 08-470188
משעה 20.00

מכללת הדסה ירושלים
מודיעה על הרשמה
לשנת הלימודים תשמ"ח 1987/88

ההרשמה החלה ב־17.3.87 ובמסגרתה יינתן ייעוץ למעוניינים בכך. מועד א' של ההרשמה יסתיים ב־31.5.87.

1. **טכנאי שיניים** שעת ייעוץ עם ראש החוג מתקיימת בימי רביעי בשעות 11.30 עד 12.30.
2. **עובדי מעבדה רפואית ומדעית ולימודי איכות הסביבה** שעת ייעוץ עם ראש החוג מתקיימת בימי שלישי בשעות 8.30 עד 9.30.
3. **מינהל ומזכירות רפואיות** שעת ייעוץ עם ראש החוג מתקיימת בימי ראשון בשעות 10.30 עד 11.30.
4. **טכנולוגיה של הדפוס** שעת ייעוץ עם ראש החוג מתקיימת בימי רביעי בשעה 12.30 עד 13.30.
5. **טכנולוגיה של רנטגן** שעת ייעוץ מתקיימת בימי שלישי בשעה 9.00 עד 10.00
6. **הנדסאי מחשב** שעת ייעוץ עם ראש החוג מתקיימת בימי רביעי בשעה 11.00 עד 12.00
7. **צילום טכני מדעי** שעת ייעוץ עם ראש החוג מתקיימת בימי חמישי בשעה 12.00 עד 13.00.
8. **אלקטרואופטיקה** שעת ייעוץ עם ראש החוג מתקיימת בימי שני בשעות 10.30 עד 12.00

מעטפת הרשמה הכוללת חוברת מידע וטפסי הרשמה ניתן לרכוש במזכירות המכללה או בדואר לאחר משלוח סך 10 שקלים לפי הכתובת: מכללת הדסה, רחוב הנביאים 37 ירושלים, מיקוד 91010. קבלת ומסירת של טפסי ההרשמה במזכירות המכללה מתקיימת בימים א'–ה' בשעות 09.00 עד 12.00 בלבד.

מכללת לוינסקי לחינוך
מוסד אקדמי להכשרת מורים

הרשמה מיוחדת
עקב הדרישה למורים במקצועות

★ **ערבית** ★ **ביולוגיה**
★ **אנגלית** ★ **מתמטיקה**
(לביה"ס היסודי ולחטיבות הביניים)

הלימודים בכל המסלולים מעניקים תואר אקדמי ראשון „בוגר חינוך" (B.Ed.) ותעודת „מורה מוסמך בכיר".
מלגות והשתתפות בשכר לימוד.
מכללת לוינסקי היא המוסד היחיד שקיבל הכרה אקדמית מלאה והסמכה להעניק תואר ראשון בכל מסלולי ההכשרה.

פרטים והרשמה:
ביחידה לרישום – קרית החינוך, תל־אביב
ת.ד. 48130 מיקוד 61480, טלפון: 03-426162-9

קיבוץ משמר־השרון
במרכז הארץ
קולט
משפחות צעירות

★ ללא ילדים או עם ילדים מתחת לגיל בי"ס יסודי.
★ בוגרי 12 שנות לימוד ★ בוגרי צבא.

נא לפנות בכתב עם פרוט תולדות חיים, לפי הכתובת: ועדת קליטה, קיבוץ משמר־השרון, מיקוד 60982.

מימד לאמנות חזותית
המרכז ללימודי אמנות

ההרשמה למחזור קיץ 87 ולשנת הלימודים 87/88

צילום • ציור • פיסול • עצוב גרפי • תכשיטים (צורפות) • הדפס רשת • תחריט • עיצוב תלבושות.

תכנית הלימודים משלבת לימודים עיוניים בלימודי אמנות מעשיים וגישתה רחבת האופקים מפגישה את התלמיד עם מגוון מורים ואמנים.

הלימודים נערכים בשעות בוקר, צהריים וערב.
לימודים חלקיים (החל מ־3 שעות בשבוע).
לימודים מלאים (שבוע מלא 4 שנים).
תנאי תשלום נוחים. מספר מקומות מוגבל.

פרטים והרשמה לשנת הלימודים
בין השעות 9.00 עד 19.00
במשרדנו, רח' ברנר 17 ת"א טל. 03-285592

משרד החינוך והתרבות
המכללה לחינוך ולספורט
אוהלו
לחוף הכנרת
מפעל זכרון לברל כצנלסון

נמשכת ההרשמה
לשנה"ל תשמ"ח

א. מסלולי הכשרה להוראה
1. גננות.
2. גננות ומורות לגיל הרך
3. מורים לכיתות ג'–ו'
4. מורים כוללים לאמנות
5. מורים לחינוך גופני.

ב. השתלמויות מורים
1. לתואר: א. מורה בכיר/ה
ב. גננת בכירה
ג. מורה בכיר/ה לחינוך גופני
ד. לימודי תסכה להוראה
2. לגמול: במכללה קיימים תחומי לימוד והעשרה רבים המקנים זכות לצבירת שעות גמול.

פרטים נוספים במזכירות המכללה.

* במוסד פנימיה מעולה.
* לימודים – מילגות ומענקים
* עתודאים מתבקשים להקדים ההרשמה

המכללה לחינוך ולספורט אוהלו

כתובתנו: המכללה לחינוך ולספורט „אוהלו" ד.נ. עמק הירדן, מיקוד 15110
טל': 06-752270, 06-750330, 06-750396

בית הספר החקלאי מקוה ישראל · המכון הממשלתי להכשרה טכנולוגית

מכון ויניק לטכנאים מוסמכים
החלה ההרשמה
לשנת הלימודים תשמ"ח

★ טכנאי חקלאות
★ טכנאי מדידות (גאודזיה)
★ טכנאי כימיה
★ טכנאי מיחשוב ובקרה
★ קדם הנדסאים וטכנאים

מתקבלים מועמדים מסיימי י"ב כיתות, שעמדו בבחינות בגרות או גמר. מועמדים שלא השלימו השכלתם התיכונית יתקבלו לכתות קדם־טכנאים – הנדסאים.
קיימת אפשרות לקבלת מלגות ועבודה • מספר מצומצם של מקומות בפנימיה.
מועמדים יפנו בכתב או טלפונית להנהלת מכון ויניק ויוזמנו לראיון לפני ועדת קבלה.

מספרי הטלפון במכון ויניק 03-842080, 03-857500.
פתיחת כל המסלולים מותנית במספר הנרשמים

נשר
מפעלי מלט ישראליים בע"מ
מפעל רמלה

נותרו מספר מקומות לקורס
חשמלאי מוסמך
באחזקת מתקנים חשמליים.
הקורס מבוצע על־ידי „נשר" בשיתוף עם משרד העבודה והרווחה.

מקום הקורס: מרכז ההכשרה של משרד העבודה. הקורס יימשך כ־10 חודשים בלימודי יום. התלמידים זכאים לתשלום מביטוח לאומי בכל תקופת הלימודים ולתעודת־גמר ממשלתית.
הקורס מיועד לבוגרי בי"ס מקצועי, מעל 11 שנות לימוד, לאחר שירות צבאי ולתושבי רמלה–לוד בלבד אשר יעמדו במבחני הקבלה.

מספר המקומות מוגבל.
המעוניינים יפנו טלפונית אל
מנהל כוח אדם, נשר–רמלה: 08-229851.

השכלה תיכונית | למד והשכל

המכללה לחינוך ע"ש א.ד. גורדון

נמשכת ההרשמה לשנה"ל תשמ"ח

נמשכת ההרשמה
לשנת הלימודים תשמ"ח
• מורים למחשבים
ריכוז בבי"ס יסודי + הוראה בכתות ז'–ח'
• מורים להוראת הערבית
בבתי"ס עבריים

כמו כן נמשכת ההרשמה לשאר מסלולי ההכשרה.

הרשמה מיוחדת למסלול הגיל הרך
בשנה"ל תשמ"ח המסלול לגיל הרך במכללת גורדון יורחב
להכשרת מחנכות לגילאים 3 — 0
כמו כן נמשכת ההרשמה להכשרת גננות לגילאים 3–6

נמשכת ההרשמה להשתלמויות מורים בתחומים הבאים:
• השתלמויות מורים להסמכה בכירה
• השתלמויות גננות להסמכה בכירה
• השתלמויות מורים לחטיבת הביניים לרישיון הוראה לכיתות ז'–ט'
• השתלמויות מורים לחינוך מיוחד
• השתלמויות מורים בפרגוגיה מתקנת ליקויי קריאה וחשבון.
• קורסים מגוונים לגמולי השתלמות.

המכללה מציעה למעוניינים בהסבה מקצועית ובשלוב לימודים ועבודה
לימודי ערב בהכשרת מורים
משך הלימודים ארבע שנים.
תלמידים שיסיימו לימודיהם בהצלחה יקבלו תעודת "מורה מוסמך בכיר"

נמשכת ההרשמה לשנה"ל תשמ"ח למסלולים הבאים
• גננות (במכללה גן מדגים)
• הגיל הרך
כיתות א'–ב' (במכללה בי"ס מדגים)
• ביה"ס היסודי
כיתות ג' – ו'
• החוג לטבע
ביה"ס היסודי וחט"ב, תינתן הנחה בשכ"ל
• החינוך המיוחד
ביה"ס היסודי, חט"ב של ח"מ, כיתות מקדמות וטיפוליות בחינוך הרגיל
• החוג לאנגלית
ביה"ס היסודי וחט"ב, תנתן הנחה בשכ"ל
• חטיבת הביניים בהתמחות
מקרא, ספרות, לשון, היסטוריה, גיאוגרפיה ולימודי א"י.
• מורים למחשבים
(ריכוז בבי"ס יסודי + הוראה בכיתות ז' – ח')
• מורים להוראת הערבית
(למסיימים בהצלחה עדיפות בקבלת עבודה)
• חטיבה הכשרה ליוצאי אוניברסיטאות בכיתות היסוד ובחטיבת הביניים
• הגיל הרך, ביה"ס היסודי ג' – ו', חינוך מיוחד, חטיבת ביניים
• מכינה קדם אקדמאית לחסרים תעודת בגרות
מתקבלים מסיימי י"ב כיתות ואקדמאים להוראה טבע, אנגלית

מכללת גורדון: רח' טשרניחובסקי 73, חיפה. טלפונים: 331194, 04-333197
• קבלת קהל בימים א' – ו' בין השעות 08.00 – 14.00
• סידורי הסעה: מהתחנה המרכזית של אגד אוטובוס מס' 26, מהדר הכרמל: אוטובוס מס' 25
• הסעה מנהריה, עכו, קריות חיפה
• נבדקת אפשרות של הסעות מנצרת עלית, עפולה, חיפה

אוניברסיטת תל־אביב
סיום הרשמה לשנת תשמ"ח
ללימודי תעודה בעתונאות

__רשאים להרשם לתוכנית:__

בעלי תואר ראשון
על פי המלצה מיוחדת של ועדת־הקבלה יתקבלו גם עתונאים בעלי תעודת־בגרות ונסיון מעשי בעתונות המודפסת והאלקטרונית.

משך הלימודים שנה (שני סמסטרים) 22 שעות לימוד שבועיות בשעות אחה"צ.
הרישום יסתיים ביום ד', כ"א אייר תשמ"ז, 20.5.87.
– מספר המקומות מוגבל –

בדבר פרטים נא לפנות בין השעות 10.00–13.00 לטלפון 420665, 413404, או לחדר 194, בנין גילמן, קרית האוניברסיטה רמת־אביב, בימים א'–ה'.

„חג המחוללות בצמח"
לילה על הכנרת
המפגש השנתי ה־11 של להקות המחול והוגים לריקודי עם
יתקיים בצמח על שפת הכנרת על חדשא במכללה, במוצאי חג השבועות יום שלישי ו' בסיון תשמ"ז 3.6.87

בתכנית: **מופעי להקות מחול –**
חגיגת רוקדים – „מרתון" של ריקודי עם, עם טובי המרקידים
הנחיה ודברי קישור: **ד"ר דן רונן** (אגף התרבות והאמנות, משרד החינוך)
הפקה וניהול אמנותי: **ברכה דודאי ■ יונתן גבאי**
ועדה מארגנת: **תרצה חודש** (יו"ר) המדור לריקודי עם בהסתדרות

כרטיסים: במחיר 8 ש"ח במשרדי הכרטיסים ברחבי הארץ, במועצת הפועלים ובמדור לריקודי עם בוועד הפועל ת"א ☎ (03)431897

הציבור מוזמן

משרד החינוך והתרבות אגף התרבות והאמנות · מועצה אזורית עמק הירדן · ההסתדרות הכללית המרכז לתרבות ולחינוך המחלקה לאמנות – המדור לריקודי עם

במזל טוב
נעמה ודניאל הרשקוביץ
מהמילטון – קנדה
שמחים להודיע לכל מכריהם וידידיהם בישראל על נישואיהם.
טכס הנישואין נערך בהמילטון – קנדה בתאריך 8 במרץ 1987.

אוניברסיטת בר־אילן
אוניברסיטת בר־אילן
המרכז להשתלמות בניהול
לקראת שנת הלימודים תשמ"ח
נמשכת ההרשמה
לקורס לפיתוח מנהלים
(280 שעות לימוד)
החלה הרשמה
לקורס תמחיר, תקצוב ובקרה
(150 שעות לימוד)
• פרטים: ת.ד. 1530 רמת־גן מיקוד 52115 או טל' 03-747262, 03-343613

הקרן לטיפול בחסויים
מזמינה בזה הצעות לרכישת דירה בת 2 חדרים ברח' קרן היסוד 100 קרית ביאליק, גוש 11529 חלקה 122 תת חלקה 6

את הנכס אפשר לראות בתיאום מראש בטל. 04-640990.
הצעות יש להגיש (על גבי טפסים שימסרו למציעים) במעטפה סגורה במשרדי „הקרן לטיפול בחסויים", רח' ההלוך 57 חיפה עד תאריך 18.6.87 שעה 11.00. ועדת המכרזים תשב באותו יום בשעה 11.30 במשרדי הקרן.
מגישי ההצעות חייבים להיות נוכחים בעת פתיחת המעטפות ע"י ועדת המכרזים.
על המציע לצרף שיק בנקאי בשיעור של 10% מגובה הצעתו.
המכירה כפופה לאישור בית המשפט. אין „הקרן לטיפול בחסויים" מתחייבת לקבל ההצעה הגבוהה ביותר או כל הצעה שהיא.
א. אנג'ל
„הקרן לטיפול בחסויים"

הזמנה לקבלת הצעות לרכישת נכס
מוצע בזה למכירה נכס המהווה שטח מסחרי המורכב משלושה יחידות בשטח של כ־85 מ"ר, כל אחת בחזית חנות שבה רח' ויצמן פינת רח' חומה ומגדל 2 בפרדס־כץ (גוש 6435 חלקה 68).
ניתן להגיש הצעות לכל יחידה בנפרד או לכל שלושת היחידות כאחד.
על המעוניינים להגיש הצעותיהם בכתב בצירוף המחאה בנקאית של 10% מגובה ההצעה לפקודת הח"מ לא יאוחר מיום 25.5.87, על רכישה, הנכסים הנ"ל יחול בם מע"מ כחוק.
אין באמור לעיל משום הצעה למכירה או התחייבות לקבל ההצעה הגבוהה ביותר או כל הצעה שהיא.

ד. קרמר, עו"ד · ש. סירקיס, עו"ד
רח' בצלאל 6, ירושלים · רח' המעלות 3, ירושלים
טל' 02-234844 · טל' 02-244204

עזבון המנוח
שמעון חסידוף ז"ל

__הודעה__

המנוח, שמעון חסידוף ז"ל, שהתגורר באילת, נפטר בתאריך 16.2.87, מי שמחזיק בצוואתו או שידוע לו על מקום המצאה, מתבקש להתקשר בדחיפות אל הח"מ בטלפון 02-243351.

שמואל חירש, עו"ד
מנהל עזבון זמני
15.5.87

חברה עתירת ידע עומדת לפתוח בקרוב שלוחה שתעסיק כ-50 עובדים
בכרמיאל
דרוש **מנהל מפעל**
כישורים נדרשים:
1) הנדסאי/מהנדס מכונות
2) נסיון רב בעיבוד שבבי מדוייק/הכרחי
3) ידע בבקרה ספרתית לעיבוד שבבי.
4) נסיון קודם בהפעלת וניהול צוות עובדים.
5) גיל רצוי 40/35.
6) עדיפות לתושבי האיזור.

המעוניינים יפנו בכתב יד בלבד, בצירוף קורות חיים, ופרטים אישיים מלאים לת.ד. 2008 הרצליה 46120. רק פונים העונים לכל הדרישות יענו. סודיות מובטחת.

לחברת אלקטרוניקה גדולה בתל־אביב
דרוש/ה
טכנאי/ת מיזוג אויר וקרור
לחשתלבות בצוות העוסק באחזקה
כישורים:
★ ידע ונסיון בתחזוקה של מדחסים צנטריפוגליים
★ ידע ביחידות קרור טמפרטורות נמוכות (מעגלי קסקדה)
★ עדיפות לבעל רשיון של „חשמלאי מוסמך"
למועמד המתאים תנאים טובים
נא לפנות בכתב יד בצרוף קורות חיים ורקע מקצועי לת.ד. 1469 תל־אביב.
סודיות מובטחת

למפעל אלקטרוניקה בדרום הארץ
דרוש
מהנדס מכונות
לניהול נושא זיווד מכני, משרד טכני ומחלקת ייצור מכנית.
כישורים דרושים:
★ ידע בתכנון זיווד אלקטרוני למערכות R.F צבאיות ולמערכות תקשורת אזרחיות.
★ יכולת להוביל את התכנון המכני של המפעל.
★ נסיון ניהולי של 3 שנים.
תנאים טובים למועמד המתאים.
5 ימי עבודה בשבוע.
נא לפנות בכתב יד בצרוף קורות חיים לת.ד. 13056 ת"א 61130 לציין עבור „מהנדס מכונות".
סודיות מובטחת

דרושים
למרכז הרפואי ע"ש חיים שיבא
טכנאי רנטגן מוסמכים
למשרה מלאה
המעוניינים מתבקשים לפנות למזכירות המחלקה לרדיולוגיה אבחנתית או טלפונית במספר 03-5310531 או 03-5348814. בימים א־ה בשעות העבודה.

טנא נגה
מוצרי חלב גלידות ושלגונים
דרושים
מכונאי תעשיה
★ בוגר בית ספר מקצועי במגמת מכונאות 3 שנות נסיון לפחות בתעשיה עדיפות במפעלי מזון.
חשמלאי מוסמך
★ בוגר בית ספר מקצועי במגמת חשמל.
★ נסיון מוכח באחזקת מתקני חשמל תעשייתיים ובקרים מתוכנתים.
★ רצוי ידע באלקטרוניקה.
★ רשיון מוסמך חובה.
מחסנאי
1. בוגר בית ספר תיכון / תיכון מקצועי.
2. בוגר קורס לנהול מחסן.
3. נסיון של 3 שנים בנהול מחסן.
מגורים באזור בין רחובות לאשקלון / קרית גת
רק פונים מתאימים יענו
לפנות בכתב בצרוף קורות חיים ת.ד. 497 קרית מלאכי 70900 עבור כח אדם

לבית הארחה קטן בתל־אביב
דרוש/ה
עובד/ת מטבח
לשטיפת־כלים, עבודות־ניקוי, הכנת מזון וכיו"ב
תנאי־עבודה נוחים ביותר, הטבות סוציאליות מלאות, שעות עבודה 8.30–3.30.
נא לפנות לטלפון: 412102(03).

מגם · מפעלי גומי מאוחדים בע"מ
דרושים/ות
1. עובד אחזקה
בוגר בי"ס מקצועי, ידע במערכות קיטור והידראוליקה, נסיון בתעשיה.
2. מסגרים מכניים
בוגרי בי"ס מקצועי, נסיון בתעשיה.
3. פקידה
הכישורים: ידיעת השפה האנגלית על בוריה כולל הדפסה + טלקס.
תנאים טובים למועמדים המתאימים
לקביעת ראיון להתקשר 052-26221, 052-442377 למח' כח אדם, או בכתב בציון קורות חיים ונסיון קודם לת.ד. 75 כפר־סבא, 44100.
סודיות מובטחת

לחברת בניה בת"א
דרוש
מנהל עבודה מעולה
★ בעל נסיון רב בכל עבודות תבנון ומערכות.
לפנות בכתב בציון נסיון קודם השכר מבוקש, לת.ד. 991, ת"א עבור „מנהל עבודה".

מאבטחים
למפעל באזור יבנה
דרושים מאבטחים יוצאי יחידות קרביות לעבודה קבועה ביום ובלילה, תנאי שכר טובים למתאימים.
לפנות לשרד"י רחמים, אגוד מגן אבטחה בע"מ רח' בן־יהודה 167 תל־אביב טל: 03-226647 בין השעות 8.30־16.30.

שות
שירות התעסוקה
שירות התעסוקה — הלשכה הארצית לימאים
דרושים
מועמדים לעבודה באוניות צי הסוחר
החל רישום ומיון של מועמדים לדרגות האלה:
1. **סיפונאים מתחילים** – עדיפות לבעלי ניסיון ימי בחיל הים, או מסיימי בתי"ס ימיים.
2. **טבחים** – בעלי תעודות מקצוע מסוג 2 ומעלה.
3. **עובדי מטבח ושירותים** – עדיפות לבעלי ניסיון.
מועמדים לאחר שירות צבאי יפנו לקבלת פרטים אל יועצי התעסוקה בלשכות התעסוקה במקום מגוריהם או בכתב אל הלשכה הארצית לימאים ת.ד. 33291, חיפה, מיקוד 31332.

רשות שמורות הטבע
לרשות שמורות הטבע
דרוש
פקח בשמורת השיזף
תאור התפקיד: פקוח ושמירה על שטח השמורה, מעקב על חי וצומח, עבודות פיתוח, הדרכה והסברה, איקלום בע"ח.
דרישות: רקע בטבע וידיעת הארץ, ניסיון בטיפול בבע"ח, עבודות אחזקה והדרכה. בריאות תקינה, רישיון נהיגה. מגורים באזור חצבה -- מרכז ספיר. התפקיד כרוך בעבודה בשעות לא מקובלות.
המעוניינים יפנו למשרד רשות שמורות הטבע למילוי שאלונים עד לתאריך 22.5.87
ירושלים – רח' ירמיהו 78
באר שבע – רח' האבות 19

לחברת נציגויות כימיות מהגדולות בארץ
דרוש
איש מכירות צעיר בעל יוזמות
כישורים:
– מהנדס כימי ו/או בוגר בטכנולוגיות מזון
– ניסיון במכירות לתעשיה של 5 שנים
– כושר ניהול משא ומתן
– עצמאות בעבודה – תכנון יעדי מכירה
– שליטה באנגלית הכרחית.
– סודיות מובטחת –
נא לפנות בכתב בצירוף קורות חיים ונסיון קודם לת.ד. 1814 ר"ג 52117.

VISONIC
דרוש:
מהנדס RF
נמרץ יוזם ועצמאי בעל נסיון בתכנון מעגלי שידור וקליטה בתחום VHF/UHF ומיקרוגל.
5 ימי עבודה בשבוע.
נא לפנות למחלקת כח אדם.
ויסוניק בע"מ – מירדן 35 בני ברק טל 790019, 792597, 03-799134
סודיות מובטחת

דרוש
בחור צעיר
כבן 30 נמרץ, בעל הופעה נאה, דובר שפות זרות לעבודה מעניינת.
תנאים טובים למתאימים.
קורות חיים לשלוח לת.ד. 3319 תל־אביב

נציבות שירות המדינה
מודיעה
לבית המכס אשדוד
דרושים עובדים כמפורט:
מפעילי מתקן שיקוף לבדיקת סחורות
● דרישות התפקיד:
1. השכלה 12 שנות לימוד יועדפו בוגרי בתי ספר מקצועיים במגמת אלקטרוניקה.
2. רשיון נהיגה סוג ג' (משאית)
3. רצויה ידיעת השפה האנגלית
4. נכונות לעבוד מעבר לשעות העבודה הרגילות
● הערות:
א. מועמדים העונים לדרישות אלו מתבקשים לפנות לראיון בין התאריכים 18–21/5/87 בין השעות 9.00־14.00 בבית המכס אשדוד גמל אשדוד חדר מס' 110 ולהצטייד בתעודות זהות, תעודות השכלה, פנקס מילואים, תעודת שחרור מצה"ל, ורשיון נהיגה.
ב. מועמדים שיבחרו יקבלו הכשרה ויועסקו עפ"י חוזה מיוחד בתפקיד בודק ועזור להערכה בדרגות טווייז אחיד. וכן תשולם תוספת שכר של 12%.
ניתן לתאם ראיון בטלפון 055-33839.

מעליות ישראליפט
למעליות „ישראליפט"
דרושים:
1. מנהל עבודה
לפקוח על צוות טיפול מונע.
רצוי רקע טכני/קורס מנהלי עבודה.
נשוי מעל גיל 30. בעל רשיון נהיגה לרכב נוע.
2. עוזר לטכנאי שירות למעליות
עדיפות לבעלי רקע במסגרות או מכונאות.
3. גריזריסט
לטיפול מונע במעליות. נשוי מעל גיל 30. בעל רשיון נהיגה לקטנוע.
לפנות בין השעות 09.00 – 11.00 חקישון 31 בני־ברק ליד הקניון בר"ג. טל. 03-706164.

לקלורית ירושלים הנדסה וסחר בע"מ
דרוש
מנהל עבודה
לעבודה באיזור תל אביב והמרכז בעל נסיון בעבודות אינסטלציה.
פרטים בטלפון 02-524142 בשעות העבודה.

חוק הזדמנות שווה בתעסוקה, תשמ"א 1981
לפי חוק זה אסור לסרב לקבל אדם לעבודה מחמת מינו או מחמת היותו נשוי או הורה, אלא אם אופיו או מהותו של התפקיד מונעים העסקתו של בן אחד המינים לעבודה הנדונה. עבריינים צפויים לעונש על־פי החוק.

לביה"ס התיכון לחינוך סביבתי במדרשת שדה־בוקר
דרושים לשנה"ל תשמ"ח
מורים ואנשי חינוך
1. מורים למקצועות:
★ פיזיקה
★ מתמטיקה
★ תנ"ך והיסטוריה
★ ארכיאולוגיה והיסטוריה
★ ערבית ספרותית ומדוברת
בעלי ותק ונסיון בהוראה ובהגשה לבחינות בגרות.
2. לפנימיית ביה"ס:
★ מדריך חברתי
★ אם בית
בעלי ותק ונסיון בחינוך ובהדרכת נוער.
*** למתאימים יוצע דיור בקרית שדה־בוקר.
המועמדים מתבקשים לפנות בכתב ובצירוף קורות חיים ופירוט הנסיון בהוראה ובחינוך, אל מנהל ביה"ס התיכון לחינוך סביבתי, מדרשת שדה־בוקר מיקוד 84993 טל: 057-86009.

Spectra
ספקטרה הדפס משולב
מכון לטכנולוגיה עתירת מדע בענף הדפוס בגבעת שאול, מרכז ספיר בנין ד', ירושלים
עקב התפתחות עם הפנים ליצוא
דרושים
לפרוייקט דפוס ליצוא
סקנריסטים מנוסים
מנהל מחלקת מונטז'
+ 3 שנות נסיון כמנהל מחלקה
גרפיקאים
בעלי נסיון+תיק עבודות
מגורים בירושלים חובה
מפעילי סייטקס
בעלי רקע בדפוס ובמחשבים
(למתאימים תינתן השתלמות במקום)
בדבר פרטים לפנות לטל' 537360, 537157, 02-527337
לבקש את ריימונד חזן/ג'יוליאן חזן
שיטה

למפעל תעשייתי באשדוד
דרוש/ה
עוזר/ת למנהל חשבונות ראשי
הנתונים הדרושים:
רואה חשבון (אפשר בשלבים הסופיים של הלימודים) או מנהלת חשבונות מדופלם/ת, רצוי תושבי אשדוד והסביבה
המעוניינים יפנו בכתב יד למנהל כח־אדם ת.ד. 9002 אשדוד 77192

חוק הזדמנות שווה בתעסוקה, תשמ"א 1981
לפי חוק זה אסור לסרב לקבל אדם לעבודה מחמת מינו או מחמת היותו נשוי או הורה, אלא אם אופיו או מהותו של התפקיד מונעים העסקתו של בן אחד המינים לעבודה הנדונה. עבריינים צפויים לעונש על־פי החוק.

לעבודה בטחונית בחו"ל
דרושים
קציני מילואים
● כישורים נדרשים:
★ גילאי 24־35
★ שירות מלא ביחידות שדה כלוחמים ומפקדים. עדיפות לבעלי נסיון ניהולי.
★ השכלה תיכונית מלאה לפחות.
★ ידיעה טובה בשפה האנגלית ו/או בשפה אירופאית אחרת.
★ כושר גופני טוב ובריאות תקינה (פרופיל 82 ומעלה).
המתאימים ייצאו לשליחות בת שנתיים־שלוש בחו"ל
המעונינים העומדים בכל הדרישות לעיל יפנו לת.ד. 17224 ת"א מיקוד 61170 עבור א.א. ויציינו קורות חיים ופרטים אישיים מלאים כולל מס' ת.ז. וטלפון.
פונים מתאימים ייענו

לחברה ארצית המשווקת ל־900 חנויות ברחבי הארץ
דרושים:
אנשי מכירות אזוריים לשווק
לחנויות חבאות: חשמל, רשתות שווק, דרגסטורים, כלי עבודה, מחשבים, ציוד משרדי.
דרישות לתפקיד:
★ ידע ונסיון במכירות לחנויות ★ רכב חובה (אין חכרח במסחרי) ★ כושר ניהול משא ומתן וקבלת החלטות
יכולת הכנסה גבוהה מאד למתאימים
לקביעת ראיון נא לפנות למר כפרי או לגיורא
טל. 03-233483 03-242834

המשטרה אתגר
דרושים
בוחני תאונות דרכים
העונים על אחת או יותר מהדרישות הבאות:
טכנאי מכונות, בוחני תאונות דרכים בצה"ל, בוגרי בי"ס מקצועי 4 שנתי או 12 שנ"ל במגמה ריאלית, שמאי רכב, קצין בטיחות בתעבורה, בוחן רישוי של משרד התחבורה.
מקום השירות: כל הארץ.
על המועמדים להיות לאחר שירות צבאי, בריאות תקינה וגיל עד 35.
המעוניינים יפנו ללשכות הגיוס כמפורט להלן בצירוף תעודות השכלה.

תל אביב	רח' הרכבת 14	טל' 3־03-628290
ירושלים	רח' המלך ג'ורג' 8	טל' 02-244433
חיפה	דרך חטיבת גולני 21	טל' 04-661067
באר שבע	רח' העצמאות 55	טל' 057-32521
רחובות	רח' הרצל 602	טל' 08-487488

סודיות מובטחת

לקרן קימת לישראל
דרוש/ה
מנהל/ת משתלת אשתאול
8/87
תאור המשרה: ניהול משתלת יער בהיקף גדול וייצור מעל מיליון שתילים בשנה. פיקוח על צוותי פועלים. אחראי על הכנת תוכנית המשתלה. עיבוד והכנת השטח לשתולה. איסוף זרעים וריבוי. הכנת מנבטות, העתקת נבטים, גידול שתילים, טיפול במחלות ומזיקים, הכנת השתילים למשלוח לשטחי הנטיעות.
דרישות המשרה: השכלה אקדמאית בתחום החקלאות. נסיון רב בגידול וריבוי שתילי יער או ניהול משתלה. נסיון בהפעלת צוות עובדים.
הדרגה: 7 – 5 בדירוג המקצועי.
השתתפות באחזקת רכב.
מקום העבודה: משתלת אשתאול.
מקום המגורים: ירושלים או מרכז הארץ.
המעונינים הממלאים אחר דרישות המשרה יגישו מועמדותם בכתב יד בפירוט השכלה ונסיון עד ליום 31.5.87 לאגף כח אדם ת.ד. 283 ירושלים.

יש עבודה בחברת החשמל
להקמת תחנת הכח „רוטנברג" באשקלון
דרושים:
★ **מסגרים**
★ **מסגרים/מכונאים**
★ **חשמלאים מוסמכים**
הכישורים הדרושים:
★ בעלי מקצוע מעולים עם נסיון ובריאות תקינה, בוגרי בי"ס מקצועי.
המעוניינים יפנו אישית, עם תעודות השכלה, אל מחלקת כח־אדם, ביצוע דרום, רח' החשמל 18 קומה 12 תל־אביב.
המודעה מיועדת לנשים וגברים כאחד.

חברת החשמל לישראל בע"מ

למוסד ממלכתי
דרושים גברים לעבודת שטח
בעלת ענין ואתגר מבצעי
כישורים נדרשים:
★ גילאי 21 – 28
★ השכלה תיכונית (עיונית או מקצועית) מושלמת
★ בריאות תקינה
★ שרות בצה"ל ביחידות שדה בתפקידי פיקוד (עדיפות לקצינים)
★ הערה: יתקבלו גם קצינים שלא שירתו ביחידות שדה ולהם רקע טכני
★ רשיון נהיגה
אנו מציעים:
★ תנאי שירות ותנאי שכר טובים
★ קביעות בעבודה ואפשרויות קידום
★ עבודה בצוות צעיר ומגובש
● על המועמדים לפנות בכתב לת.ד. 39351 ת"א (מיקוד 61392) עבור ח', ויציינו קורות חיים ופרטים אישיים מלאים, כולל מספר ת"ז וטלפון.
– פונים מתאימים ייענו –

---

digital
מרכז לתכנון ופיתוח VLSI בירושלים
דרושים
עורכי מעגלים משולבים
(IC LAYOUT DESIGNERS)
בעלי נסיון מוכח של שנתיים לפחות בעריכת מעגלי LSI/VLSI
– סודיות מובטחת –
מועמדים רציניים יפנו בכתב בלבד בצירוף קורות חיים והמלצות לת.ד. 10109, ירושלים 93469